

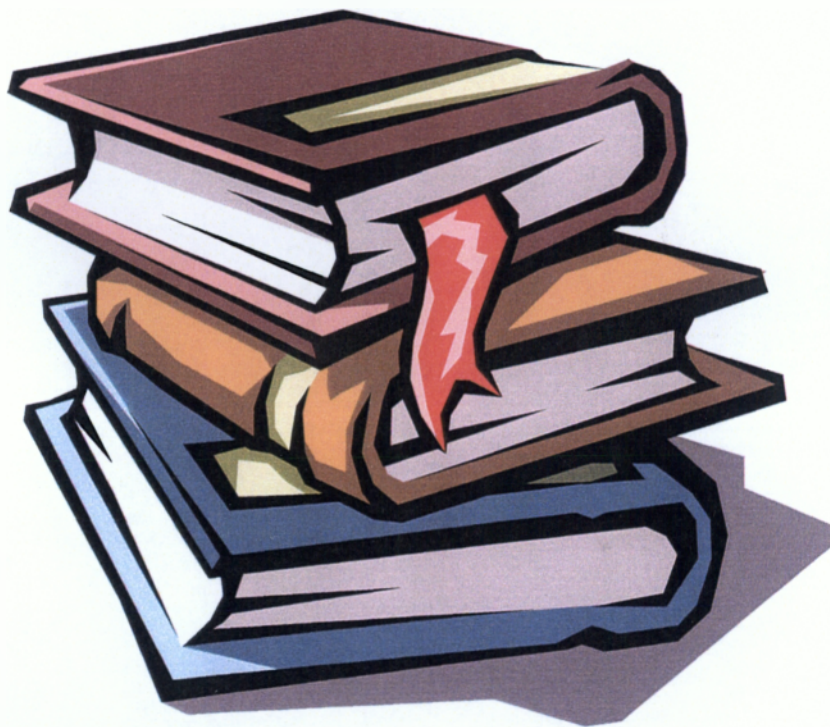
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ: Σ.Δ.Ο.

ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: «Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ
ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ

**ΜΑΡΙΑ ΜΑΡΚΟΥΛΗ
ΑΘΗΝΑ ΝΕΣΤΟΡΙΔΟΥ**

ΕΤΟΣ 2002

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΠΑΘΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

1.1 ΟΙ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

- 1.1.1 Ορισμός της Μονογονεϊκής Οικογένειας 7
- 1.1.2 Τρόποι εισόδου στην Μονογονεϊκότητα 9
- 1.1.3 Η Φτώχεια των Μονογονεϊκών οικογενειών 10
- 1.1.4 Η Γυναικεία απασχόληση-ανεργία και οι εισοδηματικές πηγές των Μονογονεϊκών οικογενειών 15

1.2 ΟΙ ΠΟΛΥΤΕΚΝΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

- 1.2.1 Ορισμός και πλήθος των Πολύτεκνων οικογενειών στην Ελλάδα 22
- 1.2.2 Το Οικονομικό προφίλ της Πολύτεκνης οικογένειας 24

1.3 ΟΙ ΑΝΕΡΓΟΙ

- 1.3.1 Η έκταση της ανεργίας στην Ελλάδα 30
- 1.3.2 Οι Αιτίες της ανεργίας 33

1.4 ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

- 1.4.1 Οι ανάγκες και οι μορφές του Κοινωνικού Αποκλεισμού των ατόμων αυτών 39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Η ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- 2.1.1 Στατιστική παρουσίαση υπογεννητικότητας 45
- 2.1.2 Τα αίτια της υπογεννητικότητας 48

2.2 Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΗΡΑΝΣΗ

- 2.2.1 Η Ελληνική πραγματικότητα 57
- 2.2.2 Οι αιτίες της δημογραφικής γήρανσης 60

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΤΟ ΙΚΑ, Ο ΚΥΡΙΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

3.1	ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	
3.1.1	Επίδομα ασθενείας	68
3.1.2	Επίδομα ατυχήματος	72
3.1.3	Παροχές μητρότητας	72
3.1.4	Επίδομα Παραπληγίας – Τετραπληγίας	75
3.1.5	Επίδομα αεροθεραπείας	76
3.2	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΟΑΕΔ)	
3.2.1	Διανεμητικός λογαριασμός οικογενειακών επιδομάτων (ΔΛΟΕΜ)	77
3.2.1.1	Δικαιούχοι του επιδόματος	78
3.2.1.2	Ποσό οικογενειακού επιδόματος	82
3.2.1.3	Επίδομα τρίτου παιδιού	83
3.2.1.4	Αποτελεσματικότητα οικογενειακού επιδόματος	86
3.2.2	Επίδομα ανεργίας	87
3.2.3	Ειδικά βοηθήματα	88
3.2.4	Συμπληρωματικές παροχές μητρότητας	90
3.3	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ (ΟΕΚ)	
3.3.1	Δικαιούχοι, ασφαλιστικές προϋποθέσεις και περιορισμοί	90
3.3.2	Δάνεια για αγορά ή ανέγερση κατοικίας (Δανειοδοτικό πρόγραμμα επιδότησης ενοικίου 2002-2004)	96
3.3.2.1	Υπολογισμός ύψους επιδοτούμενου δανείου	96
3.3.3	Δάνεια αποπεράτωσης –επισκευής	100
3.3.4	Επιδότηση ενοικίου	100
3.3.4.1	Παροχή ετήσιας επιδότησης ενοικίου (πλήρης και μειωμένης)	102
3.3.5	Ειδικά προγράμματα πολυτέκνων και ατόμων με ειδικές ανάγκες	104

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ (Ο. Γ. Α)

4.1	Οι ασφαλισμένοι του οργανισμού	108
4.2.	Παροχές σε χρήμα	111
4.2.1	Παροχές μητρότητας	111
4.2.2	Εξωϊδρυματικό επίδομα παραπληγίας – τετραπληγίας	111
4.2.3	Πολυτεκνικά επιδόματα	112

4.2.4	Αποτελεσματικότητα στήριξης της οικογένειας από τον Ο.Γ.Α.	115
-------	--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΟΑΕΕ ,ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ Ν.2676/99 υπό Ενοποίηση Ταμεία Τ.Ε.ΒΕ. ,Τ.Α.Ε, Τ.Σ.Α.

5.1	Ασφαλισμένοι και ασφαλιστικές εισφορές	117
5.2	Επίδομα τοκετού – Μαιευτική περίθαλψη	120
5.3	Εργατικό Ατύχημα	121
5.4	Ειδικά επιδόματα	121
5.4.1	Επίδομα τετραπληγίας – παραπληγίας	121
5.5	Αποτελεσματικότητα στήριξης της οικογένειας από τον Ο.Α.Ε.Ε.	121

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

6.1	Το οικονομικό όφελος των παρεχόμενων επιδομάτων	123
6.2	Σύγκριση μεταξύ των ασφαλιστικών οργανισμών	128
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ	130
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	136

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, όπως και σε πολλές χώρες της Ευρώπης, παρατηρούνται ραγδαίες εξελίξεις τόσο στην οικονομία όσο και στην κοινωνία γενικότερα. Η Ελληνική οικονομία περιήλθε σε κατάσταση στασιμότητας και η παρατηρούμενη βελτίωση του μέσου βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού έπαψε να είναι τόσο εμφανής. Παράλληλα οι δημογραφικές εξελίξεις με την μείωση του αριθμού των γεννήσεων και την αύξηση της γήρανσης, δηλαδή των ατόμων ηλικίας άνω των εξήντα πέντε, παρουσιάζονται δυσμενείς.

Μέσα σε αυτό το κλίμα των έντονων και ευρύτατων ανακατατάξεων και ρευστότητας, όπου παρατηρείται όξυνση διαφόρων κοινωνικών προβλημάτων και συγκεκριμένα την παρουσία διάφορων μορφών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, η οικογένεια προβάλλει σαν το μόνο σταθερό σημείο. Και αυτό διότι ο ρόλος της ως κυρίαρχος φορέας φροντίδας και κάλυψης ευρέως φάσματος, οικονομικών, συναισθηματικών και άλλων αναγκών, παραμένει αναλλοίωτος.

Η Ελληνική οικογένεια βρίσκεται μπροστά σε εξελίξεις οι οποίες επηρεάζουν την ίδια την δομή και μορφή της και έχουν σαν συνέπεια την δημιουργία νέων σχημάτων εναλλακτικών, της συμβατικής συζυγικής οικογένειας η οποία αποτελείται από τους συζύγους γονείς και τα παιδιά τους.

Τα νέα αυτά σχήματα μπορούμε να τα διακρίνουμε με κάποια κριτήρια. Το πρώτο κριτήριο είναι η άρνηση ή έστω η ανυπαρξία της μιας ή και των δύο σχέσεων πάνω στις οποίες θεμελιώνεται η οικογένεια, δηλαδή της συζυγικής ή της γονεϊκής. Με βάση αυτό το κριτήριο έχουμε την πρώτη κατηγορία η οποία περιλαμβάνει τα σχήματα της μονογονεϊκότητας, της μοναχικότητας και του άτεκνου ζευγαριού. Το δεύτερο κριτήριο είναι η ουσιαστική διαφοροποίηση των οικογενειακών σχέσεων (δηλαδή της δομής) μέσα σε ένα σχήμα που τουλάχιστον ως προς την μορφή εμφανίζεται συμβατό. Σύμφωνα με αυτό το κριτήριο έχουμε τις οικογένειες διπλής σταδιοδρομίας όπου και οι δύο σύζυγοι εργάζονται, αλλά και τις χωλές οικογένειες όπου διάφοροι οικογενειακοί λόγοι έχουν αναγκάσει τους συζύγους να βρίσκονται σε απόσταση. Το τρίτο κριτήριο είναι η αναζήτηση νέων, υποκατάστατων της οικογένειας, σχημάτων οργάνωσης του ιδιωτικού βίου, αποτέλεσμα της αλλαγής των αντιλήψεων για το γάμο και την δημιουργία οικογένειας. Σύμφωνα με αυτό το κριτήριο έχουμε τα πρότυπα μη αποκλειστικής συζυγικής σχέσης, τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια.

Μετά από αυτή την περιορισμένη παρουσίαση των νέων οικογενειακών σχημάτων, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η οικογένεια εξελίσσεται συνεχώς προσπαθώντας πάντα να προσαρμοστεί στις νέες εξελίξεις και επηρεαζόμενη από αυτές. Εκτός όμως από την εξέλιξη στην μορφή της οικογένειας που προκαλούν αυτές οι αλλαγές αυτό που παρατηρούμε είναι ότι ήδη υπάρχοντα οικογενειακά σχήματα αλλά και νέα σχήματα, αντιμετωπίζουν προβλήματα τα οποία ενώ υπήρχαν και παλιότερα τώρα έγιναν πιο έντονα και επηρεάζουν την εξέλιξη της σημερινής Ελληνικής οικογένειας.

Σκοπός της παρούσας εργασίας μας δεν είναι να αναλύσουμε και να παρουσιάσουμε τις νέες μορφές της οικογένειας. Σκοπός μας είναι να δείξουμε ότι η οικογένεια μέσα σε αυτό το κλίμα των γενικότερων αλλαγών αντιμετωπίζει έντονα τον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού ενώ η

Ελληνική Κοινωνική Ασφάλιση δεν μπορεί να της εξασφαλίσει επαρκή και ολοκληρωμένη στήριξη.

Το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει σήμερα η οικογένεια είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός ο οποίος είναι μια σύνθετη διαδικασία και οφείλεται σε πολλές και διαφορετικές αιτίες σε κάθε περίπτωση, ανάλογα με την συγκεκριμένη μορφή της οικογένειας αλλά και την κατάσταση των ατόμων.

Η Ελληνική Κοινωνική Ασφάλιση από την πλευρά της αδυνατεί να παρέχει στην οικογένεια τις προϋποθέσεις εκείνες οι οποίες θα της εξασφαλίσουν ευνοϊκές συνθήκες διαβίωσης. Αυτό διότι τόσο η οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει το σύστημα όσο και τα διαρθρωτικά του προβλήματα εμποδίζουν να συμβαδίζει με τις νέες αυξανόμενες ανάγκες των ατόμων.

Η εργασία χωρίζεται νοητά σε δύο μέρη, στο πρώτο μέρος θα παρουσιάσουμε εκείνες τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες που πλήττονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό και τους λόγους που τις οδηγούν εκεί. Για τον σκοπό αυτό επιλέξαμε τις μονογονεϊκές οικογένειες, τις πολύτεκνες οικογένειες, τους άνεργους και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Ο λόγος για τους οποίους επιλέξαμε αυτές τις ομάδες είναι διότι είναι οι σημαντικότερες ανάμεσα σε όλες τις ομάδες που κρίνονται Κοινωνικά Αποκλεισμένες.

Επίσης στο πρώτο μέρος θα παρουσιάσουμε και τις δημογραφικές εξελίξεις που συμβαίνουν τα τελευταία χρόνια στην χώρα μας και που φυσικά αφορούν και ολόκληρη την Ευρώπη. Οι λόγοι για τους οποίους επιλέξαμε να παρουσιάσουμε την δημογραφική κατάσταση της χώρας μας, σε συνάρτηση με τα προβλήματα της οικογένειας και την στήριξη της Κοινωνικής Ασφάλισης, είναι διότι υπάρχει μια έντονη αλληλεπίδραση τόσο με τα προβλήματα της οικογένειας όσο και με την Κοινωνική Ασφάλιση και τις αδυναμίες επαρκούς στήριξης εκ μέρους της

Τα κύρια χαρακτηριστικά της δημογραφικής κατάστασης είναι η μεγάλη μείωση της γεννητικότητας και η αύξηση της δημογραφικής γήρανσης που σημαίνει αύξηση των ατόμων ηλικίας, εξήντα πέντε ετών και άνω. Η πτώση της γεννητικότητας είναι αποτέλεσμα των δυσκολιών που αντιμετωπίζει η σημερινή οικογένεια στην προσπάθειά της να επιβιώσει και να σταθεροποιηθεί στο συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, αλλά και των αλλαγών στις αντιλήψεις για τον γάμο και την δημιουργία οικογένειας προϊόν εξωτερικών επιδράσεων. Στο μέρος αυτό θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε όσον το δυνατόν πιο κατανοητά τόσο την παρούσα κατάσταση όσο και τις αιτίες και τα αποτελέσματα που έχει αφενός η υπογεννητικότητα στην οικογένεια αλλά και στο σύνολο της κοινωνίας. Ένα από τα αποτελέσματα της υπογεννητικότητας είναι και η δημογραφική γήρανση, όπου και εδώ θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια γενική εικόνα της γήρανσης στην χώρα μας. Επίσης θα παρουσιάσουμε τις αιτίες και τις συνέπειες που προκαλεί, περισσότερο όσον αφορά το σύστημα της Ελληνικής Κοινωνικής Ασφάλισης το οποίο είναι και το αντικείμενο της εργασίας.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας παρουσιάζουμε τις παροχές της Ελληνικής Κοινωνικής Ασφάλισης προς την οικογένεια. Γι' αυτό το σκοπό επελέγησαν οι τρεις μεγάλοι ασφαλιστικοί οργανισμοί ΙΚΑ, ΟΓΑ και ΟΑΕΕ καθώς επίσης και ο ΟΑΕΔ. Ο λόγος που επιλέξαμε τους τρεις αυτούς οργανισμούς είναι διότι παρέχουν ασφάλιση στο μεγαλύτερο ποσοστό του εργατικού δυναμικού καθώς οι μισθωτοί, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι αγρότες είναι οι βασικότερες κατηγορίες του εργατικού μας δυναμικού και υπερέρχουν αριθμητικά. Όσον αφορά τον ΟΑΕΔ, τον συμπεριλάβαμε διότι μέσω

της ασφάλισης στο ΙΚΑ παρέχει οικογενειακά επιδόματα στους μισθωτούς, συμπληρωματικές παροχές μητρότητας και επιπλέον παρέχει κάλυψη για την ανεργία η οποία πλήττει την Ελληνική οικογένεια.

Επίσης παρουσιάζουμε και τις δραστηριότητες του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας για την κάλυψη της οικογένειας και ιδιαίτερα της οικογένειας που αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα, ο οποίος επίσης παρέχει κάλυψη η οποία απορρέει από την ασφάλιση στο ΙΚΑ.

Για να αποδείξουμε τον στόχο της εργασίας μας, ο οποίος όπως έχει αναφερθεί είναι η ανεπαρκής κάλυψη των προβλημάτων της σημερινής Ελληνικής οικογένειας από την Ελληνική Κοινωνική Ασφάλιση, παρουσιάζουμε τις παροχές σε χρήμα που δίνονται στην οικογένεια καθώς και τα λεγόμενα οικογενειακά επιδόματα και επιδόματα αναπηρίας όσον αφορά τα άτομα με ειδικές ανάγκες, διότι αποτελούν ενίσχυση στο εισόδημα της οικογένειας. Δεν συμπεριλάβαμε τις παροχές σε είδος, δηλαδή την νοσοκομειακή περίθαλψη, την φαρμακευτική και τις άλλες μορφές της, επειδή αποτελούν έμμεση κάλυψη των αναγκών της οικογένειας από την άποψη του ότι καλύπτουν έμμεσα την απώλεια εισοδήματος της οικογένειας ανάλογα με την περίπτωση. Επιπλέον επιλέξαμε τις παροχές σε χρήμα μαζί με τα οικογενειακά επιδόματα διότι θέλουμε να δείξουμε το κατά πόσο ενισχύεται το εισόδημα μιας οικογένειας, μέσω άμεσων χρηματικών παροχών κάτι που είναι πολύ σημαντικό για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Όσον αφορά τις συντάξεις, θεωρήσαμε σκόπιμο να μην τις συμπεριλάβουμε διότι είναι ένα αρκετά μεγάλο θέμα το οποίο είναι σε συνεχή διαμόρφωση, γεγονός που μας εμπόδισε όσον αφορά την αξιοπιστία των στοιχείων που θα παρουσιάζαμε. Ακόμη, οι συντάξεις αποτελούν ενίσχυση του εισοδήματος κυρίως ηλικιωμένων νοικοκυριών και όχι νοικοκυριών που έχουν στην σύνθεσή τους παιδιά εκτός από κάποιες ειδικές περιπτώσεις όπως χρεία για παράδειγμα. Αφορούν δηλαδή παροχές, τις οποίες δεν τις θεωρήσαμε ως οικονομική ενίσχυση μιας οικογένειας με μικρά παιδιά. Στο τέλος του δεύτερου μέρους θα κάνουμε έναν συσχετισμό του εισοδήματος και της κατανάλωσης των νοικοκυριών με τις παροχές της Κοινωνικής Ασφάλισης προκειμένου να δούμε την ανεπαρκή υποστήριξη της οικογένειας. Επίσης θα κάνουμε και σύγκριση μεταξύ των ασφαλιστικών οργανισμών έτσι ώστε να δούμε την έκταση κάλυψης που παρέχει ο καθένας οργανισμός. Μέσα από την σύγκριση αυτή θα δούμε επίσης και την μη ολοκληρωμένη προστασία που παρέχει η Κοινωνική Ασφάλιση στο σύνολό της, λόγω των διαφορετικών μορφών προστασίας, ποιοτικά και ποσοτικά, που παρέχει κάθε ταμείο.

Όσον αφορά την μεθοδολογία μας για την εύρεση των στοιχείων, για το πρώτο μέρος στηριχθήκαμε σε βιβλιογραφία, σε έρευνες και στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας και του Εθνικού κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ). Οι πίνακες που παραθέτουμε άλλοτε προέρχονται κατόπιν δικής μας επεξεργασίας σύμφωνα με το πρωτογενές υλικό των παραπάνω οργανισμών και άλλοτε χωρίς επεξεργασία έτσι όπως πάρθηκαν από τους προαναφερόμενους οργανισμούς. Τα στοιχεία του δεύτερου μέρους προέρχονται από τους αντίστοιχους ασφαλιστικούς οργανισμούς και από σχετική βιβλιογραφία η οποία πρέπει να πούμε ότι είναι πολύ περιορισμένη.

Οι δυσκολίες της έρευνας για το πρώτο μέρος εστιάστηκαν στην ανεύρεση υλικού για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τους πολύτεκνους. Η βιβλιογραφία γι' αυτούς είναι πολύ περιορισμένη και αναφέρεται τις περισσότερες φορές σε όχι πρόσφατες έρευνες όσον αφορά την συνθήκες

διαβίωσής τους και τα επίπεδα φτώχειας, με περισσότερες δυσκολίες στα άτομα με ειδικές ανάγκες, όπου το ίδιο ελλιπή στοιχεία είχαν και οι οργανισμοί που είναι αρμόδιοι γι' αυτά τα άτομα. Στο δεύτερο μέρος η κυριότερη δυσκολία παρουσιάστηκε κατά την διάρκεια εύρεσης των στοιχείων από τους διάφορους οργανισμούς καθώς δεν υπάρχει σαφής διαχωρισμός των παροχών που προβλέπονταν για την οικογένεια. Το γεγονός αυτό δημιούργησε πολλές καθυστερήσεις στην εύρεσή τους. Επίσης πολλές φορές δεν είναι ξεκάθαρο το ύψος της παροχής αφού υπολογίζονται σύμφωνα με διάφορα κριτήρια κάτι το οποίο επίσης δημιούργησε πρόβλημα κατανόησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΠΑΘΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Όπως διαπιστώνεται από τα διαθέσιμα στοιχεία « η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού χρησιμοποιήθηκε σε κοινοτικό κείμενο για πρώτη φορά το 1989. Εκείνη τη χρονιά η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού ήταν αντικείμενο και της Απόφασης του Συμβουλίου και των Υπουργών Κοινοτικών Υποθέσεων του 1989 και της δήλωσης των Επικεφαλής Κρατών ή Κυβερνήσεων που υιοθέτησαν τον Κοινωνικό χάρτη. Από τότε παρατηρείται μια ραγδαία αύξηση της χρήσης του κοινωνικού αποκλεισμού τόσο σαν όρου σε κοινοτικά κείμενα, όσο και στην κατηγορία προγραμμάτων που ενισχύονται οικονομικά από την κοινότητα.»¹

Όσον αφορά την Ελλάδα, παρά τις πολλές ημερίδες και συνέδρια που έχουν γίνει γι' αυτό το θέμα, εντούτοις ο μεγάλος αριθμός των επιστημονικών δραστηριοτήτων δεν οφείλεται σε εκρηκτική εμφάνιση ενδιαφέροντος για το θέμα. Ήταν απλώς επακόλουθο της ολοκλήρωσης των πρώτων προγραμμάτων παρέμβασης που έγιναν στο πλαίσιο του προγράμματος για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού από την εργασία και άλλων πεδίων μεμονωμένα.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός ταυτίζεται με τις διάφορες μορφές αποστέρησης που υπάρχουν και βιώνουν πολλές κοινωνικές ομάδες. Το σημαντικότερο στοιχείο αυτών των μορφών είναι ο πολυδιάστατος χαρακτήρας τους που σημαίνει ότι οι ομάδες που τις βιώνουν αποστερούνται σε πολλούς τομείς. Η συσσώρευση αυτή των αποστερήσεων έχει σαν αποτέλεσμα την απομόνωση και περιθωριοποίηση των ομάδων αυτών από την γενικότερη ευημερία και η συμμετοχή τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή είναι πολύ δύσκολη. Επίσης, δεν μπορούν να συμμετέχουν στις κοινωνικές ανταλλαγές και δεν απολαμβάνουν τα κοινωνικά τους δικαιώματα όπως τα άλλα άτομα, γεγονός που κάνει πολύ δύσκολη την κοινωνική τους ένταξη. Κοινωνικός αποκλεισμός είναι η αδυναμία απορρόφησης των κοινωνικών και δημόσιων αγαθών τα οποία κατά κανόνα μπορούν να τα απολαύσουν όλα τα άτομα μιας κοινωνίας, λόγω κάποιων καταστάσεων που υπάρχουν ή που συνέβησαν στην ζωή των ατόμων. Τέτοια αγαθά είναι, το αγαθό της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης, της εργασίας, της ψυχαγωγίας. Ο βαθμός απορρόφησης του δημόσιου πλούτου δεν είναι ίδιος σε όλα τα άτομα, κάθε άτομο ανάλογα με τις καταστάσεις που βιώνει, απορροφάει περισσότερο ή λιγότερο δημόσιο πλούτο. Για παράδειγμα ένα άτομο με ειδικές ανάγκες μπορεί να συμμετέχει στον δημόσιο πλούτο μόνον όταν έχουν εξασφαλιστεί οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την πρόσβασή του σε αυτόν.

Αυτό που χαρακτηρίζει τους κοινωνικά αποκλεισμένους είναι η κατάσταση που βιώνουν και όχι οι αιτίες που οδήγησαν σε αυτή την κατάσταση, οι οποίες είναι πάρα πολλές και διαφορετικές για κάθε άτομο.

1. Τζ. Καβουνίδη „Κοινωνικός αποκλεισμός-Έννοια, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, η Ελληνική εμπειρία”, στο ΕΚΚΕ, Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής, Αθήνα 1999, σελ. 49, τόμος Α

Είναι χαρακτηριστικό, ότι συχνά η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού εκφέρεται μαζί με την έννοια της φτώχειας, της μακροχρόνιας ανεργίας που μεταφράζεται σε αποκλεισμό από την αγορά εργασίας και με τις οικονομικές και κοινωνικές διακρίσεις.

Αυτό δεν είναι τυχαίο, διότι η περιγραφή του αποκλεισμού σημαίνει κυρίως την προσπάθεια κατανόησης των διαδικασιών οι οποίες οδήγησαν τα άτομα μιας συγκεκριμένης κοινωνίας έξω από τους κυρίαρχους τρόπους οικονομικών ανταλλαγών και κοινωνικών σχέσεων. Ο κοινωνικός αποκλεισμός δηλαδή δεν είναι απλά μια κατάσταση αλλά μια διαδικασία έκπτωσης που συνδέεται με την ανισότητα και την φτώχεια. Οι διαδικασίες που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό είναι σύνθετες, μέσα στις οποίες συμμετέχουν με διαφορετικό τρόπο διάφοροι παράγοντες και διαδικασίες οικονομικού, κοινωνικού, πολιτιστικού και θεσμικού χαρακτήρα. Οι παράγοντες αυτοί δεν έχουν πάντα από μόνοι τους μια αρνητική επίδραση στην κοινωνική και οικονομική ένταξη του πληθυσμού. Οι αρνητικές διαστάσεις της επίδρασής τους προέρχονται περισσότερο μέσα από τον συνδυασμό τους στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης οικονομικής και κοινωνικής συγκυρίας και λειτουργούν επιλεκτικά σε βάρος των ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Τα αίτια του κοινωνικού αποκλεισμού είναι πάρα πολλά και σύνθετα και άλλες φορές συνδέονται με προσωπικές αδυναμίες (εκπαιδευτικές, ψυχολογικές), άλλες φορές με διάφορες κοινωνικές δυσκολίες (χωρισμός οικογένειας και άλλες φορές με τυχαία γεγονότα (ατυχήματα, ασθένειες).

Οι κατηγορίες αυτών που συνθέτουν τον κόσμο των κοινωνικά αποκλεισμένων είναι « οι φτωχοί, οι άνεργοι, οι κάτοικοι των αποβιομηχανοποιημένων περιοχών, ηλικιωμένοι, γυναίκες στην αγορά εργασίας, αποκλεισμένοι από την εκπαίδευση, παράνομοι μετανάστες, παλιννοστούντες πρόσφυγες από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., τοξικομανείς, πάσχοντες ή φορείς του AIDS, Τσιγγάνοι, αποφυλακισμένοι, άτομα με ειδικές ανάγκες, άστεγοι, χρονίως πάσχοντες, Μονογονεϊκές οικογένειες».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.1

ΟΙ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

1.1.1 Ορισμός της Μονογονεϊκής Οικογένειας

Είναι φανερό ότι «οι αλλαγές που παρατηρούνται στην μορφή της οικογένειας κατά την τελευταία εικοσαετία με την μείωση του αριθμού των γάμων, την αύξηση των διαζυγίων και των γεννήσεων εκτός γάμου καθώς και με την επικράτηση νέων σχημάτων οικογενειακής ζωής, διαμορφώνουν την νέα κοινωνική δυναμική και ανατακλούν τη διαφοροποιημένη αντιμετώπιση του γάμου. Ο θεσμός του γάμου φαίνεται ότι σταδιακά τίθεται σε αμφισβήτηση, αποκτά νέα πραγματική αλλά και συμβολική αξία, ενώ, ολοένα και πιο πολλά άτομα ζουν έξω από τα πλαίσια του γάμου. Επιπλέον, η αναθεώρηση του οικογενειακού δικαίου και η φιλελευθεροποίηση του διαζυγίου δείχνουν ότι οι υποχρεώσεις του γάμου αποτελούν βραχυπρόθεσμες δεσμεύσεις και όχι πάντα υποχρεώσεις που διαρκούν σε ολόκληρη την ζωή».² Λόγω των αλλαγών αυτών που έχουν επέλθει ο γάμος γίνεται εύθραυστος και είναι πιο εύκολο να διαλυθεί. Το γεγονός αυτό συντελεί στην δημιουργία νέων κοινωνικών ομάδων που είναι περισσότερο εκτεθειμένες σε διάφορους κοινωνικούς κινδύνους, όπως της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Παράλληλα όμως με την αλλαγή στην νοοτροπία όσον αφορά τον γάμο, τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε και μία επανατοποθέτηση μεγάλου τμήματος του γυναικείου και ανδρικού πληθυσμού στα θέματα της γονικής ευθύνης. Αυτό το βλέπουμε από τις γεννήσεις εκτός γάμου, οι οποίες στην Ελλάδα μπορεί να μην είναι πολλές, εντούτοις τα τελευταία χρόνια αυξάνονται συνεχώς. Αυτό είναι αποτέλεσμα της ισότιμης θέσης που έχουν τα παιδιά σήμερα τα οποία προέρχονται εκτός γάμου, της εισόδου της γυναίκας στην αγορά εργασίας που της εξασφαλίζει εισόδημα καθώς επίσης και στον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο οργανώνουμε σήμερα τον ιδιωτικό μας βίο.

Μια ομάδα που τα τελευταία χρόνια καταλαμβάνει όλο και μεγαλύτερο ποσοστό στο σύνολο του πληθυσμού λόγω κυρίως των παραπάνω αλλαγών, είναι οι μονογονεϊκές οικογένειες. Οι οικογένειες αυτές πρέπει να πούμε ότι δεν αποτελούν νέα ομάδα, απλά τον τελευταίο καιρό έχουν γίνει αντικείμενο συζητήσεων λόγω των προβλημάτων και δυσκολιών που αντιμετωπίζουν, σε οικονομικό κυρίως επίπεδο.

Μονογονεϊκή οικογένεια, είναι η οικογένεια στην οποία τα παιδιά ζουν με τον ένα μόνο γονέα κυρίως με την γυναίκα, χωρίς να αποκλείουμε και την περίπτωση να συμβιώνουν στο ίδιο νοικοκυριό και άλλα άτομα, όπως παππούς, γιαγιά ή αδελφός/ή του γονέα. Ο μόνος γονέας έχει την αποκλειστική ευθύνη για την συντήρηση και ανατροφή του παιδιού και αυτό είναι ένα από τα κριτήρια που χαρακτηρίζουν την οικογένεια ως μονογονεϊκή. Ο όρος «εξαρτώμενο παιδί», αποτελεί ένα ακόμη κριτήριο για τον χαρακτηρισμό αυτής της οικογένειας και υποδηλώνει την οικονομική εξάρτηση του παιδιού από κάποιο άτομο, το οποίο συνήθως είναι υπεύθυνο για την γονική μέριμνα και ανατροφή του.

2. Λ. Μαράτου- Αλιπράντη, «Οικογενειακή ρήξη, Μονογονεϊκότητα και Κοινωνικός Αποκλεισμός: Οι υποχρεώσεις της οικογένειας, η Ελληνική και Ευρωπαϊκή εμπειρία», στο Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Κοινωνικές ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αθήνα 1994, σελ.547

Εκτός αυτού, το παιδί για να θεωρείται «εξαρτώμενο» δεν θα πρέπει να έχει ξεπεράσει κάποιο όριο ηλικίας το οποίο, στην προκειμένη περίπτωση, είναι εκείνο των 18 ετών.

Η μονογονεϊκότητα δεν αποτελεί πάντα μια μόνιμη ή μακροχρόνια κατάσταση, αλλά είναι δυνατόν να αποτελεί για τον μόνο γονέα μια μεταβατική περίοδο. «Όπως διαπιστώθηκε, με την πάροδο του χρόνου η κατάσταση της μονογονεϊκότητας συχνά μεταβάλλεται, το 50% των μόνων γονέων παύει να είναι στην κατάσταση αυτή μέσα σε 5 χρόνια, είτε λόγω νέου γάμου, είτε γιατί τα παιδιά φτάνουν στο όριο ηλικίας στο οποίο δεν θεωρούνται πλέον «εξαρτώμενα»»³ Είναι απαραίτητο να διευκρινίσουμε ότι η ποικιλία των στοιχείων των εθνικών πηγών και οι διαφορετικοί ορισμοί, που χρησιμοποιούνται στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την μέτρηση των νοικοκυριών με παρουσία ενός μόνο γονέα (κυρίως όσον αφορά την ηλικία των παιδιών), δεν μας επιτρέπουν να έχουμε μια σαφή εικόνα για την αριθμητική τους διάσταση. Επίσης είναι δύσκολο να μετρηθούν οι μόνοι γονείς σε πολυεσιακά νοικοκυριά.

Εντούτοις, σύμφωνα με τα στοιχεία της EUROSTAT, στην Ελλάδα οι μόνοι γονείς με παιδί μικρότερο των 15 ετών το 1991 αντιπροσώπευαν το 5,7% του πληθυσμού. Το έτος 1950 το ποσοστό των μονογονεϊκών νοικοκυριών στην χώρας μας ήταν 9% και το 1991 έφτασε στο 16%, εκ των οποίων το 85% ήταν νοικοκυριά με αρχηγό γυναίκα [πίνακας 1].

Πίνακας 1

ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΕΝΑ ΑΤΟΜΟ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (%)					
Χώρα	1950	1960	1971	1981	1991
Βέλγιο	16	17	19	23	28
Δανία	14	20	23	30	34
Γερμανία	12	17	25	31	34
Ελλάδα	9	10	11	15	16
Γαλλία	19	20	20	25	27
Ισπανία	-	-	7	20	13
Ιρλανδία	10	12	14	17	20
Ιταλία	-	11	13	18	21
Λουξεμβούργο	9	12	16	21	25
Ολλανδία	9	12	17	23	30
Πορτογαλία	8	11	10	13	14
Ηνωμ. Βασίλειο	11	11	18	22	26

Πηγή: Eurostat Επετηρίδα '97

Περισσότερα στοιχεία στο [www.eurostat.com/statistics in focus/ population and social condition/household and families](http://www.eurostat.com/statistics_in_focus/population_and_social_condition/household_and_families)

3. Α. Μουράτου- Αλιπράντη, ο.π.,σελ. 551

1.1.2 Τρόποι εισόδου στην Μονογονεϊκότητα

Οι τρόποι εισόδου στην κατάσταση της μονογονεϊκότητας διαφέρουν ανά άτομο κάτι το οποίο επηρεάζει την μετέπειτα πορεία της οικογένειας. Οι λόγοι που μπορούν να οδηγήσουν στην μονογονεϊκότητα είναι το διαζύγιο, η γέννηση ενός παιδιού εκτός γάμου, η χηρεία, καθώς επίσης και η ελεύθερη απόφαση μιας γυναίκας να αποκτήσει παιδί εκτός μια σταθερής ή θεσμικά κατοχυρωμένης σχέσης με έναν άντρα. Το γεγονός αυτό κατανοείται μέσα στα πλαίσια των τάσεων εξέλιξης της οικογένειας και των κοινωνικών αλλαγών που συντελέστηκαν τα τελευταία χρόνια.

Όσον αφορά τα διαζύγια όπως βλέπουμε και στο κεφάλαιο 2.1.2, τα τελευταία χρόνια ακολουθούν σταθερά ανοδική πορεία. Είναι προφανές ότι η οικογένεια στην Ελλάδα διέρχεται ένα στάδιο μετάβασης και ουσιαστικών αλλαγών όσον αφορά τις σχέσεις, τους ρόλους και τις προσδοκίες των μελών της. Την στιγμή που ο δείκτης γονιμότητας επιμένει να διατηρείται πολύ χαμηλός, η αύξηση των διαζυγίων οδήγησε στην αύξηση των Μονογονεϊκών οικογενειών που κύρια έχουν την γυναίκα υπεύθυνο. Εκτός όμως από τα διαζύγια, οι εκτός γάμου γεννήσεις αυξάνονται σημαντικά μετά την δεκαετία του '80 (πίνακας 2).

Πίνακας 2

ΕΚΤΟΣ ΓΑΜΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. 1960-1995					
Χώρες	1960	1970	1980	1990	1995
Βέλγιο	2,1	2,8	4,1	11,6	15,0
Δανία	7,8	11,0	33,2	46,4	46,5
Γερμανία	7,6	7,2	11,9	15,3	16,1
Ελλάδα	1,2	1,1	1,5	2,2	3,0
Ισπανία	2,3	1,4	3,9	9,6	10,8
Γαλλία	6,1	6,9	11,4	30,1	36,1
Ιρλανδία	1,6	2,7	5,0	14,6	23,0
Ιταλία	2,4	2,2	4,3	6,5	8,1
Λουξεμβ.	3,2	4,0	6,0	12,8	13,1
Ολλανδία	1,4	2,1	4,1	11,4	15,5
Πορτογαλία	9,5	7,3	9,2	14,7	18,7
Ην. Βασίλειο	5,2	8,0	11,5	27,9	33,6
Αυστρία	13,0	12,8	17,8	23,6	27,4
Φιλανδία	4,0	5,8	13,1	25,2	33,1
Σουηδία	11,3	18,6	39,7	55,2	53,0
ΕΥΡΩΠΗ των15	5,1	5,6	9,6	19,6	23,4

Πηγή: Eurostat, Δημογραφικές Στατιστικές 1960-1999

1.1.3 Η Φτώχεια των Μονογονεϊκών οικογενειών

Όπως είπαμε και στην αρχή, «οι μονογονεϊκές οικογένειες δεν είναι ένα νέο φαινόμενο, το ενδιαφέρον όμως για την θέση και τα προβλήματά τους στην σύγχρονη κοινωνία και οι προσπάθειες για θετική παρέμβαση άρχισαν να εκδηλώνονται έντονα μόλις την τελευταία δεκαετία.

Προβλήματα όπως η ανεπάρκεια της κοινωνικής πρόνοιας, η έλλειψη ενιαίας και αποτελεσματικής κοινωνικής πολιτικής για ειδικές κατηγορίες, η ανεργία που πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες, η έλλειψη επαρκούς παιδικής προστασίας, φαίνεται να πλήττουν ιδιαίτερα τις μονογονεϊκές οικογένειες που έχουν κυρίως ως μόνο γονέα γυναίκα, οδηγώντας τις στην φτώχεια και εντείνοντας την περιθωριακή θέση τους στην δημόσια, οικονομική και πολιτική ζωή.»⁴ Η είσοδος στην κατάσταση της μονογονεϊκότητας συνδέεται τις περισσότερες φορές με αλλαγές στο ποσό του εισοδήματος που έχει η οικογένεια. Συναντούν δυσκολίες στη φύλαξη των παιδιών τους, στερούνται ενημέρωσης και πληροφόρησης αναφορικά με το σύστημα της κοινωνικής πρόνοιας, αλλά και σε σχέση με την αγορά εργασίας. Έχουν μειωμένες επαγγελματικές δεξιότητες και πείρα, γι' αυτό είναι ενταγμένες στις λίστες μακροχρόνιας ανεργίας και κατατάσσονται στις χαμηλότερες εισοδηματικές κλίμακες σε σχέση με τα άλλα νοικοκυριά⁵

Οι μονογονεϊκές οικογένειες αποτελούν μια κατεξοχήν μη ευνοημένη ομάδα και ο κίνδυνος της φτώχειας ανάμεσά τους είναι πολύ υψηλός. Τα ατυχήματα που είναι σχετικά με την οικογένεια, διαζύγια, θάνατος, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην διαδικασία του κοινωνικού αποκλεισμού και αναμφίβολα συντελούν σημαντικά στο να φτωχαίνει το νοικοκυριό. Βέβαια τα γεγονότα αυτά δεν είναι τα μόνα που οδηγούν στην μονογονεϊκότητα όπως είπαμε και στην αρχή και επίσης δεν συμπαρασύρουν όλα τα μονογονεϊκά νοικοκυριά στην φτώχεια, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες οι οποίοι διαφοροποιούν τις επιμέρους καταστάσεις.

Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με τα στοιχεία της EUROSTAT, συνολικά στην Ευρώπη η αναλογία των μονογονεϊκών νοικοκυριών ανάμεσα στα φτωχά νοικοκυριά το 1995 ήταν 3 φορές υψηλότερη από τον υπόλοιπο πληθυσμό. Στην Ελλάδα η αναλογία αυτή είναι στις 2,50 φορές (Πίνακας 3). Βλέπουμε λοιπόν ότι τα νοικοκυριά αυτά ανήκουν στις ομάδες υψηλού κινδύνου για οικονομικό και κοινωνικό αποκλεισμό. Επίσης, τα ποσοστά φτώχειας είναι αρκετά υψηλά στις μονογονεϊκές οικογένειες και ιδιαίτερα σ' αυτές που έχουν αρχηγό γυναίκα, διότι όπως θα δούμε παρακάτω οι γυναίκες αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα στον χώρο της εργασίας και είναι περισσότερο εκτεθειμένες στον κίνδυνο της ανεργίας από ότι οι άντρες (Πίνακας 4). Κάτι που πρέπει να προσθέσουμε ακόμη είναι ότι οι διαζευγμένοι, εκ των οποίων μια σημαντική αναλογία αποτελεί αυτόνομο Μονογονεϊκό νοικοκυριό, καταλαμβάνουν ποσοστό 28,9% ανάμεσα στους φτωχούς (πίνακας 5).

Σχετικά με το εισόδημα και την κατανάλωση των νοικοκυριών αυτών, σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας όσον αφορά τον μέσο όρο του μηνιαίου εισοδήματος και τον μέσο όρο της μηνιαίας κατανάλωσης των νοικοκυριών, βλέπουμε ότι οι μονογονεϊκές οικογένειες με παιδί κάτω των 16 ετών καταναλώνουν όλο το διαθέσιμο εισόδημα που έχουν έχοντας ένα υπόλοιπο ελάχιστο για να καλύψει κάποια έκτακτη ανάγκη.

4. Δ. Κογκίδου, *Μονογονεϊκές οικογένειες. Πραγματικότητα- Προοπτικές- Κοινωνική πολιτική*, «Νέα σύνορα», εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 1995, σελ.53

5. [www.eurostat.com/statistic in focus/single parent](http://www.eurostat.com/statistic%20in%20focus/single%20parent)

Γεγονός που φανερώνει το μέγεθος του κινδύνου να εισέλθουν σε κατάσταση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού τα νοικοκυριά αυτά (Πίνακας 6).

Όσον αφορά τις μονογονεϊκές οικογένειες, την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό που υφίστανται, αυτό που δεν πρέπει να ξεχνάμε είναι ότι σ' αυτές ανήκουν και παιδιά τα οποία βιώνουν πολλαπλώς άσχημα την δύσκολη κατάσταση που βιώνουν οι ενήλικοι. Σύμφωνα με έκθεση της Unicef το ποσοστό φτώχειας των παιδιών σε μονογονεϊκές οικογένειες είναι δύο φορές μεγαλύτερο από ότι στις άλλες οικογένειες και η πιθανότητα που έχει ένα παιδί να ζήσει στην φτώχεια είναι κατά μέσο όρο τετραπλάσιες, σ' αυτές τις οικογένειες (Πίνακας 7). Επιπλέον αν το ένα παιδί στα δέκα άνηκε σε μονογονεϊκό νοικοκυριό, τότε το επίπεδο παιδικής φτώχειας στην Ελλάδα θα ήταν αυξημένο κατά 0,8 μονάδες (Πίνακα 8). Αυτό έχει σημαντικές αρνητικές συνέπειες στο μέλλον τους, καθώς οι οικονομικές συνθήκες των οικογενειών με χαμηλά εισοδήματα, δημιουργούν δυσμενείς συνθήκες για την παραμονή των παιδιών στο σχολείο. «Ο κοινωνικός αποκλεισμός των γονέων συνήθως σημαίνει παιδιά χωρίς ίσες ευκαιρίες επιτυχίας στο σχολείο ή χειρότερα παιδιά χωρίς οποιαδήποτε πιθανότητα επιτυχίας στο σχολείο. Τα παιδιά αυτά, που δεν μπορούν να κάνουν πλήρως χρήση του δημόσιου και κοινωνικού αγαθού που ονομάζεται εκπαίδευση, είναι οι κοινωνικά αποκλεισμένοι του αύριο.»⁶ Ο αποκλεισμός αυτός από την εκπαίδευση εμφανίζεται σε τρεις φάσεις:

- παιδιά ειδικών ομάδων που μένουν από την αρχή εκτός σχολείου
- παιδιά ειδικών ομάδων που περιθωριοποιούνται μέσα στο σχολείο και ως συνέπεια αυτού του γεγονότος οδηγούνται στην σχολική αποτυχία και, πολύ συχνά, στην οριστική διακοπή της φοίτησής τους. Η περιθωριοποίηση μπορεί να εμφανιστεί στην αρχή της σχολικής τους ζωής ή αργότερα στην διάρκεια της φοίτησής τους ή στην μετάβαση από την μια βαθμίδα στην άλλη.
- Παιδιά ειδικών ομάδων δεν καταφέρνουν παρά μόνο σε χαμηλό ποσοστό να περάσουν με επιτυχία ολόκληρο το φάσμα της δημόσιας-δηλαδή, θεωρητικά ανοικτής σε όλους τους ανθρώπους-εκπαίδευσης.

6.Γ. Τσιάκαλος, *Ανθρώπινη αξιοπρέπεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Εκπαιδευτική πολιτική στην Ευρώπη*, εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 1999, σελ. 56

Πίνακας 3

ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΣΤΑ ΦΤΩΧΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ	
Χώρες	Μονογονεϊκές οικογένειες
E.E	305
BBBB	214
DK	82
D	383
EL	248
E	225
F	199
IRL	602
I	90
L	
NL	384
A	235
P	184
UK	509

Πηγή: www.Eurostat.com/statistics in focus/population and social condition

Πίνακας 4

ΦΤΩΧΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΦΤΩΧΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ					
Φύλο υπεύθυνου	Οικογένειες				Σύνολο περιπτώσεων
	Μη φτωχές		Φτωχές		
	N	%	N	%	
Άντρας	1880	76,6	575	23,4	2455
Γυναίκα	359	73,0	133	27,0	492
Σύνολο	2239	76,0	708	24,0	2947

Πηγή: Δ. Μπαλούρδος, Οικογένεια ανισότητα και φτώχεια στην Ελλάδα, ειδικό τεύχος 'Α-'Β 1999, ΕΚΚΕ

Πίνακας 5

ΦΤΩΧΑ ΚΑΙ ΜΗ ΦΤΩΧΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ					
Οικογενειακή κατάσταση υπευθύνου	Οικογένειες				Σύνολο
	Μη φτωχές		Φτωχές		
	N	%	N	%	
Έγγαμος /η	1.739	76,6	530	23,4	2.269
Άγαμος /η	220	75,9	70	24,1	290
Διαζευγμένος/η	194	71,1	79	28,9	273
Χήρος/α	84	75,0	29	25,0	113
Σύνολο	2.238		707		2.945

Πηγή: Μπαλούρδος, Οικογένεια, ανισότητα και φτώχεια στην Ελλάδα, ειδικό τεύχος, 'Α-'Β 1999, ΕΚΚΕ

Πίνακας 6

ΜΕΣΟ ΜΗΝΙΑΙΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΚΑΙ ΜΕΣΗ ΜΗΝΙΑΙΑ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ	
Μέσο μηνιαίο συνολικό εισόδημα	510543
Μέση μηνιαία δαπάνη	483822
Υπόλοιπο	+ 26721

Πηγή: ΕΣΥΕ, Οικογενειακοί προϋπολογισμοί, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 7

ΠΑΙΔΙΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΣ				
ΧΩΡΕΣ	Ποσοστό παιδιών σε μονογονεϊκές οικογένειες (%)	Επίπεδο Φτώχειας Παιδιών σε:		Ενδεχόμενος κίνδυνος φτώχειας μεταξύ παιδιών μονογονεϊκών οικογενειών σε σχέση με εκείνα των άλλων οικογενειών (αναλογία)
		Μονογονεϊκές οικογένειες (%)	Άλλες οικογένειες (%)	
ΙΣΠΑΝΙΑ	2.3	31.6	11.8	2.7
ΙΤΑΛΙΑ	2.8	22.2	20.4	1.1
ΕΛΛΑΔΑ	3.7	24.9	11.8	2.1
ΠΟΛΩΝΙΑ	5.6	19.9	15.1	1.3
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	5.8	30.4	2.9	10.5
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	7.4	10.4	10.3	1.0
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	7.4	23.6	6.5	3.6
ΓΑΛΛΙΑ	7.7	26.1	6.4	4.1
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	8.0	46.4	14.2	3.3
ΒΕΛΓΙΟ	8.2	13.5	3.6	3.8
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	9.8	51.2	6.2	8.3
ΦΙΛΑΝΔΙΑ	11.8	7.1	3.9	1.8
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	15.0	13.1	2.2	6.0
ΔΑΝΙΑ	15.2	13.8	3.6	3.8

Πηγή: www.Unicef.gr

Πίνακας 8

ΤΙ ΘΑ ΣΥΝΕΒΑΙΝΕ ΑΝ ΟΛΕΣ ΟΙ ΧΩΡΕΣ ΕΙΧΑΝ 1 ΠΑΙΔΙ ΣΤΑ 10 ΣΕ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ			
ΧΩΡΕΣ	Πραγματικό επίπεδο παιδικής φτώχειας (%)	Επίπεδο παιδικής φτώχειας με το 1 στα 10 παιδιά σε μονογονεϊκές οικογένειες (%)	Διαφορά
ΣΟΥΗΔΙΑ	2.6	2.0	-0.6
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	3.9	3.3	-0.6
ΦΙΛΑΝΔΙΑ	4.3	4.2	-0.1
ΒΕΛΓΙΟ	4.4	4.5	0.1
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	4.5	5.5	1.0
ΔΑΝΙΑ	5.1	4.5	-0.6
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	7.7	8.1	0.4
ΓΑΛΛΙΑ	7.9	8.3	0.4
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	10.3	10.3	0.0
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	10.7	10.5	-0.2
ΕΛΛΑΔΑ	12.3	13.1	0.8
ΙΣΠΑΝΙΑ	12.3	13.7	1.4
ΠΟΛΩΝΙΑ	15.4	15.6	0.2
ΚΑΝΑΔΑΣ	15.5	14.3	-1.2
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	16.8	17.3	0.5
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	19.8	16.4	-3.4
ΙΤΑΛΙΑ	20.5	20.6	0.1

Πηγή: www.Unicef.gr

1.1.4 Η Γυναικεία απασχόληση-ανεργία και οι εισοδηματικές πηγές των Μονογονεϊκών οικογενειών

Η κυριότερη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες, είναι η επίτευξη ή η διατήρηση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης, στην καλύτερη εκδοχή με μια εισοδηματική πηγή από την απασχόληση του μόνου γονέα. Συνήθως οι μητέρες και τα παιδιά μετά από ένα διαζύγιο ή χηρεία και με την είσοδό τους στην μονογονεϊκότητα στερούνται ένα σημαντικό ποσοστό του εισοδήματός τους. Αυτό συμβαίνει διότι συνήθως ο άνδρας αποτελεί την κύρια πηγή του εισοδήματος και η απουσία του είναι κατανοητό ότι θα δημιουργήσει οικονομικές δυσκολίες. Αλλά ακόμη και στην περίπτωση όπου η μονογονεϊκότητα αποτελεί ατομική επιλογή, το εισόδημα από απασχόληση του μόνου γονέα πολλές φορές δεν επαρκεί για να καλύψει τις ανάγκες της οικογένειας.

Η απασχόληση των γυναικών στην Ελλάδα όμως, όπως βλέπουμε και από την έρευνα του εργατικού δυναμικού, αντιμετωπίζει πολλές δυσκολίες γι' αυτό και η γυναικεία ανεργία εκτός του ότι είναι μεγάλη, είναι και μεγαλύτερη από των ανδρών. Παρά την αύξηση της γυναικείας απασχόλησης κατά 11,2% την περίοδο 1981-1991, η ανεργία των γυναικών αυξήθηκε κατά 7,1%. Η απόλυτη αύξηση των άνεργων γυναικών είναι 170,9%, δηλαδή περίπου τριπλασιασμός τους. Η ανεργία των αντρών αυξήθηκε κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα την ίδια περίοδο, με μείωση αντίστοιχα της απασχόλησης κατά 0,5% (Πίνακας 9).

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της ΕΣΥΕ, το 2001 οι γυναίκες αποτελούσαν το 40% του εργατικού δυναμικού και οι άντρες το 60%. Η απασχόληση των γυναικών ήταν 84% ενώ των αντρών 93%, επίσης το 16% των οικονομικά ενεργών γυναικών είναι άνεργες, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους άντρες είναι 7%(Πίνακες 10 & 11). Τα γεγονότα αυτά φανερώνουν την άνιση μεταχείριση του γυναικείου φύλου αλλά και τον μεγάλο κίνδυνο της ανεργίας που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες. Επιπλέον από τα στοιχεία του πίνακα 11, φαίνεται ότι οι γυναίκες από 20-29 ετών αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό στο σύνολο των ανέργων.

Όσον αφορά την μακροχρόνια ανεργία των γυναικών, βλέπουμε ότι και εδώ οι γυναίκες έχουν την πρωτιά, καταλαμβάνοντας ποσοστό 64% στο σύνολο των μακροχρόνια ανέργων, γεγονός πολύ σημαντικό αφού η έλλειψη εισοδήματος από απασχόληση για χρονικό διάστημα περισσότερο του ενός χρόνου μπορεί να οδηγήσει στην φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό (Πίνακας 12).

«Σχετικά με την απασχόληση των γυναικών θα πρέπει να προσθέσουμε ότι, σύμφωνα με την έρευνα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) για την κατανομή του εισοδήματος στην Ελλάδα, το μέσο ετήσιο εισόδημα από εργασία των γυναικών ανέρχεται σε 70,6% του αντίστοιχου των αντρών. Σχήμα που εναρμονίζεται με την αντίληψη που επικρατεί για την θέση της γυναίκας στην απασχόληση, θέση κατά πολύ υποδεέστερη. Μια άλλη όψη της δυσμενούς θέσης της γυναίκας παρουσιάζεται από τον επαγγελματικό καταμερισμό.

Παρατηρείται συγκέντρωση των γυναικών σε επαγγέλματα και κλάδους οικονομικής δραστηριότητας με χαμηλότερες σχετικά αμοιβές, ενώ οι άντρες εμφανίζονται τέσσερις ή πέντε φορές παραπάνω από τις γυναίκες στα επαγγέλματα και τους κλάδους με υψηλές αποδοχές.

Ακόμα περισσότερο, στις ίδιες επαγγελματικές κατηγορίες η συμμετοχή των γυναικών είναι πολύ μεγαλύτερη στα χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια από αυτή των αντρών.»⁷

Κάτι άλλο πολύ σημαντικό που πρέπει να παρατηρήσουμε είναι ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, οι γυναίκες που έχουν μερική απασχόληση αποτελούν το 67% του συνόλου των ατόμων με μερική απασχόληση και αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι το 45,13% εξ αυτών δεν μπορούν να βρουν πλήρη απασχόληση. (Πίνακας 13 & Πίνακας 14)

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι λόγω της μεγάλης ανεργίας που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες αλλά και της ανισότητας που επικρατεί στην αγορά εργασίας, είναι δύσκολη η εξασφάλιση εισοδήματος από απασχόληση εκθέτοντας έτσι τις γυναίκες σε μεγάλο κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Επιπλέον πρέπει να προσθέσουμε ότι η ίδια η κατάσταση της μονογονεϊκότητας μειώνει την δυνατότητα εύρεσης μιας ικανοποιητικής εργασίας. Οι μόνες μητέρες εξαιτίας των οικογενειακών υποχρεώσεων και των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν, αποδέχονται οποιαδήποτε εργασία που τους εξασφαλίζει κάποιο εισόδημα.

«Μια άλλη πηγή εισοδήματος γι' αυτή την οικογένεια αποτελεί η διατροφή, η οποία συνεισφέρει ελάχιστα στο εισόδημα των μονογονεϊκών οικογενειών, ακόμη και αν εξαιρεθούν οι περιπτώσεις χηρείας. Οι νομικοί διακανονισμοί είναι περισσότερο υπέρ των παιδιών από των συζύγων και το επίπεδο της εκδικασθείσας διατροφής, συνήθως, συναρτάται από το εισόδημα του πρώην συζύγου, γεγονός που θέτει ορισμένους περιορισμούς. Σε ορισμένες περιπτώσεις δεν καταβάλλεται όλη η διατροφή, άλλοτε δε και καθόλου. Επίσης στην χώρα μας όπου λειτουργεί ακόμη το υποστηρικτικό δίκτυο της εκτεταμένης οικογένειας, παρέχεται άτυπη οικονομική βοήθεια στην Μονογονεϊκή οικογένεια, από μέλη της οικογένειας καταγωγής του μόνου γονέα ή από το δίκτυο της γειτονιάς.»⁸ Η βοήθεια όμως αυτή δεν είναι ικανή να αποτρέψει τον κίνδυνο της φτώχειας που αντιμετωπίζουν οι οικογένειές αυτές διότι δεν είναι μόνιμη.

Τα οικογενειακά επιδόματα αποτελούν την τρίτη πηγή εισοδήματος για τις μονογονεϊκές οικογένειες στην Ελλάδα, τα οποία όπως βλέπουμε αναλυτικά στο δεύτερο μέρος της εργασίας, είναι χαμηλά και ανεπαρκή για να καλύψουν τις ανάγκες των μονογονεϊκών οικογενειών και πόσο μάλλον να συμβάλλουν στην συντήρηση των παιδιών. Επίσης οι διαδικασίες για την χορήγησή τους εκτός του ότι είναι χρονοβόρες πολλές φορές αγνοούνται και από τις μητέρες έτσι ώστε όλα αυτά τα μέτρα να καθίστανται αναποτελεσματικά. Αυτό που μπορούμε να πούμε σ' αυτό το κεφάλαιο είναι ότι τα οικογενειακά επιδόματα δεν απευθύνονται αποκλειστικά σε μονογονεϊκές οικογένειες σαν ξεχωριστή κατηγορία οικογένειας, αλλά στον μόνο γονέα λόγω χηρείας ή λόγω διαζυγίου.

7. Μ. Κετσετζόγλου- Ν. Μπουλάς, "Λειτουργίες της αγοράς εργασίας και Κοινωνικός αποκλεισμός", στο ΕΚΚΕ, *Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*, Αθήνα 1999,σελ. 158, τόμος Α

8. Δ. Κογκίδου, *Μονογονεϊκές οικογένειες, Πραγματικότητα- Προοπτικές- Κοινωνική πολιτική*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 1995, σελ. 446&447

Πίνακας 9

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 15 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ ΚΑΤΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΦΥΛΟ								
	1981		1985		1991		Απόλυτη μεταβολή 1981-1991	
	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες
Εργατικό Δυναμικό	68,1	31,9	64,6	35,4	64,3	35,7	1,1	20,3
Απασχ/νοι	68,7	31,3	66,1	33,9	66,3	33,7	-0,5	11,2
Άνεργοι	55,1	44,9	46,7	53,3	40,1	59,9	46,5	170,9
Μη ενεργός πληθυσμός	26,3	73,7	29,2	70,8	33,3	66,7	43,9	5,8
	1981		1985		1991		Απόλυτη μεταβολή 1981-1991	
	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες
Ποσοστό συμμετοχής	72,3	30,3	70,1	34,7	64,7	33,1	-7,6	2,8
Ανεργία	3,3	5,7	5,6	11,7	4,7	12,8	1,5	7,1

Πηγή: www.kethi.gr/greek/ethniki/poverty.html

Πίνακας 10

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ- ΑΝΕΡΓΩΝ ΑΝΤΡΩΝ				
	ΣΥΝΟΛΟ	Εργατικό Δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι
ΣΥΝΟΛΟ	4.301.081	2.616.889	93%	7%
14 ετών	0	0	0	0
15-19 ετών	319.929	45.549	71%	29%
20-24 ετών	335.394	209.593	79%	21%
25-29 ετών	352.496	324.472	75%	13%
30-44 ετών	1.039.379	1.003.045	72%	5%
45-64 ετών	1.293.925	969.577	52%	4%
65+ άνω	959.957	64.654	42%	3%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα εργατικού δυναμικού 2001, 'Δ τρίμηνο

Πίνακας 11

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ –ΑΝΕΡΓΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ				
	ΣΥΝΟΛΟ	Εργατικό Δυναμικό	Απασχολούμενες	Άνεργες
ΣΥΝΟΛΟ	4.664.435	1.717.530	84%	16%
14 ετών	0	0	0	0
15-19 ετών	311.218	30.632	53%	47%
20-24 ετών	362.509	192.703	67%	33%
25-29 ετών	339.993	242.740	76%	24%
30-44 ετών	1.101.131	720.478	86%	14%
45-64 ετών	1.397.799	503.878	92%	8%
65+ άνω	1.151.784	27.100	99%	1%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα εργατικού δυναμικού 2001, 'Δ τρίμηνο

Πίνακας 12

ΠΟΣΟΣΤΟ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟΥΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΑΝΕΡΓΟΥΣ			
	Σύνολο μακροχρόνια άνεργων	Σύνολο μακροχρόνια άνεργων γυναικών	Ποσοστό γυναικείας μακροχρόνιας ανεργίας
Σύνολο	236.446	150.940	64%
14	0	0	0
15-19 ετών	10.309	6.213	60%
20-24 ετών	47.772	31.503	66%
25-29 ετών	51.087	32.968	65%
30-44 ετών	81.404	57.047	70%
45-64 ετών	44.948	23.103	51%
65+ άνω	927	107	12%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα εργατικού δυναμικού 2001, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 13

ΠΛΗΡΗΣ ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΑΝΑ ΑΙΤΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ							
	ΣΥΝΟΛΟ	15-19 ΕΤΩΝ	20-24 ΕΤΩΝ	25-29 ΕΤΩΝ	30-44 ΕΤΩΝ	45-64 ΕΤΩΝ	65+ ΕΤΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ	1.441.735	16.103	129.078	184.780	621.041	463.848	26.886
α) Πλήρης	1.342.971	12.922	120.251	170.842	585.390	431.758	21.808
β) Μερική, επειδή	98.765	3.181	8.827	13.938	35.651	32.089	5.078
Παρακολουθεί μαθήματα ή εκπαιδεύεται	4.167	723	1.696	660	697	391	0
Έχει ασθένεια ή ανικανότητα	1.164	107	0	116	0	615	326
Δεν μπορούσε να βρει πλήρη απασχόληση	44.573	1.381	5.090	9.376	18.069	10.492	166
Δεν ήθελε πλήρη απασχόληση	32.175	636	1.564	1.875	9.896	14.867	3.337
Άλλοι λόγοι	14.202	334	293	1.557	5.994	4.875	1.149
Δε δήλωσε το λόγο	2.484	0	184	354	995	850	101

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα εργατικού δυναμικού 2001, 'Δ τρίμηνο

Πίνακας 14

ΠΟΣΟΣΤΟ ΥΠΟΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΑ ΑΙΤΙΑ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΥΠΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	
Αιτίες	Ποσοστό
Δεν μπορούν να βρουν πλήρη απασχόληση	45,13
Δεν θέλουν να βρουν πλήρη απασχόληση	32,6
Σπουδάζουν ή εκπαιδεύονται	4,2
Αντιμετωπίζουν κάποια ασθένεια ή ανικανότητα	1,2
Άλλοι λόγοι	14,4
Δεν δήλωσε λόγο	2,5

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα εργατικού δυναμικού 2001, ίδιες εκτιμήσεις

Συμπεράσματα

Όπως είδαμε λοιπόν από τα παραπάνω, οι μονογονεϊκές οικογένειες είναι περισσότερο εκτεθειμένες στον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού από ότι οι άλλες μορφές οικογένειας. Οι γυναίκες αρχηγοί οικογενειών είναι από τις πλέον ευάλωτες, αφού δεν έχουν εισοδήματα από διατροφές και επιδόματα. Η δυσχερής οικονομική κατάσταση των οικογενειών αυτών έχει άμεσο αντίκτυπο στον τρόπο ζωής, στην κατοικία, στα σχήματα κατανάλωσης, στην απώλεια καταναλωτικών ειδών καθώς επίσης μπορεί να οδηγήσει και στην απώλεια ή στον περιορισμό ορισμένων κοινωνικών αγαθών. Οι περιορισμοί αυτοί που θέτουν οι νέοι οικονομικοί όροι, σε συνδυασμό και με άλλους παράγοντες δημιουργούν σταδιακά μια αποκοπή από την κοινωνική ζωή και ο στιγματισμός από την φτώχεια και την μονογονεϊκότητα μπορούν να επιτείνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Επίσης μπορεί να περιορίσουν τις δυνατότητες εξόδου εξαιτίας επιπλέον και του αυτοαποκλεισμού του μόνου γονέα από τα δυναμικά κοινωνικά υποστηρικτικά δίκτυα.

«Οι οικογενειακές υποχρεώσεις των μόνων γονέων και τα χαμηλά εισοδήματα, τοποθετούν τις γυναίκες περισσότερο σε καταστάσεις φτώχειας με μικρές προοπτικές βελτίωσης της θέσης τους. Εάν ο μόνος γονέας δεν έχει μια σταθερή απασχόληση που να του προσδίδει κοινωνικό κύρος, τότε πολύ πιο εύκολα βιώνει αισθήματα αποτυχίας, ανεπάρκειας και επίκτητης αδυναμίας, που τον οδηγούν να έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση και αυτοεικόνα. Εάν εξαρτάται και από τις κοινωνικές υπηρεσίες πολύ συχνά η εικόνα αυτή χειροτερεύει. Η μη δυνατότητα κάλυψης των αναγκών της οικογένειας εξαιτίας της φτώχειας, σε συνδυασμό και με άλλους παράγοντες, δημιουργεί μόνιμο άγχος στο μόνο γονέα, που έχει επιπτώσεις στην ψυχοσωματική του υγεία και δημιουργεί επιπρόσθετη επιβάρυνση»⁹. Οι αλλαγές που έχουν επιφέρει οι νέες μορφές εργασίας στην ζωή των εργαζομένων, δεν συνοδεύτηκαν και από πλαίσια που να εξασφαλίζουν μια ελάχιστη προστασία στην εργασία. Έτσι οι γυναίκες είναι τα πρώτα θύματα των αλλαγών αυτών και της έλλειψης των κατάλληλων μέτρων με αποτέλεσμα μια μεγάλη κατηγορία μόνων μητέρων που δεν έχουν πολλά περιθώρια μη αποδοχής αυτών των μορφών εργασίας, να οδηγούνται στην φτώχεια.

Ο διαχωρισμός της εργασίας ανάλογα με το φύλο εκθέτει τις γυναίκες σε κίνδυνο όσον αφορά τον κοινωνικό αποκλεισμό και την φτώχεια. Η ευθύνη των γυναικών για την απλήρωτη εργασία που εκτελούν μέσα στο σπίτι λειτουργεί περιοριστικά όσον αφορά την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας, η οποία αποτελεί το κύριο μέσο για την ατομική πρόσβαση και στο εισόδημα και στην κοινωνική ασφάλιση. Ο κόσμος της εργασίας έξω από το σπίτι είναι ο χώρος εκείνος, στον οποίο αναπτύσσονται και διαπραγματεύονται οι κοινωνικές ταυτότητες και ικανότητες γι' αυτό ο περιορισμός στην πρόσβαση που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και η άνιση μεταχείριση που υφίστανται τις οδηγεί στο περιθώριο.

Τέλος η μονογονεϊκές οικογένειες, αν και το ποσοστό τους στην Ελλάδα είναι μικρό ακόμη, δεν παύουν να αποτελούν μια μορφή οικογένειας η οποία λόγω των ιδιαιτεροτήτων της έχει ανάγκη μεγαλύτερης προστασίας.

9. Δ. Κογκίδου, ο.π., σελ.582

Η διατήρηση του εισοδήματος μέσω μιας επιδοματικής πολιτικής, δεν είναι δυνατόν να αποτελεί πλέον τον μοναδικό στόχο της κοινωνικής πολιτικής όπως αυτή ασκείται από τους διάφορους φορείς διότι τα επιδόματα που δίνονται είναι αρκετά χαμηλά. Θα πρέπει να υιοθετηθούν τέτοια μέτρα που δεν θα αποθαρρύνουν αλλά θα βοηθούν τις μητέρες να ανατρέφουν τα παιδιά τους μέσω της εργασίας τους και στις περιπτώσεις που ο πατέρας είναι σε ζωή να εξασφαλίζει την συντήρηση του/ων παιδιού/ών μετά τον χωρισμό.

Η εγγύηση ενός ελάχιστου εισοδήματος εκ μέρους των αρμόδιων φορέων, είναι ένας τρόπος καταπολέμησης της φτώχειας αλλά από μόνος του δεν είναι αποτελεσματικός, διότι η φτώχεια δεν έχει μόνον την οικονομική διάσταση αλλά έχει και άλλες.

Οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν για την απασχόληση απευθύνονταν στο περισσότερο οργανωμένο τμήμα του εργατικού δυναμικού. Οι προτεραιότητές τους διαμορφώθηκαν από οργανωμένα εμπορικά και επαγγελματικά ενδιαφέροντα και όχι με βάση κυρίως τις ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού. Επίσης, η πολιτική κατά τομείς, εξ ορισμού, καλύπτει μόνο ένα συγκεκριμένο τομέα αναγκών, ενώ τα άτομα που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη έχουν πολλαπλές ανάγκες που ενισχύει η μια την άλλη. Υπάρχει λοιπόν άμεση αναγκαιότητα στην Ελλάδα να εφαρμοστεί μια κοινωνική πολιτική, που να εξασφαλίζει ένα ελάχιστο εισόδημα στις μονογονεϊκές οικογένειες για μια αξιοπρεπή διαβίωση. Επιπλέον, να δημιουργήσει προϋποθέσεις για την ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας μέσα από μια πλήρη γνώση και καταγραφή των πολύπλευρων αναγκών τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.2

ΟΙ ΠΟΛΥΤΕΚΝΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

1.2.1. Ορισμός και πλήθος των πολύτεκνων οικογενειών στην Ελλάδα

Το δημογραφικό πρόβλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του, είναι ένα θέμα άμεσα συνδεδεμένο με την υπόσταση και το μέλλον του Ελληνικού Έθνους. Όλοι γνωρίζουμε την μεγάλη μείωση της γεννητικότητας με την παράλληλη αύξηση της γήρανσης. Γεγονότα που, όπως βλέπουμε και στο 2ο κεφάλαιο, έχουν αρνητικές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της κοινωνίας μας.

Πολλοί άνθρωποι θα αναρωτιούνται σήμερα γιατί οι νέοι δυσκολεύονται ή και ακόμη χειρότερα αρνούνται να δημιουργήσουν οικογένεια και πολύ περισσότερο πολύτεκνη οικογένεια. Αν ρωτήσουμε τους νέους πως βλέπουν την απόκτηση πολλών παιδιών θα διαπιστώσουμε αφενός έναν έντονο προβληματισμό και αφετέρου μια απόλυτη άρνηση. Ο έντονος προβληματισμός εκφράζεται από τα άτομα εκείνα που θέλουν να αποκτήσουν πολλά παιδιά. Οι οικονομικές όμως κυρίως δυσκολίες που αντιμετωπίζει μια πολύτεκνη οικογένεια σήμερα και η ελλιπής κρατική υποστήριξη δρα ανασταλτικά στο να πραγματοποιήσουν αυτό που επιθυμούν. Η απόλυτη άρνηση εκφράζεται από τα άτομα εκείνα που λόγω των γενικότερων αλλαγών που έχουν συμβεί στην κοινωνία και ειδικότερα στις αντιλήψεις για τον γάμο και την οικογένεια, ή δεν επιθυμούν να παντρευτούν ή επιθυμούν την απόκτηση ενός ή δύο παιδιών, προκειμένου να ικανοποιήσουν και άλλες επιθυμίες τους ανεξάρτητες από τα πλαίσια του γάμου.

Πολύτεκνες θεωρούνται οι οικογένειες που έχουν το λιγότερο τέσσερα παιδιά, επίσης πολύτεκνες θεωρούνται και εκείνες οι οποίες έχουν τρία παιδιά αλλά υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις που τις κατατάσσουν σε αυτήν την κατηγορία, όπως το ότι ο πατέρας έχει πεθάνει.

Οι πολύτεκνες οικογένειες ανέρχονταν σε 160.057 και οι περισσότερες βρίσκονταν στην Αιτωλοακαρνανία. Συγκεκριμένα, για το Λεκανοπέδιο της Αττικής, υπάρχουν 27.136 οικογένειες που έχουν 4 παιδιά, 7.955 από 5 έως 7 παιδιά, ενώ οι οικογένειες με οκτώ και πάνω τέκνα φτάνουν τις 889. Αντιστοίχως στη Θεσσαλονίκη ζουν 6.526 οικογένειες με 4 παιδιά, 1.357 με 5 έως 7 παιδιά και 118 με 8 ή περισσότερα παιδιά. Στην Αττική λοιπόν αντιστοιχούν 11 οικογένειες ανά 1000 κατοίκους και στη Θεσσαλονίκη 8 ανά 1000 κατοίκους. Την πρώτη θέση κατέχει η Αιτωλοακαρνανία, καθώς ανά 1000 κατοίκους αντιστοιχούν 45 πολύτεκνες οικογένειες και ακολουθούν οι νομοί Λευκάδας, Ρεθύμνου και Ευρυτανίας όπου αναλογούν 39 πολύτεκνες οικογένειες ανά 1000 κατοίκους. Φτωχότερος νομός σε πολύτεκνους είναι η Χαλκιδική στον οποίο αντιστοιχούν μόλις 7 πολύτεκνες οικογένειες ανά 1000 κατοίκους και ακολουθούν η Θεσσαλονίκη όπως είπαμε, η Φωκίδα, η Καβάλα, Σέρρες. Επίσης οι 24.594 πολύτεκνες οικογένειες ή το 16% αυτών, έχουν μόνο ανήλικα τέκνα ενώ οι 88.684 που αντιστοιχούν στο 58% του συνόλου των πολύτεκνων οικογενειών, έχουν μόνο ενήλικα τέκνα.¹⁰

10. www.aspe.org.gr/selides/oikogeneies

Σύμφωνα με δήλωση του προέδρου της Ανώτατης Συνομοσπονδίας Πολυτέκνων, τα στοιχεία αυτά είναι εξαιρετικά ανησυχητικά και τονίζει ότι ο αριθμός των πολύτεκνων οικογενειών θα πρέπει τουλάχιστον να τριπλασιαστεί στην Ελλάδα.

Εκτός από την παραπάνω δήλωση του προέδρου, το γεγονός της μείωσης του αριθμού των πολύτεκνων οικογενειών φαίνεται και από την ανάλυση και σύγκριση του δηλωθέντος εισοδήματος φυσικών προσώπων και της φορολογίας αυτού, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για τα έτη 1990 και 1997(πίνακας1 & πίνακας 2).

Όπως παρατηρούμε, υπάρχει μια μεγάλη μείωση του αριθμού των πολύτεκνων οικογενειών από το 1990 έως και το 1997 σε όλες τις εισοδηματικές κατηγορίες, γεγονός που φανερώνει αφενός την μείωση των οικογενειών αυτής της κατηγορία και αφετέρου την άρνηση των νέων ζευγαριών να αποκτήσουν πολλά παιδιά. Οι κυριότεροι λόγοι για αυτή τους την άρνηση είναι οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει μια πολυμελής οικογένεια και το κόστος ευκαιρίας που συνεπάγεται σήμερα ένα παιδί. Λέγοντας κόστος ευκαιρίας εννοούμε ότι η απόκτηση ενός παιδιού αφαιρεί μέρος του διαθέσιμου χρηματικού εισοδήματος της οικογένειας το οποίο θα μπορούσε να δαπανηθεί με άλλο τρόπο.

Πίνακας 1

ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΜΕ 4, 5, 6 & ΑΝΩ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΤΑ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΤΟ 1990			
Ενδεικτική κατηγορία εισοδήματος (χιλ. δρχ.)	Στις 10.000 οικογένειες που έχουν 4 παιδιά οι:	Στις 10.000 οικογένειες που έχουν 5 παιδιά οι:	Στις 10.000 οικογένειες που έχουν 6 παιδιά και άνω οι:
Έως <500	80	14	6
500-3.000	80	12	5
3.000-5.000	103	18	7
5.000 και άνω	111	12	6

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική του δηλωθέντος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων 1990 & 1997, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 2

ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΜΕ 4, 5 ΚΑΙ 6 & ΑΝΩ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΤΑ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΤΟ 1997			
Ενδεικτική κατηγορία εισοδήματος (χιλ. δρχ.)	Στις 10.000 οικογένειες που έχουν 4 παιδιά οι:	Στις 10.000 οικογένειες που έχουν 5 παιδιά οι:	Στις 10.000 οικογένειες που έχουν 6 παιδιά και άνω οι:
Έως <500	29	6	3
500-3.000	51	10	5
3.000-5.000	69	10	12
5.000 και άνω	103	17	7

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική του δηλωθέντος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων 1990 & 1997, ίδιες εκτιμήσεις

1.2.2. Το οικονομικό προφίλ της πολύτεκνης οικογένειας

Όπως προείπαμε, οι πολύτεκνες οικογένειες λόγω του μεγάλου αριθμού των παιδιών αντιμετωπίζουν πολλές δυσκολίες και ιδιαίτερα στον οικονομικό τομέα, γεγονός που επηρεάζει όλες τις δραστηριότητες και συμπεριφορές της οικογένειας.

Παρατηρείται ότι σε οικογένειες με πολλά παιδιά (3,4, και άνω) σημειώνονται τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας (Πίνακας 3). Η φτώχεια όσον αφορά τις οικογένειες αυτές είναι συνάρτηση των αυξημένων αναγκών που δημιουργούνται με την απόκτηση πολλών παιδιών και ιδιαίτερα των ανήλικων παιδιών, του επαγγέλματος του αρχηγού της οικογένειας καθώς επίσης και του περιβάλλοντος στο οποίο διαμένει η οικογένεια. Είναι προφανές ότι τα εξαρτώμενα μέλη είναι αυτά που κάνουν την διαφορά περισσότερο έντονη, γι' αυτό και οι φτωχές οικογένειες υπερτερούν σε αριθμό εξαρτώμενων μελών ενώ οι μη φτωχές υπερτερούν στο μέσο μέγεθος ενηλίκων. (Πίνακας 4)

Οι οικογένειες με παιδιά είναι περισσότερο εκτεθειμένες στον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, γεγονός που επαληθεύει την αρνητική σχέση μεταξύ υψηλού εισοδήματος και υψηλής γονιμότητας. Αυτό φαίνεται καθαρά από τον πίνακα 3, όπου το ποσοστό φτώχειας για ένα τυπικό ζευγάρι με ένα παιδί είναι μόλις 17,0%, ενώ στις περιπτώσεις νοικοκυριών με τρία παιδιά αυξάνεται στο 40,4%, διαφορά πολύ σημαντική .

«Σχετικά με το επάγγελμα του υπεύθυνου του νοικοκυριού θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η κατηγορία των εισοδηματιών είναι αυτή που διαθέτει αναλογικά τις λιγότερες πολύτεκνες οικογένειες, ενώ η κατηγορία των γεωργών περιλαμβάνει αναλογικά τις περισσότερες πολύτεκνες οικογένειες ακολουθώντας οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι δημόσιοι υπάλληλοι.»¹¹ Το γεγονός ότι οι περισσότερες πολύτεκνες οικογένειες είναι αγροτικές έχει ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά την οικονομική κατάσταση των οικογενειών αυτών. Στην χώρα μας αλλά και στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, οι αγρότες σε μεγάλη αναλογία κατατάσσονται στην κατηγορία των φτωχών. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, σχετικά με το εισόδημα κατά επαγγελματική κατηγορία, οι γεωργοί έχουν μέσο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα 483.336 δρχ, το χαμηλότερο ανάμεσα στους υπόλοιπους απασχολούμενους στις άλλες δραστηριότητες (Πίνακας 5).

Το μέσο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα των πολύτεκνων οικογενειών, ανέρχεται στο ποσό των 570227 δρχ, ενώ η μέση μηνιαία καταναλωτική δαπάνη ανέρχεται στο ποσό των 579626 δρχ. Από αυτό γίνεται φανερό ότι τα νοικοκυριά αυτά εφόσον δαπανούν όλο το εισόδημα που διαθέτουν, είναι πολύ εύκολο να εισέλθουν σε κατάσταση φτώχειας. Η έλλειψη αποθέματος όσον αφορά το εισόδημα μειώνει τις δυνατότητες αντιμετώπισης οικονομικών προβλημάτων που πιθανόν να παρουσιαστούν και επιπλέον επιτείνει τον κοινωνικό αποκλεισμό των οικογενειών λόγω περιορισμένου οικογενειακού εισοδήματος. Η δαπάνες των πολυμελών οικογενειών αφορούν κυρίως τα είδη βασικής διαβίωσης με την δαπάνη για τα είδη διατροφής να είναι η μεγαλύτερη, ακολουθώντας η δαπάνη για τα είδη ένδυσης και υπόδησης, φυσιολογικό αν σκεφτούμε τα πολλά άτομα που αποτελούν το νοικοκυριό.

11. Σ. Σούλης- Δ. Μπαλούρδος- Μ. Χρυσάκης , «Σχέση εισοδήματος εκπαίδευσης και γονιμότητας, Διλήμματα δημογραφικής πολιτικής», στο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 1994, σελ. 230

Από τις δαπάνες για αγαθά πολιτισμού οι μεγαλύτερες αντιστοιχούν για μεταφορές και επικοινωνίες παρόλο που έχουν έκπτωση όσον αφορά τις μετακινήσεις τους, ενώ οι δαπάνες για εκπαίδευση και μόρφωση είναι πολύ μικρές (Πίνακας 6).

Τέλος αυτό που πρέπει να πούμε ακόμη είναι ότι οι πολύτεκνες οικογένειες είναι καταρχήν υπερκαταναλωτές ηλεκτρικού ρεύματος, εντούτοις τιμωρούνται με το αυξημένο τιμολόγιο σαν κάθε υπερκαταναλωτής από πολυτέλεια. Ο κοινωνικός αποκλεισμός που υφίσταται μια πολυμελή οικογένεια λόγω φτώχειας είναι πιο έντονος στα αστικά κέντρα σε αντίθεση με τις αγροτικές περιοχές. Στα αστικά κέντρα η οικογένεια παύει να είναι μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης και γίνεται μονάδα κατανάλωσης. Επίσης τα πρότυπα κατανάλωσης, τα έξοδα για είδη διατροφής, για κατοικία, για την εκπαίδευση των παιδιών και για τις μετακινήσεις είναι μεγαλύτερα από ότι στις αγροτικές περιοχές. Στις αγροτικές περιοχές, υπάρχει η δυνατότητα παραγωγής από την ίδια την οικογένεια διαφόρων προϊόντων, η κατοικία είναι συνήθως εξασφαλισμένη και τα πρότυπα κατανάλωσης απαιτούν λιγότερα έξοδα. Επίσης η δυνατότητα βοήθειας από τους συγγενείς είναι πιο εύκολη λόγω των ισχυρότερων δεσμών που υπάρχουν ακόμη σε αυτές τις περιοχές.

Σχετικά με την δυνατότητα απόκτησης κατοικίας στα αστικά κέντρα για μια πολυμελή οικογένεια, πρέπει να πούμε ότι είναι περιορισμένη λόγω του μεγάλου κόστους που απαιτείται για ένα μεγάλο σπίτι ικανό να στεγάσει πολλά άτομα. Το ίδιο συμβαίνει βέβαια και με την ενοικίαση κατοικίας.

«Οι στερήσεις και οι δυσκολίες για μια πολύτεκνη οικογένεια είναι πολύ μεγάλες και καταβάλουν όλα τα εισοδήματά τους για την ανατροφή των παιδιών τους. Οι αυξημένες οικογενειακές δαπάνες αντιμετωπίζονται από την αγορά αγαθών χαμηλότερης ποιότητας, από αποφυγή σπατάλης των υπάρχοντων, από την αφορά αγαθών σε ποσότητες και με συνεπαγόμενες εκπτώσεις τιμών, από την υπερχρησιμοποίηση ειδών ρουχισμού και ένδυσης καθώς και άλλων διαρκών αγαθών»¹².

Πίνακας 4

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΦΤΩΧΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΦΤΩΧΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ			
Χαρακτηριστικά	Οικογένειες		
	Μη φτωχές	Φτωχές	Σύνολο
Μέσο μέγεθος οικογένειας	3,0013	3,3456	3,01
Αριθμός ηλικιωμένων	0,4402	0,6700	0,50
Αριθμός συνταξιούχων	0,4674	0,6079	
Αριθμός παιδιών	0,7788	0,9873	0,80
Αριθμός ενηλίκων	1,7823	1,6883	
Άτομα με εισόδημα	1,737	1,777	1,75
Αριθμός απασχολούμενων	1,31	1,21	1,29

Πηγή: Δ. Μπαλούρδος, Οικογένεια, ανισότητα & φτώχεια στην Ελλάδα, ειδικό τεύχος, 'Α-'Β 1999, (Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών)

12.Σ. Θ. Παπαηλίας- Γ. Σαπουνάς, «Καταναλωτικά πρότυπα σύμφωνα με το μέγεθος της οικογένειας και κατά αστικότητα», ο.π., σ.280

Πίνακας 3

ΠΟΣΟΣΤΑ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΥΠΟ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΟΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ	
Τύπος νοικοκυριού	Ποσοστά φτώχειας
1 ηλικιωμένος	31,5
2 ηλικιωμένοι	36,3
1 ενήλικας	20,5
2 ενήλικες	18,2
1 ενήλικας 1 ηλικιωμένος	27,3
1 ενήλικας 1 παιδί	32,0
2 ενήλικες 1 παιδί	17,0
2 ενήλικες 2 παιδιά	19,8
2 ενήλικες 3 παιδιά	40,4
3 ενήλικες 2 παιδιά 1 ηλικιωμένο	34,9
Μέγεθος νοικοκυριού	
1 μέλος	19,5
2 μέλη	22,5
3 μέλη	17,1
4 μέλη	20,6
5 μέλη	36,0
6 μέλη	47,5
Ποσοστό φτωχών στο σύνολο	19,9

Πηγή: Δ. Μπαλούρδος, Δημογραφικές διαστάσεις της διανομής του εισοδήματος 1997

Πίνακας 5

ΠΟΣΟΣΤΑ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ	
Κοινωνικό-επαγγελματικό επίπεδο	Ποσοστό φτώχειας
Μη ή μερικώς ειδικευμένος χειρώνακτας	20,1
Ειδικευόμενος χειρώνακτας	14,8
Χαμηλού βαθμού υπάλληλος	8,0
Υψηλού βαθμός υπάλληλος (διευθυντής, ελεύθερος επαγγελματίας)	6,7
Μικρο-απασχολούμενος	14,6
Γεωργός	36,5

Πηγή: Δ. Μπαλούρδος, Δημογραφικές Διαστάσεις της διανομής του Εισοδήματος 1997

Πίνακας 6

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΠΟΛΥΜΕΛΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	
Κατηγορία δαπάνης	Ζευγάρι με τρία παιδιά και άνω
1.Είδη βασικής διαβίωσης	
□ Είδη διατροφής	20.4
□ Είδη ένδυσης- υπόδησης	10.3
□ Κατοικία	10
□ Υγεία	4.5
2. Αγαθά πολιτισμού	
□ Οινοπνευματώδη ποτά- καπνός	3.7
□ Διαρκή αγαθά οικιακής χρήσεως	8.4
□ Ατομικός ευπρεπισμός	3,1
□ Εκπαίδευση, μόρφωση	4.5
□ Μεταφορές και επικοινωνίες	15,3
□ Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες	7.1

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Συμπεράσματα

Όπως είδαμε τα πολυμελή νοικοκυριά έχουν περισσότερες πιθανότητες να ενταχθούν στην κατηγορία των φτωχών και κοινωνικά αποκλεισμένων νοικοκυριών. Ιδιαίτερα έντονος είναι ο κίνδυνος στην περίπτωση όπου τα παιδιά είναι ανήλικα διότι οι δαπάνες είναι μεγαλύτερες και τα έσοδα δεν αυξάνονται εφόσον τα παιδιά δεν βοηθούν οικονομικά την οικογένεια από την εργασία τους.

Οι δυσμενείς οικονομική κατάσταση των πολυμελών νοικοκυριών που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας περιορίζει τις εκπαιδευτικές επενδυτικές τους ικανότητες, γεγονός που παρέχει συγκριτικά μειονεκτήματα στα παιδιά τους. Τα παιδιά αντιμετωπίζουν μεγαλύτερα προβλήματα από ότι τα παιδιά των μη φτωχών νοικοκυριών στην επαγγελματική τους αποκατάσταση κάτι το οποίο έχει άμεση επίδραση και στην οικογένεια από άποψη οικονομική. Τα τελευταία χρόνια λόγω του μεγάλου ανταγωνισμού και των αυξημένων απαιτήσεων στην αγορά εργασίας, τα έξοδα για την εκπαίδευση των παιδιών είναι πολύ αυξημένα από την αρχή της εκπαιδευτικής τους σταδιοδρομίας έως και το τέλος. Επιπλέον το τέλος αυτό, δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια λόγω της συνεχούς επιμόρφωσης και ειδίκευσης που απαιτείται για την απόκτηση των απαιτούμενων εφοδίων, γεγονός που επιδρά αυξητικά στα έξοδα της οικογένειας. Ακόμη, η καθυστέρηση ένταξης στην αγορά εργασίας των παιδιών αποτελεί επιπρόσθετο βάρος στην οικογένεια, η οποία πολλές

φορές αδυνατεί να αντεπεξέλθει με αποτέλεσμα τα παιδιά να σταματούν το σχολείο προκειμένου να βρουν κάποια απασχόληση και να βοηθήσουν την οικογένειά τους.

«Επίσης η υπερσυγκέντρωση των δραστηριοτήτων της μεταυποχρεωτικής εκπαίδευσης στα μεγάλα αστικά κέντρα και κυρίως στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, περιορίζει σημαντικά τις πιθανότητες των νέων από φτωχές οικογένειες να συνεχίσουν στις επόμενες βαθμίδες. Διότι αυξάνεται το άμεσο κόστος που καλούνται να υποστούν τα νοικοκυριά, εφόσον είναι υποχρεωμένα να συντηρούν τα παιδιά τους που αναγκάζονται να μεταναστεύσουν προσωρινά σε άλλες, πέραν του τόπου κατοικίας τους, περιοχές για να σπουδάσουν. Ακόμη και στην περίπτωση που συνεχίζουν σε τοπικό επίπεδο αυξάνεται το έμμεσο κόστος των σπουδών τους, την στιγμή που το διαφυγόν τους εισόδημα, σε σχέση με την μη συνάφεια του περιεχομένου των σπουδών αυτών με τις παραγωγικές ανάγκες της περιοχής τους, είναι ιδιαίτερα υψηλό»¹³. Για μια πολυμελή οικογένεια η οποία έχει να καλύψει καταρχήν τις βασικές της ανάγκες οι οποίες είναι πολλές λόγω του μεγάλου αριθμού των παιδιών, τα έξοδα της εκπαίδευσης των παιδιών είναι πολλές φορές δυσβάσταχτα και μπορεί να οδηγήσουν στην φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό, τόσο την οικογένεια όσο και τα παιδιά. Τα παιδιά αποκλείονται από την εκπαίδευση, την αγορά εργασίας και κατεπέκτασιν και από άλλα κοινωνικά αγαθά τα οποία σχετίζονται με τους δύο αυτούς τομείς.

Οι στερήσεις και οι δυσκολίες για μια πολύτεκνη οικογένεια είναι πολύ μεγάλες. Καταβάλουν όλα τα εισοδήματά τους για την ανατροφή των παιδιών τους. Τα οικονομικά κίνητρα που δίνονται στην πολύτεκνη οικογένεια και οι διευκολύνσεις είναι σχεδόν ασήμαντα και απευθύνονται επιλεκτικά σε νοικοκυριά που έχουν ήδη πολλά παιδιά και συνήθως πολύ χαμηλά εισοδήματα.

Τα πολυτεχνικά επιδόματα που δίνονται από τον ΟΓΑ κυρίως [βλέπε κεφάλαιο 4ο], δεν φαίνεται να έχουν καμία επίδραση στην βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των οικογενειών αυτών αλλά ούτε και στην βελτίωση του δείκτη γονιμότητας. Αυτό γίνεται φανερό τόσο από την συνεχιζόμενη μείωση των γεννήσεων όσο και από την μείωση του αριθμού των πολύτεκνων οικογενειών.

Η πολιτεία οφείλει και πρέπει να προστατεύει και να ενισχύει τις πολύτεκνες οικογένειες οι οποίες από την πλευρά τους ενισχύουν, με τον μεγάλο αριθμό των παιδιών τους, το εργατικό δυναμικό της χώρας, τον στρατό και το σύστημα της Κοινωνικής Ασφάλισης μέσω των εισφορών τους ως εργαζόμενοι. Απαιτείται μια πολιτική με ειδικές ρυθμίσεις, φοροαπαλλαγές, οικονομική ενίσχυση, επιδόματα ικανά να βοηθήσουν την φτωχή κυρίως πολύτεκνη οικογένεια, στέγη και κίνητρα για την δημιουργία πολύτεκνων οικογενειών. Τα επιδόματα στις πολύτεκνες οικογένειες μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στη μάχη κατά του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα, διότι οι πολύτεκνες οικογένειες και η φτώχεια είναι χαρακτηριστικά που συνδέονται στενά.

13. Μ. Χρυσάκης, "Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαιδευτικές ανισότητες", στο ΕΚΚΕ, *Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*, Αθήνα 1999, σελ. 94, τόμος Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.3

ΟΙ ΑΝΕΡΓΟΙ

Όπως παρατηρείται «το βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα των ομάδων ή ατόμων που κρίνονται αποκλεισμένες από τον ομαλό, κανονικό τρόπο ζωής είναι η απομόνωσή τους από τους από τους βασικούς κοινωνικούς μηχανισμούς που παράγουν ή διανέμουν τους κοινωνικούς πόρους. Ο κοινωνικός αποκλεισμός φαίνεται σαν κατάσταση ταυτόχρονης, προσωρινής ή μη, αποξένωσης του ατόμου από την αγορά εργασίας, την οικογένεια και το κοινωνικό του περιβάλλον, καθώς και από το μηχανισμό που έχει αναπτύξει το Κράτος για την προστασία και την φροντίδα των πολιτών.

Ο εκτοπισμός ενός ατόμου από την αγορά εργασίας συνδέεται με την απουσία εισοδήματος από απασχόληση. Το φαινόμενο αυτό, παρόλο που δεν είναι αρκετό για την ταξινόμηση του ατόμου στους κοινωνικά αποκλεισμένους, ωστόσο αποκτά ξεχωριστή σημασία, επειδή υποδηλώνει αυξημένο κίνδυνο για την εμφάνιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η αγορά εργασίας είναι η σφαίρα στην οποία αφενός κατανέμεται το υπάρχον εργατικό δυναμικό στις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες και αφετέρου προσδιορίζεται το ύψος του μισθού της εργατικής δύναμης. Οι δύο βασικές αυτές λειτουργίες της αγοράς εργασίας προδιαγράφουν τους παράγοντες οι οποίοι μπορούν να οδηγήσουν ένα τμήμα του εργατικού δυναμικού στον χώρο των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων ή ομάδων.»¹⁴ Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που σκιαγραφεί την πραγματικότητα της Ελληνικής κοινωνίας σήμερα είναι η ανεργία, το γεγονός δηλαδή ότι ο αριθμός των θέσεων εργασίας που προσφέρονται είναι μικρότερος από το σύνολο των ατόμων που μπορούν και ζητούν να απασχοληθούν. Εκτός όμως από την ποσοτική διάσταση της ανεργίας υπάρχει και η ποιοτική διάσταση. Η ποιοτική διάσταση υποδηλώνει την αναντιστοιχία που υπάρχει, ανάμεσα στα απαιτούμενα προσόντα και ικανότητες που πρέπει να διαθέτουν οι εργαζόμενοι και σε εκείνα που αυτοί, σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, πράγματι διαθέτουν.

Ακόμη, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες της αγοράς εργασίας που μπορούν να εντείνουν το φαινόμενο της ανεργίας και ενισχύσουν έτσι την δυναμική του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως η χαμηλά αμειβόμενη εργασία, η ετεροαπασχόληση, η υποαπασχόληση, καταστάσεις που έχουν έντονο το στοιχείο της ανασφάλειας και της ανισότητας.

Επιστρέφοντας πάλι στην ανεργία, θα θέλαμε να τονίσουμε τον μεγάλο κίνδυνο που περικλείει η λεγόμενη «μακροχρόνια ανεργία», η αποχώρηση δηλαδή του ατόμου από την αγορά εργασίας για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 24 μηνών. Ο κίνδυνος είναι μεγαλύτερος όταν η ανεργία διαρκεί περισσότερο από ένα χρόνο, διότι οι εργοδότες αρνούνται να προσλάβουν κάποιο άτομο το οποίο έχει μεγάλο χρονικό διάστημα να εργαστεί λόγω πιθανής απαρχαίωσης των γνώσεών του.

14. Μ. Κετσετζόγλου- Ν. Μπουλάς , « Λειτουργίες της αγοράς εργασίας και Κοινωνικός Αποκλεισμός», στο ΕΚΚΕ, Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής, Αθήνα 1999, σελ. 139, τόμος Α

Αυτό που παρατηρούμε τα τελευταία χρόνια είναι η συνεχής αύξηση των μακροχρόνια ανέργων, γεγονός που προκαλεί έντονες ανησυχίες, διότι η για μεγάλο χρονικό διάστημα έλλειψη εισοδήματος από απασχόληση μπορεί να οδηγήσει στην φτώχεια, αφού η απασχόληση αποτελεί την κύρια πηγή εισοδημάτων για τα άτομα. Όταν η φτώχεια συνδυαστεί με την ανεργία οι συνέπειες είναι έντονες. Ο φτωχός δεν μπορεί να συντηρήσει τον εαυτό του και την οικογένειά του και ακόμη περισσότερο να απολαύσει εκείνα τα υλικά και πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν κτήμα για τον μέσο άνθρωπο στην σύγχρονη κοινωνία. Το αίσθημα της ανασφάλειας κυριαρχεί στην ζωή του και στις σχέσεις του με το οικογενειακό, φιλικό και κοινωνικό του περίγυρο.

1.3.1 Η έκταση της ανεργίας στην Ελλάδα

Ο κίνδυνος να περιέλθει ένα άτομο ή ένα νοικοκυριό σε κατάσταση φτώχειας αποτελεί συνάρτηση της δραστηριότητάς του και της άμεσης σύνδεσης του ατόμου ή του νοικοκυριού με την αγορά. Οι άνεργοι κατέχουν την δεύτερη θέση ανάμεσα σε αυτούς που απειλούνται από τον κίνδυνο της φτώχειας, γεγονός που γίνεται φανερό από τον πίνακα 1.

Τα χαρακτηριστικά της ανεργίας στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, είναι η εμμονή και οι αυξανόμενες διαστάσεις της. Σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία της ΕΣΥΕ από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ο αριθμός των ανέργων το 2001 ήταν 471.252 και αντιπροσωπεύει το 11% του εργατικού δυναμικού (το εργατικό δυναμικό είναι 4.334.420), ενώ το 1992 ο αριθμός των ανέργων ήταν 350.000 και αντιπροσώπευε το 8% του εργατικού δυναμικού της χώρας (Πίνακας 2).

Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία και πρέπει να το τονίσουμε, είναι η σύνθεση της ανεργίας κατά ηλικία και φύλο. Η νεανική ανεργία αποτελεί το μεγαλύτερο πρόβλημα. Τα άτομα ηλικίας 14-30 ετών καταλαμβάνουν το 50% στο σύνολο των ανέργων γεγονός που δείχνει τις διακρίσεις που υφίστανται οι νέοι ως προς την ανεργία, ακολουθώντας τα άτομα ηλικίας 30-44 ετών τα οποία αποτελούν το 32% στο σύνολο των ανέργων (πίνακας 3).

Επίσης, ένα νέο φαινόμενο που προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία είναι το φαινόμενο της μακροχρόνιας ανεργίας το οποίο, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ αυξάνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με τα στοιχεία Της Έρευνας εργατικού δυναμικού, οι μακροχρόνια άνεργοι το 2001 αποτελούσαν το 50% του συνόλου των ανέργων, εκ των οποίων τα άτομα ηλικίας 14-30 ετών καταλαμβάνουν το 46%, ακολουθώντας τα άτομα ηλικίας 30-44 με ποσοστό 34%. Ακόμη και στην μακροχρόνια ανεργία οι νέοι κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό (πίνακας 4 & 5).

Το ύψος της ανεργίας διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των ατόμων. Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ανεργία καταλαμβάνουν τα άτομα με απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης και ακολουθούν οι απόφοιτοι των Τ.Ε.Ι.. Το γεγονός αυτό αντιστοιχεί στην ποιοτική διάσταση της ανεργίας όπου πλέον οι εξελίξεις στην οικονομία και στην αγορά εργασίας απαιτούν νέες γνώσεις και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό (πίνακας 6).

Πίνακας 1

ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1995	
Δραστηριότητα	Ανά 100 άτομα
Απασχολούμενοι	37
Άνεργοι	165
Συνταξιούχοι	206
Μη ενεργοί	110

Πηγή: [www.Eurostat.com/statistics in focus/population and social conditions/household and unemploy](http://www.Eurostat.com/statistics%20in%20focus/population%20and%20social%20conditions/household%20and%20unemploy)

Πίνακας 2

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ- ΑΝΕΡΓΟΙ- ΜΗ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ					
2001					
	ΣΥΝΟΛΟ	Εργατ. Δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη ενεργοί
ΣΥΝΟΛΟ	8.965.515	4.334.420	3.863.168	471.252	4.631.096
14 ετών	0	0	0	0	0
15-19 ετών	631.147	76180	48.455	27.725	554.966
20-24 ετών	697.904	402.296	294.265	108.030	295.608
25-29 ετών	692.489	567.212	467470	99.742	125.277
30-44 ετών	2140.510	1723.523	1571247	152.276	416.987
45-64 ετών	2.691.725	1.473.454	1.391810	81.644	1.218.270
65+ ετών	2.111741	91754	89.920	1.834	2.019.987

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα εργατικού δυναμικού 2001, 'Δ τρίμηνο

Πίνακας 3

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΩΝ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ	
Ομάδες ηλικιών	Ποσοστό %
15-19 ετών	5,88
20-24 ετών	22,92
25-29 ετών	21,17
30-44 ετών	32,31
45-64 ετών	17,32
65 και άνω ετών	0,39

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 4

ΠΟΣΟΣΤΟ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΑΝΕΡΓΩΝ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ	
Ομάδες ηλικιών	Ποσοστό
15-19 ετών	4,36
20-24 ετών	20,20
25-29 ετών	21,61
30-44 ετών	34,43
45-64 ετών	19,01
65 ετών και άνω	0,39

Πηγή: ΕΣΥΕ , ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 5

ΑΝΕΡΓΟΙ ΚΑΤΑ ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ							
	ΣΥΝΟΛΟ	<1 μήνα	1 - 2 μήνες	3 - 5 μήνες	6 - 11 μήνες	>12	ΝΕΟΙ
ΣΥΝΟΛΟ	471252	35988	68632	56446	66677	236446	205026
14 ετών	0	0	0	0	0	0	0
15-19 ετών	27725	1380	5467	4960	4989	10309	24407
20-24 ετών	108030	8876	15330	14349	20180	47772	77399
25-29 ετών	99742	7222	12954	10754	16817	51087	52317
30-44 ετών	152276	11479	23082	16616	17633	81404	44034
45-64 ετών	81644	6933	11323	9612	6882	44948	6763
65+ ετών	1834	98	476	155	177	927	107

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα εργατικού δυναμικού 2001, 'Δ τρίμηνο

Πίνακας 6

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ							
	ΣΥΝΟΛΟ	15-19 ΕΤΩΝ	20-24 ΕΤΩΝ	25-29 ΕΤΩΝ	30-44 ΕΤΩΝ	45-64 ΕΤΩΝ	65+ άνω
ΣΥΝΟΛΟ	205.026	24.407	77.399	52.317	44.034	6.763	10
Διδακτορικό ή Μεταπτ. τίτλος	1.410	0	92	956	362	0	
Πτυχίο Ανωτάτων Σχολών	25.586	0	4.878	12411	7.920	376	
Φοίτηση σε ΑΕΙ αλλά δεν πήρε πτυχίο	0	0	0	0	0	0	
Πτ. Ανώτερης Τεχν. Επαγ. Εκπαίδευσης	38.284	922	18.252	12.224	6.532	354	
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	85.980	10.881	40.027	17.673	16.118	1.281	
Απολυτήριο 3-ταξ Μέσης Εκπαίδευσης	28.689	7.506	8.983	5.297	5.775	1.128	
Απολυτήριο Δημοτικού	23.784	4.601	5.167	3.755	7.006	3.254	
Μερικές τάξεις Δημοτικού	472	296	0	0	0	69	10
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	822	201	0	0	320	301	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα εργατικού δυναμικού 2001, Δ τρίμηνο

1.3.2 Οι Αιτίες της ανεργίας

Οι αιτίες της ανεργίας και οι λόγοι εμφάνισης των διαφόρων μορφών απασχόλησης που επικρατούν σήμερα στην Ελλάδα, εντάσσονται μέσα στο γενικότερο πλαίσιο των αλλαγών στην κοινωνία και στην οικονομία.

Ιδιαίτερα δυσμενής εξέλιξη στην αγορά εργασίας και στην οικονομία γενικότερα και μια από τις ενδείξεις αποβιομηχάνισης της χώρας είναι η κάμψη του ποσοστού απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα, ακόμα περισσότερο, στη βιομηχανία.

«Η βιομηχανική απασχόληση είχε και έχει αποφασιστικό ρόλο στην διαμόρφωση των ισορροπιών στην Ελληνική αγορά εργασίας και ιδιαίτερα της ανεργίας. Η άνοδος του ποσοστού της ανεργίας (στη δεκαετία του '80) συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την επιβράδυνση της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας στη βιομηχανία και την έναρξη απώλειας θέσεων. Οι δυνατότητες επέκτασης της απασχόλησης στον κλάδο φαίνεται να έχουν εξαντληθεί. Σ' αυτό προστίθεται και ο τομέας των «προβληματικών» επιχειρήσεων, ο οποίος έχει αναδειχθεί σε σημαντικό παράγοντα επηρεασμού της αγοράς εργασίας. Στις σημερινές συνθήκες η πολιτική εξυγίανσης των επιχειρήσεων αυτών έχει ως αποτέλεσμα, βραχυπρόθεσμα τουλάχιστον, τη συρρίκνωση του παραγωγικού δυναμικού και την αλλαγή του χάρτη της βιομηχανικής απασχόλησης με την εξαφάνιση ή συρρίκνωση μεγάλων παραγωγικών μονάδων». ¹⁵
Η αλλαγή αυτή συνοδεύτηκε με την όλο και αυξανόμενη απασχόληση στον τριτογενή τομέα, η οποία αφορά προσλήψεις δημοσίων υπαλλήλων.

15.Μ. Κετσετζόγλου- Ν. Μπουλάς *πολιτικής*, ο.π. , σελ.146-147,

Η έλλειψη αξιοκρατίας που επικρατεί πολλές φορές, η επικράτηση πολιτικών κριτηρίων στις προσλήψεις και η διαιώνιση της γραφειοκρατίας, αποτελούν αιτίες κοινωνικού αποκλεισμού εφόσον οδηγούν τους νέους στην ανεργία και στην υποαπασχόληση.

Επίσης, δεν πρέπει να αγνοούμε τον μεγάλο αριθμό ξένου εργατικού δυναμικού που εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια στην χώρα μας, το οποίο εντείνει την ανεργία του γηγενούς εργατικού δυναμικού. Οι νόμοι της αγοράς εργασίας που βασίζονται στο δίπτυχο «αύξηση του κέρδους με όσο το δυνατόν μικρότερο κόστος», παρέχουν έδαφος για εκμετάλλευση και άνιση μεταχείριση σ' αυτόν τον χώρο, καθώς επίσης και για την ανάπτυξη παραοικονομίας. Άμεσα ωφελημένοι από αυτές τις καταστάσεις-συνήθως αν όχι κατά κανόνα-είναι οι εργοδότες και άμεσα ζημιωμένοι , το ξένο και γηγενές εργατικό δυναμικό.

Μια άλλη εξέλιξη, σε δημογραφικό επίπεδο, που συνέβαλλε στο να οξυνθεί το φαινόμενο της ανεργίας, ήταν η συγκέντρωση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα. Το φαινόμενο αυτό δεν είχε ορατές αρνητικές επιπτώσεις ως προς την ανεργία και την φτώχεια στην περίοδο 1950-1980, μια περίοδο ταχείας οικονομικής ανάπτυξης όπου ήταν αποτέλεσμα της μεγάλης ζήτησης εργασίας που παρατηρήθηκε την περίοδο εκείνη στα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στην πρωτεύουσα. Σήμερα όμως, που η προσφορά θέσεων εργασίας και ιδιαίτερα σε θέσεις χαμηλής ή μηδενικής ειδίκευσης στα αστικά κέντρα, υπολείπεται της αύξησης του εργατικού δυναμικού, η διαβίωση των ανέργων είναι αρκετά δύσκολη και ο κίνδυνος της φτώχειας πιο ορατός. Αντίθετα η διαβίωση στην ύπαιθρο συνδυαζόμενη με την ανεργία έχει λιγότερες πιθανότητες να οδηγήσει στην φτώχεια διότι συνήθως είναι εξασφαλισμένα τα στοιχειώδη μέσα διαβίωσης, όπως στέγη και διατροφή.

«Η επέκταση της διάρκειας σπουδών των νέων είναι ένα γεγονός που οδηγεί σε καθυστερημένη είσοδο στην αγορά εργασίας και μείωση του βαθμού συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, εξάλλου και οι ευκαιρίες απασχόλησης συρρικνώθηκαν δραστικά.

Όμως η αλλαγή της τελευταίας δεκαπενταετίας με την μεγαλύτερη βαρύτητα και με τις σοβαρότερες μακροπρόθεσμες επιπτώσεις, ήταν η μαζικότητα είσοδος των νέων γυναικών 20 έως 29 στην αγορά εργασίας, δηλαδή στα αναπαραγωγικές ηλικίες, φαινόμενο που υποδηλώνει και προαναγγέλλει μεγάλες μεταβολές στις κοινωνικές σχέσεις των φύλλων, τόσο στον τομέα της απασχόλησης όσο και στην οικογένεια

Αν και, όπως είδαμε παραπάνω, παρουσιάζονται έντονες διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό της κοινωνικής κατηγορίας «νέοι», μπορούμε ωστόσο να πούμε συνολικά ότι η αλματώδης αύξηση της ανεργίας των νέων από το 1980 και ύστερα είναι το συνδυασμένο προϊόν της επιβράδυνσης του ρυθμού δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης για νέους και της αύξησης του βαθμού συμμετοχής των τελευταίων- κυρίως των νέων γυναικών- στο εργατικό δυναμικό.»¹⁶

Μια άλλη αιτία που οδηγεί τους νέους στην ανεργία είναι η προσωρινή απασχόληση, η οποία κατατάσσεται σ' αυτό που ονομάζουμε «άτυπη εργασία».

16. Ντ. Βάιου- Μ. Καραμεισίνη , «*Διακρίσεις & Ανισότητες στην αγορά εργασίας: Ανεργία, άτυπη εργασία & επαγγελματική ένταξη των νέων*», στο Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, *Κοινωνικές ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Αθήνα 1998, σελ. 378

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, το 1994 το 29,6% των νέων από 15-19 ετών, το 20,3% εκείνων από 20-24 καθώς και το 14,2% αυτών από 25-29 που ήταν μισθωτοί, δούλευαν με καθεστώς προσωρινής εργασίας (πίνακας 7).

Η προσωρινή απασχόληση δημιουργεί αβεβαιότητα στους νέους και δεν τους οδηγεί στην ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Ο κίνδυνος απόλυσης είναι πάντα ορατός και στην διακριτική ευχέρεια των εργοδοτών, γεγονός που αν συνδυαστεί με μία οικονομική κρίση τότε φανερά μπορεί να οδηγήσει στην ανεργία. Επιπλέον η προσωρινότητα στερεί τους νέους την δυνατότητα δημιουργίας οικογένειας, διότι η κύρια πηγή εισοδήματος που είναι η απασχόληση δεν είναι σταθερή.

Ο όρος «άτυπη εργασία» περιλαμβάνει δουλειές που ασκούνται κάτω από συνθήκες προσωρινότητας, μερικής απασχόλησης, σε εποχιακή ή ευκαιριακή βάση και πολλές φορές δεν υπακούει στην εργατική και κοινωνική νομοθεσία. Χαρακτηρίζεται –συνήθως- από μη κανονικά ωράρια εργασίας, δουλειά το σαββατοκύριακο και απλήρωτες υπερωρίες. Μη τήρηση των κατώτατων μισθών των συλλογικών συμβάσεων και κάποιες φορές με την μη καταβολή των εργοδοτικών εισφορών, δεδομένα που περιλαμβάνουν έντονα τον κίνδυνο της ανεργίας. Όσον αφορά την μερική απασχόληση από τον παρακάτω πίνακα 7, βλέπουμε ότι το 4% του εργατικού δυναμικού εργάζεται με καθεστώς μερικής απασχόλησης.

Τέλος αυτό που θα πρέπει να προσθέσουμε, είναι ότι το φύλο του εργαζομένου παίζει σημαντικό ρόλο για την είσοδο στην ανεργία. Όπως έχουμε δείξει στο κεφάλαιο 1.1.4, η γυναικεία ανεργία είναι μεγαλύτερη από την ανεργία στους άντρες και αυτό γιατί οι οικογενειακές υποχρεώσεις κατανέμονται άνισα μεταξύ των δύο φύλων, ενώ οι εργοδότες κάνουν διακρίσεις απέναντι στις γυναίκες. Το γεγονός της εγκυμοσύνης και της μητρότητας μπορεί να συνεπάγεται, απόσυρση από την αγορά εργασίας μέχρι τα παιδιά να πάνε στον παιδικό σταθμό, άρνηση πρόσληψης ή μη ανανέωση της σύμβασης εργασίας.

Πίνακας 7

ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ							
	ΣΥΝΟΛΟ	15-19 ΕΤΩΝ	20-24 ΕΤΩΝ	25-29 ΕΤΩΝ	30-44 ΕΤΩΝ	45-64 ΕΤΩΝ	65+ ΕΤΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ	3.863.168	48.455	294.265	467.470	1.571.247	1.391.810	89.920
α) Πλήρης	3.714.846	41.170	280.880	446.690	1.520.799	134.567	79.629
β) Μερική, επειδή	148.322	7.286	13.385	20.780	50.448	46.133	10.291
Παρακολουθεί μαθήματα ή εκπαιδεύεται	7.490	2.376	2.288	1.538	790	498	0
Έχει ασθένεια ή ανικανότητα	3.429	107	0	286	326	1.734	977
Δεν μπορούσε να βρει πλήρη απασχόληση	69.287	2.573	7.439	13.632	28.630	16.460	553
Δεν ήθελε πλήρη απασχόληση	43.303	1.498	2.381	2.251	11.507	18.996	6.671
Άλλοι λόγοι	20.947	732	928	2.718	7.659	7.027	1.882
Δε δήλωσε το λόγο	3.867	0	350	354	1.536	1.418	208

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα εργατικού δυναμικού 2001, 'Δ τρίμηνο

Συμπεράσματα

Όλες αυτές οι εξελίξεις καταγράφονται σ' ένα γενικότερο οικονομικό πλαίσιο με αναδιάρθρωση της αγροτικής απασχόλησης, σε συνθήκες περιορισμού της δημόσιας και βιομηχανικής απασχόλησης, με νέα δεδομένα και νέες πραγματικότητες που επιβάλλεται να αποτελέσουν αντικείμενο προβληματισμού. Τα αίτια της ανασφάλειας και εναλλαγής μεταξύ ανεργίας και ευκαιριακών ή πρόσκαιρων απασχολήσεων είναι ιδιαίτερα σύνθετα και δεν μπορούν να αποδοθούν μόνο σε ατομικά προσόντα και εφόδια (εκπαίδευση, κατάρτιση, εμπειρία κ.α.). Ένα πλέγμα παραγόντων προσδιοριστικών επιτρέπουν μακρύτερες ή συντομότερες περιόδους αναζήτησης εργασίας και οδηγούν σε περισσότερο ή λιγότερο οριστική επαγγελματική αποκατάσταση. Η ανεργία φαίνεται να αποτελεί πια μόνιμο φαινόμενο και οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης δεν είναι πλέον σε θέση να δημιουργήσουν τόσες νέες θέσεις εργασίας όσες είναι απαραίτητες για την απορρόφηση της αύξησης της προσφοράς εργασίας.

Η έκταση που έχει πάρει η ανεργία σήμερα, η οποία προκύπτει μερικώς και ως αποτέλεσμα της αντιπληθωριστικής, σταθεροποιητικής πολιτικής καθώς επίσης και από τα προγράμματα ιδιωτικοποίησης, μας φανερώνει ότι δεν είναι ένα φαινόμενο παροδικό. Λαμβάνοντας υπόψιν το γεγονός της μεγάλης αύξησης των ανέργων και ιδιαίτερα των ανέργων μακράς διάρκειας, μπορούμε θεωρήσουμε ότι ένα όλο και μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού προσεγγίζει τα όρια της «νέας φτώχειας» και του κοινωνικού αποκλεισμού. Όπως είπαμε και προηγουμένως σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT, οι άνεργοι καταλαμβάνουν την δεύτερη θέση για τον κίνδυνο της φτώχειας ανάμεσα στις άλλες κατηγορίες απασχολούμενων. Αυτό που είναι επίσης ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι ότι η ανεργία πλήττει ιδιαίτερα τα νεαρά άτομα και τα άτομα που βρίσκονται στην παραγωγική και αναπαραγωγική ηλικία με άμεσες συνέπειες στην δημογραφική κατάσταση της χώρας μας.

«Η ανεργία οδηγεί στην αποσταθεροποίηση των διαδικασιών επαγγελματικής αποκατάστασης των νέων κάτι που έχει σαν συνέπεια την περιθωριοποίηση μεγάλων ομάδων του πληθυσμού. Η περιθωριοποίηση ως μόνιμη κατάσταση ανάγεται στον φαύλο κύκλο των προσωρινών απασχολήσεων, της πλήρους ανεργίας και αδυναμίας επαγγελματικής ένταξης όπου οι νέοι παραμένουν σε μία κατάσταση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ή και μακροχρόνιας εξάρτησης από την οικογένειά τους».¹⁷

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι σοβαρές επιπτώσεις της ανεργίας και η μεγάλη διάστασή της, απαιτεί έγκαιρη παρέμβαση με σκοπό την καταπολέμησή της, διότι οι προεκτάσεις της είναι έντονα κοινωνικές .

Η ύπαρξη και διατήρηση της ανεργίας κοστίζει στον ίδιο τον άνεργο, στην κοινωνία συνολικά, στο κράτος και στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Για τον άνεργο σημαίνει απώλεια εισοδήματος, μείωση των χρηματικών του αποθεμάτων, περιορισμό της κατανάλωσης και κίνδυνος κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης η μαζική ανεργία δυσχεραίνει το σύστημα χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης, κυρίως λόγω της απώλειας εσόδων εξαιτίας του γεγονότος ότι οι άνεργοι δεν συνεισφέρουν σ' αυτή. Το κράτος τέλος επιβαρύνεται με αυξημένες δαπάνες για οικονομικές ενισχύσεις των ανέργων και τα επιδόματα.

17. Ντ. Βαΐου- Μ. Καραμεσίνη , ο.π., σελ 385

Αυτό που είναι κοινωνικά αναγκαίο, είναι να προλαμβάνεται η εμφάνιση του φαινομένου της ανεργίας. Σήμερα όμως όπου η ανεργία είναι γεγονός στόχος πρέπει να είναι μια οικονομική πολιτική που να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας ή να εκσυγχρονίσει τις υπάρχουσες. Επιπλέον, επειδή η ανεργία κατανέμεται άνισα ανάμεσα στις διάφορες ηλικιακές ομάδες του εργατικού δυναμικού θα πρέπει η ασκούμενη οικονομική αλλά και κοινωνική πολιτική να διαπνέεται από την διαφορετική αντιμετώπιση μεταξύ των ομάδων.

Η πιθανότητα επέλευσης του κινδύνου της ανεργίας εξαρτάται από τις γενικότερες οικονομικές εξελίξεις και την ακολουθούμενη οικονομική πολιτική, ζητήματα που αφορούν όλη την κοινωνία και όχι μόνον τους άνεργους. Οι επιπτώσεις των μέτρων προστασίας των ανέργων από τις άσχημες συνθήκες διαβίωσης, είτε έχουν την μορφή αποζημιωτικών μέτρων είτε έχουν την μορφή μέτρων για την αύξηση της απασχόλησης, ενδιαφέρουν και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Γιατί αν οι άνεργοι αφεθούν απροστάτευτοι, τότε η ύπαρξη μεγάλου αριθμού ανθρώπων, που απειλούμενοι από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό, αποδέχονται οποιαδήποτε εργασία με οποιουδήποτε όρους τίθεται σε κίνδυνο και η διαπραγματευτική δύναμη αλλά και η κοινωνικοοικονομική θέση των ήδη εργαζομένων. Αυτό είναι ιδιαίτερα αναγκαίο τις μέρες μας όπου η αγορά εργασίας στην Ελλάδα εμφανίζει χαρακτηριστικά όπως ο χαμηλός δείκτης απασχόλησης, υψηλά επίπεδα ανεργίας, χαμηλός δείκτης απασχόλησης των γυναικών και με εντονότατο το πρόβλημα της μακροχρόνιας ανεργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.4

ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Είναι γενικά αποδεκτό ότι « «νους υγιής εν σώματι υγιή». Η φυσική ρώμη, η απουσία σωματικού ή πνευματικού μειονεκτήματος αποτελούν τα πολυτιμότερα αγαθά της ζωής. Η πιο σημαντική ευχή για ένα παιδί που πρόκειται να γεννηθεί είναι να είναι γερό, παράλληλα τίποτα δεν αξιολογείται ως πιο σημαντικό αγαθό στη ζωή των ανθρώπων από την καλή υγεία. Η θεοποίηση της φυσικής ρώμης οδήγησε σε μια υπερεκτίμηση αυτών των αγαθών, με αποτέλεσμα μια οποιαδήποτε απόκλιση από το ιδεατό πρότυπο του σωματικά και πνευματικά απολύτως υγιή ανθρώπου να οδηγεί τα μη σωματικά αρτιμελή ή πνευματικά υγιή άτομα σε περιθωριοποίηση και αποκλεισμό από τις περισσότερες δραστηριότητες της κοινωνικής ζωής. Η απουσία της σωματικής και της πνευματικής υγείας θεωρείται απόλυτη αποτυχία τόσο για την οικογένεια που φέρει στους κόλπους της ένα μειονεκτικό άτομο, όσο ως ένα βαθμό, και για το άτομο το ίδιο (αυτοενοχή). Το πλαίσιο αυτό (φόβος/ενοχές) οδηγεί στη διαμόρφωση προκαταλήψεων, που επηρεάζουν αρνητικά την συμβίωση των σωματικά αρτιμελών με τους κινητικά ανάπηρους και τα εν γένει άτομα με ειδικές ανάγκες, και διαμορφώνει μια κοινωνία που στηρίζεται στην αρχή της απόρριψης του δικαιώματος στη διαφορά.»¹⁸

Τα άτομα που πάσχουν από σωματικές, αισθητήριες, νοητικές και διανοητικές διαταραχές αντιπροσωπεύουν κατά μέσο όρο το 12% του πληθυσμού των Ευρωπαϊκών χωρών, στην Ελλάδα ο αριθμός τους ανέρχεται σε 959.400 άτομα, το 9,3% του πληθυσμού, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Eurostat. Τα τελευταία είκοσι χρόνια θεσπίστηκαν σημαντικά μέτρα αποκατάστασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες και ένταξής τους στην κοινωνική ζωή, εντούτοις ο επαγγελματικός και κοινωνικός τους αποκλεισμός δεν έχει αντιμετωπιστεί ακόμη ικανοποιητικά. Η μέχρι τώρα προστασία αυτών των ατόμων είναι σε ιδρυματική μορφή και τα επιδόματα που παρέχονται σε αυτούς είναι μικρά για να καλύψουν έστω και κάποια ελάχιστα έξοδα. Όπως παρατηρούμε και στον πίνακα 1 οι κοινωνικές παροχές για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, το 1998 κάλυπταν το 1,6 % του συνόλου των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Πίνακας 1

	Έτη	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Κοινωνικές παροχές		-----	1,8	1,6	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5

Πηγή: Eurostat, European social statistics, Social protection 1980-1998

18. Σ. Β. Νικολαΐδου, "Αποκλεισμός των ατόμων με ειδικές ανάγκες", στο ΕΚΚΕ, Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτική, Αθήνα 1999, σελ. 423, τόμος Α

1.4.1 Οι ανάγκες και οι μορφές του κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων αυτών

Υπάρχουν πολλές και διαφορετικές μορφές αναπηρίας των οποίων οι συνέπειες διαφέρουν από άτομο σε άτομο. Ανεξάρτητα όμως από το είδος της αναπηρίας αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι οι ανάγκες που δημιουργούνται στα άτομα αυτά, οι οποίες όταν δεν ικανοποιούνται οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό.

Μια κατηγορία αναγκών αφορούν την γενικότερη συμμετοχή των ατόμων με ειδικές ανάγκες στον τρόπο ζωής του μέσου ατόμου μιας δεδομένης κοινωνίας. Σ' αυτήν την κατηγορία ανήκουν κυρίως ανάγκες κοινωνικής επαφής και ψυχαγωγίας και οι ιδιαίτερες δυσκολίες στην ικανοποίηση συνηθισμένων ανθρώπινων αναγκών. Η ικανοποίηση αυτών των αναγκών έχει μεγάλη σημασία διότι όλα τα άτομα φυσιολογικά και μη έχουν αυτές τις ανάγκες και είναι απαραίτητες, ως έναν βαθμό, για την ομαλή κοινωνικοποίησή τους και ένταξή τους στην κοινωνία.

Όσον αφορά την ικανοποίηση αυτών των αναγκών, ο περιβάλλοντας χώρος έχει άμεση σχέση με την φυσική αναπηρία και ανάλογα με το πώς είναι διαμορφωμένος μπορεί να εντείνει ή να περιορίσει τον βαθμό της στα άτομα αυτά. Σχεδόν όλα τα άτομα που ανήκουν στην κατηγορία αυτή παρουσιάζουν μειωμένη κινητικότητα στον χώρο σε σχέση με τα σωματικά αρτιμελή και πνευματικά υγιή άτομα και αυτό γιατί το αστικό περιβάλλον είναι οργανωμένο και σχεδιασμένο για τα άτομα με πλήρη κινητική αυτοδυναμία. Το γεγονός αυτό είναι καθοριστικό για τον κοινωνικό αποκλεισμό των ατόμων με ειδικές ανάγκες και ιδιαίτερα των ατόμων με έντονα κινητικά προβλήματα. Δυσκολίες προκύπτουν από την αδυναμία χρησιμοποίησης των μέσων μαζικής μεταφοράς, στην πρόσβαση και στάση και από τον συνωστισμό που παρατηρείται πολλές φορές μέσα σε αυτά. Επίσης πρόβλημα δημιουργείται και από την έλλειψη ειδικών χώρων για αυτά τα άτομα, στους κοινόχρηστους χώρους και ιδιαίτερα σε περιπτώσεις μεγάλου συνωστισμού. Όλες αυτές οι καταστάσεις έχουν σαν αποτέλεσμα τα άτομα με ειδικές ανάγκες να έχουν αναστολές όσον αφορά την έξοδό τους, οι οποίες επιπλέον αυξάνονται ανάλογα και με την απόσταση που έχουν να διανύσουν, γι' αυτό και περιορίζονται στο επίπεδο της γειτονιάς.

Γίνεται φανερό από τα παραπάνω ότι τα άτομα αυτά είναι κοινωνικά αποκλεισμένα, εφόσον δεν μπορούν να κάνουν χρήση με ευκολία ούτε των μέσων μαζικής μεταφοράς αλλά ούτε και όλων των δημόσιων χώρων προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες που προείπαμε.

Μια άλλη κατηγορία αναγκών που έχουν αυτά τα άτομα, είναι η ανάγκη για εργασία. Ο περιορισμός ή η κατάργηση της ικανότητας για εργασία λόγω της αναπηρίας μπορεί να οδηγήσει τα άτομα στον κοινωνικό αποκλεισμό και αυτό γιατί είναι η κύρια πηγή εισοδήματος για τους περισσότερους ανθρώπους και η ανικανότητα προς εργασία δημιουργεί σημαντική οικονομική απώλεια. Αν τα άτομα αυτά δεν έχουν άλλες πηγές εισοδήματος τότε μπορούν εύκολα να εισέλθουν στην κατάσταση της φτώχειας.

«Η ανεργία όπως εκτιμήθηκε από το συμβούλιο αξιολόγησης του ΕΠ «καταπολέμηση του κοιν. Αποκλεισμού από την αγορά εργασίας» για τα άτομα με σοβαρά εμπόδια, είναι 64% για τους άνδρες και 88% για τις γυναίκες. Επιπλέον τα προγράμματα που εφαρμόζονται έχουν μικρά ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα.

Σύμφωνα με στοιχεία της αρμόδιας υπηρεσίας του ΟΑΕΔ, το σύνολο των τοποθετήσεων σε θέση εργασίας για την περίοδο 1994-1998 αποτελεί μόλις το 17,5% των εγγραφέντων ανέργων, ενώ οι θέσεις που πληρώθηκαν ήταν κυρίως ανειδίκευτης ή ημειδίκευμένης εργασίας στους ασταθείς κλάδους της οικονομίας, με χαμηλό γόητρο και χαμηλές αποδοχές. Τα δεδομένα αυτά αποδεικνύουν ότι υπάρχουν έντονες διακρίσεις και ανισότητες στην αγορά εργασίας σε βάρος των ατόμων με ειδικές ανάγκες». ¹⁹

Η απώλεια ή η μείωση της δυνατότητας για επικερδή εργασία είναι συνήθως η σημαντικότερη συνέπεια της αναπηρίας, δεν είναι όμως μόνο αυτή. Η εργασία και επομένως και η ικανότητα για εργασία στην κοινωνία μας, δεν είναι μόνο πηγή εισοδήματος αλλά επίσης πηγή κοινωνικής καταξίωσης και ψυχολογικής ικανοποίησης. Όλα τα άτομα έχουν ανάγκη από τα ψυχολογικά και κοινωνικά οφέλη της εργασίας πόσο μάλλον τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τα οποία λόγω της αναπηρίας κατέχονται από το αίσθημα της ανασφάλειας και οι δυνατότητες καταξίωσης σε άλλους τομείς της κοινωνικής ζωής είναι λίγες. Βλέπουμε λοιπόν ότι η ύπαρξη εισοδήματος δεν ικανοποιεί εις ολόκληρο την ανάγκη των ατόμων αυτών για την εργασία, πρέπει να εργαστούν και για την αποφυγή του κοινωνικού τους αποκλεισμού από την κοινωνία γενικότερα.

Μια άλλη ανάγκη που έχουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες, αλλά και αυτή ικανοποιείται σε μικρό βαθμό με αποτέλεσμα τον κοινωνικό αποκλεισμό των ατόμων αυτών, είναι η ανάγκη για εκπαίδευση και συγκεκριμένα ειδικής εκπαίδευσης αυτών των ατόμων ανάλογα με το είδος της αναπηρίας. Πάρα πολλά παιδιά με ειδικές ανάγκες δεν φοιτούν σε κανένα σχολείο παρόλο που η εκπαίδευση αποτελεί δικαίωμα και υποχρέωση. «Η πλειοψηφία των ατόμων με ειδικές ανάγκες παραμένει χωρίς κατάλληλη για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας επαγγελματική κατάρτιση και η δυνατότητα ένταξής τους στην αγορά εργασίας είναι πολύ περιορισμένη, ενώ η ειδική επαγγελματική εκπαίδευση στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα παρουσιάζει υποτυπώδη μορφή.» ²⁰

Σε ότι αφορά τα παιδιά με σωματικές αναπηρίες, που συνήθως δεν αποκτούν τα ανάλογα μορφωτικά προσόντα, είναι καταδικασμένα να αντιμετωπίζουν μόνιμα το φαινόμενο της ανεργίας ή της υποαπασχόλησης και, επομένως, της φτώχειας.

Βλέπουμε λοιπόν ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι αποτέλεσμα της κοινωνίας η οποία δεν προνόησε έτσι ώστε να επεκτείνει θεσμοθετημένα κοινωνικά δικαιώματα σε όλες τις ομάδες των ανθρώπων και να μην περιορίζονται μόνο σ' ένα μέρος του πληθυσμού.

Θεωρείται ότι ο αποκλεισμός των ατόμων με ειδικές ανάγκες από την εκπαίδευση συμβαίνει επειδή δεν έχουμε την απαραίτητη τεχνογνωσία, αυτό όμως δεν συμβαίνει διότι η μεγάλη πρόοδος της τεχνολογίας μπορεί να δώσει λύση σε αυτό το πρόβλημα. Επίσης, δεν υπάρχει μόνο ο πλήρης αποκλεισμός από την εκπαίδευση, αποκλεισμό έχουμε και στις περιπτώσεις όπου τα παιδιά είναι υποχρεωμένα να φοιτήσουν σε σχολεία όπου θεωρούνται διαφορετικά και δυστυχώς αποδίδουν στο παιδί την ετικέτα του στιγματισμένου.

Εκτός όμως από τον κοινωνικό αποκλεισμό των ατόμων με ειδικές ανάγκες θα πρέπει να αναφερθούμε και στις οικογένειες τους, ως πρωταρχικών φορέων φροντίδας γι' αυτά τα άτομα.

19. www.disability.gr

20. www.disability.gr

Ο ρόλος της οικογένειας και των ανεπίσημων φορέων φροντίδας- στην πλειοψηφία τους γυναίκες- στην φροντίδα των ατόμων με ειδικές ανάγκες ήταν και εξακολουθεί να είναι καθοριστικός τόσο σε χώρες με αναπτυγμένα κράτη πρόνοιας, όσο και, ακόμη περισσότερο, σε χώρες με οριακά κοινωνικά κράτη ή κράτη παροχών. Στη δεύτερη περίπτωση, η οποία αφορά χώρες όπως η Ελλάδα, η ανεπίσημη φροντίδα είναι συνδεδεμένη κατά κύριο λόγο με την οικογενειακή και δεν εντάσσεται σε ένα οργανωμένο σύστημα υπηρεσιών στην κοινότητα αλλά συνδέεται με επιμέρους προνοιακές πολιτικές. Η οικογένεια είναι στην Ελλάδα, ο βασικός χώρος όπου η φροντίδα δίνεται και λαμβάνεται συχνά ταυτιζόμενη απλά με τις καθημερινές σχέσεις στοργής και αδιαχώριστα από αυτές.

Οι συνθήκες και οι καταστάσεις τις οποίες αντιμετωπίζει μια οικογένεια με ειδικό παιδί ή με κάποιο μεγαλύτερο άτομο με ειδικές ανάγκες, σίγουρα είναι άγνωστες στις οικογένειες που δεν έχουν τέτοια άτομα. Η γέννηση, καταρχήν, ενός παιδιού με ειδικές ανάγκες αποτελεί ένα συνταραχτικό γεγονός για την οικογένεια, γεγονός που την κατατάσσει σε μια ειδική κατηγορία. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση που, ένα τυχαίο συμβάν, γίνει η αφορμή κάποιο μέλος της οικογένειας να καταστεί ανάπηρο. Οι διεργασίες απόρριψης ή αποδοχής την ανικανότητας ενός παιδιού μπορεί να οδηγήσουν την οικογένεια σε κρίση. Επιπλέον, και εξαιτίας της απομόνωσης και του αποκλεισμού της οικογένειας του ατόμου με ειδικές ανάγκες, μπορεί η αναπηρία να καταστεί και λόγος μονογονεϊκότητας ή να δημιουργήσει προβλήματα μεταξύ των μελών της οικογένειας. «Όσον αφορά την γέννηση ενός παιδιού με ειδικές ανάγκες, οι γονείς πέρα από τα προβλήματα ενοχής και τα συναισθηματικά, τα οποία δεν πρέπει να υποτιμούνται ούτε καθεαυτά ούτε ως παράγοντας διαμόρφωσης των διαπροσωπικών τους σχέσεων ούτε ως παράγοντας προσδιορισμού της δυναμικής της οικογενειακής ομάδας, η οικογένεια αντιμετωπίζει ένα πλήθος προβλημάτων καθοριστικών για την λειτουργία της. Η προσπάθεια διατήρησης του παιδιού στη ζωή αλλά και μείωσης της αναπηρίας του, συνεπάγεται ιατρικές εξετάσεις και άλλες υπηρεσίες που, ακόμα και όταν προέρχονται εντελώς δωρεάν, προυποθέτουν μετακινήσεις και τουλάχιστον απουσία των γονέων από την εργασία τους. Το οικονομικό κόστος της αναπηρίας είναι εντέλει τεράστιο και μεταφράζεται όχι μόνο σε αυξημένα έξοδα (για μετακινήσεις, για την απαραίτητη διαρρύθμιση χώρων, για ειδικά έπιπλα, συσκευές και παιχνίδια κτλ) αλλά και σε μειωμένα έσοδα: είναι για παράδειγμα, περίπου αδύνατον να εργάζονται και οι δύο γονείς ενός ανάπηρου παιδιού στο σύγχρονο αστεακό πλαίσιο όπου η συζυγική οικογένεια δεν έχει καθόλου ή έχει περιορισμένη στήριξη από την ευρύτερη οικογένεια αλλά και την κοινότητα. Και, στο σύνολο του πληθυσμού, οι οικογένειες όπου ο ένας μόνο γονέας είναι οικονομικά ενεργός έχουν αυξημένες πιθανότητες ενός χαμηλού εισοδήματος».²¹ Πρέπει να τονίσουμε ότι τα προβλήματα, όσον αφορά την συντήρηση του παιδιού, την μόρφωσή του, την ψυχαγωγία του, γίνονται πιο έντονα στην περίπτωση που μιλάμε για Μονογονεϊκές οικογένειες όπου πιθανόν να υπάρχουν και άλλα παιδιά. Σε αυτή την περίπτωση οι οικονομικές κυρίως δυσκολίες που αντιμετωπίζει αυτή η οικογένεια είναι τεράστιες.

21. Λ. Μ. Μουσαύρου, *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*, Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης & Κοινωνικής Πολιτικής, εκδ. GUTENBERG, Αθήνα 1996,σελ.120-121

Το γεγονός ότι πολλές γυναίκες, λόγω κάποιου ατόμου με ειδικές ανάγκες, αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την εργασία τους για να το φροντίζουν, έχει συνέπεια να εξαρτώνται οικονομικά από τα άλλα άτομα του νοικοκυριού εφόσον υπάρχουν. Εκτός όμως από το μειωμένο εισόδημα αυτών των προσώπων, απειλούνται και από μελλοντική ανασφάλεια λόγω μειωμένης συνταξιοδότησης.

Πιο δύσκολη είναι η περίπτωση στην οποία το άτομο με ειδικές ανάγκες είναι ο υπεύθυνος του νοικοκυριού, τότε οι ευθύνες της γυναίκας είναι πολύ μεγάλες και ο κίνδυνος της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού ορατός και ακόμη πιο έντονο όταν υπάρχουν προστατευόμενα μέλη.

Συμπεράσματα

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι καταρχήν άτομα που χρειάζονται την βοήθεια άλλων και κυρίως του άμεσου οικογενειακού και φιλικού περιβάλλοντος αλλά και του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος. Λόγω των περιορισμένων ικανοτήτων τους είναι υποχρεωμένα να υποταχθούν στο περιβάλλον που τους προσφέρει βοήθεια και είναι δύσκολο να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους επί ίσους όρους, αφού δεν έχουν την αντίστοιχη κοινωνικοοικονομική ισχύ. Τα άτομα αυτά είναι εξ ορισμού δηλαδή κοινωνικά αποκλεισμένα, το μέγεθος όμως του αποκλεισμού τους εξαρτάται από τις γενικότερες κοινωνικοοικονομικές που επικρατούν και που είναι ή όχι ικανές να προσφέρουν υποστήριξη σε αυτά τα άτομα.

Ο αποκλεισμός από την εργασία, από την εκπαίδευση, αλλά και από άλλες δραστηριότητες λόγω κάποιας ανικανότητας, αντανακλάται στην ανυπαρξία στόχων και προσωπικών σχεδίων για την ζωή. Τα άτομα αυτά γίνονται παθητικοί φορείς της ανικανότητάς τους και με αντίστοιχο τρόπο βιώνουν και αντιμετωπίζουν τα καθημερινά προβλήματά τους.

Η πολιτεία από την πλευρά της θα πρέπει να θεσμοθετήσει ειδικές ρυθμίσεις έτσι ώστε να λαμβάνεται πρόνοια γι' αυτά τα άτομα και να λαμβάνουν μέρος ενεργά στην κοινωνική ζωή με στόχο την όσο δυνατόν αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού τους.

Υπάρχει ανάγκη οικειοποίησης του αστικού χώρου από το σύνολο του πληθυσμού, θα πρέπει να οργανωθεί και να σχεδιαστεί έτσι ώστε να είναι δυνατή η προσαρμογή του στις διαφορετικές ανάγκες των επιμέρους κοινωνικών ομάδων που τον χρησιμοποιούν. Η σχέση δομημένου περιβάλλοντος και ελεύθερων διαδρομών που επιτρέπει στους χρήστες του είναι πολύ σημαντική για το βαθμό προσβασιμότητας που τους προσφέρει και τον περιορισμό της απομόνωσης και περιθωριοποίησης που τους επιβάλλει. Ως ελεύθερη διαδρομή νοείται η χωρική μετακίνηση από ένα χώρο σε έναν άλλο, σύμφωνα με την απόλυτη επιθυμία του μετακινούμενου. «Ο βαθμός δυσκολίας επιλογής ελεύθερων διαδρομών συσχετίζεται με το βαθμό αποξένωσης ενός ατόμου από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του. Η περιορισμένη ελευθερία μετακίνησης λειτουργεί για το άτομο δεσμευτικά σε διττό επίπεδο, κοινωνικό και ψυχολογικό, με τον αποκλεισμό του αφενός από

το κτισμένο περιβάλλον, και τον αυτοαποκλεισμό του αφετέρου, εξαιτίας του αισθήματος απώλειας που αισθάνεται και της αδυναμίας πραγμάτωσης των επιθυμιών του».

Η ανικανότητα ενός ατόμου με ειδικές ανάγκες να αντιμετωπίσει μόνο του τις ατομικές και κοινωνικές ανάγκες της ζωής του περιλαμβάνει μια μεγάλη έκταση δραστηριοτήτων, και αντίστοιχα μια μεγάλη έκταση ανικανοτήτων.

Είναι δυνατόν σε κάποιους τομείς της ζωής του να έχει τις ίδιες ικανότητες που έχουν τα φυσιολογικά άτομα ενώ σε κάποιους άλλους να παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες. Επομένως χρειάζεται αντίστοιχη διαφοροποίηση και των μέτρων κοινωνικής προστασίας και είναι σκόπιμο να εξεταστούν οι κύριες κατηγορίες αναγκών των ατόμων αυτών για να διευκρινιστεί και η σχέση μεταξύ των διαφορετικών μέτρων.

Το βασικότερο πρόβλημα που υπάρχει όμως είναι, ότι δεν υπάρχει έγκυρη γνώση του πόσοι είναι, τι είδους ανάγκες έχουν και πως αντιμετωπίζουν αυτές τις ανάγκες.

Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η μεταβολή των οικογενειακών προτύπων του ελληνικού πληθυσμού, η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας, οι οικονομικές, κοινωνικές και τεχνολογικές αλλαγές, τα οποία συνέβησαν κυρίως μετά την δεκαετία του '60 συνετέλεσαν σε αλυσιδωτές μεταβολές στην δημογραφική σύνθεση και τα χαρακτηριστικά του ελληνικού πληθυσμού.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες και η μελέτη επίσης της δημογραφικής εικόνας της χώρας, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει έντονο δημογραφικό πρόβλημα με κύρια χαρακτηριστικά την μεγάλη πτώση του αριθμού των γεννήσεων και την συνακόλουθη αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων ατόμων άνω των εξήντα πέντε ετών. Η δημογραφική αυτή κατάσταση φαίνεται καταρχήν στον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού ο οποίος συνεχώς μειώνεται.

Οι αλλαγές στα καταναλωτικά πρότυπα της οικογένειας, η αύξηση διαζυγίων, η μείωση των γάμων και η ανάγκη για ένα καλύτερο επίπεδο διαβίωσης, οδήγησαν σε αλλαγή του επιθυμητού μεγέθους της οικογένειας με κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα την απόκτηση όλο και λιγότερο παιδιών. Ο δείκτης γονιμότητας στην χώρα μας έχει φτάσει σε πολύ ανησυχητικά επίπεδα όπου δεν επιτυγχάνεται η αναπλήρωση των γενεών και οι γεννήσεις συνεχώς μειώνονται. Παράλληλα με την μείωση των γεννήσεων και σαν συνέπεια αυτής έχουμε την αύξηση της δημογραφικής γήρανσης του πληθυσμού.

Δημογραφική γήρανση είναι το φαινόμενο μετασχηματισμού της ηλικιακής δομής του πληθυσμού και συγκεκριμένα η αύξηση των ηλικιωμένων ατόμων στο συνολικό πληθυσμό. Η δημογραφική γήρανση δεν αποτελεί ένα νέο φαινόμενο για την χώρα μας. Απλά σήμερα γίνεται περισσότερο εμφανές το πρόβλημα του δημογραφικού μαρασμού, οι επιδράσεις και οι επιπτώσεις του οποίου στην κοινωνία είναι ήδη ολοφάνερες. Παράλληλα σύμφωνα με τις προβλέψεις ειδικών η πτωτική τάση των επιμέρους δημογραφικών δεικτών δεν φαίνεται να αλλάζει τουλάχιστον για το άμεσο μέλλον. Γεγονός που πρέπει να προκαλεί αυξημένη έως και μεγάλη ανησυχία, διότι αναφέρεται πλέον στην ελάττωση της νεανικότητας και του πληθυσμιακού δυναμικού των παραγωγικών κλιμακίων των νεώτερων ηλικιών με όλες τις προφανείς συνέπειες. Σε συνδυασμό με την υπογεννητικότητα μπορούμε να καταλήξουμε ότι ο πληθυσμός έχει περιέλθει σε ένα στάδιο συντηρητικής ή στάσιμης αύξησης, ενώ οι συνταξιούχοι αυξάνονται με γρήγορο ρυθμό όπως θα δούμε στην συνέχεια. Παράλληλα η μεγάλη εξέλιξη της Ιατρική, η άνοδος του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου του πληθυσμού της χώρας οδηγούν στην όλο και μεγαλύτερη μείωση της ολικής θνησιμότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.1

Η ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1.1 Στατιστική παρουσίαση υπογεννητικότητας

Σύμφωνα με τις δημογραφικές στατιστικές παρατηρείται στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σημαντική μείωση του αριθμού των γεννήσεων. Καμία χώρα δεν κατάφερε να πετύχει τον δείκτη αναπλήρωσης των γενεών, παρ'όλες τις στρατηγικές για αύξηση της γεννητικότητας και τις παρεμβάσεις σε διάφορα επίπεδα υποστήριξης της οικογένειας. Αυτό φαίνεται καθαρά από τον παρακάτω πίνακα, όπου διαπιστώνεται η συνεχής πτώση του δείκτη γεννήσεων, πτώση που φτάνει κάτω από το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών, το οποίο είναι 2,1 γεννήσεις ανά γυναίκα.²² (Πίνακας 1)

Όσον αφορά την Ελλάδα εξετάζοντας καταρχήν τον ρυθμό της φυσικής αύξησης του πληθυσμού, βλέπουμε ότι συνεχώς μειώνεται.

Το 1961 το σύνολο του πληθυσμού ανερχόταν σε 8.388.553 και η φυσική αύξηση του(γεννήσεις μείον θάνατοι) ήταν 86.761. Το 1998 με πληθυσμό 10.516.366 φανερά μεγαλύτερο από αυτό του 1961, η αύξηση του πληθυσμού είναι της τάξης του -1774,εφόσον οι γεννήσεις είναι λιγότερες από τους θανάτους.

Το 1980 η Ελλάδα ήταν ανάμεσα στους πρωτοπόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην γονιμότητα και κατείχε την δεύτερη θέση με αριθμό γεννήσεων 148.134²³. Από τα παραπάνω όμως γίνεται φανερό ότι έχουμε μια πολύ σημαντική μείωση της γεννητικότητας στην Ελλάδα από το 1981 και μετά, όπου αυτό το έτος (1981) έχουμε 140.953 γεννήσεις και το 1998 φτάνουμε στις 100.894 (Πίνακας 2).

Όπως είναι επόμενο παρόμοια πτωτική πορεία παρουσιάζει και ο συντελεστής γεννητικότητας ο οποίος το 1961 ήταν 17,95 ανά 1000 κατοίκους, το 1981 έπεσε στους 14,49 για να φτάσει το 1998 στο 9,59 και προβλέπεται ότι τα επόμενα χρόνια θα υπάρξει περαιτέρω μείωση (Πίνακας 3).

Όσον αφορά τον δείκτη γονιμότητας (μέσος αριθμός γεννήσεων ανά γυναίκα) το διάστημα 1961-1981 διατηρήθηκε στο 2,3-2,2 αντίστοιχα, που αυτός χαρακτηρίζεται πολύ ικανοποιητικός, λαμβάνοντας υπόψη ότι το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών είναι 2,1 γεννήσεις ανά γυναίκα. Μετά το 1981 όμως δεν συνεχίζεται η σταθερότητα του δείκτη και παρατηρείται μια σημαντική μείωση, όπου το 1999 έφτασε το 1,30 επίπεδο αρκετά ανησυχητικό για την διατήρηση της αναπαραγωγής των γενεών, με αποτέλεσμα να κατατάσσεται η Ελλάδα μεταξύ των χωρών με τον χαμηλότερο δείκτη γονιμότητας στην Ευρώπη (Πίνακας 1).

22. Ditch,ZS., «*Νέες τάσεις στην οικογενειακή πολιτική μέσα σ' ένα μεταβαλλόμενο Ευρωπαϊκό πλαίσιο*» στο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, *Οικογένεια και Οικογενειακή πολιτική σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο*, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 1994,σελ.54

23. www.aspe.org.gr/Δημογραφικό

«Σύμφωνα με ειδικούς επιστήμονες του τομέα, αν δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα που θα ωθήσουν τους Έλληνες στο να αποκτήσουν περισσότερα παιδιά και ο ρυθμός γεννήσεων μειωθεί και άλλο, τότε στα επόμενα χρόνια ο συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας εκτός του ότι θα παρουσιάσει μια σημαντική μείωση, το ένα τρίτο θα αποτελείται από γέροντες και γερόντισσες». ²⁴

Πίνακας 1

ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ						
Χώρες	Έτη					
	1960	1970	1980	1990	1992	1999
Βέλγιο	2,56	2,25	1,68	1,62	1,56	1,54
Δανία	2,57	1,95	1,55	1,67	1,76	1,74
Γερμανία	2,37	2,03	1,56	1,45	1,30	1,37
Ελλάδα	2,28	2,39	2,21	1,42	1,39	1,30
Ισπανία	2,86	2,90	2,20	1,33	1,23	1,19
Γαλλία	2,73	2,47	1,95	1,78	1,73	1,77
Ιρλανδία	3,76	3,93	3,23	2,19	2,03	1,89
Ιταλία	2,41	2,42	1,64	1,26	1,25	1,21
Λουξεμβούργο	2,28	1,98	1,49	1,60	1,64	1,73
Ολλανδία	3,12	2,57	1,60	1,62	1,59	1,64
Πορτογαλία	3,10	2,83	2,18	1,50	1,55	1,48
Ηνωμένο Βασίλειο	2,72	2,43	1,90	1,84	1,79	1,70

Πηγή: EUROSTAT, Δημογραφικές στατιστικές 1997, ίδιες εκτιμήσεις

24. Φ. Π. Πετραλιά, *Άτεκνη χώρα, Δημογραφικές εξελίξεις- Προοπτικές*, εκδ. Ι. Σιδέρη, Αθήνα 1997, σελ 27

Πίνακας 2

ΦΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ				
Έτος	Σύνολο πληθυσμού	Γεννήσεις (απόλυτοι αριθμοί)	Θάνατοι (απόλυτοι αριθμοί)	Φυσική αύξηση
1961	8.388.553	150.716	63.955	86.761
1971	8.768.372	141.126	73.819	67.307
1981	9.739.589	140.953	86.261	54.692
1990	10.160.551	102.229	94.152	8.077
1991	10.247.341	102.620	95.498	7.122
1992	10.321.883	104.081	98.231	5.850
1993	10.379.453	101.799	97.419	4.380
1994	10.426.289	103.763	97.807	5.956
1995	10.454.019	101.495	100.158	1.337
1996	10.475.878	100.718	100.740	-22
1997	10.498.836	102.038	99.738	2.300
1998	10.516.366	100.894	102.668	-1.774

Πηγή: ΕΣΥΕ , ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 3

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
Έτος	Γεννήσεις επί 1000 κατοίκων
1961	17,95
1971	15,98
1981	14,49
1990	10,06
1991	10,01
1992	10,08
1993	9,81
1994	9,95
1995	9,71
1996	9,61
1998	9,59

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

2.1.2 Τα αίτια της υπογεννητικότητας

Βλέποντας την εξέλιξη της γονιμότητας από το 1960 έως σήμερα παρατηρούμε όπως ειπώθηκε και προηγουμένως ότι τα τελευταία χρόνια και ιδίως μετά το 1981, υπάρχει μεγάλη μείωση της γεννητικότητας. Σε αυτή την εξέλιξη συνέβαλλαν οι μεγάλες οικονομικοκοινωνικές αλλαγές που έχουν γίνει στην χώρα μας και που οδήγησαν τα νέα ζευγάρια να αλλάξουν νοοτροπία όσον αφορά τον τρόπο ζωής τους, τις προτιμήσεις τους και το να δημιουργήσουν οικογένεια ή να ακολουθήσουν μια επαγγελματική καριέρα.

Η συνεχιζόμενη αστικοποίηση του ελληνικού πληθυσμού και η εγκατάλειψη των γεωργικών εργασιών και της υπαίθρου, ήταν σημαντικοί παράγοντες για να επηρεάσουν και να αλλάξουν την στάση των νέων ζευγαριών.

Η μαζική μετακίνηση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα προκάλεσε μεγάλες αλλαγές, οι οποίες επέδρασαν αρνητικά στην γεννητικότητα και είχαν ως αποτέλεσμα την μείωση της. Στην Ελλάδα οι πολυμελείς οικογένειες ήταν κυρίως αγροτικές, οι οποίες ασχολούνταν με γεωργικές εργασίες που συνήθως ήταν οικογενειακές και ακολουθούσαν τα πρότυπα ζωής και κατανάλωσης του αγροτικού χώρου. Οι αγρότες όμως που εγκαθίστανται στις πόλεις υιοθετούν το μικρό μέγεθος οικογένειας που ισχύει σε αυτές και νέα καταναλωτικά πρότυπα. Επιπλέον λόγω του διαχωρισμού του οικογενειακού και εργασιακού χώρου επέρχεται αποδυνάμωση του ρόλου της οικογένειας και του παραδοσιακού ρόλου της γυναίκα, που ήταν κυρίαρχος και αποτελούσε την βασική μονάδα παραγωγής στον αγροτικό χώρο.

Μια άλλη αιτία μείωσης της γεννητικότητας αποτελεί η όλο και μεγαλύτερη ενεργό συμμετοχή των γυναικών στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Η απασχόληση των γυναικών τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί πάρα πολύ όπως είδαμε και στο κεφάλαιο 1.1.3, με συνέπεια η γυναίκα να προσανατολίζεται περισσότερο στο να επιτύχει στον επαγγελματικό της χώρο από το να δημιουργήσει οικογένεια ή στο να δημιουργήσει μεγάλη οικογένεια. Παρά την αύξηση όμως αυτή απασχολήσεως σημαντική είναι και η αύξηση της ανεργίας των νέων γυναικών, η οποία αποτελεί αιτία περιορισμού της γεννητικότητας στην περίπτωση όπου η γυναίκα εργάζεται για οικονομικούς λόγους κάτι το οποίο αρχίζει να γίνεται μόνιμη πλέον κατάσταση.

«Ένας άλλος παράγοντας σχετικός με την απασχόληση των γυναικών και την γονιμότητα είναι, ότι τα σχέδια για μελλοντική εργασία επηρεάζουν τον επιθυμητό αριθμό παιδιών. Αν μια γυναίκα δεν επιθυμεί να εργαστεί, έχει μεγαλύτερη γονιμότητα από εκείνη που σκοπεύει να εργαστεί στο μέλλον ή αναζητάει εργασία

Επιπλέον οι γυναίκες που εργάζονται σε διοικητικά επαγγέλματα ή είναι επιστήμονες, ελεύθεροι επαγγελματίες και υπάλληλοι γραφείου, έχουν χαμηλότερη γονιμότητα από ότι αυτές που εργάζονται στο εμπόριο ή στις πωλήσεις ή είναι εργάτριες ή αγρότισσες. Εάν χωρίσουμε την πρώτη κατηγορία σε ανώτερα επαγγέλματα και την δεύτερη σε κατώτερα, είναι εύκολο να συμπεράνουμε ότι η δυνατότητα και η θέληση για επαγγελματική καριέρα επηρεάζει σημαντικά την γονιμότητα των γυναικών.»²⁵

25. Χ. Συμεωνίδου, *Κοινωνικο-Οικονομικοί Προσδιοριστικοί Παράγοντες της Γονιμότητας στην Ελλάδα*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1997, σελ. 103, τόμος Β

Αξίζει να σημειωθεί ότι, καθώς το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών αυξάνεται μετατοπίζονται και οι προτιμήσεις τους, από τον ρόλο συζύγου/μητέρας προς τον επαγγελματισμό. Αυτό έχει ως άμεσο αποτέλεσμα αφενός την άρνηση σύναψης γάμου και αφετέρου την μείωση του αριθμού των παιδιών που θέλουν να αποκτήσουν (Πίνακας 4). Η παράταση της σχολικής και φοιτητικής ζωής οδηγεί ενδεχόμενα στην καθυστέρηση σύναψης γάμου ή σε αγαμία, στην επιθυμία απόκτησης οικογένειας με μικρό αριθμό παιδιών και στη δυνατότητα σύστασης μικρής οικογένειας εξ αιτίας της γνώσης και εφαρμογής αποτελεσματικών μεθόδων αντισύλληψης. Έρευνες που έγιναν σε άλλες χώρες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι την μεγαλύτερη γονιμότητα έχουν γυναίκες χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και ακολουθούν γυναίκες ανώτερου μορφωτικού επιπέδου. Οι μορφωμένες γυναίκες είτε εργάζονται είτε όχι αποκτούν λιγότερα παιδιά από τις αμόρφωτες διότι έχουν περισσότερες δυνατότητες να εργάζονται και αυξημένες πιθανότητες να έχουν ενδιαφέρουσα και καλοπληρωμένη απασχόληση, ευχάριστες συνθήκες εργασίας και προοπτικές εξέλιξης. Ακόμα και αν διακόψουν την εργασία τους για να μεγαλώσουν τα παιδιά τους έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να επιστρέψουν στην αγορά εργασίας όταν τα παιδιά τους πάνε στο σχολείο. «Τα αποτελέσματα της έρευνας του Ε.Κ.Κ.Ε. είναι αντίστοιχα των διεθνών ερευνών γονιμότητας : το επίπεδο εκπαίδευσης ασκεί σημαντική επίδραση στη γονιμότητα και στην Ελλάδα όπως και στις άλλες χώρες. Έτσι για όσες γυναίκες δεν έχουν τελειώσει το δημοτικό ο μέσος αριθμός γεννήσεων ζωντανών παιδιών είναι υψηλότερος (2,03 και 1,85 αντίστοιχα) σε σύγκριση με τις απόφοιτες δημοτικού (1,54) και τις απόφοιτες πανεπιστημίου (1,58)».²⁶ Πρέπει να πούμε επίσης, ότι η εκπαίδευση της γυναίκας η οποία λόγω των απαιτήσεων της αγοράς εργασίας παρατείνεται τα τελευταία χρόνια και η εργασία της, έχουν οδηγήσει σε αύξηση της μέσης ηλικίας γάμου.

Το γεγονός αυτό ασκεί σημαντική επίδραση στην γονιμότητα, διότι η γυναίκα που παντρεύεται σε μικρή ηλικία έχει μεγαλύτερες πιθανότητες να γεννήσει περισσότερα παιδιά. Από το 1960 έως και το 1980 η μέση ηλικία γάμου παρουσιάζει μια τάση μείωσης, από το 1985 όμως και μετά αρχίζει να αυξάνεται και το 1995 φτάνει στο 25,3. Το γεγονός αυτό οφείλεται, τόσο στην αλλαγή των αντιλήψεων των νέων όσον αφορά τον θεσμό του γάμου όσον και στην αύξηση της ανεργίας, σε οικονομικά και άλλα προβλήματα τα οποία αποτρέπουν τα ζευγάρια και στην προκειμένη περίπτωση τις γυναίκες, από την σύναψη γάμου (Πίνακας 5).

Η αύξηση των διαζυγίων αποτελεί επίσης ένα σημαντικό παράγοντα μείωσης της γονιμότητας, διότι τα διαζευγμένα άτομα λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στον έγγαμο βίο τους, που τους οδήγησαν στον χωρισμό, είναι αρκετά επιφυλακτικά ως προς την σύναψη δεύτερου γάμου και την απόκτηση περισσότερων παιδιών. Κατά την περίοδο 1950-1980 η διαζυγιότητα στην Ελλάδα ακολούθησε αυξητική πορεία (Πίνακα 6). Το 1975 στους εκατό γάμους αντιστοιχούσαν πέντε διαζύγια και το 1983 στον ίδιο αριθμό γάμων δώδεκα, δηλαδή σχεδόν το τριπλάσιο.²⁷

26. Η. Πουλοπούλου, *Δημογραφική κατάσταση στην Ελλάδα*, Ινστιτούτο Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, Αθήνα 1990, σελ 57

27. Φ. Π. Πετραλιά, *Άτεκνη χώρα, Δημογραφικές εξελίξεις- Προοπτικές*, εκδ. Ι. Σιδέρη, Αθήνα 1997, σελ. 27

Έως το 1980 σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ, η αύξηση των διαζυγίων δεν ήταν μεγάλη, από το 1980 όπως και μετά η αναλογία όπως σε 1000 γάμους αυξήθηκε ιδιαίτερα (Πίνακας 7).

Το κόστος ανατροφής του παιδιού είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας της γονιμότητας, ο οποίος εάν συνδυαστεί με κάποια μείωση στο εισόδημα της οικογένειας λόγω διαφόρων καταστάσεων, τότε οδηγεί ή στην μη απόκτηση παιδιών ή σε μικρού μεγέθους οικογένεια. Αυτό που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια είναι ότι έχει γίνει μια σημαντική αύξηση στις δαπάνες για τρόφιμα, ρούχα, εκπαίδευση, φύλαξη των παιδιών και διαφόρων άλλων έμμεσων δαπανών που είναι δύσκολο να εκτιμηθούν. Οι δαπάνες αυτές είναι μεγαλύτερες στα αστικά κέντρα από ότι στις αγροτικές περιοχές, διότι τα πρότυπα κατανάλωσης είναι διαφορετικά καθώς επίσης και οι ανάγκες. Επιπλέον στις αγροτικές περιοχές συνηθίζεται τα παιδιά να εργάζονται και να βοηθούν έτσι τις οικογένειές τους οικονομικά, κάτι που στα αστικά δεν παρατηρείται σε μεγάλη έκταση. Σημαντικό κόστος επίσης για την ανατροφή του παιδιού αποτελούν οι δαπάνες φύλαξης αυτού στην περίπτωση που η γυναίκα εργάζεται και δεν υπάρχει κάποιο συγγενικό πρόσωπο που να μπορεί να φροντίζει το παιδί.

Το κόστος της εκπαίδευσης του παιδιού είναι επίσης πολύ σημαντικό και ιδιαίτερα στις μέρες μας όπου ο ανταγωνισμός που υπάρχει στην αγορά εργασίας απαιτεί την απόκτηση όλο και περισσότερων προσόντων για την επαγγελματική του αποκατάσταση. Το γεγονός ότι στην Ελλάδα η εκπαίδευση είναι δημόσια, δεν αναιρεί το γεγονός των αυξημένων εξόδων και αυτό το βλέπουμε από την μεγάλη αύξηση της λεγόμενης "παραπαιδείας" που υπάρχει τα τελευταία χρόνια, φροντιστήρια, Ινστιτούτα εκμάθησης ξένων γλωσσών, Ηλεκτρονικών Υπολογιστών κ.α. Τα έξοδα τα οποία καταβάλλουν οι οικογένειες για όλες αυτές τις δραστηριότητες εκτός σχολείου είναι αρκετά μεγάλα και με την πάροδο του χρόνου αυξάνονται, διότι σήμερα θεωρείται ότι η επιτυχία στην εκπαίδευση και κατόπιν στην αγορά εργασίας στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε όλες αυτές τις δραστηριότητες. Εκτός αυτών όμως των εξόδων, υπάρχουν και τα έξοδα συντήρησης του παιδιού στην περίπτωση που αναγκαστεί να σπουδάσει σε εκπαιδευτικό ίδρυμα που βρίσκεται σε άλλη πόλη ή νομό από όπου κατοικεί το παιδί και τα οποία επιβαρύνουν ακόμη περισσότερο την οικογένεια.

Επιπλέον αυτό που πρέπει να προσθέσουμε, είναι ότι οι δυσκολίες που έχει βιώσει ο Ελληνικός λαός μέσα από τους διάφορους πολέμους, απεικονίζονται ιδιαίτερα στην λεγόμενη «μεταπολεμική γενιά», η οποία λόγω των μεγάλων στερήσεων που είχε ζήσει έχει αποκτήσει την νοοτροπία ότι δεν πρέπει να λείπει τίποτα από την οικογένεια και ιδιαίτερα από το παιδί. Αποτέλεσμα αυτού είναι να παρατηρείται ένας υπερκαταναλωτισμός ο οποίος σαφώς και αυξάνει τα έξοδα και δεν ευνοεί την δημιουργία πολυμελών οικογενειών. Προκειμένου λοιπόν η οικογένεια να ανταποκριθεί στην συναισθηματική και περισσότερο στην οικονομική κάλυψη του παιδιού απαιτείται να αλλάξει τον τρόπο ζωής της ο οποίος υπήρχε πριν από χρόνια. Η έντονη αυτή παιδοκεντρικότητα έχει σαν συνέπεια ότι όσο αυξάνεται το εισόδημα της οικογένειας, οπότε και η οικονομική της κατάσταση βελτιώνεται, τόσο μικρότερη είναι η επιθυμία απόκτησης περισσότερων παιδιών.

Από τα παραπάνω φαίνεται λοιπόν ότι το εισόδημα της οικογένειας αποτελεί σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα της γονιμότητας, διότι δεν είναι μόνο παράγοντας επιβίωσης αλλά και κοινωνικής ανέλιξης αυτής. Το εισόδημα

και η οικονομικοί πόροι της οικογένειας καθορίζουν την πορεία, τις αποφάσεις και ουσιαστικά το μέγεθος της και ειδικότερα σήμερα, όπου τα παιδιά γίνονται το επίκεντρο του ενδιαφέροντος των μελών της.

Η ιδιοκτησία κατοικίας, θεωρούμενη είδος εισοδήματος, είναι σημαντική παράμετρος για την έμμεση εκτίμηση της οικονομικής δυνατότητας κάθε ζευγαριού, δυνατότητας η οποία θεωρείται ότι επηρεάζει ουσιαστικά την ολοκληρωμένη γονιμότητα. Η κατοικία είναι ένα διαρκές καταναλωτικό αγαθό, του οποίου η απόκτηση μπορεί να θεωρηθεί δύσκολη, όταν το ζευγάρι ανήκει σε χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια. Όταν όμως το ζευγάρι έχει ιδιόκτητη κατοικία, τότε αποφεύγει τα έξοδα για ενοίκιο ή μπορεί να προσθέσει κάποιο εισόδημα στο νοικοκυριό του όταν υπάρχει δυνατότητα ενοικίασης σε τρίτα πρόσωπα. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι κάθε ζευγάρι με ιδιόκτητη κατοικία έχει ένα οικονομικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων ζευγαριών. «Σύμφωνα με τους ελέγχους αυτούς διαπιστώνεται ότι κατά μέσον όρο περισσότερα παιδιά αποκτούν οι ιδιοκτήτες κατοικίας που διαθέτουν υψηλό εισόδημα (2,26 παιδιά), ενώ λιγότερα παιδιά αποκτούν οι ενοικιαστές με μεσαία εισοδήματα (1,93 παιδιά). Γενικά μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα ζευγάρια που διαθέτουν ιδιόκτητη κατοικία, με μόνη εξαίρεση εκείνα με χαμηλό εισόδημα, αποκτούν περισσότερα παιδιά από όσα διαθέτουν ενοικιαζόμενη κατοικία».²⁸

Επιπλέον τα ζευγάρια τα οποία ανήκουν στις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις και διαμένουν σε αστικές περιοχές, εμποδίζονται να αποκτήσουν μεγάλη οικογένεια από το γεγονός του ότι η αγορά ή η ενοικίαση κατοικίας με πολλούς χώρους αποτελεί κόστος απαγορευτικό για αυτά. Συνήθως τα διαμερίσματα των πολυκατοικιών όπου διαμένουν οι μικροαστικές οικογένειες δεν διαθέτουν πολλούς χώρους κατάλληλους για μεγάλες οικογένειες.

Μια άλλη αιτία της υπογεννητικότητας θεωρείται η αλλαγή στο σύστημα των κανόνων και των αξιών όσον αφορά την γαμηλιότητα. Οι νέες γενεές εκείνες που γεννήθηκαν μετά τον πόλεμο, απέρριψαν το σύστημα κανόνων και αξιών των μεγαλύτερων τους. Πριν από τον γάμο έχουν σεξουαλική ζωή κατηγορίες ατόμων, που άλλοτε (θεωρητικά) δεν αποτολμούσαν. Ο έλεγχος της σεξουαλικής ζωής των παιδιών έχει ξεφύγει από τους γονείς και η σεξουαλική δραστηριότητα τους αρχίζει από νωρίς. Έτσι αλλάζει η αντίληψη για το γάμο και την οικογένεια, και παρατηρείται κατάρρευση ή διάλυση της παραδοσιακής οικογένειας. Με άλλα λόγια επέρχεται αλλαγή του σκοπού του γάμου. Ο γάμος δεν αποτελεί πια μια συμμαχία δύο οικογενειών, αλλά συνιστά το αποτέλεσμα ατομικών επιλόγων όπου η οικογένεια αποβλέπει στην εκπλήρωση των στόχων των μελών της. Κάθε σύζυγος προσφέρει στο γάμο την προσωπικότητά του, την κατανόηση και την φροντίδα για τον άλλο. Θεωρείται πια απαραίτητο, ότι η γυναίκα πρέπει να έχει απασχόληση, για να επιτυγχάνει την προσωπική ολοκλήρωσή της. Έτσι εάν ο γάμος αποτύχει μπορεί να βρει την ελευθερία της και να επιβιώσει. Επιπλέον, η σημερινή οικογένεια βρίσκεται μπροστά σε μεγάλες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές οι οποίες επηρεάζουν τα νέα ζευγάρια.

28.Χ. Συμεωνίδου, *Επιθυμητό και πραγματικό μέγεθος οικογένειας, Γεγονότα του κύκλου ζωής, μια διαχρονική προσέγγιση 1983-1997*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000, σελ.50

Η νοοτροπία της ατομικής ανόδου, η προσπάθεια αποκτήσεως περισσότερων αγαθών, που προσφέρει το σημερινό πολιτιστικό επίπεδο, η αποδέσμευση από οικογενειακές υποχρεώσεις, που θεωρούνται εμπόδιο στην σημερινή δραστηριότητα των ζευγαριών, οδηγούν στην ιδεολογία πλέον της άρνησης στη συμβίωση, στην οικογένεια και την τεκνογονία γεγονότα που γίνονται φανερά από την μεγάλη μείωση των γάμων (Πίνακας 8). Εκτός όμως από τις αλλαγές στην νοοτροπία και στις αξίες των νέων ζευγαριών, οι αλλαγές που συμβαίνουν στον οικονομικό και στον εργασιακό τομέα δημιουργούν ανασφάλεια και πίεση σε αυτούς, με αποτέλεσμα να μην επιθυμούν να δημιουργήσουν οικογένεια όπου σημαίνει επιπλέον ευθύνες.

Πίνακας 4

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΓΑΜΩΝ ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΝΥΦΗΣ				
Έτη	Επίπεδο μόρφωσης της νύφης			
	Αγράμματοι	Γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση	Έχουν απολυτήριο γυμνασίου	Έχουν πτυχίο ανώτατης σχολής
1960	6,6	82,9	8,6	1,7
1965	3,4	81,5	12,7	2,4
1970	1,8	76,9	17,7	3,6
1975	0,9	67,4	25,4	6,3
1980	1,4	60,0	30,7	7,9
1985	0,8	48,6	40,2	10,4
1990	0,8	23,3	58,7	17,2
1991	1,1	21,0	60,8	17,1
1992	1,4	20,9	59,1	18,6
1993	1,0	17,4	62,2	19,4
1994	0,9	15,8	63,1	20,2
1995	0,9	15,1	63,7	20,2
1996	1,1	15,2	62,2	21,3
1997	0,7	12,9	64,8	21,5
1998	0,7	12,2	65,2	21,8

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική της Φυσικής Κινήσεως του Πληθυσμού 1998

Πίνακας 5

ΜΕΣΗ ΗΛΙΚΙΑ ΝΥΦΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟ ΑΝΑ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑ 1960-1995	
Έτος	Μέση ηλικία
1960	24,6
1965	24,1
1970	23,1
1975	22,8
1980	22,6
1985	23,2
1990	24,2
1995	25,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική της Φυσικής Κινήσεως του Πληθυσμού, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 6

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ		
Έτος απογραφής	Έγγαμοι	Διαζευγμένοι
1951	2.878.217	26.650
1961	3.665.893	45.815
1971	4.263.524	62.172
1981	5.017.917	81.574
1991	5.341.382	133.129

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα 2000

Πίνακας 7

ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΔΙΑΖΥΓΙΩΝ ΕΠΙ 1000 ΓΑΜΩΝ			
Έτος	Γάμοι	Διαζύγια	% επί 1000 γάμων
1981	71.178	6.349	89,19
1982	67.784	5.558	81,99
1983	71.141	5.907	83,03
1984	54.793	8.686	158,52
1985	63.709	7.568	118,79
1986	58.091	8.939	153,86
1987	66.166	8.830	133,45
1988	47873	8.556	178,72
1989	61.864	6.360	102,81
1990	59.052	6.037	102,23
1991	65.568	6.351	96,86
1992	48.631	6.154	126,54
1993	62.195	7.725	124,20
1994	56.813	7.675	135,09
1995	63.987	10.995	171,83

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 8

ΓΑΜΟΙ ΑΝΑ 1000 ΑΤΟΜΑ	
Έτη	Γάμοι
1986	5,8
1987	6,6
1988	4,8
1989	6,1
1990	5,8
1991	6,4
1992	4,7
1993	6,0
1994	5,4
1995	6,1
1996	4,5

Πηγή: Eurostat Επετηρίδα 1997

Συμπεράσματα

Η μεγάλη μείωση της γεννητικότητας από το 1980 και μετά με τον δείκτη γονιμότητας να πέφτει από το 2,09 που ήταν το 1982 σε 1,30 το 1999, συνιστά σοβαρή απειλή για την ανανέωση του Ελληνικού πληθυσμού. Το γεγονός αυτό έχει πολλές αρνητικές επιπτώσεις οι οποίες μας αφορούν άμεσα όλους.

Όπως δείξαμε προηγουμένως, ο ρυθμός της φυσικής αύξησης του πληθυσμού σταδιακά μειώνεται, φτάνοντας το 1998 να παίρνει αρνητική τιμή. Αν οι γεννήσεις συνεχίσουν αυτήν την πτωτική πορεία επόμενο είναι ότι στα επόμενα χρόνια θα έχουμε σοβαρό πρόβλημα στο ανθρώπινο δυναμικό της χώρας μας.

«Η μείωση της αναπαραγωγής του πληθυσμού τα τελευταία χρόνια είχε σαν αποτέλεσμα τον περιορισμό των μεγάλων οικογενειών και ιδιαίτερα των οικογενειών με τρία και τέσσερα παιδιά. Συγκεκριμένα η αναλογία των γυναικών που έχουν ένα παιδί μόνο έχει αυξηθεί κατά την τελευταία 15ετία και από 41,5% που ήταν το 1970 έφτασε το 1987 στο 45,4%. Η αναλογία των γυναικών που έχουν δύο παιδιά παραμένει σταθερή γύρω στο 38-39%. Αντίθετα, η αναλογία των γυναικών με τρία παιδιά έχει μειωθεί από το 13,9% στο 4,8%. Συνεπώς, από το σύνολο των γυναικών μόνο το 0,8% αναπαράγουν τον Ελληνικό πληθυσμό φέρνοντας στον κόσμο περισσότερα από δύο παιδιά».²⁹

Βέβαια η εκτεταμένη Ελληνική οικογένεια υπάρχει ακόμη κυρίως στις αγροτικές περιοχές, αλλά η αναλογία της είναι μικρή στον συνολικό αριθμό των οικογενειών.

Το γεγονός ότι οι εργαζόμενοι μειώνουν τον αριθμό των παιδιών τους, δημιουργεί πρόβλημα στην συνταξιοδότησή τους. Διότι όπως γνωρίζουμε, το συνταξιοδοτικό σύστημα βασίζεται στην αλληλεγγύη των γενεών, δηλαδή οι κρατήσεις από τις αποδοχές των σημερινών εργαζομένων χρησιμοποιούνται για τις συντάξεις των ηλικιωμένων αλλά και αυτών που παίρνουν πρόωρη σύνταξη. Όταν όμως, λόγω της μειώσεως της γεννητικότητας και του πληθυσμού δεν υπάρχει αρκετό εργατικό δυναμικό τότε θα υπάρξει πρόβλημα συνταξιοδότησης των σημερινών εργαζομένων. Αν λάβουμε υπόψιν επίσης και την οικονομική κρίση που διέρχεται το σύστημα της Κοινωνικής Ασφάλισης σε συνάρτηση με τα σημερινά δημογραφικά δεδομένα τότε γίνεται φανερό, ότι αν δεν υπάρξει έγκαιρη και ολοκληρωμένη παρέμβαση από τους αρμόδιους φορείς τότε θα έχουμε δυσμενείς εξελίξεις στην συνταξιοδότηση των σημερινών εργαζομένων.

Ακόμη, η αύξηση των ηλικιωμένων ατόμων έχει σαν συνέπεια το σύστημα της Κοινωνικής Ασφάλισης να προσανατολίζεται στην όσο δυνατόν πληρέστερη κάλυψη αυτών μέσω των συντάξεων, κάτι που σημαίνει και την μείωση των δαπανών για οικογενειακά επιδόματα, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει και σε μια νέα μείωση της γονιμότητας.

Η μείωση λοιπόν των νέων οδηγεί σε μείωση και γήρανση του εργατικού δυναμικού με άμεσες συνέπειες στην κοινωνία, στην οικονομία και στην παραγωγική δυνατότητα της χώρας. Εργατικό δυναμικό για χειρονακτικές εργασίες, για βαριά επαγγέλματα (μεταλλεία, λατομεία, ναυπηγεία, οικοδομικά εργοτάξια κ.α.), δεν θα υπάρχει, γεγονός που κάνει πιο εύκολη την εισαγωγή ξένου εργατικού δυναμικού.

29. Φ.Π. Πετραλιά, *Άτεκνη χώρα, Δημογραφικές εξελίξεις- Προοπτικές*, εκδ. Ι. Σιδέρη, Αθήνα 1997,σελ 27

Δεν είναι δυνατόν όμως να στηριχθούμε στους ξένους μετανάστες προκειμένου να αυξήσουμε το εργατικό δυναμικό της χώρας μας διότι αυτό περικλείει διάφορους κινδύνους τους οποίους δεν θα αναλύσουμε επειδή δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

Ακόμη η μείωση των νέων στην χώρα μας αποτελεί και εθνικό πρόβλημα, ήδη η μείωση του πληθυσμιακού δυναμικού στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και η δημογραφική δυναμικότητα στη Θράκη προκαλούν σοβαρά προβλήματα στην εξωτερική πολιτική της χώρας. Από την άλλη πλευρά η σοβαρή αριθμητική μείωση των στρατευσίμων κλάσεων δημιουργεί επικίνδυνα κενά στις Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.2

Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΗΡΑΝΣΗ

Τα τελευταία χρόνια στην χώρα και γενικότερα σε όλες τις χώρες τις Ευρώπης, παρατηρείται μια μεγάλη αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων ατόμων άνω των εξήντα πέντε ετών στο σύνολο του πληθυσμού με αποτέλεσμα η κατανομή σε όλες τις ηλικιακές ομάδες του πληθυσμού να έχει υποστεί σημαντική αλλαγή.

Υπό την δημογραφική έννοια η αύξηση αυτή της ηλικιακής κατηγορίας συνιστά το φαινόμενο της δημογραφικής γήρανσης, σε συνάρτηση με την μείωση του ποσοστού των νέων ατόμων, συνήθως κάτω των δέκα τεσσάρων ετών. Το γεγονός αυτό αποτελεί πρόβλημα ανανέωσης του πληθυσμού. Αντίθετα ένας πληθυσμός θεωρείται ανανεούμενος όταν το ποσοστό των νέων αυξάνεται, ενώ των γερόντων μειώνεται.

«Η δημογραφική γήρανση αρχίζει να αποτελεί ένα από τα κύρια κοινωνικά προβλήματα για όλες τις αναπτυγμένες χώρες του πλανήτη μας μετά το 1970, εξαιτίας της προσωρινής ανακοπής των τάσεων, που προκάλεσε η έκρηξη των γεννήσεων (το baby boom) της πρώτης μεταπολεμικής εικοσαετίας (1945-1965)».³⁰ Όπως είδαμε όμως και στο προηγούμενο κεφάλαιο, για την εξέλιξη της γονιμότητας, η ανακοπή των γεννήσεων δεν ήταν προσωρινή, αλλά αντιθέτως είχαμε συνεχή μείωση των γεννήσεων, που οδήγησε σε αναδιάρθρωση των δομών του πληθυσμού κατά φύλλο και ηλικία. Έτσι ανάγεται η δημογραφική γήρανση σε πρόβλημα οικονομικό και κοινωνικό, το οποίο καλούνται να επιλύσουν όλες οι αναπτυγμένες κοινωνίες, με την χάραξη κατάλληλης κοινωνικοοικονομικής πολιτικής.

2.2.1 Η Ελληνική πραγματικότητα

Στην Ελλάδα από το 1950 και μετά παρατηρούμε σημαντικές αλλαγές στην διάρθρωση των ηλικιακών ομάδων. Η αναλογία των ατόμων άνω των 65 ετών το 1951 ήταν στο 7%, το 1981 ήταν στο 12,8% φτάνοντας το 1998 στο 17%. Μεγαλύτερη είναι η αύξηση κατά την δεκαετία 1961-1970 καθώς επίσης και στην δεκαετία 1971-1981. Όσον αφορά τώρα την ηλικιακή ομάδα από 0-14 όπου αντιπροσωπεύει και τις γεννήσεις, παρατηρούμε ότι το 1951 η αναλογία της ήταν 29%, το 1981 ήταν 24%, το 1991 έφτασε στο 19% με περαιτέρω μείωση έως το 16% για το 1998, μικρότερη από την αναλογία των ατόμων άνω των 65 ετών. Η ηλικιακή ομάδα των 15-64, που αντιπροσωπεύει τον παραγωγικό πληθυσμό το 1951 ήταν 64%, το 1981 63% και το 1998 ήταν στο 68% (Πίνακας 1). Βλέπουμε λοιπόν μια συνεχιζόμενη αύξηση στα ηλικιωμένα άτομα άνω των εξήντα πέντε ετών (65), με μια παράλληλη μείωση των ατόμων 0-14 ετών, γεγονός που φανερώνει την δημογραφική γήρανση την οποία αντιμετωπίζει ο Ελληνικός πληθυσμός.

30. Β. Κοτζαμάνης(επιμ) , «Δημογραφική και Κοινωνική γήρανση: Μύθοι και πραγματικότητα»,στο Πρακτικά πανελληνίου συνεδρίου ΕΚΚΕ, *Γήρανση και Κοινωνία*, , ΕΚΚΕ, Αθήνα1996, σελ 1

Το γεγονός αυτό είναι πολύ ανησυχητικό διότι όπως βλέπουμε και από τον πίνακα 1, το 1998 η αναλογία των ηλικιωμένων είναι μεγαλύτερη από την αναλογία των ατόμων 0-14. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η γήρανση είναι περισσότερο έντονη στον γυναικείο πληθυσμό, γεγονός που μεγαλώνει το χάσμα μεταξύ των δύο φύλλων (Πίνακας 2). Η πιθανότητα θανάτου των γυναικών, σε όλες τις ηλικίες, είναι μικρότερη από εκείνη των ανδρών, διότι παρουσιάζουν βιολογικά χαρακτηριστικά που τις κάνουν πιο ανθεκτικές και οι άντρες εκτίθενται περισσότερο σε κινδύνους βίαιου θανάτου, ιδιαίτερα λόγω επαγγέλματος, που η επικινδυνότητα σε γενικές γραμμές είναι μεγαλύτερη από αυτή που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες. Ακόμα οι άντρες παρουσιάζουν μεγάλη ευαισθησία σε καρδιακές παθήσεις σε αντίθεση με τις γυναίκες.

Επίσης αυτό που παρατηρείται είναι ότι στις αγροτικές περιοχές η αναλογία των ηλικιωμένων είναι πολύ μεγάλη σε σχέση με τις αστικές περιοχές, αποτέλεσμα της αστικοποίησης, μετανάστευσης και της μείωσης των γεννήσεων. Ο αγροτικός πληθυσμός της χώρας ήταν αυτός που ενίσχυσε κυρίως τις δημογραφικές υποβαθμισμένες αστικές περιοχές, με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια να χαρακτηρίζεται από μεγάλη αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων ατόμων. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε, ότι από το 1951 έως και το 1991 παρατηρείται μια μεγάλη μείωση στις αγροτικές περιοχές των νέων ατόμων, ενώ αντίθετα το ποσοστό των ηλικιωμένων συνεχώς αυξάνεται. Συγκεκριμένα η αναλογία των ατόμων έως 24 ετών μέσα στην περίοδο των σαράντα χρόνων που εξετάζουμε, μειώθηκε από 52% σε 31,4%, ενώ στις αστικές-ημιαστικές από 46,4% σε 35,7%. Όσον αφορά την αναλογία των ατόμων από 65 ετών και άνω στην περίπτωση του αγροτικού πληθυσμού βλέπουμε μια εντυπωσιακή αύξηση, από 7,4% που ήταν το 1951 έγινε, το 1991, 17,9% και στην περίπτωση ότι αστικού-ημιαστικού πληθυσμού, από 6,2% το 1951 έγινε 12% το 1991. Βλέπουμε λοιπόν ότι ο ρυθμός γήρανσης στις αγροτικές περιοχές είναι ταχύτερος από ότι στις αστικές- ημιαστικές περιοχές (Πίνακας 3).

Πίνακας 1

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ							
Έτος	Απόλυτοι αριθμοί				Αναλογία %		
	Σύνολο	0-14 ετών	15-64 ετών	65 ετών & άνω	0-14 ετών	15-64 ετών	65 ετών & άνω
1951	7.632.801	2.198.247	4.923.156	511.398	29	64	7
1961	8.388.553	2.243.962	5.457.937	686.654	27	65	8
1971	8.768.372	2.223.904	5.587.352	957.116	25	64	11
1981	9.739.589	2.307.297	6.192.751	1.239.541	24	63	13
1991	10.259.900	1.974.867	6.880.681	1.404.352	19	67	14
1998	10.516.366	1.639.774	7.117.116	1.759.476	16	68	17

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 2

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΑΝΩ ΤΩΝ 65 ΕΤΩΝ						
Έτος	Απόλυτοι αριθμοί				Αναλογία %	
	Σύνολο θηλέων	Σύνολο αρρένων	Θήλεις άνω των 65	Άρρενες άνω των 65	Θήλεις άνω των 65	Άρρενες άνω των 65
1951	3.911.153	3.721.648	284.377	227.021	7	6
1961	4.296.659	4.091.894	390.880	295.774	9	7
1971	4.481.624	4.286.748	538.460	418.656	12	10
1981	4.960.018	4.779.571	689.557	549.984	14	11
1991	5.204.492	5.055.408	786.349	618.003	15	12
1998	5.333.219	5.183.147	975.929	783.554	18	15

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 3

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΕΣ										
Ομάδες ηλικιών	Αγροτικές περιοχές					Αστικές-ημιαστικές περιοχές				
	1951	1961	1971	1981	1991	1951	1961	1971	1981	1991
Μέχρι 14 ετών	33,0	30,1	28,1	23,0	18,0	25,1	24,1	23,9	24,0	19,8
15-19 ετών	10,4	7,2	6,8	7,0	6,9	10,1	7,6	8,1	7,6	7,7
20-24 ετών	8,5	7,5	5,2	5,8	6,5	11,5	9,5	8,4	8,0	8,2
25-29 ετών	6,5	8,1	4,6	5,3	6,1	8,3	9,0	6,4	7,4	7,4
30-34 ετών	5,4	7,7	6,1	5,2	6,1	7,0	9,0	7,3	7,3	7,5
35-44 ετών	12,3	10,4	14,1	11,5	11,3	14,4	12,6	15,4	12,9	13,9
45-54 ετών	9,8	11,2	10,5	14,5	12,1	10,7	11,9	10,9	13,3	11,7
55-64 ετών	6,7	8,8	11,5	10,5	15,1	6,7	8,7	9,9	8,8	11,7
65 ετών και άνω	7,4	9,0	13,1	17,2	17,9	6,2	7,6	9,7	10,7	12,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Αποτελέσματα Απογραφής-Κατοικιών, 1951-1991

2.2.2 Οι αιτίες της δημογραφικής γήρανσης

Οι βασικές αιτίες της δημογραφικής γήρανσης στην χώρα μας είναι όπως αποσπασματικά αναφέραμε στο προηγούμενο μέρος, η μείωση της γονιμότητας και της θνησιμότητας στις μεγάλες κυρίως ηλικίες, καθώς επίσης και η μετανάστευση. Όσον αφορά την γονιμότητα είδαμε ότι όσο μειώνεται ο αριθμός των νέων ατόμων στο σύνολο του πληθυσμού, έχουμε αύξηση της ηλικιακής ομάδας των εξήντα πέντε ετών (65) και άνω (βλέπε αναλυτικά για την γονιμότητα στο κεφάλαιο 2.1).

Η θνησιμότητα τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα παρουσιάζει μια συνεχή πτωτική πορεία, η οποία οφείλεται κυρίως στην μεγάλη εξέλιξη της ιατρικής, στη βελτίωση των υπηρεσιών παροχής υγειονομικής περίθαλψης στο σύνολο του πληθυσμού, στην πρόοδο της τεχνολογίας και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής, που επήλθε από την άνοδο του βιοτικού επιπέδου, λόγω της γενικότερης κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης.

Η εμφάνιση των παραγόντων αυτών συνετέλεσε επίσης και στο να έχουμε μία επιμήκυνση του προσδόκιμου χρόνου ζωής των Ελλήνων με την προσθήκη δέκα και πλέον χρόνων από το 1956 έως σήμερα.

Το 1956 η διάρκεια της προσδοκώμενης ζωής για τους άντρες ήταν 57,1 χρόνια και 61,5 για τις γυναίκες, ενώ το 1998 ανήλθε σε 72,3 χρόνια για τους άντρες και 78,1 για τις γυναίκες αντίστοιχα. Βλέπουμε λοιπόν ότι οι

παραπάνω παράγοντες συνδυαζόμενοι με την γενικότερη κοινωνική, οικονομική και τεχνολογική πρόοδο, συντέλεσαν στην αύξηση της μέσης ηλικίας θανάτου (Πίνακας 4).

Μια σημαντική μείωση που παρατηρούμε αναφορικά με την θνησιμότητα αφορά την παιδική θνησιμότητα, ιδιαίτερα από το 1960 και μετά. Όπως παρατηρούμε και στον πίνακα 5 από το 40,07% που ήταν το 1960 έφτασε το 1999 στο 8,15%, μια πολύ μεγάλη και σημαντική πτώση αυτού του δείκτη που επηρέασε σημαντικά τον γενικό δείκτη θνησιμότητας (Πίνακας 5).

Ο γενικός δείκτης θνησιμότητας από το 1930 και μετά παρουσιάζει συνεχή πτωτική πορεία, λόγω των παραγόντων που ήδη έχουμε αναφέρει. Από το 1980 όμως και έως σήμερα παρουσιάζει μια συνεχή μικρή αύξηση. Η αύξηση αυτή οφείλεται στην μεταβολή της ηλικιακής σύνθεσης του πληθυσμού και ειδικότερα στην αύξηση των ατόμων άνω των 65 ετών και όχι στην αύξηση της νοσηρότητας του πληθυσμού, διότι οι εξελίξεις στην Ιατρική αλλά και οι καλύτερες συνθήκες διαβίωσης έχουν μειώσει τις αιτίες θανάτου. Μπορούμε να πούμε δηλαδή ότι πρόκειται για πλασματική αύξηση του δείκτη αυτού (Πίνακας 6). Η μείωση της θνησιμότητας συνοδεύεται επίσης και από μία μεταβολή των αιτιών της, σε σχέση με τα προπολεμικά χρόνια. Σημαντική αύξηση παρουσιάζουν τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα τα τροχαία ατυχήματα, τα οποία προκαλούν ένα μεγάλο αριθμό θανάτων και αναπηριών και τα οποία πλήττουν ιδιαίτερα τους νέους με άμεση επίπτωση στην δημογραφική κατάσταση της χώρας (Πίνακας 7).

Όσον αφορά την μετανάστευση ως αιτία της δημογραφικής γήρανσης, πρέπει να πούμε ότι τόσο η εξωτερική όσο και η εσωτερική μετανάστευση συμβάλλει στην αύξηση της γήρανσης. Όταν μεταναστεύουν νέα άτομα και επαναπατριζονται άτομα μεγάλης ηλικίας, όπως συνέβη στην Ελλάδα το διάστημα 1955-1975, είναι φανερό ότι θα έχουμε αύξηση των ηλικιωμένων ατόμων. Επίσης η μεγάλη αστικοποίηση που παρατηρείται εδώ και αρκετά χρόνια συμβάλλει στην γήρανση του πληθυσμού, κάτι που γίνεται πιο φανερό στις αγροτικές περιοχές και γενικότερα στα απομακρυσμένα μέρη. «Είναι αξιοσημείωτο, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, ότι η αύξηση των πιστοποιηθέντων από Ιατρό, θανάτων διαπιστώνεται κυρίως στις Αγροτικές περιοχές»³¹

«Υπολογίστηκε ότι προς το περιφερειακό συγκρότημα της πρωτεύουσας εισέρευσαν την δεκαετία 1951-51 περίπου 308 χιλιάδες, μεταξύ 1961-70 376 χιλιάδες και την περίοδο 1971-80 197 χιλιάδες. Όσον αφορά τη δεκαετία 1981-90, μολονότι μετά το 1977 δεν συλλέγονται στοιχεία, εν τούτοις έμμεσα υπολογίζονται ότι την δεκαετία 1981 και 1990, σε αντίθεση με την προηγούμενη χρονιά, μετανάστευσαν από την περιφέρεια της πρωτεύουσας προς την υπόλοιπη Ελλάδα 53,292 άτομα. Συγκεκριμένα, ενώ η καθαρή αύξηση του πληθυσμού της πρωτεύουσας μεταξύ 1981 και 1991 ήταν 45,591 άτομα, η φυσική αύξηση (γεννήσεις μείον θάνατοι) ήταν 98,883».³²

31. Στατιστική της Φυσικής κινήσεως του Πληθυσμού 1995

32. Κ. Κουτσόπουλος, « Η Δημογραφική ταυτότητα της Πρωτεύουσας: Μια διαφορετική ερμηνεία του πολεοδομικού της σχεδιασμού», στο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, Οικογένεια και Οικογενειακή πολιτική σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 1994, σελ. 240

Πίνακας 4

ΜΕΣΗ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΤΑ ΘΑΝΑΤΟ 1956-1998		
<u>Έτος</u>	<u>Άρρενες</u>	<u>Θήλειες</u>
1956	57,1	61,5
1960	57,9	63,2
1965	61,9	66,8
1970	64,1	69,2
1975	66,7	71,9
1980	68,5	73,5
1985	69,9	74,3
1990	71,4	76,6
1991	71,3	77,0
1992	71,6	77,0
1993	71,6	77,2
1994	71,6	77,4
1995	71,8	77,6
1996	71,9	77,7
1997	72,0	77,9
1998	72,0	77,9

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 5

ΠΑΙΔΙΚΗ ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ			
Έτο ς	Γεννήσεις ζώντων	Θάνατοι κάτω του 1 έτους	Θάνατοι ανά 1000 γεννήσεις ζώντων
1960	157.239	6.300	40,07
1970	144.928	4.290	29,60
1980	148.134	2.658	17,94
1981	140.953	2.294	16,27
1982	137.275	2.076	15,12
1983	132.608	1.932	14,57
1984	125.724	1.803	14,34
1985	116.481	1.647	14,14
1986	112.810	1.381	12,24
1987	106.392	1.247	11,72
1988	107.505	1.187	11,04
1989	101.657	989	9,73
1990	102.854	993	9,71
1991	102.620	927	9,03
1992	104.081	871	8,37
1994	103.763	823	7,93
1996	100.718	730	7,25
1998	100.894	674	6,68
1999	100.643	619	6,15

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 6

ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 1931-1999		
Έτος	Θάνατοι	Θάνατοι επί 1000 κατοίκων
1931	114.369	17,70
1935	101.416	14,83
1940	93.830	12,82
1955	54.781	6,88
1957	61.664	7,62
1958	58.160	7,12
1959	60.850	7,37
1960	60.563	7,27
1970	74.009	8,42
1980	87.282	9,05
1990	94.152	9,27
1991	95.498	9,32
1992	98.231	9,52
1993	97.419	9,39
1995	100.158	9,58
1996	100.740	9,62
1998	102.668	9,76
1999	103.304	9,80

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 7

ΤΡΟΧΑΙΑ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ			
Έτος	Σύνολο ατυχημάτων	Σύνολο τραυματισθέντων	Θάνατοι
1987	18966	208010	1505
1988	20753	31333	1511
1989	20299	30612	1699
1990	19609	29128	1737
1991	20764	30739	1790
1992	22006	32102	1828

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική της Φυσικής Κινήσεως του Πληθυσμού 1995, ίδιες εκτιμήσεις

Συμπεράσματα

Οι συνέπειες όσον αφορά την δημογραφική γήρανση έχουν αρνητικές επιπτώσεις, τόσο στο Σύστημα της Κοινωνικής Ασφάλισης όσο και σε άλλες οικονομικές μεταβλητές, όπως ο ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π., η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού κ.α.

Από την ανάλυση του Κοινωνικού Προϋπολογισμού και αν λάβουμε υπόψιν το σύνολο των κοινωνικών δαπανών από όλες τις πηγές φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης, προκύπτει ότι οι συντάξεις απορροφούν το 62% των εξόδων, ενώ οι δαπάνες υγείας το 25,4%. «Συγκρίνοντας τις δαπάνες για συντάξεις στην χώρα μας με τις λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες βλέπουμε ότι είμαστε η μόνη χώρα που δαπανά υψηλό ποσοστό, ενώ οι εταίροι μας βρίσκονται πολύ κάτω του 50%. Η εξήγηση βέβαια αυτής της διαφοράς οφείλεται κατά κύριο λόγο στις χαμηλές κοινωνικές δαπάνες στη χώρα μας για τις λοιπές καλύψεις όπως ανεργία, οικογενειακή προστασία, υγεία κ.τ.λ.»³³ Όσον αφορά τις δαπάνες υγείας αυξάνονται, όχι μόνο λόγω της αυξανόμενης αναλογίας των ηλικιωμένων αλλά και λόγω της πολλαπλάσιας δαπάνης που δημιουργεί η σύγχρονη υγειονομική περίθαλψη των ηλικιωμένων συγκριτικά με τις δαπάνες που διατίθενται για τα παιδιά, οι οποίες βαρύνουν συνήθως την οικογένεια.

Ο προϋπολογισμός του ΙΚΑ και των λοιπών Ασφαλιστικών οργανισμών συγκλονίζεται ήδη από τις πρόσθετες δαπάνες υγείας και συνταξιοδότησης. Η αλλαγή της δομής του πληθυσμού, με την αναμενόμενη μείωση των νέων ατόμων και την συνακόλουθη αύξηση των ηλικιωμένων και η άνοδος των δαπανών για την σύγχρονη Ιατρική τεχνολογία αυξάνουν τις δαπάνες για σύνταξη και περίθαλψη των ατόμων άνω των εξήντα πέντε ετών.

Οι δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις επηρεάζουν αυξητικά τις δαπάνες και πτωτικά τα έσοδα τόσο του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων όσο και του συστήματος της κοινωνικής πολιτικής. Το έλλειμμα μπορεί να δημιουργηθεί είτε επειδή αυξάνουν οι δαπάνες είτε επειδή μειώνονται τα έσοδα. Η γήρανση του πληθυσμού αυξάνει τον αριθμό των συνταξιούχων σε βάρος του αριθμού των ασφαλισμένων άρα επιδρά θετικά στο έλλειμμα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Αυτό γίνεται φανερό από την σχέση ασφαλισμένων προς συνταξιούχους η οποία το 2000 έχει φτάσει στο 2,05 σε σχέση με το 1980 που ήταν 3,16.

«Ο αριθμός των ηλικιωμένων ατόμων θα εξακολουθεί να αυξάνεται για μακρύτερο χρονικό διάστημα με μεγαλύτερη ταχύτητα από τον υπόλοιπο πληθυσμό. Αυτό διότι είναι φυσικό ότι οι πολυάριθμες γενιές που γεννήθηκαν πριν από την πτώση της γεννητικότητας θα γεράσουν και επειδή όπως είπαμε υπάρχει και μείωση στον δείκτη θνησιμότητας. Αυτό το γεγονός θα πρέπει να ωθήσει τους αρμόδιους φορείς να διαμορφώσουν μια πολιτική που να επιδιώκει την αποκατάσταση της οικονομικής και κοινωνικής ισορροπίας της κοινωνικής ασφάλισης, ώστε να συμπεριλάβει όλες τις πτυχές της κοινωνικο-ασφαλιστικής λειτουργίας για να δημιουργηθούν οι αναγκαίες προϋποθέσεις και δημογραφικές συνθήκες επίτευξης του στόχου αυτού»³⁴

33. Γ. Δ. Σκουτέλης , «Η Γήρανση και τα προβλήματα που προκαλεί στην Κοινωνική Ασφάλιση», στο Πρακτικά Πανελληνίου συνεδρίου ΕΚΚΕ, *Γήρανση και Κοινωνία*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1996,σελ. 300

34. A. Franco , « *Ευρωπαϊκή Κοινότητα: Αναπόφευκτη γήρανση του πληθυσμού*», σπ. σελ. 65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΙΚΑ, Ο ΚΥΡΙΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το Ι.Κ.Α αποτελεί, όπως είναι γνωστό, το μεγαλύτερο ασφαλιστικό Οργανισμό της χώρας και εξυπηρετεί 7.374.762 άμεσα και έμμεσα ασφαλισμένους. Καλύπτει τους εργαζομένους που παρέχουν εξαρτημένη εργασία ανεξάρτητα από την ιδιότητα του εργοδότη (Ιδιωτικός Τομέας - Δημόσιος Τομέας, ΝΠΔΔ ή Δημόσιο – Κοινωνικός Τομέας) και εφόσον για την εργασία τους αυτή δεν υπάγονται στην ασφάλιση κάποιου άλλου Φορέα Κύριας Ασφάλισης. Επίσης, καλύπτονται μεταξύ άλλων διάφορες κατηγορίες προσώπων που παρέχουν την εργασία τους σε μη σταθερό εργοδότη και οι αυτοτελώς απασχολούμενοι που στερούνται επαγγελματικής στέγης (όπως φορτοεκφορτωτές, στιλβωτές υποδημάτων, πωλητές Λαϊκού Λαχείου, εφημεριδοπώλες). Η ασφάλιση των προσώπων αυτών γίνεται μέσω σωματείων ή ασφαλιστικών συνεταιρισμών. Επιπλέον καλύπτει και τα μέλη της οικογένειας των άμεσα ασφαλισμένων, τους αλλοδαπούς, καθώς και την ασφάλιση του κλάδου ασθενείας σε είδος των μακροχρόνια ανέργων που έχουν ηλικία άνω των 55 ετών και των νέων έως 29 ετών³⁵.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η Ασφάλιση δεν εξαρτάται από τη θέληση του εργαζόμενου ή του εργοδότη και αρχίζει από την πρώτη μέρα εργασίας.

Το ΙΚΑ είναι Κοινωνικός Ασφαλιστικός Οργανισμός που, χαρακτηρίζεται από την ανταποδοτικότητα, έτσι εισπράττει εισφορές για να δίνει παροχές. Οι παροχές του διακρίνονται σε παροχές σε είδος, παροχές σε χρήμα και συντάξεις. Στις ασφαλιστικές εισφορές συμμετέχουν ο εργαζόμενος και ο εργοδότης (Εργατική και Εργοδοτική εισφορά). Τis ασφαλιστικές εισφορές (εργοδότη και ασφαλισμένου) είναι υποχρεωμένος να τις καταβάλλει στο Ι.Κ.Α. ο εργοδότης μέσα στην προθεσμία που προβλέπεται από το νόμο.

Το ποσό της εργατικής εισφοράς είναι ποσοστό επί των ακαθαρίστων αποδοχών του απασχολούμενου και το παρακρατεί ο εργοδότης από τον εργαζόμενο κατά την πληρωμή των αποδοχών του ή το αργότερο μέσα σε δύο μήνες από αυτήν. Το ποσό της εργοδοτικής εισφοράς είναι και αυτό επί των ακαθαρίστων αποδοχών του απασχολούμενου που καταβάλλεται από τον εργοδότη στο ΙΚΑ και επιβαρύνει τον εργοδότη πέραν των μικτών αποδοχών του απασχολούμενου. Στις παραπάνω εισφορές προστίθεται ποσοστό 3% για επικουρική ασφάλιση Ι.Κ.Α.-Τ.Ε.Α.Μ. για όσους υπάγονται στην ασφάλιση του κλάδου επικουρικής ασφάλισης μισθωτών, και από 1/1/93 για όσους ασφαλιζονται στα βαρέα η εισφορά είναι 1,25% επιπλέον δηλαδή $3+1,25=4,25\%$ ³⁶.

Επίσης οι ασφαλισμένοι του ΙΚΑ πληρώνουν εισφορές υπέρ του ΟΑΕΔ για την κάλυψη σε περίπτωση ανεργίας και στράτευσης, για την λήψη οικογενειακών επιδομάτων καθώς επίσης και υπέρ του ΟΕΚ και της Εργατικής Εστίας για διευκολύνσεις όσον αφορά την κατοικία³⁷.

35. www.ika.gr

36. Ν.Δ. 2961/54 άρθρο 33, Ν.Δ. 3755/57 άρθρο 15, Ν.Δ. 4577/66 άρθρο 10, Εγκύκλιος ΙΚΑ 241/66, 122/77, 13/89.

37. Ν.Δ. 2961/54, όπως τροποποιήθηκε από το Ν.3646/55 και Ν.Δ. 212/69.

Η εισπραξη όμως των εισφορών του ανωτέρω οργανισμού, δηλαδή των αναφερομένων στους κλάδους ανεργίας, στράτευσης και ΔΛΟΕΜ, καθώς επίσης και των εισφορών υπέρ του οργανισμού εργατικής κατοικίας, εργατικής εστίας, ΕΛΠΕΚΕ, Λ.Π.Ε.Α.Ε., Ε.Κ.Λ.Α. και Τ.Ε.Α.Μ. (ταμείο Επικουρ. Ασφαλ. Μισθωτών), έχει ανατεθεί από το νόμο υποχρεωτικά στο Ι.Κ.Α. Για κάθε έναν από τους προαναφερθέντες κλάδους ασφάλισης, τόσο του Ι.Κ.Α. όσο και των λοιπών οργανισμών, προβλέπεται ιδιαίτερο ποσοστό ασφαλίστρου.³⁸

Πίνακας 1
ΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ

ΦΟΡΕΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΚΛΑΔΟΙ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ			ΙΣΧΥΟΥΝ ΑΠΟ
		ΑΣΦ/ΝΟΥ	ΕΡΓ/ΓΗ	ΣΥΝΟΛ Ο	
ΙΚΑ	Ασθενείας σε είδος	1,85	3,7	5,55	1/1/1970
		0,3	0,6	0,9	1/1/1993
	Σύνολο	2,15	4,3	6,45	
	Ασθενείας σε χρήμα	0,4	0,8	1,2	1/1/1970
	Σύνολο	2,55	5,1	7,65	
	Συντάξεως	5,75	11,5	17,25	1/1/1991
		0,92	1,83	2,75	1/1/1993
	Σύνολο	6,67	13,33	20	
	Επαγγελματικού κινδύνου	-	1	1	1/1/1961
	Βαρέων επαγγελματών	2,2	1,4	3,6	1/3/1976
	TEAM	3	3	6	1/2/1983
Βαρέα - TEAM	(3)+1,25	(3)+0,75	(6)+2=8	1/1/1993	
ΟΑΕΔ	Ανεργία	1	2	3	25/8/1954
		0,33	0,67	1	1/1/1993
	Σύνολο	1,33	2,67	4	
	Στράτευση	-	1	1	1/6/1952
	ΔΛΟΕΜ	1	1	2	1/11/1958
	(ΛΕΠΠΕ)	-	0,2	0,2	1/1/1988
	ΕΛ.ΠΕ.ΚΕ.	-	0,25	0,25	1/1/1994
	Σύνολο	1	2,45	3,45	
ΛΠΕαΛΕ	-	0,15	0,15	1/3/1990	
ΕΚΛΑ	0,1	0,26	0,36	1/1/1994	
ΟΕΚ	Εργατικής Κατοικίας	1	0,75	1,75	1/1/1988
ΕΡΓ.ΕΣΤΙΑ	Εργατικής Εστίας	0,25	0,25	0,5	1/1/1978

Πηγή: www.ika.gr

38. Άρθρο 10 Ν.Δ. 4577/66, ΙΚΑ Εγκύκλιοι 241/66, 122/77, 13/89, 110/92.

3.1 ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Οι χορηγούμενες από το Ι.Κ.Α. παροχές σε χρήμα και επιδόματα, αποβλέπουν να ενισχύσουν οικονομικά τους ασφαλισμένους, τους συνταξιούχους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ώστε να εξασφαλίσουν ένα ελάχιστο όριο συντήρησης, έτσι ώστε να αποφευχθεί η οικονομική εξασθένησή τους, σε περιπτώσεις όπως:

- Ασθένεια
- Ατύχημα
- Μητρότητα
- Αναπηρία

Οι χρηματικές παροχές ποικίλλουν ανάλογα με την σπουδαιότητα του κινδύνου που καλύπτουν, την χρονική διάρκεια και την έκταση αυτών.

3.1.1 Επίδομα ασθένειας

Οι άμεσα ασφαλισμένοι που εργάζονται δικαιούνται επίδομα ασθένειας εφόσον διαπιστωθεί προσωρινή ανικανότητα για εργασία (4 ημέρες και πάνω) από την Υγειονομική υπηρεσία του ΙΚΑ.

Ειδικότερα όμως για τις πρώτες 15 ημέρες επιδότησης κάθε έτους, μετά το τριήμερο του χρόνου αναμονής, το ποσό του επιδόματος ασθένειας είναι ίσο με το 50% του ημερήσιου επιδόματος ασθένειας της ασφαλιστικής κλάσης που καθορίζεται με βάση τις 30 τελευταίες ημέρες του προηγούμενου έτους, με εξαίρεση τους εργατοτεχνίτες οικοδόμους που παραμένουν στο 50% του τεκμαρτού ημερομίσθιου της ασφαλιστικής τους κλάσης. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να έχουν συμπληρωθεί 100 ημέρες εργασίας τον προηγούμενο χρόνο ή στο τελευταίο 15μηνο, χωρίς να υπολογίζονται οι τρεις τελευταίοι μήνες. Επίσης η ανικανότητα προς εργασία δεν θα πρέπει να οφείλεται σε πτώση τους. Το επίδομα ασθένειας καταβάλλεται λόγω της ανικανότητας προς εργασία, άσχετα με την ανάγκη ιατρικής περίθαλψης. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι η αποχή από κάθε εργασία του ασφαλισμένου³⁹. Το ύψος του επιδόματος εξαρτάται από τις αποδοχές των 30 τελευταίων ημερών που έχει ο εργαζόμενος στο προηγούμενο έτος και προσαυξάνεται κατά 10% για κάθε προστατευόμενο μέλος της οικογένειας του ασφαλισμένου. Πάντως σε καμία περίπτωση το επίδομα ασθένειας, μαζί με τις προσαυξήσεις λόγω οικογενειακών βαρών, δεν μπορεί να υπερβεί τα 70% του τεκμαρτού ημερομίσθιου της ασφαλιστικής κλάσης βάσει της οποίας υπολογίζεται αυτό, αλλά ούτε και να είναι ανώτερο από το τεκμαρτό ημερομίσθιο της 8ης ασφαλιστικής κλάσης που εκάστοτε ισχύει⁴⁰.

39. Άρθρο 35 παρ. 1 εδαφ. Β' Α.Ν. 1846/51.

40. Άρθρο 38 παρ. 2 Α.Ν. 1846/51, άρθρο 6 Π.Ν.Π./4.2.76 και άρθρο 1 Π.Δ. 78/77.

Το ανώτατο όριο επιδότησης λόγω ασθένειας για την ίδια πάθηση ανέρχεται σε 720 ημέρες και για διαφορετικές παθήσεις μέσα στον ίδιο χρόνο σε 182 ημέρες, εφόσον βέβαια υπάρχουν οι ανάλογες χρονικές προϋποθέσεις⁴¹. Το ποσό για το 2002 του επιδόματος φαίνονται στους πίνακες 2 και 3.

Στις περιπτώσεις του εργατικού ατυχήματος για την επιδότηση είναι αρκετή η ασφάλιση κατά την ημέρα του ατυχήματος (χωρίς προϋποθέσεις). Ενώ στις περιπτώσεις των εκτός εργασίας ατυχημάτων είναι αρκετή η συμπλήρωση του μισού μόνο αριθμού ημερών ασφάλισης.

Παρατηρούμε ότι στην περίπτωση που ο ασφαλισμένος νοσηλεύεται, το ποσό του επιδόματος ασθένειας που δικαιούται μειώνεται κατά τα 2/3, κάτι που δεν είναι σημαίνει απαραίτητα λόγος μείωσης των δαπανών και οικογενειακών υποχρεώσεων του⁴². Ακόμα όσον αφορά την αυξητική κλιμάκωση των ποσών (βλέπε πίνακες 2 και 3) ανάλογα με την ασφαλιστική κλάση βλέπουμε ότι υπάρχει περιορισμός των χορηγούμενων ποσών στην 19^η κατηγορία, καθώς και περιορισμός γίνεται και στα μέλη της οικογένειας, που σταματά στο τέταρτο, και έτσι δεν προβλέπεται ειδική μεταχείριση των πολύτεκνων οικογενειών που συνήθως οι ανάγκες τους είναι ιδιαίτερα αυξημένες, λόγω της πολυμέλειας.

Πρέπει να προσθέσουμε ότι σε περίπτωση επαγγελματικού ατυχήματος οι άμεσα ασφαλισμένοι και οι συνταξιούχοι που εργάζονται, δικαιούνται επίδομα επαγγελματικής ασθένειας όταν αρρωστήσουν από χρόνια πάθηση που φανερώνεται ύστερα από ορισμένο χρόνο εργασίας σε ορισμένα επαγγέλματα. Τα επαγγέλματα αυτά και οι παθήσεις καθορίζονται σε ειδικό κανονισμό του Ι.Κ.Α. στον Κανονισμό Ασθένειας, άρθρο 40.

41. Άρθρο 38 παρ. 1 Α.Ν. 1846/51, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 11 παρ. 3,4 του Ν. 1759/88, ΙΚΑ Εγκύκλ. 30/2002

42. Άρθρο 39 παρ. 3 Ν.Δ. 2698/53

Πίνακας 2

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΠΡΩΤΩΝ ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ (15)ΗΜΕΡΩΝ ΕΠΙΔΟΤΗΣΗΣ										
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΛΑΣΕΙΣ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
T.H	8,57	10,30	12,39	14,24	16,44	18,68	20,74	22,78	24,88	26,88
Χωρίς μέλη οικογ.	2,14	2,58	3,10	3,56	4,11	4,67	5,19	5,70	6,22	6,72
(Νοσ/νων)	0,71	0,86	1,03	1,19	1,37	1,56	1,73	1,90	2,07	2,24
Με 1 μέλος οικογ.	2,35	2,84	3,41	3,92	4,52	5,14	5,71	6,27	6,84	7,39
Με 2 μέλη οικογ.	2,57	3,10	3,72	4,27	4,93	5,60	6,23	6,84	7,46	8,06
Με 3 μέλη οικογ.	2,78	3,35	4,03	4,63	5,34	6,07	6,75	7,41	8,09	8,74
Με 4 μέλη οικογ.	3,00	3,61	4,34	4,98	5,75	6,54	7,27	7,98	8,71	9,41
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΛΑΣΕΙΣ	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	ΕΙΔΙΚΗ
T.H.	28,76	31,35	34,14	37,05	39,61	42,31	44,81	47,35	49,91	6,23
Χωρίς μέλη οικογ.	7,19	7,84	8,54	9,26	9,90	10,58	11,20	11,84	12,39	1,56
(Νοσ/νων)	2,40	2,61	2,85	3,09	3,30	3,53	3,73	3,95	4,13	0,52
Με 1 μέλος οικογ.	7,91	8,62	9,39	10,19	10,89	11,64	12,32	12,39	12,39	1,72
Με 2 μέλη οικογ.	8,63	9,41	10,25	11,11	11,88	12,39	12,39	12,39	12,39	1,87
Με 3 μέλη οικογ.	9,35	10,19	11,10	12,04	12,39	12,39	12,39	12,39	12,39	2,03
Με 4 μέλη οικογ.	10,07	10,98	11,96	12,39	12,39	12,39	12,39	12,39	12,39	2,18

Πηγή: Α.Ν. 1846/51 άρθρο 38 παρ. 1&2,

όπως ισχύει σήμερα μετά των τροποποίησή του με το άρθρο 11 παρ. 3,4 του Ν. 1759/88.

Σημείωση: Ισχύει από 1/1/02 – 31/12/02.

Πίνακας 3

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΠΡΩΤΕΣ ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ (15) ΗΜΕΡΕΣ										
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΛΑΣΕΙΣ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Τ.Η	8,57	10,3	12,39	14,24	16,44	18,68	20,74	22,78	24,88	26,88
Χωρίς μέλη οικογ.	4,29	5,15	6,2	7,12	8,22	9,34	10,37	11,39	12,44	13,44
(Νοσ/νων)	1,43	1,72	2,07	2,37	2,74	3,11	3,46	3,8	4,15	4,48
Με 1 μέλος οικογ.	4,72	5,67	6,82	7,83	9,04	10,27	11,41	12,53	13,68	14,78
Με 2 μέλη οικογ.	5,15	6,18	7,44	8,54	9,86	11,21	12,44	13,67	14,93	16,13
Με 3 μέλη οικογ.	5,58	6,7	8,06	9,26	10,69	12,14	13,48	14,81	16,17	17,47
Με 4 μέλη οικογ	6,07	7,21	8,68	9,97	11,51	13,08	14,52	15,95	17,42	18,82
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΛΑΣΕΙΣ	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	ΕΙΔΙΚΗ
Τ.Η	28,76	31,35	34,14	37,05	39,61	42,31	44,81	47,35	49,91	6,23
Χωρίς μέλη οικογ.	14,38	15,68	17,07	18,53	19,81	21,16	22,41	22,78	22,78	3,12
(Νοσ/νων)	4,79	5,23	5,69	6,18	6,6	7,05	7,47	7,6	7,6	1,04
Με 1 μέλος οικογ.	15,82	17,25	18,78	20,38	21,79	22,78	22,78	22,78	22,78	3,43
Με 2 μέλη οικογ.	17,26	18,82	20,48	22,24	22,78	22,78	22,78	22,78	22,78	3,74
Με 3 μέλη οικογ.	18,69	20,38	22,19	22,78	22,78	22,78	22,78	22,78	22,78	4,06
Με 4 μέλη οικογ	20,13	21,95	22,78	22,78	22,78	22,78	22,78	22,78	22,78	4,37

Πηγή: Α.Ν. 1846/51 άρθρο 38 παρ. 2 (όπως ισχύει σήμερα).

Σημείωση: Για τις κλάσεις XIX (19^Η) και πάνω όπως στην XVIII (18^Η).

Τα ποσά ισχύουν από 1/1/02 – 31/12/02.

3.1.2 Επίδομα ατυχήματος

Ατύχημα είναι η σωματική ή διανοητική βλάβη που επέρχεται από βίαιο, εξωτερικό και αιφνίδιο συμβάν και η οποία προκλήθηκε παρά τη θέληση του ασφαλισμένου. Εργατικό ατύχημα έχουμε όταν συμβούν τα παραπάνω κατά τη διάρκεια της εργασίας και εξ αιτίας αυτής, επίσης εργατικό ατύχημα θεωρείται και αυτό που συμβαίνει κατά τη συνηθισμένη διαδρομή και με το συνηθισμένο μέσο για να πάει ο ασφαλισμένος από το σπίτι του στην εργασία ή να γυρίσει σ' αυτό μετά την εργασία.

Εξωεργατικό ατύχημα θεωρείται κάθε άλλο ατύχημα.

Για τους ασφαλισμένους και συνταξιούχους που εργάζονται, μετά από εργατικό ατύχημα δεν χρειάζεται η προϋπόθεση της πραγματοποίησης ορισμένων ημερών εργασίας, για να δοθούν παροχές αρκεί να υπάρχει δικαίωμα ασφάλισης, έτσι και μία ημέρα εργασίας να υπάρχει στην ασφάλιση του ιδρύματος, ο ασφαλισμένος που υπέστη εργατικό ατύχημα δικαιούται ιατρική περίθαλψη ή να λάβει επίδομα ασθενείας. Επίσης εάν συνέπεια του εργατικού ατυχήματος επέλθει αναπηρία ή θάνατος του ασφαλισμένου, παρέχεται αντίστοιχα σύνταξη αναπηρίας σε αυτόν ή σύνταξη θανάτου στα προστατευόμενα μέλη της οικογένειάς τους. Στο εξωεργατικό ατύχημα για να δοθούν παροχές φτάνουν οι μισές ημέρες εργασίας από όσες απαιτούνται για να δοθεί το επίδομα ασθενείας (δηλ. απαιτούνται πενήντα (50) ημέρες εργασίας και για τους οικοδόμους 50 ημέρες με την προσαύξηση 20% και τις ημέρες αδειάς). Τα ποσά που χορηγούνται σε αυτές τις περιπτώσεις είναι ίδια με του επιδόματος ασθενείας⁴³.

Εμπρόθεσμη θεωρείται η αναγγελία ατυχήματος που γίνεται μέσα σε πέντε εργάσιμες ημέρες από την επομένη του ατυχήματος. Σε ειδικές μόνο περιπτώσεις ο χρόνος αναγγελίας μπορεί να είναι μεγαλύτερος.

3.1.3 Παροχές μητρότητας

Ανάμεσα στα γεγονότα τα οποία μπορούν να διαταράξουν την οικονομική κατάσταση του ασφαλισμένου προσώπου με το να αυξήσουν τις δαπάνες του και να το στερήσουν την δυνατότητα να αποκτήσει νέα εισοδήματα, περιλαμβάνεται και η Μητρότητα.

Σε περίπτωση εγκυμοσύνης χορηγούνται από τον οργανισμό επιδόματα για την κάλυψη του κινδύνου αυτού και την στήριξη του εισοδήματος της εργαζόμενης μητέρας. Στα επιδόματα Μητρότητας περιλαμβάνονται το επίδομα Μητρότητας το οποίο είναι το επίδομα κυοφορίας και λοχείας και επίσης το βοήθημα τοκετού. Πρέπει να αναφέρουμε ότι το επίδομα Μητρότητας το δικαιούνται μόνον οι άμεσα ασφαλισμένες, ενώ το επίδομα τοκετού το δικαιούνται και οι έμμεσα.

43. Άρθρο 37 παρ. 1 και 4 του Α.Ν 1846/51, Εγκύκλιος 40/2001, 30/2002

Όσον αφορά το επίδομα Μητρότητας, το ΙΚΑ επιδοτεί τις άμεσα ασφαλισμένες για 56 ημέρες πριν το τοκετό (επίδομα κυοφορίας) και 63 ημέρες μετά τον τοκετό (επίδομα λοχείας). Για τοκετούς που πραγματοποιήθηκαν πριν τις 29/12/2000 οι ασφαλισμένες επιδοτούνται για 56 ημέρες πριν το τοκετό και 56 ημέρες μετά τον τοκετό.

Τα επιδόματα κυοφορίας και λοχείας είναι ίσα με το βασικό επίδομα ασθένειας, μαζί με τις τυχόν προσαυξήσεις λόγω οικογενειακών βαρών και το ύψος τους καθορίζεται με βάση τις μηνιαίες αποδοχές της κάθε εργαζομένης. Σημειώνεται ότι τα παραπάνω επιδόματα δεν μπορούν να είναι μικρότερα από τα 2/3 των καθαρών αποδοχών της εργαζόμενης μητέρας (βλέπε πίνακα 4)⁴⁴.

Για να τύχουν αυτών των επιδομάτων πρέπει να έχουν συμπληρώσει 200 ημέρες εργασίας στην ασφάλιση τα δύο προηγούμενα χρόνια από την πιθανή ή την πραγματική ημέρα τοκετού και να μην εργάζονται κατά τον χρόνο της επιδότησης. Αν η ασφαλισμένη δεν έχει συμπληρώσει τον αριθμό των ημερών αυτών εργασίας πριν από την πιθανή ημέρα τοκετού δεν δικαιούται το επίδομα Μητρότητας.

Τα επιδόματα μητρότητας καταβάλλονται εξολοκλήρου από τον Οργανισμό στην ασφάλιση του οποίου επήλθε ο τοκετός, σύμφωνα με την νομοθεσία του, χωρίς τη συμμετοχή των άλλων φορέων στη δαπάνη επιδότησης(πίνακας 4).

Το ποσό αυτό δεν χορηγείται σε περίπτωση που οι γυναίκες των ασφαλισμένων και συνταξιούχων είναι εργαζόμενες και ασφαλισμένες σε άλλο φορέα οπότε και επιδοτούνται από αυτόν και όχι μέσω του συζύγου.

Το εφάπαξ βοήθημα τοκετού δικαιούνται οι άμεσα ασφαλισμένοι, οι συνταξιούχοι και οι γυναίκες των ασφαλισμένων και των συνταξιούχων αδιάφορα αν ο τοκετός έλαβε χώρα σε Μαιευτήριο ή στην κατοικία. Καταβάλλεται αντί μαιευτικής περίθαλψης 6 ημερών για την αντιμετώπιση των εξόδων τοκετού και ανέρχεται στο 30πλάσιο του εκάστοτε ημερομισθίου ανειδίκευτου εργάτη (21,96 EURO.). Το ποσό του βοηθήματος τοκετού ανέρχεται από 1/1/2002 για κάθε παιδί σε 658,8 EURO. (21,96*30=658,8EURO ή 224.486δρχ) και αναπροσαρμόζεται ύστερα από κάθε αύξηση του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη. Σε περίπτωση που γεννηθούν δίδυμα, το βοήθημα διπλασιάζεται και σε περίπτωση τριών τριπλασιάζεται κτλ⁴⁵. Το βοήθημα αυτό καταβάλλεται για κάθε περίπτωση τοκετού, δηλαδή είτε πρόκειται για φυσιολογικό τοκετό είτε όχι, καθώς επίσης και αν το παιδί γεννήθηκε ζωντανό ή νεκρό.

Σε περίπτωση παθολογικής ανεπίξεως του τοκετού, εκτός από το βοήθημα τοκετού, παρέχεται και νοσοκομειακή περίθαλψη σύμφωνα με την κρατική διατίμηση.

44. Άρθρο 37 παρ. 1 και 4 του Α.Ν 1846/51, Εγκύκλιος 40/2001, 30/2001.

45. Άρθρο 5 παρ. 1 του Ν. 825/78, www.ika.gr/επιδόματα.

Πίνακας 4

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑΣ														
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΛΑΣΕΙΣ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV
T.H	8,57	10,37	12,39	14,24	16,44	18,68	20,74	22,78	24,88	26,88	28,76	31,35	34,14	37,05
Χωρίς μέλη οικογ.	8,57	8,57	8,57	8,57	8,57	9,34	10,37	11,39	12,44	13,44	14,38	15,68	17,07	18,53
Με 1 μέλος οικογ.	8,57	8,57	8,57	8,57	9,04	10,27	11,41	12,53	13,68	14,78	15,82	17,25	18,78	20,38
Με 2 μέλη οικογ.	8,57	8,57	8,57	8,57	9,86	11,21	12,44	13,67	14,93	16,13	17,26	18,82	20,48	22,24
Με 3 μέλη οικογ.	8,57	8,57	8,57	9,26	10,69	12,14	13,48	14,81	16,17	17,47	18,69	20,38	22,19	24,09
Με 4 μέλη οικογ.	8,57	8,57	8,57	9,97	11,51	13,08	14,52	15,95	17,42	18,82	20,13	21,95	23,90	25,94
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΛΑΣΕΙΣ	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX	XXI	XXII	XXIII	XXIV	XXV	XXVI	XXVII	XXVIII
T.H	39,61	42,31	44,81	47,35	49,91	52,33	54,73	57,04	59,72	62,57	65,36	68,13	70,9	73,6
Χωρίς μέλη οικογ.	19,81	21,16	22,41	23,68	24,96	26,17	27,37	28,52	29,86	31,29	32,68	34,07	35,5	36,8
Με 1 μέλος οικογ.	21,79	23,28	24,65	26,05	27,46	28,79	30,11	31,37	32,85	34,42	35,92	37,48	39	40
Με 2 μέλη οικογ.	23,77	25,39	26,89	28,42	29,95	31,40	32,84	34,22	35,83	37,55	39,22	40,88	42,6	44,2
Με 3 μέλη οικογ.	25,75	27,51	29,13	30,78	32,45	34,02	35,58	37,08	38,82	40,68	42,48	44,29	46,1	47,8
Με 4 μέλη οικογ.	27,73	29,62	31,37	33,15	34,94	36,64	38,32	39,93	41,80	43,81	45,75	47,70	49,7	51,5

1η ΕΙΔΙΚΗ	
Χωρίς μέλη	6,23
Με 1 μέλος οικογ	6,23
Με 2 μέλη οικογ.	6,23
Με 3 μέλη οικογ.	6,23
Με 4 μέλη οικογ.	6,23

Πηγή: Άρθρο 37 παρ. 1 και 4 του Α.Ν 1846/51, Εγκύκλιος 40/2001, 30/2001.

Συμπερασματικά πρέπει να τονίσουμε ότι θα πρέπει με το επίδομα αυτό να παρέχεται ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης της γυναίκας, διότι αποτελεί βασική παράμετρο της προστασίας της μητρότητας. Έτσι δεν θα πρέπει να εξασφαλίζεται μόνο η αναπλήρωση του χαμένου μισθού της εργαζόμενης, αλλά και ένα ικανοποιητικό εισόδημα για το διάστημα αυτό που είναι κρίσιμο για την υγεία της. Γενικά παρατηρούμε όμως ότι τα ποσά των χορηγούμενων επιδομάτων μητρότητας και ιδιαίτερα του βοηθήματος τοκετού, είναι σαφώς ανεπαρκείς και δεν συμβαδίζουν με τα πραγματικά έξοδα ενός τοκετού και οι γυναίκες οι οποίες το δικαιούνται λαμβάνουν ένα επίδομα που δεν καλύπτει το ποσό των αποδοχών που χάθηκαν λόγω της απουσίας τους από την εργασία.

Εδώ όσον αφορά το επίδομα κυοφορίας – λοχείας του ΙΚΑ, έρχεται ο ΟΑΕΔ με τις συμπληρωματικές παροχές μητρότητας (όπως θα δούμε στο 3.3.4), για να καλύψει το κενό του ποσού αυτού μέχρι των τακτικών αποδοχών της εργαζόμενης. Ακόμα όμως και με την συμπλήρωση αυτή που έχει προνοιακό χαρακτήρα, τα επιδόματα αυτά συνολικά δεν μπορούν να θεωρηθούν επαρκείς για την κάλυψη της μητρότητας γενικότερα, διότι η γέννηση ενός παιδιού συνεπάγεται πολύ μεγαλύτερα έξοδα.

3.1.4 Επίδομα Παραπληγίας – Τετραπληγίας

Το ποσό του επιδόματος αυτού είναι ίσο για όλους τους δικαιούχους με το 20πλάσιο του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη, όπως αυτό ισχύει κάθε φορά (για το 2002 είναι 21,96 €). Δηλαδή το μηνιαίο ποσό του επιδόματος αυτού ανέρχεται σε 447 €⁴⁶.

Το επίδομα αυτό δικαιούνται⁴⁶:

- οι συνταξιούχοι και τα μέλη της οικογενείας τους, εφόσον πάσχουν από παραπληγία - τετραπληγία με ποσοστό αναπηρίας 67%.
- οι ασφαλισμένοι, εφόσον πάσχουν από παραπληγία - τετραπληγία με Π.Α 67% και έχουν πραγματοποιήσει 350 Η.Ε τα τελευταία 4 χρόνια τα αμέσως προηγούμενα της υποβολής της αίτησης από τις οποίες οι 50 να έχουν πραγματοποιηθεί το προηγούμενο έτος ή το προηγούμενο 15άμηνο ή 1.000 Η.Ε οποτεδήποτε.
- τα μέλη της οικογενείας του ασφαλισμένου, εφόσον πάσχουν από παραπληγία - τετραπληγία με Π.Α 67% και ο ασφαλισμένος έχει συμπληρώσει τις παραπάνω χρονικές προϋποθέσεις.

46. www.ika.gr/επιδόματα.

Σημειώνεται ότι:

- Το επίδομα παρα-τετραπληγίας δικαιούνται και οι ασφαλισμένοι που πάσχουν από διπληγία ή τριπληγία ή παραπάρεση ή τετραπάρεση.
- Η καταβολή του παρα-τετραπληγικού επιδόματος αναστέλλεται εφόσον ο δικαιούχος νοσηλεύεται σε ίδρυμα ασυλιακής μορφής για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 30 ημερών (αντίθετα δεν αναστέλλεται όταν ο δικαιούχος εργάζεται).

Με την παροχή του επιδόματος αυτού σε έμμεσα ασφαλισμένα μέλη, προσδίδεται ο προνοιακός χαρακτήρας του. Όμως ο περιορισμός της χορήγησης του μόνο σε άτομα με κινητικά προβλήματα δεν φανερώνει ολοκληρωμένη κάλυψη ατόμων με ειδικές ανάγκες (τυφλοί, διανοητικά καθυστερημένοι, κ.α.).

3.1.5 Επίδομα αεροθεραπείας

Παρέχεται κάθε χρόνο με Υπουργική Απόφαση, με την οποία καθορίζονται τα δικαιούχα πρόσωπα, το ποσό και ο χρόνος έναρξης της χορήγησης του.

Τα μέχρι τώρα δικαιούχα πρόσωπα είναι οι επιδοτούμενοι ασφαλισμένοι και οι συνταξιούχοι λόγω γήρατος και αναπηρίας για το από 1/6^{ου} έως 31/8^{ου} χρονικό διάστημα εφόσον πάσχουν από φυματίωση, καρκίνο των πνευμόνων ή πνευμονοκονίαση και νεφρική ανεπάρκεια ή έχουν υποβληθεί σε μεταμόσχευση νεφρού. Απαραίτητη προϋπόθεση για την χορήγηση του επιδόματος είναι να έχουν ποσοστό αναπηρίας άνω του 33% από τις παθήσεις που αναφέρονται παραπάνω.

Τα πρόσωπα παραπάνω δεν δικαιούνται το επίδομα αυτό, αν νοσηλεύονται για διάστημα μεγαλύτερο του μισού από 1/6-31/8 και αν το παίρνουν από άλλη πηγή. Το ποσό του επιδόματος αυτού ανέρχεται σε 65.000δρχ ή 191 Ευρώ⁴⁷.

3.2 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΟΑΕΔ)

Οι κύριες δραστηριότητες του οργανισμού αυτού είναι⁴⁸:

- Επαγγελματικός Προσανατολισμός του Εργατικού Δυναμικού
- Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση του Εργατικού Δυναμικού
- Προώθηση της Απασχόλησης (Γραφεία Εργασίας, Γραφεία Ενημέρωσης Ανέργων & Επιχειρήσεων)
- Χορήγηση παροχών Ασφάλισης στους δικαιούχους (επιδομάτων ανεργίας, στράτευσης, οικογενειακών επιδομάτων, κλπ.).

47. www.ika.gr/επιδόματα.

48. Άρθρο 28 του Β.Δ. 405/18.6.71 " περί οργανώσεως,συγκροτήσεως και λειτουργίας των υπηρεσιών του Ο.Α.Ε.Δ", ΦΕΚ 123 Α' 21.6.71.

- Ομαλή ενσωμάτωση ή επανένταξη Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων του πληθυσμού (άτομα με ειδικές ανάγκες, απεξαρτημένοι, αποφυλακισμένοι κλπ.) στην Αγορά Εργασίας.

Εμείς θα ασχοληθούμε μόνο με την χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων καθώς και τα επιδόματα ανεργίας, ως σημαντικά για την στήριξη και βοήθεια της οικογένειας (ενίσχυση και αναπλήρωση εισοδήματος) μέσω της ασφάλισης στο ΙΚΑ.

3.2.1 Διανεμητικός λογαριασμός οικογενειακών επιδομάτων (ΔΛΟΕΜ)

Στην κοινωνική ασφάλιση της χώρας μας οι αυτοτελείς παροχές οικογενειακών βαρών απονέμονται από τον ΔΛΟΕΜ. Ο κοινωνικός κίνδυνος που καλύπτεται με τις παροχές ΔΛΟΕΜ είναι η οικονομική επιβάρυνση του ασφαλισμένου μισθωτού από το κόστος συντηρήσεως των ανήλικων παιδιών του. Αν τα παιδιά είναι ενήλικα και σπουδάζουν σε αναγνωρισμένη από το κράτος Σχολή η επιδότηση συνεχίζεται μέχρι να συμπληρώσουν το 22ο έτος. Αν τα παιδιά είναι ενήλικα, αλλά ανίκανα για κάθε εργασία η επιδότηση από το ΔΛΟΕΜ συνεχίζεται όσο διαρκεί η ανικανότητα αυτή. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να είναι τα παιδιά άγαμα. Στην περίπτωση γάμου αντικαθίσταται από την σχετική υποχρέωση του συζύγου.

Το επίδομα παρέχεται στους μισθωτούς (έλληνες ή αλλοδαπούς), που παρέχουν εξαρτημένη εργασία με σχέση ιδιωτικού δικαίου σε οποιονδήποτε εργοδότη. Το ποσό του επιδόματος είναι ανάλογο με τον αριθμό των παιδιών αυτού, για τον οποίο έχει αναγνωρισθεί δικαίωμα επιδότησης.

Ο στόχος του ΟΑΕΔ με την χορήγηση των οικογενειακών επιδομάτων είναι η άμβλυνση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων, η αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος, καθώς επίσης και η ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματος, ιδιαίτερα των οικογενειών με μεγάλα οικογενειακά βάρη ή ιδιαίτερα προβλήματα αναπηρίας. Έτσι για να ενισχυθεί το εισόδημα των εργαζομένων μισθωτών και να ευνοηθεί το δημογραφικό πρόβλημα όλοι οι ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ συνεισφέρουν για την παροχή των επιδομάτων αυτών, στους μισθωτούς που έχουν παιδιά. Στον ΔΛΟΕΜ υπάγονται τα πρόσωπα που παρέχουν εξαρτημένη εργασία με σχέση ιδιωτικού δικαίου σε οποιοδήποτε εργοδότη της χώρας, ανεξάρτητα από την οικονομική τους κατάσταση⁴⁹. Από τη γενικότητα της διατύπωσης διαφαίνεται ότι ο ΔΛΟΕΜ απευθύνεται στον ευρύ κύκλο των μισθωτών: η μισθωτή εργασία δεν είναι αναγκαίο να αποτελεί κύριο επάγγελμα, ούτε να υπάγεται στην ασφάλιση του ΙΚΑ ή άλλου φορέα. Ακόμη δεν ενδιαφέρει αν ο εργοδότης είναι ιδιώτης, Δημόσιο ή ΝΠΔΔ. Έτσι στο ΔΛΟΕΜ υπάγεται και μια δευτερεύουσα και παρεπόμενη παροχή εξαρτημένης εργασίας. Στην ασφάλιση του ΔΛΟΕΜ υπάγονται εξίσου όλοι οι απασχολούμενοι με σχέση εξαρτημένης εργασίας στη γεωργία και κτηνοτροφία⁵⁰. Με ρητές διατάξεις εξαιρούνται από το ΔΛΟΕΜ μόνο οι εξής κατηγορίες μισθωτών: τα πληρώματα των πλοίων Εμπορικού Ναυτικού, το προσωπικό του ΟΤΕ και οι έμμισθοι οικιακοί βοηθοί⁵¹.

49. Άρθρο 3 παράγραφος 1 Ν.Δ. 3868/58 "περί συστάσεως Διανεμητικού Λογαριασμού Οικογενειακών Επιδομάτων μισθωτών".

50. Ν. 1876/90 άρθρο 23.

51. Ν. 3239/55 άρθρο 42 παράγραφος 3.

Ακόμη εξαιρούνται σε κάποιες περιπτώσεις του Νόμου 2335/59, τα πρόσωπα που συνδέονται με τον εργοδότη με σχέση συγγένειας μέχρι 2ου βαθμού και συγκατοικούν με αυτόν, με την έννοια ότι η πραγματοποίηση τέτοιων ημερών εργασίας δεν λαμβάνονται υπόψη για τη θεμελίωση δικαιώματος σε επιδόματα του ΔΛΟΕΜ.

Η παροχή του οικογενειακού επιδόματος τέκνων από το ΔΛΟΕΜ, δίνεται όταν επίδομα δεν παρέχεται από τον εργοδότη ή όταν τα προβλεπόμενα από τις Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας επιδόματα, που καταβάλλονται από τον εργοδότη, είναι κατώτερα από αυτά που χορηγεί ο οργανισμός⁵². Έτσι παρατηρείται μία άνιση μεταχείριση μερικών ασφαλισμένων των οποίων τα οικογενειακά επιδόματα που δίνονται τον εργοδότη είναι μεγαλύτερα από του ΟΑΕΔ διότι σε αυτήν την περίπτωση δεν δικαιούνται αυτό το επίδομα χωρίς όμως να απαλλάσσονται από την καταβολή των εισφορών υπέρ του ΟΑΕΔ, εξαιρούνται όμως από αυτήν την διάκριση εκείνοι που αμείβονται με ημερομίσθιο . Επίσης άδικη είναι η παροχή του επιδόματος όταν και οι δύο γονείς είναι ασφαλισμένοι στον ΟΑΕΔ , γιατί το επίδομα το δικαιούται μόνο ο ένας, σε αντίθεση με αυτούς που είναι ασφαλισμένοι ο ένας από τους δύο σε διαφορετικό φορέα (π.χ. Δημόσιο) και το οικογενειακό επίδομα το δικαιούνται και οι δύο.

Οι πόροι του Διανεμητικού Λογαριασμού αντλούνται σύμφωνα με τη λογική της ασφάλισης. Προβλέπεται καταβολή εργατικής και εργοδοτικής εισφοράς 1% αντιστοίχως (σύνολο 2%) στο σύνολο των καταβαλλόμενων αποδοχών. Με ολόκληρο το 2% βαρύνονται μόνο οι εργοδότες που απασχολούν μισθωτούς αμειβόμενους με κυμαινόμενες αποδοχές.

Οι εισφορές του ΔΛΟΕΜ συνεισπράττονται με τις υπέρ του ΙΚΑ εισφορές, εφαρμοζομένων αναλόγως των διατάξεων της νομοθεσίας του ΙΚΑ⁵³.

3.2.1.1 Δικαιούχοι του επιδόματος⁵⁴

1. Επίδομα δικαιούνται όλα τα παιδιά του δικαιούχου είσπραξης εφόσον:

- i. Έχουν ηλικία μέχρι και το 18^ο έτος συμπληρωμένο ή μέχρι και το 22^ο έτος της ηλικίας τους εφόσον είναι μαθητές, σπουδαστές ή φοιτητές εκπαιδευτικών μονάδων που ανήκουν στο Δημόσιο ή σε άλλο ΝΠΔΔ ή παρακολουθούν μαθήματα στα Μεταλυκειακά Προπαρασκευαστικά Κέντρα ανεξάρτητα αν αυτές έχουν ενταχθεί ή όχι σε βαθμίδα εκπαίδευσης, της ημιδαπής ή της αλλοδαπής ή ιδιωτικών εκπαιδευτικών μονάδων οποιοδήποτε της ημιδαπής ή της αλλοδαπής κατά το εκπαιδευτικό σύστημα που εφαρμόζεται στην αλλοδαπή χώρα.

52. Ν. 1346/1983 στο άρθρο 18, παρ. 4.

53. Άρθρο 26 και 27 Α.Ν.1846/51.

54. Άρθρο 3 Π.Δ. 527/1984.

Επομένως δεν δικαιούνται επίδομα τα παιδιά που εκπαιδεύονται σε ιδιωτικές εκπαιδευτικές μονάδες που δεν έχουν ενταχθεί σε βαθμίδα εκπαίδευσης, ανεξάρτητα από το επίπεδο σπουδών που αυτές παρέχουν (κριτήριο είναι η βαθμίδα που έχουν ενταχθεί με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας και όχι το επίπεδο σπουδών που παρέχονται σε κάθε εκπαιδευτική μονάδα).

Επίσης διατηρείται και παρατείνεται το δικαίωμα για λήψη επιδόματος και πέρα από τα παραπάνω όρια ηλικίας για παιδιά που κρίνονται ανίκανα εργασίας με απόφαση της αρμόδιας υγειονομικής επιτροπής του ΙΚΑ ή άλλου φορέα υποχρεωτικής ασφάλισης ή που βεβαιώνεται η ανικανότητα τους αυτή από άλλη αρμόδια Δημόσια Υπηρεσία ή αρμόδιο φορέα του Δημοσίου Τομέα και για όσο χρόνο διαρκεί η ανικανότητα τους.

- ii. Κατοικούν μόνιμα στην Ελλάδα ή διαμένουν σε χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κατά τα αρθ. 73 & 74 του Κανονισμού ΕΟΚ 1405/71.
- iii. Είναι άγαμα.

2. Δικαιούνται επίσης επίδοματος, όταν συντρέχουν τα ανωτέρω δηλαδή όταν κατοικούν μόνιμα στην Ελλάδα ή σε χώρα-μέλος της ΕΟΚ, είναι άγαμα και έχουν ηλικία σύμφωνα με τα παραπάνω και οι εξής κατηγορίες:

- i. Οι εγγονοί, αδελφοί, ανιψιοί τρίτου βαθμού εφόσον:
 - Είναι ορφανοί από τον ένα τουλάχιστον γονέα.
 - Συντηρούνται από τον κατά τις διατάξεις του Π.Δ./τος δικαιούχο εισπραξής του επιδόματος.
 - Ο γονέας που τυχόν επιζεί δεν είναι δικαιούχος εισπραξής του επιδόματος ΔΛΟΕΜ.
- ii. Οι προγονοί εφόσον (παιδιά από άλλο γάμο):
 - Συντηρούνται από τον δικαιούχο εισπραξής του επιδόματος.
 - Ο τυχόν επιζών γονέας δεν είναι δικαιούχος εισπραξής από τον ΔΛΟΕΜ ή όταν πρόκειται για διαζευγμένους γονείς, ο γονέας που έχει την επιμέλεια των παιδιών δεν είναι δικαιούχος εισπραξής του επιδόματος από τον ΔΛΟΕΜ, δηλαδή στην περίπτωση του γονέα που έχει την επιμέλεια των παιδιών και έχει τελέσει δεύτερο γάμο, δεν έχει όμως προϋποθέσεις επιδοτήσεως.
- iii. Προκειμένου για οικογένεια πολύτεκνων, θεωρούνται επίσης ως παιδιά και δικαιούνται επίδομα οι αδελφοί εφόσον:
 - Έχει εγκαταλειφθεί η οικογένεια από τον ένα γονέα.
 - Ο άλλος γονέας δεν είναι δικαιούχος εισπραξής του επιδόματος από τον ΔΛΟΕΜ.
 - Συντηρούνται από τον δικαιούχο για την εισπραξη αδελφό. Στις περιπτώσεις αυτές ο αδελφός που συντηρεί την οικογένεια του που έχει εγκαταλειφθεί είναι δικαιούχος εισπραξής του επιδόματος ακόμη και με τις προϋποθέσεις του γονέα που την έχει εγκαταλείψει.

Όσον αφορά την εισπραξη του επιδόματος παιδιών δικαιούχοι είναι:

- i. Οι γονείς ανεξαρτήτως φύλου (άνδρες ή γυναίκες).

- ii. Ο παππούς ή η γιαγιά, ο αδελφός ή η αδελφή, ο θείος ή η θεία τρίτου βαθμού, στις περιπτώσεις του άρθρου 1 παράγραφος 2 εδάφιο α' του Π.Δ/τος.
- iii. Ο πατριός ή μηριά, στις περιπτώσεις του άρθρου 1 παράγραφος 2 εδάφιο β' του Π.Δ/τος.
- iv. Ο αδελφός πολύτεκνης οικογένειας, στις περιπτώσεις του άρθρου 1 παράγραφος 2 εδάφιο β' του Π.Δ/τος.
- v. Τρίτα πρόσωπα στα οποία έχει ανατεθεί με δικαστική απόφαση η επιμέλεια των παιδιών.

Αν και οι δύο γονείς είναι εργαζόμενοι μισθωτοί και έχουν προϋποθέσεις για την είσπραξη του επιδόματος από τον ΔΛΟΕΜ το επίδομα εισπράττει μόνο ο γονέας που καθορίζεται με κοινή δήλωση τους, όπως προβλέπεται στο Νόμο 1414/84. Το δικαίωμα για την είσπραξη του επιδόματος παιδιών ενός γονέα παύει από τότε που θα αναγνωρισθεί το δικαίωμα αυτό στον άλλο γονέα.

Επίσης, οι μισθωτοί που, σύμφωνα με Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, Διαιτητική Απόφαση, Κανονισμού Επιχειρήσεως, Νόμου ή άλλη διάταξη, αμείβονται με μηνιαίο μισθό και παίρνουν από τον εργοδότη τους το μηνιαίο επίδομα τέκνων, ίσο και ανώτερο από εκείνο που χορηγεί το μήνα ο ΔΛΟΕΜ για το σύνολο των τέκνων τους, δεν δικαιούνται οικογενειακό επίδομα τέκνων από τον ΔΛΟΕΜ. Έτσι δικαιούνται οι μισθωτοί από τον ΔΛΟΕΜ οικογενειακό επίδομα τέκνων όταν το επίδομα που προβλέπεται να παίρνουν από τον εργοδότη τους το μήνα είναι ίσο ή κατώτερο από εκείνο που χορηγεί ο ΔΛΟΕΜ⁵⁵.

Το επίδομα παιδιών καταβάλλεται ολόκληρο στον γονέα που έχει προϋποθέσεις, όταν ο άλλος γονέας δεν εργάζεται ή εργάζεται και δεν έχει προϋποθέσεις επιδοτήσεως (π.χ δημόσιος υπάλληλος, ελεύθερος επαγγελματίας, έμπορος, δικαιούχος επιδόματος παιδιών από τον εργοδότη κ.λ.π). Ολόκληρο, επίσης, το επίδομα καταβάλλεται στον γονέα στον οποίο έχει ανατεθεί η επιμέλεια των παιδιών με δικαστική απόφαση ή ασκείται από αυτόν με συμφωνία τους, η οποία αποδεικνύεται εγγράφως. Το έγγραφο της συμφωνίας τους, μπορεί να είναι συμβολαιογραφικής πράξης ή απλό ιδιωτικό έγγραφο, αρκεί να περιλαμβάνει την συμφωνία των γονέων για την επιμέλεια των παιδιών τους. Αν η επιμέλεια των παιδιών έχει ανατεθεί σε τρίτο πρόσωπο, το επίδομα καταβάλλεται στο τρίτο αυτό πρόσωπο, ακόμη και με προϋποθέσεις του ενός από τους δύο γονείς.

Εκτός από τις φυσιολογικές περιπτώσεις θα αναφέρουμε περιληπτικά και τις εκτός φυσιολογικής κατάστασης οικογένειας δικαιούχους οικογενειακού επιδόματος. Οι ειδικές αυτές κατηγορίες είναι⁵⁶:

- i. Δικαιούχοι που βρίσκονται σε διάσταση ή διάζευξη.
- ii. Δικαιούχους που βρίσκονται σε χηρεία.
- iii. Δικαιούχοι με παιδιά εκτός γάμου αναγνωρισμένα ή μη.
- iv. Δικαιούχοι που έχουν ανάπηρο σύζυγο.
- v. Δικαιούχοι που έχουν ανάπηρα παιδιά.
- vi. Δικαιούχοι που συντηρούν πολύτεκνη οικογένεια.
- vii. Δικαιούχοι που συντηρούν ειδικές κατηγορίες παιδιών ορφανά από τον ένα γονέα.

55. Άρθρο 18 του Ν. 1346/83

56. www.oaed.gr. (Ανακοίνωση ΟΑΕΔ για το 2002)

- viii. Δικαιούχοι τρίτα πρόσωπα που έχουν την επιμέλεια των ορφανών από τους δύο γονείς.
- ix. Δικαιούχοι που έχουν δίμηνη επιδότηση ανεργίας ή δίμηνη συνεχή ασθένεια.
- x. Δικαιούχοι που έχουν παιδιά σπουδαστές άνω των 18 και μέχρι 22 ετών.
- xi. Μη εργαζόμενες μητέρες με σύζυγο φυλακισμένο ή στρατιώτη.
- xii. Δικαιούχοι παλιννοστούντες Έλληνες ή Ομογενείς και μετακινούμενοι για μόνιμη απασχόληση στην Ελλάδα Έλληνες ή Ομογενείς.
- xiii. Δικαιούχοι που συντηρούν προγόνους.
- xiv. Δικαιούχοι με σύζυγο στρατιώτη.

Από τα παραπάνω παρατηρούμε την πρόβλεψη ενίσχυσης των μονογονεϊκών οικογενειών (παιδιά ορφανά από πατέρα, τέκνα εκτός γάμου κ.α), πολυτεκνικών και αυτών με ανάπηρους.

Ειδικές περιπτώσεις υπάρχουν επίσης και σχετικά με την είσπραξη του επιδόματος όπου σύμφωνα με το άρθρο 21 του Νόμου 2515/97 ισχύουν τα παρακάτω:

- i. Συνταξιούχος γήρατος Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ ή Ο.Τ.Α καθώς και συνταξιούχος γήρατος του ΙΚΑ, ο οποίος παράλληλα εργάζεται και έχει τις προϋποθέσεις για επιδότηση από τον ΔΛΟΕΜ, δεν θα λάβει το επίδομα εφόσον η σύνταξη του είναι προσαυξημένη με το επίδομα παιδιών.
- ii. Συνταξιούχος λόγω αναπηρίας από το Δημόσιο, Ν.Π.Δ.Δ ή Ο.Τ.Α και ΙΚΑ, ο οποίος εργάζεται και έχει προϋποθέσεις για την λήψη του επιδόματος ΔΛΟΕΜ, δεν μπορεί να λάβει αυτό, εάν στη σύνταξη του παίρνει επίδομα για τα παιδιά του.
- iii. Εργαζόμενη χήρα που παίρνει σύνταξη λόγω θανάτου του συζύγου, δικαιούται να λάβει το επίδομα αυτό, εφόσον βέβαια δεν καταβάλλεται από τον εργοδότη με βάση τη Σ.Σ.Ε, ανεξάρτητα αν στη σύνταξη της παίρνει επίδομα παιδιών.
- iv. Ο (η) δικαιούχος είσπραξης του επιδόματος του οποίου ο (η) σύζυγος είναι ανάπηρος, δικαιούται να λάβει το επίδομα παιδιών, ανεξάρτητα αν στη σύνταξη του ανάπηρου συζύγου περιλαμβάνεται επίδομα παιδιών.

Αν επίσης, οι γονείς βρίσκονται σε διάσταση και δεν συνοικούν ή έχει λυθεί ο γάμος τους με διαζύγιο, δικαίωμα για την είσπραξη του επιδόματος έχει γονέας στον οποίο έχει ανατεθεί η επιμέλεια των παιδιών. Το δικαίωμα για την είσπραξη του επιδόματος ανήκει στον γονέα που έχει την επιμέλεια των παιδιών, ακόμη και αν δεν έχει προϋποθέσεις επιδοτήσεως (δηλαδή με τις προϋποθέσεις του άλλου γονέα). Η επιμέλεια ανατίθεται στον ένα γονέα με απόφαση δικαστηρίου ή ασκείται από τον ένα γονέα με συμφωνία του που αποδεικνύεται με σχετικό έγγραφο.

Διευκρινίζεται ότι, επειδή εξακολουθεί να ισχύει ο Νόμος 1414/84, στις περιπτώσεις διαστάσεως ή διαζεύξεως όταν και οι δύο γονείς είναι δικαιούχοι εισπράξεως του επιδόματος (έχουν και οι δύο προϋποθέσεις), με κοινή δήλωση τους μπορούν να εισπράξουν το επίδομα παιδιών, ανεξάρτητα από το ποιος έχει την επιμέλεια των παιδιών τους. Αν όμως δεν υπάρχει απόφαση δικαστηρίου ή η συμφωνία των γονέων για την επιμέλεια των παιδιών και αν δεν έχει εφαρμογή ο Νόμος 1414/84, τότε δεν καταβάλλεται επίδομα, εκτός και

αν συμφωνήσουν ποίος από τους δύο γονείς θα ασκήσει την επιμέλεια των παιδιών τους ή προσκομίσουν σχετική απόφαση του δικαστηρίου.

Εδώ παρατηρείται πρόσθετη μέριμνα για τις Μονογονεϊκές οικογένειες, αφού τα επιδόματα δίνονται και χωρίς ύπαρξη γάμου.

Επίσης ο ΟΑΕΔ καταβάλλει επίδομα παιδιών και στις παρακάτω περιπτώσεις:

1. Στις μη εργαζόμενες μητέρες για τα παιδιά που ορίζονται από το άρθρο 1 του Π.Δ 527/84, εφόσον:

i. Ο σύζυγος τους υπηρετεί στις ένοπλες δυνάμεις, ως κληρωτός θητείας, ή παρατεταμένης θητείας, ή εκτίει ποινή στερητική της ελευθερίας, ή μέτρα ασφάλειας, εκτός της απαγόρευσης διαμονής ή αναμορφωτικά μέτρα σε σωφρονιστικά καταστήματα ή ιδρύματα.

ii. Ο (η) σύζυγος δεν είναι δικαιούχος επιδόματος από τον ΔΛΟΕΜ.

2. Στους παλιννοστούντες ή μετακινούμενους για απασχόληση στην Ελλάδα Έλληνες υπηκόους και ομογενείς εφόσον:

i. Παρέμειναν εκτός Ελλάδας τουλάχιστον δύο χρόνια.

ii. Δεν έχουν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για να δικαιούνται το οικογενειακό επίδομα και δεν το παίρνουν από την χώρα προέλευσής τους.

iii. Παρέμειναν στη Ελλάδα τουλάχιστον επί εξάμηνο από την είσοδο τους.

Όπως βλέπουμε, τα επιδόματα επεκτείνονται και σε μη εργαζόμενους, κάτι που προσδίδει ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης και την άμβλυση του ανταποδοτικού κριτηρίου, της κοινωνικής ασφάλισης.

3.2.1.2 Ποσό οικογενειακού επιδόματος

Το ποσό του οικογενειακού επιδόματος παιδιών που καταβάλλεται στον κάθε δικαιούχο, είναι ανάλογο με τον αριθμό παιδιών για τα οποία έχει αναγνωριστεί δικαίωμα επιδότησης και υπολογίζεται βεβαίως κατά μήνα.

Επίσης, με βάση τον αριθμό παιδιών των δικαιούχων δημιουργούνται δέκα (10) κατηγορίες σύμφωνα με τις οποίες καθορίζεται το μηνιαίο ποσό του επιδόματος.

Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε ότι από το 1999 άλλαξε ο τρόπος χορήγησης των οικογενειακών επιδομάτων σε αυτόν που απεικονίζεται στον πίνακα 5. Ενώ μέχρι το 1998 το ύψος των χορηγούμενων επιδομάτων εκτός από τον αριθμό των παιδιών, εξαρτιόταν και από το εισόδημα και ήταν αντιστρόφως ανάλογο με το ύψος του, αυτό καταργήθηκε και τώρα η κατηγορίες δικαιούχων δημιουργούνται μόνο βάσει του αριθμού των παιδιών⁵⁷.

Έτσι με την καθιέρωση καθολικότητας ως προς το εισόδημα της παροχής οικογενειακών επιδομάτων, παρατηρούμαι ότι ο θεσμός δεν παραμένει ουδέτερος απέναντι στην κοινωνική προέλευση των παιδιών (οικονομικής τάξης) και παύει να δίνει έμφαση στην ενίσχυση της γεννητικότητας μόνο των οικονομικά ασθενέστερων. Η προτροπή για αναπαραγωγική συμπεριφορά δεν μπορεί να αφορά μόνο τις οικονομικά αδύνατες οικογένειες ή μία ορισμένη κατηγορία οικογενειών.

57. Το ποσό του επιδόματος ορίζονταν ανάλογα με το οικογενειακό εισόδημα για τους δικαιούχους σε τέσσερις κατηγορίες όπως: μέχρι 2.600.000δρχ., από 2.600.001 μέχρι 3.000.000δρχ., από 3.000.001 μέχρι 3.300.000δρχ. και από 3.300.000δρχ. και πάνω.

Όπως είναι γνωστό, το οικονομικό κριτήριο εξυπηρετεί την αναδιανομή του εισοδήματος, αλλά δεν ενισχύει του δημογραφικούς στόχους, όσον αφορά την αύξηση των γεννήσεων. Με αυτό τον τρόπο οι παροχές του ΔΛΟΕΜ παύουν να έχουν αναδιανεμητικό χαρακτήρα και να ενσωματώνονται στα μέτρα καταπολέμησης της φτώχεια, παρόλο που σε κάποιες περιπτώσεις η πρόσβαση και το ύψος των επιδομάτων εξαρτάται από την ανεπάρκεια μέσω (π.χ περιπτώσεις προσαύξησης του ΔΛΟΕΜ βλέπε 3.3.1.3.).

Με την κατηγοριοποίηση λοιπόν του ύψους του οικογενειακού επιδόματος μόνο ανάλογα των αριθμό παιδιών, εντείνεται η αύξηση των γεννήσεων και η αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος πιο ολοκληρωτικά. Φυσικά μία δημογραφική πολιτική για να υφίσταται, απαιτεί ανάλογη αντιστάθμιση του πραγματικού κόστους του παιδιού, κάτι που είναι εξαιρετικά δαπανηρό και δεν συμβαίνει στην περίπτωση του ΔΛΟΕΜ, γιατί το ύψος των χορηγούμενων ποσών δεν είναι σε καμία περίπτωση ανάλογο του πραγματικού κόστους ανατροφής των παιδιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ ΕΤΟΥΣ 2002		
Αριθμός παιδιών	Μηνιαίο ποσό	Ετήσιο ποσό
1	5,87	70,44
2	17,61	211,32
3	39,62	475,44
4	48,13	577,56
5	56,20	674,40
6	64,27	771,24
7	72,34	868,08
8	80,41	964,92
9	88,48	1061,76
10	96,55	1158,60

Πηγή: Ν. 2747/99 άρθρο 13.

Σημείωση: Στα ποσά του παραπάνω πίνακα για πέντε, έξι, επτά, οκτώ, εννέα και δέκα παιδιά έχει προστεθεί το ποσό των 8,07 EURO.

3.2.1.3 Επίδομα τρίτου παιδιού

Χορηγείται επίδομα τρίτου παιδιού, ως προσαύξηση στο οικογενειακό επίδομα, της τάξεως 2,93 Ευρώ μηνιαίως και ετησίως **35,16 Ευρώ** (π.χ δικαιούχοι με πέντε (5) παιδιά παίρνουν επίδομα της κατηγορίας αυτής που

είναι της τάξεως 674,40 ετησίως και 35,16 για το τρίτο παιδί, συνολικά 709,56 ετησίως)⁵⁸. Το επίδομα αυτό χορηγείται επίσης και σε περιπτώσεις που οι δικαιούχοι έχουν περισσότερα από τρία παιδιά στο σύνολο, αλλά είναι από διαφορετικό γάμο.

Με αυτόν τον τρόπο βλέπουμε ότι δίνεται προτεραιότητα στην απόκτηση τρίτου παιδιού, κάτι πολύ ορθό από δημογραφικής πλευράς, παρόλα αυτά δεν είναι εύκολο να βελτιωθεί ο δείκτης γονιμότητας.

Προσαύξηση δικαιούνται οι γονείς που⁵⁹:

- i. Βρίσκονται σε χηρεία.
- ii. Έχουν ανάπηρο σύζυγο.
- iii. Ο σύζυγος υπηρετεί στις ένοπλες δυνάμεις ως κληρωτός θητείας και στην συνέχεια ως κληρωτός παρατεταμένης θητείας χωρίς διακοπή (δηλ. όταν ο σύζυγος υπηρετεί την θητεία του και στην συνέχεια την εφεδρεία του).
- iv. Έχουν εκτός γάμου παιδιά (μόνο οι γυναίκες). Η προσαύξηση θα δίνεται μόνο όταν δικαιούχος είναι η μητέρα του εκτός γάμου παιδιού και εφόσον δεν είναι παντρεμένη όταν εμφανίζεται ως δικαιούχος. Στις περιπτώσεις βέβαια που βρίσκεται σε διάσταση ή έχει διαζύγιο, αναβιώνει το δικαίωμα για προσαύξηση του επιδόματος.
- v. Έχουν ανάπηρα παιδιά (μόνο για τα ανάπηρα παιδιά).
- vi. Το επίδομα επίσης προσαυξάνεται και για τον δικαιούχο με ορφανά και από τους δύο γονείς.

Σε ότι αφορά την προσαύξηση του επιδόματος ως προς τον γονέα, αυτή χορηγείται μόνο εφόσον ο (η) δικαιούχος δεν συνταξιοδοτείται λόγω θανάτου του άλλου συζύγου, ή η μηνιαία σύνταξή του (της) δεν είναι μεγαλύτερη από το 20πλάσιο του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη, που ισχύει την 1^η Ιανουαρίου του έτους επιδότησης, ή εφόσον ο (η) ανάπηρος σύζυγος δεν συνταξιοδοτείται ή η μηνιαία του (της) σύνταξη δεν είναι μεγαλύτερη από το 20πλάσιο ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη που ισχύει την 1^η Ιανουαρίου του έτους επιδότησης. Το ημερομισθίο του ανειδίκευτου εργάτη ανέρχεται από 1/1/2002 στο ποσό των 21,96 Ευρώ. Επομένως για να χορηγηθεί η ως άνω προσαύξηση στον (στην) δικαιούχο πρέπει η μηνιαία σύνταξη του (της) να μην είναι μεγαλύτερη από 439,20 Ευρώ (21,96*20).

Όπως είναι γνωστό τα ποσά του συνημμένου πίνακα 5 προσαυξάνονται για τις παραπάνω περιπτώσεις, και το ποσό της προσαύξησης αυτής ανέρχεται σε 3,67 Ευρώ μηνιαίως και 44,02 Ευρώ ετησίως για κάθε παιδί.

Η ειδική αυτή προσαύξηση του επιδόματος, χρηματοδοτείται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό και χορηγείται από το ΔΛΟΕΜ.

Ο υπολογισμός του επιδόματος, στην περίπτωση που ο δικούχος έχει τρία παιδιά εκ των οποίων τα δύο είναι ανήλικα έχει ως εξής:

Δικαιούχος με τρία (3) παιδιά που τα δύο (2) είναι ενήλικα δικαιούται:

Επίδομα ΔΛΟΕΜ για ένα (1) παιδί	70,44
Επίδομα τρίτου παιδιού (2,93 *12=35,16) ετησίως	35,16
Πληρωτέο ποσό	105,60

Τα 35,16 Ευρώ στο παραπάνω παράδειγμα είναι η προσαύξηση του τρίτου παιδιού βάση του Αρθ. 18 Ν.1346/83.

58. Αρθ.18 Ν. 1346/83.

59. Αρθρο 4 του Π.Δ. 527/84, Π.Δ. 180/1993.

Πίνακας 6

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣΑΥΞΗΣΗΣ	
Ως προς τον γονέα	Ως προς το παιδί
<ul style="list-style-type: none">➤ Χηρεία➤ Ανάπηρο σύζυγο➤ Μητέρα με σύζυγο στρατιώτη	<ul style="list-style-type: none">➤ Με παιδιά εκτός γάμου μη αναγνωρισμένα (μόνο οι γυναίκες)➤ Με ανάπηρα παιδιά (μόνο για τα ανάπηρα παιδιά)➤ Με ορφανά από δύο γονείς

Πηγή: Ίδιες εκτιμήσεις

Διευκρινίζεται ότι στις περιπτώσεις που δικαιούχος είναι ο γονέας η ετήσια προσαύξηση που δικαιούται είναι της τάξεως 44,02 . Όταν η προσαύξηση δίνεται ως προς το παιδί, τότε το ποσό των 44,02 το δικαιούται κάθε παιδί ξεχωριστά.

Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι το ποσό αυτό που τελικά χορηγείται στους δικαιούχους δεν είναι πολύ μεγάλο.

Προϋπόθεση για την καταβολή του επιδόματος είναι η πραγματοποίηση από δικαιούχο πενήντα (50) τουλάχιστον ημέρες εργασίας κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος.

Θεωρείται ότι υπάρχει η ανωτέρω προϋπόθεση των πενήντα (50) ημερών εργασίας και στις εξής περιπτώσεις:

1. Όταν ο δικαιούχος έχει κριθεί ανίκανος για εργασία το προηγούμενο έτος για δύο (2) συνεχείς μήνες. Η ανικανότητα του για εργασία πρέπει να έχει κριθεί από την αρμόδια επιτροπή του ΙΚΑ ή από άλλο φορέα υποχρεωτικής ασφάλισης.
2. Όταν ο δικαιούχος έχει επιδοτηθεί λόγω ανεργίας το προηγούμενο έτος για δύο μήνες.
3. Όταν η δικαιούχος έχει επιδοτηθεί λόγω λοχείας το προηγούμενο έτος για δύο μήνες, που θα πιστοποιείται από το ΙΚΑ.

Εφόσον κατά τις διατάξεις του ΙΚΑ ή του άλλου ασφαλιστικού φορέα δεν προβλέπεται η παραπομπή του ανίκανου για εργασία στην Υγειονομική Επιτροπή, όταν είναι ανίκανος για εργασία επί δύο (2) μήνες, τότε αρκεί η προσκόμιση βεβαίωσης του ΙΚΑ ή του άλλου ασφαλιστικού φορέα ή να προκύπτει από το βιβλιάριο ασθένειας ότι ήταν ανίκανος για εργασία λόγω ασθένειας επί δύο (2) συνεχείς μήνες.

Διευκρινίζεται ότι δεν υπολογίζεται ως προϋπόθεση για την θεμελίωση δικαιώματος επιδότησης η ανικανότητα για εργασία, για την οποία καταβάλλεται σύνταξη αναπηρίας.

Επίσης ο δικαιούχος πολύτεκνης οικογένειας (γονείς ή αδελφός) αρκεί να έχει πραγματοποιήσει πενήντα ημέρες εργασίας το προηγούμενο έτος για να θεμελιώσει δικαίωμα επιδοτήσεως.

Τέλος διευκρινίζεται ότι η επιδότηση ανεργίας που έχει πάρει ο ενδιαφερόμενος σε άλλη χώρα ή στην Ελλάδα βάσει του κοινοτικού εντύπου E 303 (μεταφοράς επιδοτήσεως από χώρα – μέλος της ΕΟΚ) δεν λαμβάνεται υπόψη για την πλήρωση των προϋποθέσεων επιδότησης.

3.2.1.4 Αποτελεσματικότητα οικογενειακού επιδόματος

Θα προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε το κέρδος (όφελος) της οικογένειας από το οικογενειακό επίδομα, με ένα συμβολικό μισθό των 587 Euro (200.000δρχ). Οι εισφορές που πληρώνονται στο ΔΛΟΕΜ ανέρχονται συνολικά 2% του μισθού (1% εργαζόμενος και 1% εργοδότης).

Πίνακας 7

ΚΑΘΑΡΟ ΚΕΡΔΟΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΕΠΙΔΟΜΑΤΟΣ ΔΛΟΕΜ				
Αριθμός παιδιών	Συνολικό επίδομα παιδιών	Επίδομα για Κάθε παιδί	Μηνιαία εισφορά 587 Euro* 0,02	Διαφορά
1	5,87	5,87	11,74	-5,87
2	17,61	8,80	11,74	-2,94
3	39,62	19,81	11,74	+8,07
4	48,13	24,00	11,74	+12,26
5	56,20	28,10	11,74	+16,36

Πηγή: Θέματα προγραμματισμού E10, κοινωνική ασφάλιση, Κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών, Αθήνα 1988 σελ. 114, ίδιοι υπολογισμοί

Βλέπουμε λοιπόν από τον πίνακα ότι «η οικογένεια με ένα παιδί και με δύο είναι ζημιωμένες από το ΔΛΟΕΜ και το κέρδος των οικογενειών με περισσότερα παιδιά δεν είναι σημαντικό»⁶⁰. Έτσι θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι ο θεσμός των οικογενειακών επιδομάτων δεν μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματικός, αφού κατά αυτό τον τρόπο δεν ενθαρρύνεται η γεννητικότητα, ούτε ενισχύεται το οικογενειακό εισόδημα. Γενικά προβάλλεται η αδυναμία του διανεμητικού λογαριασμού οικογενειακών επιδομάτων να διασφαλίσει αποτελεσματικά την κάλυψη του κόστους του παιδιού, γιατί τα ποσά που χορηγούνται δεν έχουν καμία σχέση με τις πραγματικές ανάγκες ανατροφής του παιδιού.

Συμπερασματικά λοιπόν παρατηρούμαι ότι υπάρχουν μεγάλες ανισότητες στην χορήγηση των οικογενειακών επιδομάτων, η λήψη τους εκτός από εκείνα για τις πολύτεκνες οικογένειες (βλέπε κεφάλαιο ΟΓΑ), είναι συνδεδεμένη με την εργασιακή σχέση. Οι εργαζόμενοι με μισθωτή απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση έναντι εκείνων που ανήκουν σε άλλες κατηγορίες του εργατικού δυναμικού (εκτός αυτών που παίρνουν προσαύξηση στο μισθό ως οικογενειακό επίδομα). Η άνιση μεταχείριση όμως δεν σταματά εδώ με την χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων. Ακόμα και μεταξύ των μισθωτών που βάση του Ν. 1346/83 στο άρθρο 18, προβλέπεται ότι το επίδομα του ΔΛΟΕΜ δικαιούνται μόνο οι μισθωτοί, που τα οικογενειακά επιδόματα τους δεν παρέχονται από τον εργοδότη τους ή όταν αυτά είναι ίσα ή κατώτερα από αυτά που δίνει ο ΟΑΕΔ.

60. Λ. Λιαρόπουλος (εισηγ.) θέματα προγραμματισμού E10 κοινωνικής ασφάλισης, Κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών, Αθήνα 1988, σελ.115.

Είναι φανερό ότι η διαφοροποίηση των ποσών που τελικά επιδοτούνται οι μισθωτοί είναι μεγάλη, αφού μερικοί για το λόγο ότι το ποσό που δίνεται από τον εργοδότη τους είναι για πολύ λίγο μικρότερο από αυτό που χορηγεί ο ΟΑΕΔ και δικαιούνται τελικά και το επίδομα του ΔΛΟΕΜ και συνολικά συγκεντρώνουν μεγαλύτερο οικογενειακό επίδομα, από εκείνους που το ποσό που χορηγεί ο εργοδότης τους είναι λίγο μεγαλύτερο από αυτό που προβλέπει ο ΟΑΕΔ και έτσι στερούνται την αντίστοιχη επιδότηση του Οργανισμού.

Επίσης διαφορά στην επιδότηση προκύπτει και στην περίπτωση που οι δύο γονείς εργάζονται σε διαφορετικό εργοδότη (π.χ μισθωτή ιδιωτικού τομέα και δημόσιοι υπάλληλοι) και δικαιούνται ξεχωριστά ο καθένας το οικογενειακό επίδομα, σε αντίθεση με αυτούς που είναι και οι δύο μισθωτοί ιδιωτικού τομέα ασφαλισμένοι στον ΟΑΕΔ και το επίδομα το δικαιούται μόνο ο ένας.

Αυτή η διαφορετικότητα τόσο ως προς την μεταχείριση των ασφαλισμένων όσο και ως προς το ύψος των χορηγούμενων τελικά επιδομάτων του ΟΑΕΔ είναι κοινωνικά άδικη και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση η επιδότηση αυτή να χαρακτηριστεί αποτελεσματική βοήθεια στην οικογένεια για την ανατροφή των παιδιών της και την αποφυγή οικονομικής εξασθένησης.

Ο θεσμός των οικογενειακών επιδομάτων δεν ανταποκρίνεται, λόγω του ύψους των παροχών, στις σημερινές ανάγκες και δεν φαίνεται να βοηθήσει το σκοπό για τον οποίο θεσπίστηκε. Το θετικό είναι ότι στα επιδόματα αυτά παρατηρείται μέριμνα με την πρόβλεψη χορήγησής τους στις διαφορετικές μορφές οικογένειας (μονογονεϊκές, με ανάπηρα μέλη, πολυτεχνικές) που συνήθως ανήκουν στα νοικοκυριά με τα χαμηλότερα εισοδήματα και πλήττονται από κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτή η μέριμνα όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής λόγω του χαμηλού χρηματικού ύψους των επιδομάτων αυτών.

Τέλος ο δείκτης γονιμότητας, παρά τις προσπάθειες ενίσχυσης του εισοδήματος, δεν είναι εύκολο να βελτιωθεί, καθώς οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες που τον επηρεάζουν οδηγούν τους γονείς στην εξασφάλιση ενός καλύτερου επιπέδου ζωής για τα παιδιά τους και όχι σε περισσότερα παιδιά.

3.2.2 Επίδομα ανεργίας

Μισθωτοί, των οποίων καταγγέλθηκε από τον εργοδότη ή έληξε η σύμβαση εργασίας και που έχουν ασφαλισθεί στον κλάδο ανεργίας του ΟΑΕΔ και επομένως καταβάλλουν τις αντίστοιχες εισφορές υπέρ του κλάδου ανεργίας, μπορούν εφόσον υπάρχουν ορισμένες προϋποθέσεις να εισπράξουν από τον Ο.Α.Ε.Δ. επίδομα ανεργίας. Η διάρκεια της επιδότησης τους εξαρτάται από τον αριθμό των ημερομισθίων που πραγματοποίησαν⁶¹. Για να επιδοτηθεί πρώτη φορά, πρέπει να έχουν πραγματοποιηθεί ογδόντα ημέρες εργασίας το χρόνο, τα δύο προηγούμενα χρόνια, πριν από την επιδότηση. Το τελευταίο 14μηνο πρέπει να έχει συμπληρώσει 125 ημέρες εργασίας, χωρίς να υπολογίζονται οι τελευταίοι δύο μήνες. Επίσης δικαιούται επίδομα και αυτός που έχει πραγματοποιήσει στα δύο προηγούμενα χρόνια, πριν την απόλυσή του 200 ημέρες εργασίας, από τις οποίες ογδόντα ημέρες, το λιγότερο, το χρόνο. Όταν επιδοτείται για δεύτερη και πλέον φορά πρέπει να έχουν

61. Ν.Δ.2961/1954 άρθρο 11, Ν.1545/1985 και Ν.1836/1989 άρθρο 15, Ν.1892/1990 άρθρο 37.

πραγματοποιηθεί 125 ημέρες εργασίας το τελευταίο 14μηνο, πριν από την απόλυση, χωρίς να υπολογίζονται σε αυτές, οι ημέρες εργασίας των δύο τελευταίων μηνών. Για τους απασχολούμενους σε τουριστικά επαγγέλματα ή και εποχιακά, αρκούν εκατό ημέρες εργασίας το τελευταίο 12μηνο, και για ορισμένες κατηγορίες (αλιεργάτες) αρκούν εκατό ημέρες το τελευταίο 14μηνο. Η διάρκεια επιδότησης εξαρτάται από το πόσες μέρες εργασίας έχει πραγματοποιήσει ο ασφαλισμένος στα προαναφερόμενα χρονικά διαστήματα (14μηνο, 12μηνο, διετία). Το επίδομα καταβάλλεται μία φορά το μήνα για 25 ημέρες, και το ημερήσιο ποσό που δικαιούνται συνήθως οι ασφαλισμένοι ανέρχεται σε 3.120 – 3.300δρχ. και προσαύξηση 10% για κάθε προστατευόμενο μέλος οικογένειας (βλέπε πίνακα 8).

Η προσπάθεια για ευρύτερη και δικαιότερη κάλυψη της ανεργίας πρέπει να συνεχιστεί και να δοθεί προτεραιότητα στην αύξηση του επιδόματος της ανεργίας.

3.2.3 Ειδικά βοηθήματα⁶²

Στους άνεργους χορηγείται μόνο ειδικό βοήθημα μετά την τρίμηνη παραμονή τους στα μητρώα ανέργων και αφού δεν έχουν προϋποθέσεις τακτική επιδότησης και έχουν πραγματοποιήσει εξήντα (60) ημερομίσθια κατά τον προηγούμενο χρόνο της έγγραφης τους στον ΟΑΕΔ χρόνο. Το επίδομα αυτό καταβάλλεται ανά τρίμηνο σε τρεις δόσεις (15*3100δρχ για το 1999) μέσα στο ίδιο έτος και προϋπόθεση είναι το εισόδημα του δικαιούχου να μην υπερβαίνει ένα καθορισμένο ποσό (για το 1999 1.900.000δρχ). Βέβαια το ύψος της ενίσχυσης αυτής δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό.

Επίσης δίνεται ένα ειδικό επίδομα για άνεργους, μετά την λήξη του επιδόματος ανεργίας, αφού παρέμειναν για ένα μήνα ακόμα άνεργοι και το εισόδημά τους δεν υπερβαίνει ένα καθορισμένο ποσό (2.100.000δρχ για το 1999). Αυτό ανέρχεται σε δεκατρία (13) ημερήσια επιδόματα ανεργίας.

Ακόμα χορηγείται ένα εποχιακό επίδομα που καταβάλλεται μόνο σε επαγγελματικές κατηγορίες που χαρακτηρίζονται από την εποχικότητα (οικοδόμοι, καπνεργάτες, ηθοποιοί, κεραμοποιοί, δασεργάτες, μουσικοί κ.τ.λ.) και καλύπτει μερικώς τα έξοδα. Η καταβολή του γίνεται σε ετήσια βάση και το ύψος του εξαρτάται από την κατηγορία στην οποία ανήκει ο δικαιούχος. Προϋποθέσεις για την χορήγηση του επιδόματος αυτού είναι:

Α. Να έχουν πραγματοποιήσει 50-210 ημερομίσθια, κατά περίπτωση, στον οικείο κλάδο, τον προηγούμενο χρόνο από την καταβολή.

Β. Να μην έχουν πραγματοποιήσει περισσότερα ημερομίσθια σε άλλους κλάδους από τον οικείο, τον προηγούμενο χρόνο.

Γ. Το σύνολο των ημερομισθίων από οποιαδήποτε εργασία να μην υπερβαίνει τα 240.

62. Άρθρο 22 Ν.Δ. 1836/1989,Υ.Αποφ. 30659/1989.

ΕΠΙΔΟΜΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Ασφ. Κλάση	Ημε/μίσθιο	Τεκμ. Ημε/μίσθιο	Εργ.	Χωρίς μέλη	1 μέλος	2 μέλη	3 μέλη	4 μέλη	5 μέλη	6 μέλη
			Υπάλληλ.							
1	0-3,82	3,56	Εργ.	124,50						
			Υπάλληλ.	124,50						
2	3,82-4,57	4,34	Εργ.	151,75						
			Υπάλληλ.	151,75						
3	4,57-5,47	5,24	Εργ.	183,50						
			Υπάλληλ.	183,50						
4	5,47-6,44	6,07	Εργ.	212,25						
			Υπάλληλ.	212,25						
5	6,44-7,39	7	Εργ.	244,75						
			Υπάλληλ.	244,75						
6	7,39-8,38	8	Εργ.	264,50	291,00	317,50	343,75	370,25	396,75	423,75
			Υπάλληλ.	264,50	291,00	317,50	343,75	370,25	396,75	423,75
7	8,38-9,30	8,88	Εργ.	264,50	291,00	317,50	343,75	370,25	396,75	423,75
			Υπάλληλ.	264,50	291,00	317,50	343,75	370,25	396,75	423,75
8	9,30-10,12	9,79	Εργ.	264,50	291,00	317,50	343,75	370,25	396,75	423,75
			Υπάλληλ.	264,50	291,00	317,50	343,75	370,25	396,75	423,75
9	10,12-11,06	10,7	Εργ.	264,50	291,00	317,50	343,75	370,25	396,75	423,75
			Υπάλληλ.	267,50	294,25	321,00	347,75	374,50	401,25	428,0
10	11,06-11,91	11,57	Εργ.	264,50	291,00	317,50	343,75	370,25	396,75	423,25
			Υπάλληλ.	279,50	307,75	335,75	363,75	391,75	419,75	447,50
11	11,91-13,10	12,38	Εργ.	264,50	291,00	317,50	343,75	370,25	396,75	423,50
			Υπάλληλ.	279,50	307,75	335,75	363,75	391,75	419,75	447,50
12	13,10-14,22	13,52	Εργ.	270,50	297,50	324,50	351,75	378,75	405,75	432,75
			Υπάλληλ.	279,75	307,75	335,75	363,75	391,75	419,75	447,50
13	14,22-15,43	14,79	Εργ.	279,75	307,75	335,75	363,75	391,75	419,75	447,50
			Υπάλληλ.	279,75	307,75	335,75	363,75	391,75	419,75	447,50
14	15,43-16,66	16	Εργ.	279,75	307,75	335,75	363,75	391,75	419,75	447,50
			Υπάλληλ.	279,75	307,75	335,75	363,75	391,75	419,75	447,50

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Για μεγαλύτερες ασφαλιστικές κλάσεις δεν προβλέπεται άλλη προσαύξηση του επιδόματος, πέρα από αυτή της 14^{ης}.

Πηγή: www.oaed.gr

Δ. Να μην έχουν προϋποθέσεις τακτικής επιδότησης κατά τον χρόνο της καταβολής.

Εκτός από το επίδομα ανεργίας δίνεται και το επίδομα Ε.Σ.Π.Α., το οποίο χορηγείται σε νέους και νέες ηλικίας από 20-29 ετών και προσαυξάνεται για κάθε προστατευόμενο μέλος, με την προϋπόθεση να είναι άνεργοι και να έχουν παραμείνει εγγραμμένοι στα μητρώα ανέργων του Ο.Α.Ε.Δ. για ένα χρόνο. Το ποσό του επιδόματος αυτού ανέρχεται σε 25.000δρχ ή 73 Ευρώ το μήνα και διαρκεί για πέντε μήνες⁶³.

3.2.4 Συμπληρωματικές παροχές μητρότητας

Για τον χρόνο κυοφορίας και λοχείας, η εργαζόμενη γυναίκα δικαιούται να λάβει τις αποδοχές της βάση των διατάξεων των άρθρων 657, 658 του Ασπ.Κώδικα. Το επίδομα χορηγείται μετά τον τοκετό σε ασφαλισμένες, που είχαν ενεργό σχέση εργασίας κατά την έναρξη της άδειας κυοφορίας τους και εφ' όσον εισπράξουν το επίδομα από το Ι.Κ.Α. για την περίοδο αποχής τους από την εργασία, εξαιτίας κυοφορίας και λοχείας.

Το δικαίωμα για συμπληρωματικές παροχές μητρότητας περιορίζεται στις άμεσα ασφαλισμένες και μάλιστα μόνον σε εκείνες που απασχολούνται με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και υπάγονται στον κλάδο παροχών Ασθενείας και Μητρότητας του ΙΚΑ. Ο θεσμός δηλαδή των συμπληρωματικών παροχών Μητρότητας δεν έχει εφαρμογή στις ασφαλισμένες που συνδέονται με δημοσιοϋπαλληλική σχέση για τις οποίες ισχύει αποκλειστικά το δημοσιοϋπαλληλικό δίκαιο. Οι παροχές αυτές ποικίλουν και είναι ίσες με την διαφορά που προκύπτει, μεταξύ του ημερήσιου επιδόματος κυοφορίας και λοχείας που καταβάλλεται από το ΙΚΑ, και των ημερήσιων αποδοχών που πραγματικά καταβάλλονται από τον εργοδότη⁶⁴.

Ο ΟΑΕΔ βαρύνεται με την χορήγηση των συμπληρωματικών παροχών μητρότητας, ως δημόσιος οργανισμός άσκησης κοινωνικής πολιτικής. Επίσης για αυτές τις παροχές δεν προβλέπεται εισφορά και έτσι θα μπορούσαμε να τις χαρακτηρίσουμε ως παροχές κοινωνικής ασφάλειας. Για αυτό τον λόγο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κοινωνικά άδικο το ότι τις δικαιούνται μόνο οι ασφαλισμένες στο ΙΚΑ.

63. www.oaed.gr.

64. Ν. 549/1977, Π.Δ. 776/77, 221/97.

3.3 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ (ΟΕΚ)

3.3.1 Δικαιούχοι, ασφαλιστικές προϋποθέσεις και περιορισμοί

Είναι ο κύριος φορέας στήριξης της κοινωνικής κατοικίας στην Ελλάδα. Αποτελεί όργανο άσκησης κοινωνικής στεγαστικής πολιτικής και κοινωνικής προστασίας για μια διεύρυνση της οικογένειας στη βάση της συμβίωσης, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική κατάσταση των οικογενειών και τις συνθήκες στέγασης αυτών.

Οι μορφές στεγαστικής συνδρομής του ΟΕΚ προς τους δικαιούχους του είναι⁶⁵:

- Παραχώρηση έτοιμης κατοικίας σε οικισμούς που ανεγείρει σε όλη την Ελλάδα.
- Δάνεια για αγορά ή ανέγερση νέας κατοικίας από τραπεζικά κεφάλαια, με διπλή επιδότηση επιτοκίου, από το Ελληνικό Δημόσιο και τον ΟΕΚ.
- Δάνεια για επισκευή, επέκταση ή αποπεράτωση υπάρχουσας κατοικίας από ίδιους πόρους του ΟΕΚ.
- Επιδότηση ενοικίου σε οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα.
- Ειδικά προγράμματα πολυτέκνων και ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Δικαιούχοι του ΟΕΚ είναι όλοι οι εργατοϋπάλληλοι και συνταξιούχοι ασφαλισμένοι σε Οργανισμό κύριας ασφάλισης μισθωτών, από τον οποίο έχουν παρακρατηθεί οι εισφορές υπέρ ΟΕΚ και μέχρι την ημερομηνία υποβολής της αίτησης για στεγαστική συνδρομή, έχουν πραγματοποιήσει κατά κατηγορία ένα ελάχιστο αριθμό ημερών εργασίας (π.χ. μεμονωμένα άτομα, 3.000 τουλάχιστον ημέρες εργασίας, έγγαμοι 2.600 τουλάχιστον ημέρες εργασίας, οι προστατεύοντες 1 παιδί, 2.000 τουλάχιστον ημέρες εργασίας κτλ.). Ειδικότερα οι συνταξιούχοι λόγω γήρατος δικαιούνται στεγαστική συνδρομή, αρκεί να έχουν πραγματοποιήσει τα βασικά ημερομίσθια της κατηγορίας τους και να έχουν καταβάλει τις υπέρ ΟΕΚ εισφορές. Επίσης και οι πολύτεκνοι και ειδικές ομάδες πληθυσμού μέσα στα πλαίσια των προγραμμάτων αυτών, έχουν βάση κανονισμού προτεραιότητα, εφόσον πληρούν κάποιες ασφαλιστικές προϋποθέσεις.

Σύμφωνα με τον **πίνακα 9** έχουμε κατηγορίες όπως⁶⁶:

- α. Μεμονωμένα άτομα, 3.000 τουλάχιστον μέρες εργασίας.
- β. Έγγαμοι, 2.600 τουλάχιστον ημέρες εργασίας.
- γ. Οι προστατεύοντες 1 παιδί, 2.000 τουλάχιστον ημέρες εργασίας.

65. Νόμοι 2963/54, 1849/89, 2224/94.

66. Ν. 2659/94, Υ.Α. 50614/96.

- δ. Οι προστατεύοντες 2 παιδιά, 1.800 τουλάχιστον ημέρες εργασίας.
- ε. Οι προστατεύοντες 3 παιδιά, 1.600 τουλάχιστον ημέρες εργασίας.
- στ. Οι προστατεύοντες 4 παιδιά ή τυφλοί, 1.300 τουλάχιστον ημέρες εργασίας.
- ζ. Εργατοϋπάλληλοι που παντρεύτηκαν μέσα στα δύο τελευταία ημερολογιακά έτη μέχρι την ημερομηνία υποβολής αίτησης 1.600 τουλάχιστον ημέρες εργασίας, εφόσον κανείς από τους 2 δεν έχει υπερβεί το 35ο έτος της ηλικίας τους.
- η. Οι προστατεύοντες 5 έως 9 παιδιά, 1.000 τουλάχιστον ημέρες εργασίας.
- θ. Οι προστατεύοντες 10 παιδιά και πάνω, 900 τουλάχιστον ημέρες εργασίας.
- ι. Κάτοικοι παραμεθόριας περιοχής όπως, των νομών Ξάνθης Ροδόπης, Έβρου και των νήσων Ρόδου, Κω, Νίσυρου, Σύμης, Καρπάθου, Ικαρίας, Πάτμου, Λέρου, Καλύμνου, Σάμου, Καστελόριζου, Χίου, Μυτιλήνης, Λήμνου, Σαμοθράκης, Τήλου, Κάσου, Χάλκης και των περίξ ευρισκόμενων νησιών που υπάγονται διοικητικά στα μεγαλύτερα από αυτά, (για δάνεια), πρέπει να έχουν πραγματοποιήσει τις παρακάτω ημέρες εργασίας.:
- Οι έγγαμοι, ή οι προστατεύοντες 1 ή 2 παιδιά, 1.200 ημέρες εργασίας, έγγαμοι με 3 και άνω προστατευόμενα παιδιά, 800 ημέρες εργασίας, νιόπαντρα ζευγάρια (κατά την έννοια της περίπτωσης ζ) 1.000 ημέρες εργασίας.
- ια. Οι εποχιακώς εργαζόμενοι, συμπεριλαμβανομένων και των οικοδόμων, (για οποιαδήποτε μορφή στεγαστικής συνδρομής), πρέπει να έχουν πραγματοποιήσει τις παρακάτω ημέρες εργασίας.

Οι έγγαμοι ή οι προστατεύοντες 1 ή 2 παιδιά, 1.500 ημέρες εργασίας, με 3 προστατευόμενα παιδιά 1.300 ημέρες εργασίας, με 4 προστατευόμενα παιδιά, 1.100 ημέρες εργασίας, με 5 και άνω προστατευόμενα παιδιά, 900 ημέρες εργασίας.

ιβ. Αγαμες μητέρες, (για χορήγηση δανείου αυτοστέγασης) που προστατεύουν 1 παιδί και άνω, τουλάχιστον 900 ημέρες εργασίας.

Για την συμμετοχή σε κλήρωση εργατικής κατοικίας στους εργατοϋπαλλήλους των περιπτώσεων ζ, ι και ιβ, απαιτούνται οι γενικές ασφαλιστικές προϋποθέσεις.

ιγ. Οι βαριά κινητικά ανάπηροι – παραπληγικοί (ανεξάρτητα από την οικογενειακή τους κατάσταση 750 ημέρες εργασίας, αν είναι κάτοικοι της τέως διοικήσεως πρωτεύουσας και του πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης και 500 μέρες εργασίας, αν είναι κάτοικοι των λοιπών περιοχών της χώρας ανεξάρτητα από τον χρόνο πραγματοποίησής τους.

Αν ο εργατοϋπάλληλος δεν έχει πραγματοποιήσει τα 75 απαιτούμενα ημερομίσθια σε ένα από τα τελευταία τρία χρόνια, έχει το δικαίωμα να ζητήσει με αίτησή του από τον Ο.Ε.Κ. να εξαγοράσει μέχρι τα 75 απαιτούμενα ημερομίσθια που λείπουν εφόσον το σύνολο των ημερομισθίων είναι τουλάχιστον αυτό που απαιτείται σύμφωνα με την κατηγορία στην οποία ανήκει

κατά την παραγρ. 1. Η εξαγορά αυτή υπολογίζεται με βάση τις αποδοχές που αντιστοιχούν στην VI ασφαλιστική κλάση του Ι.Κ.Α.

Οι εργατοϋπάλληλοι των οποίων ο γάμος λύθηκε με θάνατο του ή της συζύγου ή με αμετάκλητη απόφαση δικαστηρίου και συντηρούν παιδιά, εξομοιώνονται με έγγαμους δικαιούχους.

Έλληνες εργατοϋπάλληλοι που εργάστηκαν στο εξωτερικό σε ελληνικές τεχνικές επιχειρήσεις πριν την διενέργεια απογραφής και έχουν πραγματοποιήσει μέσα στα όρια της Επικρατείας τα ημερομίσθια της κατά την παραγρ.1 κατηγορίας τους, αλλά δεν έχουν πραγματοποιήσει από 75 ημερομίσθια στην Ελλάδα σε καθένα από τα 3 τελευταία χρόνια προ της απογραφής, μπορούν να εξαγοράσουν όποια ημερομίσθια τους λείπουν από τα τρία αυτά χρόνια, εξοφλώντας ταυτόχρονα, και τις υπέρ Ο.Ε.Κ. οφειλόμενες εισφορές, με βάση την ίδια παραπάνω ασφαλιστική κλήση του Ι.Κ.Α. Οι παραπάνω εργατοϋπάλληλοι πρέπει κατά τον χρόνο της απογραφής να εργάζονται μέσα στα όρια της Επικρατείας.

Οι πολιτικοί πρόσφυγες που επαναπατρίστηκαν και είναι άστεγοι, μπορούν να συμμετέχουν στα στεγαστικά προγράμματα του Οργανισμού, εφόσον καταβάλλουν την αναλογούσα εργατική και εργοδοτική εισφορά για εξαγορά του συνόλου ή μέρους των ημερομίσθιων που τους λείπουν, για την συμπλήρωση των απαιτούμενων ημερομίσθιων, σύμφωνα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν κατά την παραγρ. 1.

Για το χρόνο της στράτευσης και εφόσον αυτή πραγματοποιηθεί μετά την επαγωγή του εργατοϋπαλλήλου στην ασφάλιση, ως μέρες εργασίας υπολογίζονται στην ασφάλιση ανά 10 για κάθε μήνα στράτευσης και μόνο εφόσον αυτές απαιτούνται για συμπλήρωση είτε των συνολικών ημερομίσθιων της κατηγορίας τους είτε των 75 για κάθε χρόνο.

Οι μέρες επιδότησης λόγω ανεργίας ή ασθένειας ή κηύσεως και λοχείας υπολογίζονται ως μέρες στην ασφάλιση.

Στην περίπτωση που κανείς από του δύο συζύγους δεν έχει πραγματοποιήσει τις ημέρες εργασίας που απαιτούνται για την συμμετοχή του στα στεγαστικά προγράμματα του Ο.Ε.Κ., κατά τα οριζόμενα στην παραγρ 1., τότε συνυπολογίζονται και οι μέρες εργασίας του ή της συζύγου, εφόσον το σύνολο ημερομίσθιων και των δύο συζύγων υπερβαίνει κατά 50% τα ημερομίσθια της κατηγορίας στην οποία ανήκουν.

Κατά την επιλογή των δικαιούχων για δανειοδότηση και την κατάταξή τους σε κατηγορίες για κλήρωση εργατικών κατοικιών, συνυπολογίζονται και οι ημέρες εργασίας που πραγματοποιήθηκαν σε ασφάλιση, από τον ή την σύζυγο είτε βρίσκεται στην ζωή είτε πέθανε, με την προϋπόθεση ότι ο αιτών δικαιούχος έχει πραγματοποιήσει τις ημέρες εργασίας που απαιτούνται κατά τα οριζόμενα στην παραγρ 1 για την κατηγορία στην οποία ανήκει. Επίσης οι εργατοϋπάλληλοι δεν πρέπει να διαθέτουν περιουσιακά στοιχεία, ούτε οι ίδιοι ούτε τα προστατευόμενα μέλη της οικογένειάς τους ικανά να εξασφαλίζουν την στέγαση της.

Στα μέλη της οικογένειας θεωρούνται οι συγκατοικούντες μόνιμα με τον δικαιούχο και σύμφωνα με τις παρακάτω προϋποθέσεις και διακρίσεις⁶⁷:

- Ο σύζυγος και η σύζυγος
- Τα άγαμα παιδιά, τα γεννημένα με γάμο ή χωρίς γάμο γονιών ή νομιμοποιηθέντα ή αναγνωρισθέντα ή τέκνα του άλλου συζύγου μέχρι να συμπληρώσουν το 21ο έτος της ηλικίας τους.
- Οι άγαμοι, οι ορφανοί, και από τους δύο γονείς εγγονοί και αδελφοί μέχρι να συμπληρώσουν το 21ο έτος της ηλικίας τους.
- Τα παιδιά που βρίσκονται σε χηρεία και τα διαζευγμένα μέχρι να συμπληρώσουν το 21ο έτος της ηλικίας τους εφόσον δεν είναι τα ίδια δικαιούχοι , ώστε να έχουν το δικαίωμα υποβολής αίτησης στεγαστικής συνδρομής και δεν έχουν δικό τους εισόδημα. Δεν αναγνωρίζονται ως προστατευόμενα μέλη, τυχόν αποκτηθέντα παιδιά των προστατευόμενων μελών της παρούσης παραγράφου.

Τα παραπάνω όρια ηλικίας δεν ισχύουν αν τα παιδιά , εγγονοί, προγονοί, και αδελφοί σπουδάζουν σε Ανώτατες ή Ανώτερες ή μεταλυκειακές Κρατικές σχολές και παρατείνονται μέχρι τέλους των σπουδών και πάντως όχι πέραν του 25ου έτους της ηλικίας τους. Εφόσον είναι ανίκανα για κάθε εργασία, δεν υπάρχει περιορισμός στο όριο ηλικίας και αν η ανικανότητα αυτή διαπιστώνεται από την Υγειονομική Υπηρεσία του Ασφαλιστικού Οργανισμού που είναι ασφαλισμένος ο δικαιούχος.

1. Αποκλείεται από την στεγαστική συνδρομή του Ο.Ε.Κ., όσοι έχουν πάρει οι ίδιοι ή τα προστατευόμενα μέλη της οικογένειας οποιασδήποτε μορφής στεγαστική συνδρομή από τον Ο.Ε.Κ. , πλην της επιδότησης ενοικίου , ή στεγαστικό δάνειο από το Υπουργείο Υγείας Πρόνοια και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

3. Μεταξύ συζύγων δικαιούχος στεγαστικής συνδρομής είναι εκείνος που συγκεντρώνει τις απαιτούμενες από τον Κανονισμό προϋποθέσεις , το δε έντυπο της αίτησης συνυπογράφει και ο άλλος σύζυγος.

67. Ν. 2224/94, Υ.Α. 50614/96 άρθρο 5, Κανονισμός Ο.Ε.Κ * περί προϋποθέσεων παροχής δανείων και κατοίκων *.

Πίνακας 9

Οικογενειακή κατάσταση δικαιούχου	Ημέρες εργασίας (ελάχιστες)
Δικαιούχος (μεμονωμένο άτομο)	3000
Δικαιούχος παντρεμένος	2600
Δικαιούχος με αναπ. 67% ιδίου ή συζύγου	1600
Δικαιούχος εποχ. εργαζόμενος	1500
Παραμεθόριος	1200
Τυφλός	1300
Βαρ. Κιν, ανάπηρος ή παραπληγικός	500
Νιόπαντρο νέο ζευγάρι	1600
Νιόπαντρος παραμεθόριος ή αναπ. 67%	1000
Δικαιούχος με 1 παιδί	2000
Εποχιακά εργαζόμενος	1500
Αναπ. 67% ιδίου ή προστ. μέλους	1300
Παραμεθόριος	1200
Ανύπ. Μητέρα ή χήρος/α	900
Ανύπ. Μητέρα ή χήρος/α & αναπ. 67%	600
Βαρ. Κιν, ανάπηρος ή παραπληγικός	500
Δικαιούχος με 2 παιδιά	1800
Εποχιακά εργαζόμενος	1500
Παραμεθόριος	1200
Αναπ. 67% ιδίου ή προστ. μέλους	1100
Ανύπ. Μητέρα ή χήρος/α	900
Ανύπ. Μητέρα ή χήρος/α & αναπ. 67%	600
Δικαιούχος με 3 παιδιά	1600
Εποχιακά εργαζόμενος	1300
Αναπ. 67% ιδίου ή προστ. μέλους	1000

Παραμεθόριος	800
Ανύπ. Μητέρα ή χήρος/α	900
Ανύπ. Μητέρα ή χήρος/α & αναπ. 67%	600
Δικαιούχος με 4 παιδιά	1300
Εποχιακά εργαζόμενος	1100
Παραμεθόριος ή αναπ. 67%	800
Ανύπ. Μητέρα ή χήρος/α	900
Ανύπ. Μητέρα ή χήρος/α & αναπ. 67%	600
Δικαιούχος με 5-9 παιδιά	1000
Αναπ. του ιδίου ή προστ. μέλους 67%	600
Δικαιούχος με 10 και άνω παιδιά	900
Αναπ. του ιδίου ή προστ. μέλους 67%	550

Πηγή: Κανονισμός ΟΕΚ " περί προϋποθέσεων παροχής δανείων & κατοικιών " Ν. 2659/94, Υ.Α. 50614/96.

3.3.2 Δάνεια για αγορά ή ανέγερση κατοικίας (Δανειοδοτικό πρόγραμμα επιδότησης επιτοκίου 2002-2004)⁶⁸.

Οι δικαιούχοι του Ο.Ε.Κ. που πληρούν τις ασφαλιστικές και λοιπές προϋποθέσεις και το καθαρό οικογενειακό τους εισόδημα είναι 2.200.000 δρχ. και άνω, μπορούν να υποβάλλουν στον Ο.Ε.Κ. αίτηση, με σκοπό την δανειοδότηση για αγορά, ή για ανέγερση κατοικίας, σε ιδιόκτητο οικόπεδο. Ο Ο.Ε.Κ. επιδοτεί το επιτόκιο αυτών των δανείων για 9 χρόνια, παράλληλα με το Ελληνικό Δημόσιο που επιδοτεί το ίδιο επιτόκιο για 7,5 χρόνια. Το επιτόκιο επί του οποίου υπολογίζονται οι επιδοτήσεις, είναι το εκάστοτε ισχύον κυμαινόμενο επιτόκιο των τραπεζών, για στεγαστικά δάνεια.

3.3.2.1 Υπολογισμός ύψους επιδοτούμενου δανείου

Με το ισχύον σήμερα (Ιανουάριος 2002), ως άνω επιτόκιο (5,72%) το ύψος του δανείου υπολογίζεται ως εξής:

1. Για εισοδήματα μέχρι 4.000.000 δρχ., πολλαπλασιάζουμε το εισόδημα, με τον συντελεστή 5,027.

2. Για το τμήμα των εισοδημάτων από 4.000.000 δρχ. και μέχρι τα όρια που ορίζονται στην απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, για τα επιδοτούμενα από το Δημόσιο δάνεια, πολλαπλασιάζουμε με τον συντελεστή 3,016. π.χ. για εισόδημα 5.000.000 δρχ. ή 14.673,5 Ευρώ το ύψος του δανείου είναι :

68. Ν. 2224/94, Υ.Α. 50293/30.04.2002, ΦΕΚ 535Β.

$(4.000.000 \times 5,027) + (1.000.000 \times 3,016) = 23.124.000$ δρχ ή 67.862,07 .

Οι δικαιούχοι κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες προτεραιότητας (Α έως Δ), με βάση το εισόδημα και τον αριθμό των προστατευομένων παιδιών και τους χορηγείται το αντίστοιχο ποσοστό επιδότησης στο επιτόκιο. Οι μονάδες επιδότησης του Ο.Ε.Κ. εξαρτώνται από το ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα και την οικογενειακή κατάσταση του δικαιούχου, ενώ οι μονάδες επιδότησης του Δημοσίου εξαρτώνται από την οικογενειακή κατάσταση του δικαιούχου (πίνακες 11,12,13,14):

Στον πίνακα 10 υπάγονται οι δικαιούχοι της με τα μικρότερα εισοδήματα και το δάνειο που χορηγείται επιδοτείται από τον ΟΕΚ και το Ελληνικό Δημόσιο. Για κάθε παιδί πάνω από το τέταρτο το εισόδημα του πίνακα προσαυξάνεται κατά 1.000.000δρχ ή 2.934,7 Ευρώ, ενώ το ποσοστό επιδότησης παραμένει το ίδιο.

Στον πίνακα 11 εντάσσονται όσοι δικαιούχοι που έχουν οικογενειακό εισόδημα που υπερβαίνει τα όρια της πρώτης και φθάνει μέχρι τα ανώτερα όρια εισοδήματος, που θέτει το Ελληνικό δημόσιο.

Στον πίνακα 12 εντάσσονται όσοι υπερβαίνουν τα ανώτατα όρια οικογενειακού εισοδήματος ή της αντικειμενικής αξίας του ακινήτου που θέτει το Ελληνικό Δημόσιο και το επιτόκιο τους δεν επιδοτείται από αυτό. Σε αυτή την περίπτωση ο ΟΕΚ επιδοτεί το επιτόκιο του δανείου τους, για ποσό όμως δανείου που προκύπτει από τα ανώτατα όρια οικογενειακού εισοδήματος που θέτει το Ελληνικό Δημόσιο και για υπέρβαση μέχρι και 25% αυτών. Το ποσό του δανείου που υπερβαίνει τα όρια αυτά δεν επιδοτείται από τον ΟΕΚ⁶⁹.

Στον πίνακα 13 μπορούν να ενταχθούν, εφόσον το επιθυμούν, οι δικαιούχοι όλων των παραπάνω κατηγοριών, που η αντικειμενική αξία του ακινήτου είναι μικρότερη από το ποσό του δανείου που αναλογεί στο ετήσιο οικογενειακό τους εισόδημα. Σε αυτή την περίπτωση θα τους χορηγείται όλο το ποσό του δανείου, που με βάση το εισόδημά τους δικαιούνται και το επιτόκιο του θα επιδοτείται μόνο από τον ΟΕΚ, εφόσον το 80% της εμπορικής αξίας του ακινήτου καλύπτει το ποσό του χορηγουμένου δανείου, με ποσοστό επιδότησης κατά κατηγορία.

Παρατηρούμε ότι ο πίνακας 13 δικαιούχων καταργεί ουσιαστικά τον πίνακα 13, γιατί το ποσοστό επιδότησης του επιδοτούμενου δανείου είναι πολύ μεγαλύτερο από του τρίτου πίνακα σε όλες τις κατηγορίες δικαιούχων.

Οι δικαιούχοι με 4 παιδιά και άνω, κατά τη διάρκεια αυτού του προγράμματος, εφ' όσον έχουν εισόδημα πάνω από τα όρια που ορίζονται στον πίνακα της κατηγορίας Α, δεν δύνανται να συμμετέχουν στο δανειοδοτικό πρόγραμμα για την χορήγηση ατόκου δανείου για αγορά κατοικίας από κεφάλαια του Ο.Ε.Κ.

69. Παράδειγμα : Έγγαμος δικαιούχος δηλώνει εισόδημα 12.000.000δρχ. Το οικογενειακό εισόδημα από το οποίο θα προκύψει το ποσό δανείου που θα επιδοτήσει ο ΟΕΚ είναι: $8.000.000$ (όριο Δημοσίου) + $8.000.000 \times 25\% = 10.000.000$ δρχ. δηλαδή ο ΟΕΚ θα του επιδοτήσει το επιτόκιο για ποσό δανείου μέχρι: $(4.000.000 \times 5,027) + (6.000.000 \times 3,016) = 38.204.000$ δρχ.

Πίνακας 10

ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ										
ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΚΑΙ ΤΟΚΟΧΡΕΩΛΥΤΙΚΕΣ ΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΑΝΕΙΟ 2.934,70 ΕΥΡΩ 1.000.000 ΔΡΧ ΜΕ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΕΠΙΤΟΚΙΟ 5,72%										
ΚΥΜΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΟΥ ΑΠΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ & Ο.Ε.Κ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Α										
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	Εισόδημα μέχρι	Επιδότηση Ο.Ε.Κ. %	Επιδότηση Δημοσίου %	Μονάδες επιδ. Ο.Ε.Κ.	Μονάδες επιδ. Δημοσίου	Επιτόκιο μετά τις επιδοτήσεις	Διάρκεια σε έτη	Α δόση σε ΔΡΧ	Α δόση σε ΕΥΡΩ	Όριο αξίας ακιν. σε δρχ Μέχρι
ΑΓΑΜΟΣ	10.271,46Ε ή 3.500.000	32	18	1,75	1,00	2,97%	Συν. Διάρκεια	5.996	17,6	26.500.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΔΙΑ	10.271,46Ε ή 3.500.000	33	22	2,00	1,25	2,47%	15 έτη. Περίοδος	5.580	16,38	26.500.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 1 ΠΑΙΔΙ	11.738,81Ε ή 4.000.000	39	31	2,25	1,75	1,72%	επιδότησης του	4.955	14,54	37.000.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ ΔΥΟ ΠΑΙΔΙΑ	13.206,16Ε ή 4.500.000	41	36	2,25	2,00	1,47%	επιτοκίου 7,5	4.746	13,93	37.000.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 3 ΠΑΙΔΙΑ	14.673,51Ε ή 5.000.000	45	40	2,50	2,25	0,97%	έτη απο το Δημ.	4.330	12,71	44.000.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 4 ΠΑΙΔΙΑ & ΑΝΩ	17.608,22Ε ή 6.000.000	56	44	3,25	2,50	0,00%	& 9 απο Ο.Ε.Κ.	3.521	10,33	44.000.000

Πηγή: Ν. 2963/54, Υ.Α. 50293/30-04-2002, ΦΕΚ 535Β.

Πίνακας 11

ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ										
ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΚΑΙ ΤΟΚΟΧΡΕΩΛΥΤΙΚΕΣ ΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΑΝΕΙΟ 2.934,70 ΕΥΡΩ 1.000.000 ΔΡΧ ΜΕ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΕΠΙΤΟΚΙΟ 5,72%										
ΚΥΜΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΟΥ ΑΠΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ & Ο.Ε.Κ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Β										
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	Εισόδημα μέχρι	Επιδότηση Ο.Ε.Κ. %	Επιδότηση Δημοσίου %	Μονάδες επιδ. Ο.Ε.Κ.	Μονάδες επιδ. Δημοσίου	Επιτόκιο μετά τις επιδοτήσεις	Διάρκεια σε έτη	Α δόση σε ΔΡΧ	Α δόση σε ΕΥΡΩ	Όριο αξίας ακιν. σε δρχ Μέχρι
ΑΓΑΜΟΣ	13.206,16Ε ή 4.500.000	27	18	1,50	1,00	3,22%	Συν. Διάρκεια		18,21	26.500.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΔΙΑ	23.477,62Ε ή 8.000.000	28	22	1,50	1,25	2,97%	15 έτη. Περίοδος		17,6	26.500.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 1 ΠΑΙΔΙ	28.466,62Ε ή 9.700.000	32	31	1,75	1,75	2,22%	επιδότησης του		15,76	37.000.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 2 ΠΑΙΔΙΑ	32.868,67Ε ή 11.200.000	36	36	2,00	2,00	1,72%	επιτοκίου 7,5		14,54	37.000.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 3 ΠΑΙΔΙΑ	36.977,26Ε ή 12.600.000	40	40	2,25	2,25	1,22%	έτη απο το Δημ.	4.538	13,32	44.000.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 4 ΠΑΙΔΙΑ & ΑΝΩ	39.618,49Ε ή 13.500.000	56	44	3,25	2,50	0,00%	& 9 απο Ο.Ε.Κ.	3.521	10,33	44.000.000

Πηγή: Ν. 2963/54, Υ.Α. 50293/30-04-2002, ΦΕΚ 535Β.

ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ										
ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΚΑΙ ΤΟΚΟΧΡΕΩΛΥΤΙΚΕΣ ΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΑΝΕΙΟ 2.934,70 ΕΥΡΩ 1.000.000 ΔΡΧ ΜΕ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΕΠΙΤΟΚΙΟ 5,72										
ΚΥΜΑΙΝΙΜΕΝΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΟΥ ΑΠΟ Ο.Ε.Κ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Γ										
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	Εισόδημα πάνω απο	Επιδότηση Ο.Ε.Κ. %	Επιδότηση Δημοσίου %	Μονάδες επιδ. Ο.Ε.Κ.	Μονάδες επιδ. Δημ.	Επιτόκιο μετά τις επιδοτήσεις	Διάρκεια σε έτη	Α δόση σε ΔΡΧ	Α δόση σε ΕΥΡΩ	Αντικ. Αξία ακιν. πάνω απο
ΑΓΑΜΟΣ	13.206,16Ε ή 4.500.000	27	-	1,50	-	4,22%	Συνολική	7.038	20,65	77.769,63Ε ή 26.500.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΔΙΑ	23.477,62Ε ή 8.000.000	28	-	1,50	-	4,22%	διάρκεια 15	7.038	20,65	77.769,63Ε ή 26.500.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 1 ΠΑΙΔΙ	28.466,62Ε ή 9.700.000	32	-	1,75	-	3,97%	έτη. Περίοδος	6.830	20,04	108.584,01Ε ή 37.000.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 2 ΠΑΙΔΙΑ	32.868,67Ε ή 11.200.000	36	-	2,00	-	3,72%	επιδ. του	6.621	19,43	108.584,01Ε ή 37.000.001
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 3 ΠΑΙΔΙΑ	36.977,26Ε ή 12.600.000	40	-	2,25	-	3,47%	επιτοκίου	6.413	18,82	129.126,93Ε ή 44.000.000
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 4 ΠΑΙΔΙΑ & ΑΝΩ	39.618,46Ε ή 13.500.000	66	-	3,75	-	1,97%	9 έτη	5.163	15,15	129.126,93Ε ή 44.000.001

Πηγή: Ν. 2963/54, Υ.Α. 50293/30-04-2002, ΦΕΚ 535Β.

Πίνακας 13

ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ										
ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΚΑΙ ΤΟΚΟΧΡΕΩΛΥΤΙΚΕΣ ΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΑΝΕΙΟ 2.934,70 ΕΥΡΩ 1.000.000 ΔΡΧ ΜΕ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΕΠΙΤΟΚΙΟ 5,72%										
ΚΥΜΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΟΥ ΑΠΟ Ο.Ε.Κ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Δ										
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	Εισόδημα μέχρι	Επιδότηση Ο.Ε.Κ. %	Επιδότηση Δημοσίου %	Μονάδες επιδ. Ο.Ε.Κ.	Μονάδες επιδ. Δημοσίου	Επιτόκιο μετά τις επιδοτήσεις	Διάρκεια σε έτη	Α δόση σε ΔΡΧ	Α δόση σε ΕΥΡΩ	Εμπορική αξία μέχρι
ΑΓΑΜΟΣ	-	45	-	2,50	-	3,22%	Συνολική	6.205	18,21	-
ΕΓΓΑΜΟΣ	-	46	-	2,75	-	2,97%	διάρκεια 15	5.996	17,60	-
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 1 ΠΑΙΔΙ	-	54	-	3,00	-	2,72%	έτη. Περίοδος	5.788	16,99	-
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 2 ΠΑΙΔΙΑ	-	58	-	3,25	-	2,47%	επιδ. του	5.580	16,38	-
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 3 ΠΑΙΔΙΑ	-	63	-	3,50	-	2,22%	επιτοκίου	5.371	15,76	-
ΕΓΓΑΜΟΣ ΜΕ 4 ΠΑΙΔΙΑ	-	68	-	4,00	-	1,72%	9 έτη	4.955	14,54	-

Πηγή: Ν. 2963/54, Υ.Α. 50293/30-04-2002, ΦΕΚ 535Β.

3.3.3 Δάνεια αποπεράτωσης –επισκευής⁷⁰

Χορηγούνται άτοκα δάνεια για αποπεράτωση και επισκευή κατοικιών που έχουν διάρκεια εξόφλησης 15 έτη. Τα ποσά που αντιστοιχούν και στις δύο περιπτώσεις, κυμαίνονται ανάλογα με τα προστατευόμενα παιδιά. Για τα δάνεια αποπεράτωση κατοικίας τα ποσά αρχίζουν από 3.500.000δρχ μέχρι 6.500.000δρχ και για επισκευή είναι από 2.500.000δρχ έως 3.500.000δρχ. Τα ποσά αυτά βεβαίως δεν είναι ιδιαίτερα υψηλά. Οι προϋποθέσεις χορήγησής τους είναι οι ίδιες με αυτές των δανείων με επιδοτούμενο επιτόκιο(βλ. πίνακα 9).

3.3.4 Επιδότηση ενοικίου⁷¹

Η επιδότηση ενοικίου είναι άλλη μία προσπάθεια στήριξης οικονομικά αδυνάτων. Έτσι χορηγείται χρηματικό ποσό σε ασφαλισμένους και συνταξιούχους με χαμηλά εισοδήματα που ενοικιάζουν κατοικία για την κάλυψη του εξόδου αυτού. Δικαιούχοι του προγράμματος είναι οι εργατοϋπάλληλοι που κατοικούν και εργάζονται στην Ελλάδα, εφόσον είναι ασφαλισμένοι σε Οργανισμό κύριας ασφάλισης μισθωτών, καταβάλουν εισφορές υπέρ ΟΕΚ και καλύπτουν τις βασικές ασφαλιστικές προϋποθέσεις για στεγαστική συνδρομή από τον ΟΕΚ, Επίσης οι συνταξιούχοι στους οποίους έχουν γίνει κρατήσεις υπέρ του ΟΕΚ.

Οι ανωτέρω πρέπει να πληρούν και τους παρακάτω όρους προκειμένου να δικαιούνται την επιδότηση ενοικίου:

1. Να ανήκουν σε μία από τις επόμενες κατηγορίες, έχοντας ταυτόχρονα εισόδημα που δεν υπερβαίνει αυτό που ορίζεται από την κατηγορία τους:

1^η κατηγορία δικαιούχων επιδότησης

Εδώ περιλαμβάνονται όλοι οι συνταξιούχοι, τα μεμονωμένα άτομα ηλικίας τουλάχιστον εξήντα (60) ετών ή ζευγάρια με τον έναν σύζυγο από εξήντα (60) και πάνω και τα νέα ζευγάρια που τέλεσαν το γάμο τους τα τελευταία δύο ημερολογιακά έτη και κανείς από τους δύο δεν υπερβαίνει το 35^ο έτος ηλικίας, με την προϋπόθεση ότι το ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα του έτους 2001 δεν υπερβαίνει τα 8.710 ή (2.967.932Δρχ).

2^η κατηγορία δικαιούχων επιδότησης

Περιλαμβάνει τους υπόλοιπους δικαιούχους επιδότησης που δεν υπάγονται στην ανωτέρω κατηγορία και το ετήσιο καθαρό οικογενειακό τους εισόδημα του έτους 2001 δεν υπερβαίνει τα 7.950 ή (2.708.962Δρχ).

2. Να μην έχουν οι ίδιοι ή τα προστατευόμενα μέλη τους περιουσιακά στοιχεία, οπουδήποτε στην Ελλάδα, ικανά να τους εξασφαλίσουν οικογενειακή στέγαση.

70. Ν. 2963/54.

71. Ν. 1849/89.

3. Να μην έχουν λάβει οι ίδιοι ή τα προστατευόμενα μέλη αυτών δάνειο ή κατοικία από τον ΟΕΚ ή στεγαστικό δάνειο από το Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, βάσει του Ν.Δ. 1138/72.

Για τους δικαιούχους προστατευόμενα μέλη θεωρούνται, μόνο εφόσον συγκατοικούν μόνιμα μαζί του⁷²:

1. Η /ο σύζυγός του.
2. Τα ανύπαντρα παιδιά που γεννήθηκαν με ή χωρίς γάμο των γονιών ή νομιμοποιήθηκαν ή αναγνωρίστηκαν ή υιοθετήθηκαν και δεν έχουν συμπληρώσει το 21^ο έτος της ηλικίας τους.
3. Τα διαζευγμένα ή σε χηρεία παιδιά που δεν έχουν συμπληρώσει το 21^ο έτος της ηλικίας τους, εφόσον δεν δικαιούνται τα ίδια στεγαστικής συνδρομής και δεν έχουν δικό τους εισόδημα.
4. Οι ανύπαντροι, ορφανοί και από τους δύο γονείς εγγονοό και αδελφοί μέχρι το 21^ο έτος της ηλικίας τους.
5. Όσα από τα προηγούμενα προστατευόμενα μέλη (παιδιά, εγγονοί, αδελφοί κ.λ.π.) σπουδάζουν σε ανώτερες, ή ανώτερες, ή μεταλυκειακές κρατικές σχολές και δεν έχουν συμπληρώσει το 25^ο έτος της ηλικίας τους.
6. Τέλος όσα από τα προηγούμενα πρόσωπα είναι ανίκανα για κάθε εργασία, ανεξάρτητα από την ηλικία τους.

Ο δικαιούχος του προγράμματος επιδότησης ενοικίου 2002 πρέπει να έχει πραγματοποιήσει στην Ελλάδα τις ημέρες εργασίας που αναφέρονται στον πίνακα προϋποθέσεων μέχρι την ημερομηνία υποβολής της αίτησής του. Επίσης από το σύνολο των ημερών εργασίας πρέπει να έχουν πραγματοποιηθεί τουλάχιστον 75 για κάθε ένα από τα έτη 1999, 2000, 2001 και να συνεχίζεται η παροχή εξαρτημένης εργασίας κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης (εξαιρούνται οι συνταξιούχοι). Οι δικαιούχοι που κατά το έτος εφαρμογής του προγράμματος 2002 δεν παρέχουν εξαρτημένη εργασία λόγω μακροχρόνιας ανεργίας, μπορούν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα για δύο χρόνια, αρχής γενομένης από τη διακοπή της επιδότησης από τον ΟΑΕΔ, εφόσον δεν έχουν αλλάξει ασφαλιστικό φορέα. Επίσης κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις υπάρχει δυνατότητα να εξαγοράς μέχρι και 80 ημερών εργασίας από τα παραπάνω τρία έτη.

- Επαναπατρισμένοι πολιτικοί πρόσφυγες μπορούν να εξαγοράσουν μέρος ή το σύνολο των απαιτούμενων ημερών εργασίας.
- Οι ημέρες επιδότησης λόγω ανεργίας ή ασθένειας ή κύησης και λοχείας ή προσωρινής συνταξιοδότησης λόγω αναπηρίας με ποσοστό 50% και άνω υπολογίζονται ως ημέρες εργασίας.

72.Ν. 2224/94, Υ.Α. 50614/96 άρθρο 5.

- Ο χρόνος στράτευσης, που πραγματοποιήθηκε μετά την ασφάλιση του δικαιούχου, υπολογίζεται σε δέκα (10) ημέρες εργασίας ανά μήνα στράτευσης.
- Όποιος προστατεύει παιδί εξομοιώνεται με έγγαμο.
- Αν κανένας από τους συζύγους δεν έχει τις απαιτούμενες ημέρες εργασίας, τότε λαμβάνεται υπόψη το άθροισμα των ημερών εργασίας και των δύο συζύγων, με την προϋπόθεση ότι αυτό το άθροισμα, είναι μεγαλύτερο κατά 50%, από τον απαιτούμενο αριθμό ημερών εργασίας της κατηγορίας τους.
- Σε περίπτωση που και οι δύο σύζυγοι έχουν δικαίωμα υποβολής, αίτηση υποβάλλει μόνο ο ένας μετά από δική τους απόφαση και σε περίπτωση διαφωνίας τους, εκείνος που έχει τις περισσότερες ημέρες εργασίας στην ασφάλιση.

Ως ετήσιο οικογενειακό εισόδημα λαμβάνονται υπόψη τα πάσης φύσεως καθαρά εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή, του προηγούμενου έτους, πλην των εφάπαξ αποζημιώσεων λόγω απόλυσης, των αναδρομικών σύνταξης, των τόκων καταθέσεων και των επιδομάτων ανεργίας, παρα-τετραπληγίας, πολυτέκνων, τοκετού και ενοικίου του προηγούμενου έτους.

3.3.4.1 Παροχή ετήσιας επιδότησης ενοικίου (πλήρης και μειωμένης)⁷³

Πλήρης επιδότηση δικαιούνται όσοι δεν ξεπερνούν το μέγιστο όριο ετησίου οικογενειακού εισοδήματος της κατηγορίας τους παίρνουν ποσό πλήρους επιδότησης(π.χ ζευγάρι συνταξιούχων γήρατος με όριο εισοδήματος, 8.710 ή 2.967.932Δρχ, θα πάρει πλήρη επιδότηση δηλ. 960 ή 327.120Δρχ). Μειωμένη επιδότηση δικαιούνται αυτοί που το ετήσιο οικογενειακό εισόδημά τους υπερβαίνει το όριο εισοδήματος της κατηγορίας τους (βλ. πίνακα 14) δεν αποκλείονται της επιδότησης αλλά παίρνουν μειωμένη, αρκεί αυτό το υπερβαίνον του ορίου εισοδήματος ποσό, να φθάνει μέχρι και τα 2/3 του ποσού της πλήρους επιδότησης της κατηγορίας τους (π.χ ζευγάρι συνταξιούχων γήρατος με όριο εισοδήματος 8.710 (2.967.932Δρχ), θα έπαιρνε 960 (327.120Δρχ) επιδότηση).

Αν έχει ετήσιο οικογενειακό εισόδημα 9.000 (3.066.750Δρχ), το υπερβαίνον ποσό του ορίου της κατηγορίας του είναι $9.000 - 8.710 = 290$ (3.066.750 - 2.967.932 = 98.818Δρχ), άρα μικρότερο από τα 2/3 της πλήρους επιδότησης που είναι $2/3 * 960 = 640$ ή $(2/3 * 327.120 = 218.080 \text{ Δρχ})$, τότε θα πάρει την επιδότηση μειωμένη, κατά το υπερβαίνον αυτό ποσό των 290 (98.812Δρχ) δηλ. $960 - 290 = 670$ ($327.120 - 98.818 = 228.302\text{Δρχ}$). Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά οι προϋποθέσεις που πρέπει να έχουν οι δικαιούχοι ανάλογα με την οικογενειακή, εργασιακή κ.τ.λ κατάσταση του, και συγκεκριμένα οι ελάχιστες ασφαλιστικές και κατά ανώτερο όριο οικονομικές προϋποθέσεις για την επιδότηση ενοικίου, καθώς και τα ποσά αυτής (Πίνακας 14).

73. www.oek.gr

Πίνακας 14

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥ	ΗΜΕΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ελάχιστες)	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	(για Πλήρη ή Μειωμένη επιδότηση ανά Κατηγορία δικαιούχου)		ΠΟΣΟ ΕΠΙΔΟΜ ΑΝΑ ΜΗΝΑ ΕΥΡΩ ή ΔΡΧ	ΠΑΡΟΧΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΕΠΙΔΟΤ. ΕΥΡΩ ή ΔΡΧ
			ΠΛΗΡΟΥΣ ΕΠΙΔ.	ΜΕΙΩΜΕΝΗΣ ΕΠΙΔ.		
			ΠΛΗΡΗΣ	ΜΕΙΩΜΕΝΗ		
Δικαιούχος (μεμονωμένο άτομο)	3000					
Δικαιούχος Παντρεμένος	2600					ΠΛΗΡΗΣ
Δικ. Με Αναπηρία 67% ιδίου ή συζύγου	1600	1η	8,710 Ε (2.967.932 δρχ)	9,350 Ε (3.186.012 δρχ)	80 Ε (27.260 δρχ)	960Ε (327.120 δρχ)
Δικ. Εποχιακά Εργαζόμενος	1500					
Δικ. Παραμεθόριος	1200					
Δικ. Τυφλός	1300	2η	7,950 Ε (2.708.962 δρχ)	8,590Ε (2.927.042 δρχ)		ΜΕΙΩΜΕΝΗ
Δικ. Βαρ. Κιν. Ανάπηρος ή Παραπλ.	500					320Ε (109.040 δρχ)
Δικ. Νόσπαντρος (Νέο ζευγάρι)	1600					
>> >> Παραμεθ.* ή με Αναπ. 67%	1000					
Δικαιούχος με 1 προστατευόμενο παιδί	2000					
Δικ. Εποχιακά εργαζόμενος	1500					ΠΛΗΡΗΣ
Δικ. Με Αναπ. 67% ιδίου ή προστ. Μέλους	1300	1η	10,020 Ε 93.414.315 δρχ)	10,78 Ε 3.673.285 δρχ)	95Ε (32.371 δρχ)	1,140Ε (388.455 δρχ)
Δικ. Παραμεθόριος*	1200					
Δικ. Ανύπ. Μητέρα ή Χήρος/α	900	2η	9,260Ε (3.155.345 δρχ)	10,020 Ε (3.414.315 δρχ)		ΜΕΙΩΜΕΝΗ
Δικ. Ανύπ. Μητέρα ή Χήρος/α & ανάπ. 67%	600					380Ε (129.485 δρχ)
Δικ. Βαρ. Κιν. Ανάπηρος ή Παραπληγικός	500					
Δικαιούχος με 2 προστατευόμενα παιδιά	1800					
Δικ. Εποχιακά εργαζόμενος	1500	1η	11,330Ε (3.860.697 δρχ)	12,210Ε (4.160.557 δρχ)	110Ε 937.482 δρχ)	ΠΛΗΡΗΣ
Δικ. Παραμεθόριος	1200					1,320Ε (449.790 δρχ)
Δικ. Με Αναπηρία 67% ιδίου ή προστ. μέλους	1100	2η	10,570Ε (3.601.727 δρχ)	11,450Ε (3.901.587 δρχ)		ΜΕΙΩΜΕΝΗ
Δικ. Ανύπ. Μητέρα- Χήρος/α	900					440Ε (149.930 δρχ)
Δικ. Ανύπ. Μητέρα- Χήρος/α & ανάπ. 67%	600					
Δικαιούχος με 3 προστατευόμενα παιδιά	1600					
Δικ. Εποχιακά Εργαζόμενος	1300	1η	12,640 Ε (4.307.080 δρχ)	13,644Ε (4.160.557 δρχ)	128Ε (43.616 δρχ)	ΠΛΗΡΗΣ
Δικ. Με Αναπηρία 67% ιδίου ή προστ. μέλους	1000					1,536Ε (523.392δρχ)
Δικ. Παραμεθόριος	800	2η	11,880Ε 94.408.110 δρχ)	12,904Ε (4.397.038 δρχ)		ΜΕΙΩΜΕΝΗ
Δικ. Ανύπ. Μητέρα- Χήρος/α	900					512Ε (174.464 δρχ)
Δικ. Ανύ. Μητέρα- Χήρος/α & ανα. 67%	600					
Δικαιούχος με 4 προστατευόμενα παιδιά	1300					
Δικ. Εποχιακά Εργαζόμενος	1100	1η	13,950Ε (4.753.462 δρχ)	15,110Ε (5.148.732 δρχ)	145Ε (49.408 δρχ)	ΠΛΗΡΗΣ
Δικ. Παραμεθόριος* ή με Ανάπ. 67%	800					1,740Ε (523.392δρχ)
Δικ. Ανύπ. Μητέρα-Χήρος/α	900	2η	13,190Ε (4.494.492 δρχ)	14,350Ε (4.889.762 δρχ)		ΜΕΙΩΜΕΝΗ
Δικ. Ανύπ. Μητέρα-Χήρος/α & αναπ. 67%	600					580Ε (174.464 δρχ)
Δικαιούχος με 5 προστατευόμενα παιδιά	1000					
Δικ. Εποχιακά Εργαζόμενος	900	1η	15,260Ε (5.199.845 δρχ)	16,420Ε (5.595.115 δρχ)	145Ε (49.408 δρχ)	ΠΛΗΡΗΣ
Δικ. Παραμεθόριος*	800					1,740Ε (523.392δρχ)
Δικ. Ανύπ. Μητέρα- Χήρος/α	900	2η	14,500Ε (4.940.875 δρχ)	15,660Ε (5.336.145 δρχ)		ΜΕΙΩΜΕΝΗ
Δικ. Με Αναπηρία 67% ιδίου ή προστ. Μέλους	600					580Ε (174.464 δρχ)
Δικαιούχος με 6 προστατευόμενα παιδιά	1000					
Δικ. Εποχιακά Εργαζόμενος	900	1η	16,570Ε (95.646.228 δρχ)	17,730Ε (6.041.497 δρχ)	145Ε (49.408 δρχ)	ΠΛΗΡΗΣ
Δικ. Παραμεθόριος	800					1740 Ε (523.392δρχ)
Δικ. Ανύπ. Μητέρα- Χήρος/α	900	2η	15,810Ε (5.387.258 δρχ)	16,970Ε (5.782.528 δρχ)		ΜΕΙΩΜΕΝΗ
Δικ. Με αναπ. 67% ιδίου ή προστ. Μέλους	600					580Ε (174.464 δρχ)

Πηγή: Κανονισμός ΟΕΚ "περί προϋποθέσεων παροχής επιδότησης ενοικίου".

3.3.5 Ειδικά προγράμματα πολυτέκνων και ατόμων με ειδικές ανάγκες⁷⁴

Αυτά είναι άτοκα δάνεια για κατοικία καθώς και έτοιμες κατοικίες που δίνονται σε αυτές τις ομάδες πληθυσμού. Επίσης εδώ συμπεριλαμβάνεται και κάθε προτεραιότητα που δίνεται στις ομάδες αυτές σε όλες τις προαναφερόμενες παροχές του ΟΕΚ.

Συμπεράσματα

Παρατηρούμε ότι το ΙΚΑ ως φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης προβλέπει ικανοποιητικές εισφορές από τους ασφαλισμένους, καθώς επίσης συμπεριλαμβάνει εισφορές και για άλλους Οργανισμούς (ΟΑΕΔ, ΟΕΚ, ΟΕΕ κ.α) που ασφαλίζουν κινδύνους όπως είναι η ανεργία, οικογενειακά βάρη και παροχή στέγης. Με αυτό τον τρόπο φαίνεται να καλύπτει πιο ολοκληρωμένα τους ασφαλισμένους.

Με τα χορηγούμενα επιδόματα ανεργίας και ατυχήματος (εργατικό, εξωεργατικό) προβλέπεται από τον Οργανισμό η αναπλήρωση του χαμένου εισοδήματος, λόγω της ειδικής κατάστασης της οποίας τυχαίνουν οι ασφαλισμένοι. Από τα ποσά όμως τα οποία χορηγούνται, συμπεραίνουμε ότι ακόμα και με τις προσαυξήσεις λόγω οικογενειακών βαρών στο επίδομα κατά περίπτωση, το ύψος δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλο σε σχέση με το χαμένο πάντοτε εισόδημα.

Επίσης με τις παροχές μητρότητας επιχειρείται η αντιστάθμιση της απώλειας του εισοδήματος από την αποχή εργασίας λόγω μίας φυσιολογικής κατάστασης και έμμεσα η ενθάρρυνση της τεκνοποίησης. Η τάση όμως εξάρτησης του επιδόματος κυοφορίας και λοχείας από τις χρονικές προϋποθέσεις και την καταβολή εισφορών, αντιστρατεύεται στους στόχους των επιδομάτων αυτών. Ιδιαίτερα στην περίπτωση των νέων σε ηλικία μητέρων που συχνά δεν πληρούν τις απαραίτητες ασφαλιστικές προϋποθέσεις. Όσον αφορά το επίδομα τοκετού η παροχή είναι καθολική και δίκαια για τους ασφαλισμένους και δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την χορήγηση του η εργασία της μητέρας, όπως συμβαίνει στο επίδομα κυοφορίας και λοχείας, εφόσον χορηγείται και στις έμμεσα ασφαλισμένες γυναίκες, μέσω του συζύγου. Το ποσό βέβαια της τάξεως των 670,50 Ευρώ που χορηγείται είναι δύσκολο να καλύψει τα πραγματικά έξοδα που συνεπάγονται από την γέννηση ενός παιδιού.

Για τα άτομα με ειδικές ανάγκες προβλέπεται ειδικό επίδομα παραπληγίας-τετραπληγίας και αναφέρεται σε ασφαλισμένους, συνταξιούχους καθώς και στα προστατευόμενα μέλη της οικογένειας αυτών, με αναπηρίες. Το επίδομα αυτό χορηγείται για βιοποριστικούς λόγους και για την κάλυψη των εξόδων της ειδικής κατάστασης της οποίας βρίσκονται τα άτομα αυτά.

Φυσικά καμίας ιδιαίτερης μεταχείρισης δεν τυχαίνουν η άγαμες και διαζευγμένες μητέρες στις παροχές που αναλύσαμε σε αυτό το κεφάλαιο. Όσον αφορά τις διαζευγμένες, από την στιγμή του διαζυγίου βρίσκονται χωρίς καμία ασφαλιστική κάλυψη (π.χ πρώην έμμεσα ασφαλισμένες χωρίς εργασία,

74.Ν. 2224/94.

περίπτωση θανάτου πρώην συζύγου). Επίσης η άγαμες μητέρες βρίσκονται και αυτές χωρίς καμία προβλεπόμενη βοήθεια για την κατάσταση αυτή και αντιμετωπίζονται όπως η πυρηνική οικογένεια. Γενικά λοιπόν παρατηρείται ότι οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες δεν τυχαίνουν ειδικής μέριμνας.

Για τις μονογονεϊκές οικογένειες, που είναι αυτές που απαρτίζονται από ένα γονέα και ένα τουλάχιστον παιδί, δεν προβλέπεται πάντα μία εντονότερη προστασία όπως θα έπρεπε, παρότι είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στη φτώχεια. Έτσι αυτού του είδους τα νοικοκυριά ουσιαστικά αποκλείονται από τα οικογενειακά επιδόματα του ΔΛΟΕΜ και αυτό γιατί πολλές μόνες μητέρες δεν εργάζονται. Η μέριμνα του Οργανισμού περιορίζεται μόνο στην χορήγηση προσαύξησης των επιδομάτων αυτών σε χήρες, διαζευγμένες και άγαμες μητέρες.

Επίσης, όπως έχει διαπιστωθεί τα επιδόματα ΔΛΟΕΜ δεν εκπληρώνουν τους στόχους που θέτουν και που είναι η αύξηση της γεννητικότητας και η ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματος. Αυτό γιατί το επίδομα που χορηγείται για τα παιδιά ακόμα και με τις προσαυξήσεις που γίνονται για ειδικές κατηγορίες ατόμων (χήρες, ορφανά, ανάπηρα μέλη, πολύτεκνοι), δεν προσεγγίζει το πραγματικό κόστος ανατροφής των παιδιών και έτσι δεν ενθαρρύνεται και η τεκνοποίηση.

Οι συμπληρωματικές παροχές μητρότητας, θεωρούνται ως σημαντική βοήθεια στις μητέρες, για το διάστημα της αποχής του από την εργασία, αφού χορηγούνται ποσά που συμπληρώνουν το επίδομα κυοφορίας και λοχείας που δίνεται από το ΙΚΑ μέχρι και των τακτικών αποδοχών της ασφαλισμένης.

Όσον αφορά το επίδομα ανεργίας που δίνεται από τον ΟΑΕΔ για την αναπλήρωση του χαμένου εισοδήματος, παρατηρούμε ότι αποκλείονται όλοι αυτοί που, πρώτον δεν έχουν τις προϋποθέσεις που χρειάζονται κάθε φορά για την καταβολή του και δεύτερον δεν είναι μισθωτοί και οι μακροχρόνια άνεργοι. Για τους μακροχρόνια άνεργους και εποχιακά εργαζόμενους, προβλέπονται επιδόματα (εποχικό και ειδικά μετά την λήξη της επιδότησης ανεργίας και μετά την τρίμηνη παραμονή στα μητρώα ανέργων) που τα ποσά τους είναι πάρα πολύ μικρά. Στο επίδομα ανεργίας η μόνη μέριμνα που υπάρχει είναι αυτή για τις πολύτεκνες οικογένειες, με την χορήγηση κλιμακωτής προσαύξησης για τα μέλη και οι άλλες κατηγορίες ευπαθών ομάδων πληθυσμού παραβλέπονται.

Όσον αφορά τον ΟΕΚ, θέτει συγκεκριμένα κριτήρια πριν προχωρήσει στην παροχή στέγης. Απαραίτητη προϋπόθεση για την εγγραφή στη λίστα των δικαιούχων είναι να έχει συμπληρωθεί ένας αριθμός ημερομισθίων που ποικίλει, αλλά συνήθως κυμαίνεται από 3000 το μεγαλύτερο για μεμονωμένα άτομα και φτάνει μέχρι τα 500 για ειδικές κατηγορίες πληθυσμού (εποχιακοί εργαζόμενοι, ανάπηροι, χήρες/οι κ.α). Καθώς επίσης και να υπάρχουν αποδεικτικά των κρατήσεων 1% υπέρ του Οργανισμού. Με αυτό τον τρόπο αποκλείονται πρώτα από όλα οι μη «δηλωμένοι» εργάτες, οικοδόμοι, αγρότες, άνεργοι κ.τ.λ., εκείνοι δηλαδή που γενικά δεν συμπληρώνουν χαρτιά και φυσικά δεν πληρώνουν κρατήσεις υπέρ του ΟΕΚ, και συνήθως περικλείονται από τον κίνδυνο αποκλεισμού. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν πολλοί που ενώ έχουν πραγματική ανάγκη, δυσκολεύονται να βοηθήσουν τους εαυτούς τους και παραμένουν αποκλεισμένοι από την παροχή στέγης. Δηλαδή παρατηρούμε ότι το σύστημα ικανοποιεί επαγγελματικές ομάδες που οι ανάγκες τους για παροχή στέγης δεν είναι τόσο μεγάλες, διότι άλλωστε θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν τις ανάγκες αυτές σε μεγάλο βαθμό από μόνες τους, σε σχέση πάντα με τις οικονομικά ασθενέστερες επαγγελματικές ομάδες όπως

προαναφέρθηκε. Επίσης, διακρίσεις φανερώνονται και ανάμεσα στους δικαιούχους με τα απαραίτητα ένσημα που πρέπει να συμπληρώνουν. Αυτοί που είναι εργαζόμενοι στον ιδιωτικό τομέα και ιδίως οι αυτοαπασχολούμενοι, χρειάζονται συνήθως περισσότερο χρόνο από αυτούς που είναι στις ΔΕΚΟ, οι οποίοι συμπληρώνουν ταχύτερα τα απαραίτητα ένσημα, χωρίς ουσιαστικά να δουλεύουν περισσότερο. Διαφορετικά είναι τα προβλήματα των νέων από τους οποίους απαιτείται βεβαίως μειωμένος αριθμός ημερομισθίων (3000) για τις παροχές αυτές του ΟΕΚ , αλλά συνήθως είναι δύσκολο να συμπληρωθούν ιδιαίτερα αν εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα.

Επίσης, οι οικογένειες που θεωρούνται πολύτεκνες σύμφωνα με τα παραπάνω, κατατάσσονται στις περιπτώσεις έντονης κοινωνικής και οικονομικής ανάγκης και αντιμετωπίζονται κατά προτεραιότητα. Βέβαια εκτός την κλιμάκωση ευνοϊκών ρυθμίσεων που γίνεται βάση τον αριθμό παιδιών, δεν υπάρχουν άλλες ειδικές ρυθμίσεις για τους πολύτεκνους. Ακόμη, όσον αφορά τις ασφαλιστικές προϋποθέσεις για τις παροχές του οργανισμού γενικά, δίνεται προτεραιότητα εκτός των πολυμελών οικογενειών και σε αυτές με αναπήρους, μονογονεϊκές (χήρα /ος, ανύπαντρες μητέρες), και σε εποχιακά εργαζόμενους, νιόπαντους και κατοίκους παραμεθόριας περιοχής. Από τα παραπάνω καταλαβαίνουμε ότι η κατηγοριοποιήσεις αυτές γίνονται με γνώμονα το βαθμό αναγκαιότητας ανάλογα της καταστάσεως (οικογενειακής και οικονομική) της οποίας βρίσκονται οι δικαιούχοι. Ουσιαστική όμως βοήθεια ενίσχυσης εισοδήματος, γίνεται μόνο μέσω του προγράμματος επιδότησης ενοικίου, το οποίο αναφέρεται σε χαμηλομισθωτούς και χαμηλοσυνταξιούχους και δίνεται προτεραιότητα σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες πληθυσμού. Τα ποσά όμως της επιδότησης αυτής δεν είναι πάρα πολύ μεγάλα σε κάθε περίπτωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Ο. Γ. Α ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ

Ο ΟΓΑ αποτελεί τον εθνικό φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης του αγροτικού πληθυσμού της χώρας και τον κύριο μοχλό άσκησης κοινωνικής πολιτικής. Εποπτεύεται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Καλύπτει 2,5 εκατομμύρια ασφαλισμένους, καθώς επίσης και ανασφάλιστους υπερήλικες και χορηγεί πολυτεκνικά επιδόματα σε 400.000 οικογένειες, ως εντολοδόχος του Υπουργείου Υγείας-Πρόνοιας.

Ο ΟΓΑ ιδρύθηκε το έτος 1961 με το βασικό νόμο 4169, με σκοπό κατ' αρχήν τη χορήγηση παροχών συντάξεων γήρατος - χηρείας και την παροχή ασθένειας στον αγροτικό πληθυσμό της χώρας. Η εξέλιξή του από το 1961 έως το 1997, χαρακτηρίζεται από την ενδυνάμωση της ασφαλιστικής του προστασίας κυρίως με προσθήκη παροχών, όπως σύνταξη αναπηρίας, φαρμακευτική περίθαλψη κ.α.

Το 1998 ο ΟΓΑ μετετράπη σε ταμείο Κύριας Ασφάλισης Αγροτών (Ν. 2458/97) και παρέχει ευρύ και πλήρες φάσμα ασφαλιστικής προστασίας. Έτσι έγινε προσπάθεια, οι ασφαλισμένοι του ΟΓΑ να γίνουν ισότιμοι με αυτούς των άλλων ταμείων, ενώ η μεγάλη συμμετοχή του κράτους εξασφάλισε τη βιωσιμότητα του Ταμείου.

Τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του νέου ΟΓΑ είναι⁷⁵ :

1. Η ανταποδοτικότητα.
2. Η αναδιανεμητική οικονομική λειτουργία του (κρατική συμμετοχή).
3. Η ομαλή ανάπτυξη και μετάβασή του από το παλαιό στο νέο ασφαλιστικό καθεστώς.
4. Η βιωσιμότητά του.

Οι Παρεχόμενες Υπηρεσίες του είναι:

- Ασφάλιση
- Συντάξεις
- Υγειονομική Περίθαλψη (Ιατρική και εξωνοσοκομειακή, νοσοκομειακή εντός και εκτός Ελλάδας)
- Φαρμακευτική Περίθαλψη
- Πρόσθετες παροχές
- Πολυτεκνικά επιδόματα

75. Ν. 2458/97

4.1 Οι Ασφαλισμένοι του Οργανισμού

Τα πρόσωπα που ασφαρίζονται στον ΟΓΑ και υπάγονται υποχρεωτικά και αυτοδίκαια είναι⁷⁶ :

- i. Αγρότες, δηλαδή οι απασχολούμενοι προσωπικά, συστηματικά κατά κύριο βιοποριστικό επάγγελμα στην αγροτική οικονομία.
- ii. Εκμεταλλευτές Γεωργικών Επιχειρήσεων (πτηνοτροφία, ανθοπαραγωγοί κλπ.).
- iii. Αγρεργάτες, δηλαδή οι απασχολούμενοι κατά κύριο βιοποριστικό επάγγελμα, με ημερομίσθιο ή μισθό, σε είδος ή σε χρήμα, σε οποιαδήποτε παραγωγική αγροτική εργασία.
- iv. Αλιείς.
- v. Μελισσοκόμοι.
- vi. Πρόσωπα που κατοικούν μόνιμα και απασχολούνται σε οποιαδήποτε βιοποριστική εργασία σε Δήμους ή Κοινότητες που είχαν πληθυσμό μέχρι 5.000 κατοίκους.
- vii. Επαγγελματίες και βιοτέχνες, που ασκούν το επάγγελμά τους σε χωριά ή οικισμούς με πληθυσμό μέχρι και 2.000 κατοίκους, υπό ορισμένες προϋποθέσεις και εφόσον δεν έχουν ασφαλιστεί στο ΤΕΒΕ ή δεν υπάγονται υποχρεωτικά στην ασφάλιση του Ταμείου Εμπόρων.
- viii. Αλλοδαποί, που απασχολούνται ως αγρότες ή επαγγελματίες. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ασφάλισή τους είναι η χορήγηση από τον ΟΑΕΔ της «Κάρτας Παραμονής» Περιορισμένης Χρονικής Διάρκειας (Πράσινης Κάρτας).

Στην ασφάλιση του Κλάδου, υπάγονται επίσης προαιρετικά:

- i. Μοναχοί και μοναχές, που απασχολούνται με οποιοδήποτε τρόπο σε αγροτικές εργασίες.
- ii. Συνταξιούχοι οποιουδήποτε ασφαλιστικού φορέα από έμμεσο δικαίωμα, εφόσον ασκούν επάγγελμα για το οποίο υπάγονται στην ασφάλιση του ΟΓΑ.
- iii. Πρόσωπα που έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους και δεν έχουν υπερβεί το 21^ο έτος, εφόσον ασκούν επάγγελμα για το οποίο υπάγονται στην ασφάλιση του ΟΓΑ.

Επίσης οι ασφαλισμένοι μπορούν να επιλέξουν μεταξύ επτά ασφαλιστικών κατηγοριών επί των ποσών των οποίων υπολογίζονται εισφορές για σύνταξη και ασθένεια. Επίσης, μπορεί να ζητηθεί οποτεδήποτε αλλαγή της ασφαλιστικής κατηγορίας και θα ισχύει από την πρώτη του επόμενου έτους.

Παρακάτω παραθέτονται τα ποσά των ασφαλιστικών κατηγοριών που ισχύουν για το 2001. Τα ποσά αυτά αναπροσαρμόζονται την 1^η Ιανουαρίου κάθε έτους κατά το ποσό αύξησης των συντάξεων των δημοσίων υπαλλήλων του προηγούμενου έτους.

76. Ν. 4169/61, Ν.Δ.4435/64, Ν.Δ.4575/66, Ν.Δ. 1390/73, Ν. 1745/87, Ν. 2458/97, Π.Δ. 78/98.

Το ποσό της μηνιαίας εισφοράς για σύνταξη ανέρχεται σε ποσοστό 7% επί του ποσού της ασφαλιστικής κατηγορίας και το ποσό της μηνιαίας εισφοράς για παροχές ασθένειας ανέρχεται σε ποσοστό 1,5% επί του ποσού της ασφαλιστικής κατηγορίας. Η εισφορά για ασθένεια είναι υποχρεωτική για όλους τους ασφαλισμένους του Κλάδου και συνεισπράττεται υποχρεωτικά μαζί με την εισφορά για σύνταξη.

Εξαιρούνται μόνο οι μοναχοί και οι μοναχές, οι οποίοι σε περίπτωση ασφάλισής τους στον Κλάδο (προαιρετικά όπως αναφέρεται) καταβάλλουν εισφορές μόνο για σύνταξη.

Επίσης δικαιούχοι περίθαλψη από τον ΟΓΑ είναι όλοι οι άμεσα και έμμεσα ασφαλισμένοι⁷⁷.

1. Άμεσα ασφαλισμένοι είναι :

α. Οι Συνταξιούχοι του ΟΓΑ κάθε κατηγορίας (Αναπηρίας, Γήρατος, Υπερηλίκων) και τα επιδοτούμενα ορφανά.

β. Τα πρόσωπα που ασκούν επάγγελμα για το οποίο σύμφωνα με την ισχύουσα κάθε φορά Νομοθεσία υπάγονται στην ασφάλιση του ΟΓΑ.

γ. Οι μοναχοί, μοναχές εφόσον απασχολούνται με οποιοδήποτε τρόπο σε αγροτικές εργασίες.

2. Έμμεσα Ασφαλισμένοι είναι :

α. Οι σύζυγοι των άμεσα ασφαλισμένων.

β. Τα παιδιά τους ηλικίας κάτω των 18 ετών. Τα παιδιά άνω των 18 ετών και μέχρι τη συμπλήρωση του 24ου έτους, εφόσον είναι άνεργα και άγαμα.

γ. Τα παιδιά, φοιτητές ή σπουδαστές μέχρι και δύο χρόνια μετά τη λήξη των σπουδών τους, όχι όμως πέραν του 26ου έτους της ηλικίας και εφόσον δεν έχουν επιλέξει την περίθαλψη της Σχολής κατά τη διάρκεια της φοίτησης και είναι άγαμα και άνεργα.

δ. Τα ανήλικα για οποιαδήποτε εργασία παιδιά, ανεξάρτητα από ηλικία, που συγκατοικούν και συντηρούνται από ασφαλισμένο ή συνταξιούχο του ΟΓΑ.

ε. Τα ανήλικα ορφανά και από τους δύο γονείς παιδιά τα οποία συνοικούν και συντηρούνται από συγγενείς τους - ανεξαρτήτως βαθμού συγγενείας - οι οποίοι είναι ασφαλισμένοι ή συνταξιούχοι του ΟΓΑ.

Σε περίπτωση που τα πρόσωπα των παραπάνω κατηγοριών δικαιούνται άμεσα τις παροχές περίθαλψης από άλλο ασφαλιστικό φορέα, δεν τις δικαιούνται από τον ΟΓΑ.

77. Ν.4169/1961.

Πίνακας 1

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΤΟΥΣ 2001	
1 ^η κατηγορία	106.962 δρχ.
2 ^η	132.588 δρχ.
3 ^η	159.550 δρχ.
4 ^η	196.876 δρχ.
5 ^η	234.202 δρχ.
6 ^η	271.264 δρχ.
7 ^η	308.052 δρχ.

Πηγή: www.oaee.gr

Πίνακας 2

ΕΙΣΦΟΡΕΣ ΚΛΑΔΟΥ ΚΥΡΙΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΕΤΟΥΣ 2001						
ΚΑΤ.	ΕΞΑΜΗΝ. ΕΙΣΦΟΡΑ ΣΥΝΟΛΟ	ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΦΟΡΑ ΣΥΝΟΛΟ	ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΙΣΦΟΡΑ		ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΦΟΡΑ	
			ΓΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗ	ΓΙΑ ΑΣΘΕΝΕΙΑ	ΓΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗ	ΓΙΑ ΑΣΘΕΝΕΙΑ
1η	54.600	109.200	7.490	1.610	89.880	19.320
2η	67.680	135.360	9.290	1.990	111.480	23.880
3η	81.420	162.840	11.170	2.400	134.040	28.800
4η	100.500	201.000	13.790	2.960	165.480	35.520
5η	119.520	239.040	16.400	3.520	196.800	42.240
6η	138.360	276.720	18.990	4.070	227.880	48.840
7η	157.200	314.400	21.570	4.630	258.840	55.560

Πηγή: www.oaee.gr

4.2. Παροχές σε χρήμα

4.2.1 Παροχές μητρότητας

Στις γυναίκες που κατά το χρόνο του τοκετού τους είναι ασφαλισμένες στον Κλάδο Υγείας του ΟΓΑ παρέχεται επίδομα κυοφορίας και λοχείας, καθώς και βοήθημα τοκετού, σε περίπτωση που ο τοκετός πραγματοποιηθεί σε Ιδιωτικό Μαιευτήριο με δαπάνη της ασφαλισμένης⁷⁸.

i. Επίδομα κυοφορίας και λοχείας

Το επίδομα αυτό ανέρχεται σε 146,74 Ευρω δρχ. Σε περίπτωση που γεννηθούν δίδυμα, τρίδυμα κ.τ.λ. και βρίσκονται στη ζωή κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης για την χορήγηση των παροχών, το επίδομα αυτό αυξάνεται κατά 50% για κάθε παιδί, πέραν του ενός.

ii. Βοήθημα τοκετού το οποίο ανέρχεται σε 58,69 Ευρω

4.2.2 Εξωϊδρυματικό επίδομα παραπληγίας – τετραπληγίας⁸⁰

Ο Ασφαλισμένος και ο συνταξιούχος του ΟΓΑ, καθώς και τα μέλη της οικογένειάς του, δικαιούνται μηνιαίου εξωϊδρυματικού επιδόματος εφόσον συντρέχουν προϋποθέσεις όπως:

1. Να κριθεί από Ειδική Υγειονομική Επιτροπή, ότι πάσχει από τετραπληγία και είναι ανάπηρος με ποσοστό ιατρικής αναπηρίας 67% και άνω, έστω και προσωρινά.
2. Έχει απασχοληθεί κατά κύριο βιοποριστικό επάγγελμα όλο το δωδεκάμηνο πριν από την ημερομηνία που έγινε τετραπληγικός ή παραπληγικός σε εργασίες, για τις οποίες τα πρόσωπα που τις ασκούν υπάγονται στην ασφάλιση του ΟΓΑ ή ήταν συνταξιούχος του ΟΓΑ, όταν έπαθε την αναπηρία του αυτή. Για τον ασφαλισμένο ο οποίος έγινε ανάπηρος από εργατικό ατύχημα, αρκεί απασχόληση και υπαγωγή στην ασφάλιση μιας μόνο ημέρας.
3. Δεν λαμβάνει σύνταξη από οποιαδήποτε άλλη, εκτός του ΟΓΑ, πηγή, εκτός παρόμοιου επιδόματος ή προσαύξησης της σύνταξης του λόγου απόλυτης αναπηρίας ή παραπληγίας από οποιοδήποτε πηγή, στην οποία περιλαμβάνεται και ο ΟΓΑ.
4. Δεν περιθάλπεται σε άσυλο ανιάτων ή ίδρυμα ασυλικού ή προνοιακού χαρακτήρα ή νοσηλεύεται σε ψυχιατρείο με δαπάνες του ΟΓΑ ή Δημοσίου ή Ν.Π.Δ.Δ.

78. Ν. 1541/85 άρθρο 78 (ΦΕΚ 68/18.4.1985 τ.Α.')

80. Ν. 1140/81 άρθρο 42, Υ.Α. 834⁹/ 280/1989.

Τα μέλη της οικογένειας του ασφαλισμένου και συνταξιούχου, ανεξάρτητα από την ηλικία τους, έχουν δικαίωμα για την χορήγηση μηνιαίου εξωϊδρυματικού επιδόματος παραπληγίας – τετραπληγίας. Αυτό γίνεται εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις με στοιχεία 1, 3, και 4 και το πρόσωπο, από το οποίο έλκουν το δικαίωμά τους, ήταν είτε συνταξιούχος του ΟΓΑ είτε επιδοματούχος λόγω παραπληγίας – τετραπληγίας κατά την ημέρα υποβολής της αίτησης για την χορήγηση του επιδόματος ή κατά την ημέρα του θανάτου, είτε ασφαλισμένος του ΟΓΑ ολόκληρο το δωδεκάμηνο πρώτης ημερομηνίας υποβολής της αίτησης, για την χορήγηση του επιδόματος ή προ του θανάτου του. Το ποσό του επιδόματος παραπληγίας – τετραπληγίας είναι ίσο με το εικοσαπλάσιο του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη (για το 2002 21,96 Ευρώ), όπως αυτό καθορίζεται κάθε φορά. Το συνολικό ποσό του επιδόματος είναι 447 Ευρώ.

4.2.3 Πολυτεκνικά επιδόματα

Σύμφωνα με τον 1910/44, έτσι όπως τροποποιήθηκε και από 860/79, πολύτεκνοι θεωρούνται οι γονείς οι οποίοι έχουν τέσσερα τουλάχιστον παιδιά, τα οποία είτε προέρχονται από νόμιμο γάμο, είτε έχουν νομίμως αναγνωρισθεί, είτε είναι εκτός γάμου παιδιά της μητέρας.

Για να χαρακτηριστεί μία οικογένεια πολύτεκνη, σε ότι αφορά τα παιδιά θα πρέπει τα κορίτσια, ανεξαρτήτως ηλικίας, να συντηρούνται από τους γονείς και τα αγόρια να είναι ανήλικα. Τα αγόρια μπορούν να συνυπολογίζονται σαν τέκνα πολύτεκνης οικογένειας και μετά την ενηλικίωση τους, αν είναι λόγω ασθενείας ανίκανα για εργασία, ή είναι σπουδαστές. Το κριτήριο τεσσάρων παιδιών δεν είναι πάντα απαραίτητο για να χαρακτηριστεί μία οικογένεια από το νόμο πολύτεκνη. Στις περιπτώσεις που υπάρχει μόνο ένας γονέας (χρηρεία ή διαζύγιο) ή ένας από τους δύο γονείς είναι ανίκανος για εργασία, η οικογένεια αυτή χαρακτηρίζεται πολύτεκνη, εφόσον έχει και τρία μόνον παιδιά τα οποία πληρούν βέβαια τις σχετικές προϋποθέσεις.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν.860/79 η πολυτεκνική ιδιότητα των γονέων διατηρείται ισοβίως. Η ισόβια αυτή αναγνώριση αρχίζει πρακτικά από τους γονείς εκείνους οι οποίοι την 5.1.79 μπορούσαν, σύμφωνα με τα παραπάνω κριτήρια, να χαρακτηριστούν πολύτεκνοι. Θα πρέπει να σημειωθεί, πως η διάταξη αυτή προκάλεσε αρκετά παράπονα από παλαιότερους πολύτεκνους οι οποίοι τυπικά δεν είχαν πλέον την πολυτεκνική ιδιότητα την 5.1.1979 και έτσι εξαιρέθηκαν από τον νόμο. Γενικά όμως η διάταξη αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι οι πολύτεκνοι μπορούν πλέον να είναι δέκτες κρατικής αρωγής για όλη τους τη ζωή και όχι μόνο για όσο διάστημα έχουν προστατευόμενα μέλη.

Η Πολιτεία για να αντιμετωπίσει το δημογραφικό πρόβλημα και να μειώσει την υπογεννητικότητα, παίρνει διάφορα μέτρα, ένα από τα οποία είναι η χορήγηση

επιδομάτων κι ισόβιας σύνταξης στους γονείς που αποκτούν περισσότερα από δύο παιδιά. Τα επιδόματα αυτά χορηγούνται από τον ΟΓΑ που ενεργεί ως εντολοδόχος του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας⁸¹.

1. Επίδομα τρίτου παιδιού

Χορηγείται στη μητέρα που έχει ή αποκτά τρίτο παιδί, ποσό για το 2002 47.824 δρχ. (140.35) μηνιαίως και καταβάλλεται μέχρι και τη συμπλήρωση του έκτου έτους της ηλικίας του παιδιού. Δίνεται σε όλους τους δικαιούχους ανεξαρτήτως του ύψους του οικογενειακού εισοδήματος τους και εφόσον όλα τα παιδιά έχουν ή αποκτούν την Ελληνική υπηκοότητα κράτους – μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁸².

Σε περίπτωση τέκνου που αποκτήθηκε χωρίς νόμιμο γάμο η μητέρα του πρέπει να έχει την Ελληνική υπηκοότητα ή την υπηκοότητα κράτους – μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή να είναι Ελληνίδα το γένος.

Ο δικαιούχος και το παιδί το οποίο επιδοτείται θα πρέπει να μένουν μόνιμα και νόμιμα στην Ελλάδα.

Στον πατέρα χορηγείται το επίδομα αυτό μόνον, όταν η σύζυγός του με την οποία απέκτησε τα τρία παιδιά απεβίωσε ή έχει εγκαταλείψει αυτόν και τα παιδιά.

2 . Πολύτεκνικό επίδομα

Το μηνιαίο επίδομα που καταβάλλεται στην μητέρα που θεωρείται πολύτεκνη κατά το Νόμο 1910/1944 όπως τροποποιήθηκε με το Νόμο 860/1979, αυξάνεται σε 11.956 δρχ. από 1/1/ 2002 για κάθε άγαμο παιδί ηλικίας μέχρι 23 ετών. Το επίδομα αυτό δεν μπορεί να είναι κατώτερο των 23.000 δρχ. το μήνα⁸³.

Δικαιούχοι είναι:

- I. Στη μητέρα, που θεωρείται πολύτεκνη, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου πρώτου του Ν.1910/1944 όπως τροποποιήθηκε με το Ν.860/1979 και ισχύει μέχρι σήμερα, εφόσον έχει άγαμα παιδιά ηλικίας μέχρι και 23 ετών.
- II. Στη μητέρα που θεωρείται πολύτεκνη, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 4 του Ν.1910/1944, όπως ισχύουν σήμερα, χωρίς σύζυγο, αν έχει παιδιά άγαμα ηλικίας μέχρι και 23 ετών και είναι η μόνη υπόχρεος για τη διατροφή αυτών.
- III. Στον πατέρα που θεωρείται πολύτεκνος, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 5 του άρθρου πρώτου του Ν.1910/1944, όπως ισχύουν σήμερα, εφόσον είναι ανίκανος τελείως για κάθε εργασία ή ανάπηρος πολέμου με ποσοστό ανικανότητας τουλάχιστον 70% και έχει άγαμα παιδιά ηλικίας μέχρι και 23 ετών.
- IV. Στον πατέρα που θεωρείται πολύτεκνος, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 7 του άρθρου πρώτου του Ν.1910/1944, όπως ισχύουν σήμερα, εφόσον είναι χήρος ή η σύζυγος του είναι ανίκανη τελείως για κάθε εργασία και έχει άγαμα παιδιά ηλικίας μέχρι και 23 ετών.

81. Νόμοι 1892/90, 2163/93 και 2458/97.

82. Ν. 2972/ 2001 άρθρο 50.

83. www.oga.gr/επίδοματα.

- V. Στον πατέρα που θεωρείται πολύτεκνος, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου πρώτου του Ν.1910/1944, όπως ισχύουν σήμερα, εφόσον έχει άγαμα παιδιά ηλικίας μέχρι και 23 ετών, έστω και από διαφορετικούς γάμους έχει δε την αποκλειστική ευθύνη διατροφής των παιδιών αυτών και η μητέρα δεν λαμβάνει οικογενειακό επίδομα κατά τις διατάξεις του άρθρου 63 του Ν.1892/1990, όπως ισχύουν σήμερα.
- VI. Στα ορφανά παιδιά και από τους δύο γονείς, που θεωρούνται πολύτεκνα σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου πρώτου του Ν.1910/1944, όπως ισχύουν σήμερα, εφόσον είναι τουλάχιστον τρία, αποτελούν, μόνα τους ίδια οικογένεια, δεν έχουν ιδίους πόρους ζωής κατά το χρόνο θανάτου του τελευταίου γονέα, το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα είναι ανεξαρτήτου ύψους μετά την αναγνώριση της πολυτεκνικής ιδιότητας.(Ν.2972/ 2001 άρθρο 50)

Τα ανωτέρω οικογενειακά επιδόματα, καταβάλλονται στον πατέρα ή τα ορφανά τέκνα ανεξάρτητα από κάθε άλλο επίδομα, μισθό, σύνταξη, αμοιβή, αποζημίωση κ.λ.π., εκτός αν διαφορετικά ορίστηκε ανωτέρω. Σε περίπτωση οριστικής διακοπής της συγκατοίκησης των τέκνων με τον πατέρα λόγω υπαιτίου εγκατάλειψής τους από αυτόν ή λόγω θανάτου του, το οικογενειακό επίδομα, το οποίο ελάμβανε ο πατέρας καταβάλλεται σε όποιον έχει την κύρια ή αποκλειστική ευθύνη της διατροφής των παιδιών.

Μετά την ισχύ του νέου Νόμου 2972/ 2001 δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση ή συνέχιση καταβολής των παραπάνω επιδομάτων στους δικαιούχους, το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα, να μην υπερβαίνει το ποσό των 8.000.000 δρχ, έτσι το επίδομα καταβάλλεται σε όλους τους δικαιούχους ανεξάρτητα από το ύψος του οικογενειακού εισοδήματός τους. Προσαυξάνεται κατά 500.000 δρχ. για κάθε παιδί, πέραν του τετάρτου, άγαμο και μέχρι 23 ετών. Η προσαύξηση δεν ισχύει στην περίπτωση των απορφανισθέντων παιδιών.⁸⁴

Επίσης, άλλη απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση των ανωτέρω επιδομάτων είναι οι δικαιούχοι και τα παιδιά τα οποία λαμβάνονται υπόψη για τη θεμελίωση του δικαιώματος λήψης των παροχών, να έχουν την Ελληνική υπηκοότητα ή την υπηκοότητα κράτους μέλους της Ε.Ε. και να μένουν νόμιμα και μόνιμα στην Ελλάδα.

Σε αυτή την περίπτωση της χορήγησης του πολυτεκνικού επιδόματος, βλέπουμε ότι ο Ο.Γ.Α. μεριμνά τόσο για μονογονεϊκές οικογένειες (άγαμες μητέρες, χωρισμένες, χήρες), όσο και για την ευαίσθητη ομάδα ατόμων με ειδικές ανάγκες (ανάπηροι). Βεβαίως το ποσό το οποίο καταβάλλεται είναι σαφώς ανεπαρκές.

84.Άρθρο 39 του Ν.2459/ 1997, Ν. 860/1979.

Πίνακας 3

Πολυτεκνικά επιδόματα	Ύψος για το 2002	Πηγή Χρηματοδότησης
Επίδομα τρίτου Παιδιού	140,35 (47.824δρχ)	Κρατικός προϋπολογισμός
Πολυτεκνικό Επίδομα	35,09 (11.959δρχ) για κάθε παιδί	Κρατικός προϋπολογισμός

Πηγή: www.oga.gr/epidomata.

4.2.4 Αποτελεσματικότητα στήριξης της οικογένειας από τον Ο.Γ.Α.

Η προτεραιότητα που δίνεται στις μεγάλες οικογένειες είναι φανερή στα θεσμοθετημένα οικογενειακά επιδόματα που προβλέπουν, επίδομα για το τρίτο παιδί μέχρι την ηλικία των έξι ετών και το επίδομα για τις πολύτεκνες μητέρες. Όπως είναι γνωστό, οι μεγάλες οικογένειες αντιμετωπίζουν την απειλή της φτώχειας και έχουν ιδιαίτερα ανάγκη βοήθειας λόγω του μεγάλου αριθμού των παιδιών που έχουν. Η χορήγηση του επιδόματος τρίτου παιδιού και του πολυτεκνικού επιδόματος στην πολύτεκνη μητέρα, είναι βεβαίως θετικά αλλά φαίνεται πως δεν αρκούν για την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων, δηλαδή την ουσιαστική ενίσχυση του εισοδήματος των οικογενειών και την αλλαγή της πτωτικής πορείας του δείκτη γεννήσεων. Αυτό διότι τα ποσά που δίνονται είναι ανεπαρκή σε σχέση με τις πραγματικές ανάγκες.

Τα επιδόματα αυτά δίνονται χωρίς έλεγχο εισοδήματος, το οποίο είναι ενδεικτικό στοιχείο της πολιτικής που ακολουθείται υπέρ της αύξησης του αριθμού γεννήσεων, αφού η παρατηρούμενη μείωση του αριθμού των γεννήσεων ήταν και ο κύριος λόγος καθιέρωσης των επιδομάτων.

Επίσης, όπως είδαμε οικογενειακά επιδόματα δεν χορηγούνται από τον Ο.Γ.Α. σε όλες τις οικογένειες (μονογονεϊκές, οικογένειες με δύο παιδιά), παρά μόνο για τις πολύτεκνες και για αυτές που έχουν τρία παιδιά. Γεγονός που δείχνει ότι αυτός ο ασφαλιστικός οργανισμός δεν καλύπτει το σύνολο των αγροτικών οικογενειών.

Οι αγρότες αποτελούν μια μεγάλη μερίδα του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα και είναι μία ομάδα που παρουσιάζει υψηλά ποσοστά πολυτεκνικών οικογενειών καθώς και φτώχειας. Έτσι αν λάβουμε υπόψη αυτό το γεγονός, σε συνάρτηση με την έλλειψη οικογενειακού επιδόματος, επιδομάτων που να καλύπτουν όλες τις μορφές των οικογενειών και το χαμηλό ύψος των επιδομάτων που χορηγεί ο Οργανισμός, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι οικονομικές αυτές ενισχύσεις της οικογένειας είναι ανεπαρκείς και ποσοτικά και ποιοτικά. Επίσης ο στόχος της πολιτικής αυτής για αύξηση της γεννητικότητας, δεν επιτυγχάνεται με τόσο χαμηλά πολυτεκνικά επιδόματα. Βέβαια το χαμηλό ύψος της στήριξης αυτής έγκειται και στο γεγονός ότι, από ανταποδοτικής πλευράς οι εισφορές που καταβάλλονται στον Ο.Γ.Α. από τους ασφαλισμένους είναι σαφώς οι μικρότερες που υπάρχουν σε σχέση με τα άλλα ταμεία, άρα και οι παροχές κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα. Επίσης ένας ακόμα λόγος είναι

και ότι ο Ο.Γ.Α. λειτουργεί ως εντολοδόχος του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας για τα πολυτεχνικά επιδόματα και έχουν χαρακτήρα προνοιακό , οπότε μοιραία δεν θα μπορούσαν να είναι ιδιαίτερα υψηλά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Ο.Α.Ε.Ε ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ Ν.2676/99 υπό Ενοποίηση Ταμεία Τ.Ε.ΒΕ. Τ.Α.Ε. Τ.Σ.Α.

5.1 Ασφαλισμένοι και ασφαλιστικές εισφορές

Η ασφάλιση στον ΟΑΕΕ (ΤΕΒΕ) είναι υποχρεωτική, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1027/80 και ασφαλίζονται όλοι οι επαγγελματίες και βιοτέχνες που έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους και ασκούν επάγγελμα σε πόλεις ή χωριά άνω των 2000 κατοίκων, ανεξάρτητα από την μορφή λειτουργίας της επιχείρησης (ατομική ή εταιρία, Ο.Ε – Ε.Ε – Α.Ε – Ε.Π.Ε) και καλύπτει τον Κλάδο σύνταξης και ασθένειας (πίνακας 1). Η ασφάλιση έχει επεκταθεί σε κωμοπόλεις, χωριά, οικισμούς από 1000 κατοίκους και άνω σε μερικούς Νομούς (Αττικής, Θεσσαλονίκης, Αχαΐας, Κορινθίας και Ευβοίας).

Στους παρακάτω πίνακες παρατίθενται ο αριθμός των ασφαλισμένων στον οργανισμό καθώς επίσης και οι εισφορές που υποχρεούνται να καταβάλλουν οι ασφαλισμένοι του κλάδοι. Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι ασφαλιστικές εισφορές από την 1/1/1993 έχουν αλλάξει, γι'αυτό και οι ασφαλισμένοι διακρίνονται σε δυο κατηγορίες, παλαιοί και νέοι ασφαλισμένοι.

Οι παροχές του οργανισμού αυτού προς την οικογένεια, είναι πολύ λίγες. Ο οργανισμός επικεντρώνεται περισσότερο στην παροχή συντάξεων προς τους ασφαλισμένους του.

Πίνακας 1

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΩΝ - ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ				
	<u>Τ.Ε.Β.Ε</u>	<u>Τ.Α.Ε.</u>	<u>Τ.Σ.Α</u>	<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>
ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΙ	545.000	205.000	80.000	830.000
ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	165.836	29.484	41.554	236.874
ΣΥΝΟΛΟ	710.836	234.484	121.554	1.066.874

Πηγή: www.oaed.gr

Πίνακας 2

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΑΛΑΙΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΩΝ (όσοι ασφαλίστηκαν μέχρι 31/12/1992)						
A/A	Κλάδος Σύνταξης Δρχ	Euro	Κλάδος Ασθενείας Δρχ	Euro	Σύνολο Δρχ	Euro
A	10.500	30,81	17.000	49,89	27.500	80,70
B	15.200	44,61	17.000	49,89	32.200	94,50
Γ	19.500	57,23	17.000	49,89	36.500	107,12
Δ	24.000	70,43	17.000	49,89	41.000	120,32
E	32.000	93,91	17.000	49,89	49.000	143,80
ΣΤ	36.400	106,82	17.000	49,89	53.400	156,71
Z	44.900	131,77	17.000	49,89	61.900	181,66
H	64.400	188,99	17.000	49,89	81.400	238,88
Θ	83.000	243,58	17.000	49,89	100.000	293,47
I	101.400	297,58	17.000	49,89	118.400	347,47

Πηγή: [N. www.oaee.gr/εισφορες](http://www.oaee.gr/εισφορες)

* Οι ασφαλιστικές κατηγορίες από A έως Z είναι Υποχρεωτικές, ενώ οι κατηγορίες H έως και I είναι Προαιρετικές.

Πίνακας 3

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΝΕΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΩΝ (όσοι ασφαλίστηκαν απο 1/1/1993)						
A/A	Κλάδος Σύνταξης Δρχ	Ευρώ	Κλάδος Ασθενείας Δρχ	Ευρώ	Σύνολο	Ευρώ
1.	24.630	72,28	13.460	39,50	38.090	111,78
2.	30.280	88,86	16.550	48,57	46.830	137,43
3.	51.290	150,52	19.620	57,58	70.910	208,10
4.	59.290	174,00	22.680	66,56	81.970	240,56
5.	66.960	196,51	25.610	75,16	92.570	271,67
6.	72.840	213,76	27.860	81,76	100.700	295,52
7.	78.540	230,49	30.040	88,16	108.580	318,65
8.	84.230	247,19	32.220	94,56	116.450	341,75
9.	89.920	263,19	34.390	100,92	124.310	364,81
10.	95.610	280,59	36.570	107,32	132.180	387,91
11.	101.300	279,29	38.750	113,72	140.050	411,01
12.	106.990	313,98	40.920	120,09	147.910	434,07
13.	112.680	330,68	43.100	126,49	155.780	457,17
14.	118.370	347,38	45.280	132,88	163.650	480,26

Πηγή: www.oapee.gr/εισφορες

* Οι ασφαλιστικές κατηγορίες 1 έως 5 είναι υποχρεωτικές, ενώ οι κατηγορίες 6 έως 14 είναι προαιρετικές.

Πίνακας 4

Παροχές σε Χρήμα	
	EURO
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΜΕΣΑ	8.425.541
ΕΞΟΔΑ ΚΗΔΕΙΑΣ	903.061
ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΑΤΥΧΗΜΑ	3.208.822
ΕΠΙΔΟΜΑ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑΣ	5.632.794
ΛΟΙΠΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ	320.946
ΣΥΝΟΛΟ	18.491.164
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΡΟΧΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΩΝ	184.212.522
ΔΑΠΑΝΗ ΠΑΡΟΧΩΝ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ	44.086.529
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ	228.299.051

Πηγή: www.oaee.gr

5.2 Επίδομα τοκετού – Μαιευτική περίθαλψη

Σε περίπτωση φυσιολογικού τοκετού άμεσα ή έμμεσα ασφαλισμένης, καταβάλλεται επίδομα τοκετού. Το ποσό αυτό που δίνεται από τον ΟΑΕΕ ανέρχεται σε 616 Ευρώ (210.000δρχ). Σε περίπτωση διδύμων το ποσό αυξάνεται κατά 50% και τριδύμων κατά 100%⁸⁵.

Εάν ο τοκετός πραγματοποιηθεί με καισαρική τομή και η νοσηλεία παραταθεί πέραν των τεσσάρων (4) ημερών καταβάλλεται και μέρος δαπανών της νοσηλείας αυτής.

Ο ΟΑΕΕ δεν χορηγεί επίδομα λοχείας, διότι ασφαρίζει ελεύθερους επαγγελματίες. Το ποσό του επιδόματος τοκετού είναι ανάλογο με αυτό του ΙΚΑ και δεν μπορεί να χαρακτηριστεί επαρκής.

85. www.oaee.gr

5.3 Εργατικό Ατύχημα

Σε περίπτωση ατυχήματος το οποίο οφείλεται σε βίαιο συμβάν, που επήλθε μετά την εγγραφή του ασφαλισμένου στα Μητρώα του Ο.Α.Ε.Ε., κατά την άσκηση του επαγγέλματος ή εξ αφορμής αυτού, ο Οργανισμός χορηγεί επίδομα ανεξάρτητα από τη ταμειακή ενημερότητα του ασφαλισμένου και εφόσον δηλωθεί εντός (1) ενός μηνός από την ημέρα που έλαβε χώρα.

Η διάρκεια ανικανότητας πρέπει να υπερβαίνει τις τριάντα (30) ημέρες, σύμφωνα με την υγειονομική επιτροπή. Το επίδομα καταβάλλεται για όσο χρόνο ο παθών κρίνεται ανίκανος από την υγειονομική επιτροπή να ασκήσει το επάγγελμά του και μέχρι τέσσερις (4) μήνες το ανώτερο. Το ποσό ανέρχεται στο τριπλάσιο της μηνιαίας εισφοράς του κλάδου ή των κλάδων στους οποίους είναι ασφαλισμένος αυτός που υπέστη το ατύχημα κατά την ημέρα του ατυχήματος (πίνακες 3&4).

5.4 Ειδικά επιδόματα

5.4.1 Επίδομα τετραπληγίας – παραπληγίας

Εξωϊδρυματικό επίδομα, το οποίο καταβάλλεται τόσο στους συνταξιούχους όσο και στους ασφαλισμένους καθώς και στα μέλη της οικογένειας αυτών, που πάσχουν από παραπληγία και τετραπληγία με τις προϋποθέσεις :

1. Χρονικές, δηλαδή με την πραγματοποίηση σαράντα (40) μηνών ασφάλισης προσμετρούμενου και χρόνου διαδοχικής.

2. Ως προς την αναπηρία, με την προϋπόθεση ότι θα κριθούν από την υγειονομική επιτροπή Τ.Ε.Β.Ε., ότι πάσχουν από παραπληγία.

Το ποσό του επιδόματος ανέρχεται σε 447 Ευρώ⁸⁶.

5.5 Αποτελεσματικότητα στήριξης της οικογένειας από τον Ο.Α.Ε.Ε.

Γενικά λοιπόν η ασφάλιση του Ο.Α.Ε.Ε. αποδεικνύεται ελλιπής, αφού για την κάλυψη της οικογένειας δεν προβλέπει κανένα επίδομα. Όσον αφορά τις παροχές μητρότητας το μόνο που χορηγεί ο οργανισμός είναι το επίδομα τοκετού, που το ύψος του απέχει πολύ από το πραγματικό κόστος, χωρίς να καλύπτει την μητέρα με την αναπλήρωση του εισοδήματός της τις ημέρες που δεν μπορεί να εργαστεί λόγω της εγκυμοσύνης.

Επίσης στις έκτακτες περιπτώσεις δαπανών και απώλειας του εισοδήματος που προκαλούνται από απρόβλεπτα γεγονότα όπως είναι , η ασθένεια, το ατύχημα, ο οργανισμός καλύπτει το εργατικό ατύχημα, όπου χορηγεί επίδομα στον ασφαλισμένο με σκοπό την αναπλήρωση του εισοδήματος λόγω της κατάστασης αυτής.

Μέριμνα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες προβλέπεται μέσω του επιδόματος παραπληγίας και τετραπληγίας που χορηγεί ο οργανισμός, το ποσό του οποίου δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό.

86. www.oaee.gr

Έτσι βλέπουμε ότι η προστασία αυτών των ατόμων είναι συμβολική και σε σχέση με το πραγματικό κόστος της αναπηρίας αλλά και με την έκταση κάλυψης διότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν είναι μόνο τα παραπληγικά και τετραπληγικά.

Γενικά λοιπόν συμπεραίνουμε ότι στις παροχές του οργανισμού δεν γίνεται πουθενά πρόβλεψη εντονότερης προστασίας για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και μορφές οικογένειας που συνήθως πλήττονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό (χήρες, άγαμες μητέρες, πολύτεκνοι κ.α.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

6.1 Το οικονομικό όφελος των παρεχόμενων επιδομάτων

Μέσα από το δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας και συγκεκριμένα από το 3ο, 4ο και 5ο κεφάλαιο βλέπουμε σε γενικές γραμμές την έκταση της κάλυψης που παρέχει η Ελληνική Κοινωνική Ασφάλιση, έχοντας επιλέξει τους Ασφαλιστικούς οργανισμούς ΙΚΑ, ΟΓΑ και ΟΑΕΕ, ως αντιπροσωπευτικούς της διότι καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού.

Μέσα από την παρουσίαση αυτή, αυτό που παρατηρούμε αρχικά είναι ότι η Ελληνική Κοινωνική Ασφάλιση δεν καλύπτει όλους τους κινδύνους που απειλούν την Ελληνική οικογένεια. Επίσης, τα ποσά που χορηγούνται δεν είναι ικανά να εξασφαλίσουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης στα άτομα, έτσι ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος την φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού από τα οποία απειλούνται ιδιαίτερα οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Η κάλυψη δεν είναι καθολική εφόσον καλύπτονται μόνος όσοι εργάζονται και σε κάποιες περιπτώσεις και οι σύζυγοι αυτών και επιπλέον οι παροχές δεν είναι αντίστοιχες των αναγκών.

Αναλυτικά όσον αφορά το ΙΚΑ και την κάλυψη που παρέχει μέσω των παροχών σε χρήμα που χορηγεί, έχουμε να πούμε ότι το επίδομα ασθενείας που δίνεται αντιπροσωπεύει ποσό το οποίο διαμορφώνεται με βάση τις μηνιαίες αποδοχές του εργαζομένου και όχι με βάση τα έξοδα που δημιουργεί η ασθένεια. Το γεγονός αυτό σημαίνει, ότι πάντα υπάρχει η περίπτωση να μην εξασφαλίζεται το εισόδημα που πραγματικά έχει χαθεί, λόγω της επέλευσης της ασθενείας και ο ασφαλισμένος να αντιμετωπίζει οικονομικές δυσχέρειες.

Οι παροχές μητρότητας του οργανισμού αυτού όπως είπαμε, έχουν σαν σκοπό την αναπλήρωση του εισοδήματος που χάνεται λόγω του τοκετού και όχι την οικονομική ενίσχυση της οικογένειας λόγω των αυξημένων εξόδων που δημιουργεί αυτό το γεγονός ή την ενίσχυση της υπογεννητικότητας. Αυτό γίνεται φανερό από το γεγονός ότι, η κάλυψη παρέχεται για το συγκεκριμένο διάστημα που η γυναίκα δεν μπορεί να εργαστεί.

Σχετικά με την επίτευξη αυτού του στόχου παρέχεται το επίδομα Μητρότητας και το επίδομα τοκετού. Το επίδομα Μητρότητας που δίνεται όμως δεν καλύπτει το σύνολο του χαμένου μισθού. Παρέχονται όμως μέσω του ΟΑΕΔ και συγκεκριμένα από τον Διανεμητικό Λογαριασμό Οικογενειακών Επιδομάτων, συμπληρωματικές παροχές μητρότητας οι οποίες καλύπτουν την διαφορά και έτσι έχουμε όντως αναπλήρωση εις το ολόκληρο του χαμένου μισθού. Όσον αφορά το επίδομα τοκετού, το οποίο πρέπει να τονίσουμε ότι δίνεται εφάπαξ, το ποσό που αντιπροσωπεύει δεν είναι ικανό να καλύψει τα έξοδα που απαιτούνται σήμερα αφού είναι μόλις 658,8 Ευρώ, ενώ τα έξοδα ενός τοκετού είναι σαφώς περισσότερα.

Βλέπουμε λοιπόν ότι για τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες της παρούσας εργασίας μας, όπου τα έξοδα τους είναι πάρα πολλά, οι ανάγκες τους αυξημένες και το εισόδημά τους δεν μπορεί να τους εξασφαλίσει ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης, οι παροχές μητρότητας στο σύνολό τους δεν μπορούν να βοηθήσουν οικονομικά. Το μόνο που μπορεί να θεωρηθεί

θετικό σε αυτές τις παροχές είναι ότι, όσον αφορά τον μισθό αυτός εξασφαλίζεται εις το ολόκληρο για τους μήνες που η μητέρα απουσιάζει από της εργασίας της, αλλά και πάλι απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη εργασιακής σχέσης. Προστασία της μητρότητας δηλαδή σε περίπτωση ανεργίας δεν υπάρχει, μέσω της Ελληνικής Κοινωνικής Ασφάλισης, αφού όλοι οι ασφαλιστικοί οργανισμοί προϋποθέτουν την εργασιακή σχέση για τις παροχές τους.

Το ίδιο ανεπαρκές κρίνεται και το ποσόν του οικογενειακού επιδόματος που δίνεται από τον Διανεμητικό Λογαριασμό Οικογενειακών επιδομάτων του ΟΑΕΔ. Ένα αρνητικό σημείο του επιδόματος είναι ότι το ύψος του εξαρτάται από τον αριθμό των παιδιών και αυξάνεται καθώς αυξάνονται τα παιδιά. Έτσι μια μονογονεϊκή οικογένεια η οποία έχει ένα ή δύο παιδιά, ουσιαστικά δεν έχει κανένα όφελος από αυτήν την παροχή συμπληρωματικά με το γεγονός ότι και το ποσό που αντιπροσωπεύει είναι μικρό. Στον πίνακα 1 που ακολουθεί παραθέτουμε ένα παράδειγμα προκειμένου να γίνει φανερό το γεγονός της ανεπάρκειας του επιδόματος. Θεωρούμε ότι οι οικογένειες έχουν δύο παιδιά με εξαίρεση τις πολύτεκνες οι οποίες έχουν τέσσερα. Επίσης παραθέτουμε το μέσο όρο του μηνιαίου συνολικού εισόδηματος και της συνολικής δαπάνης των οικογενειών αυτών, προκειμένου να βρούμε το ποσοστό που αντιπροσωπεύει το οικογενειακό επίδομα. Παρατηρούμε λοιπόν ότι το ποσοστό αυτό και στις δύο περιπτώσεις είναι πάρα πολύ μικρό και δεν μπορεί να βοηθήσει οικονομικά τις οικογένειες εκείνες που έχουν πραγματική ανάγκη και συγκεκριμένα τις μονογονεϊκές, τις πολύτεκνες.

Στα μονογονεϊκά νοικοκυριά το επίδομα συμβάλει κατά 1,2% και 1,3% στο συνολικό εισόδημα και στις συνολικές δαπάνες αντίστοιχα, ενώ στις πολύτεκνες οικογένειες οι οποίες λαμβάνουν και το πολυτεχνικό επίδομα από τον ΟΓΑ αντιπροσωπεύει το 11,4% και 11,2% στο συνολικό εισόδημα και στην συνολική δαπάνη αντίστοιχα (πίνακας 1&2).

Όσον αφορά το επίδομα τρίτου παιδιού που παρέχει ο ΔΛΟΕΜ, καταρχήν εξαιρούνται οι οικογένειες που έχουν κάτω από τρία παιδιά. Πρόκειται δηλαδή για παροχή που αφορά κυρίως τις πολύτεκνες οικογένειες και επιπλέον το ποσό των 2,93 Ευρώ του επιδόματος αυτού που δίνεται μηνιαίως ως προσαύξηση στο οικογενειακό επίδομα, είναι φανερό ότι είναι ανεπαρκές. Εκτός αυτού, αυτό που πρέπει να προσθέσουμε είναι ότι η απολαβή αυτής της παροχής αυτής προϋποθέτει μια μηνιαία εισφορά η οποία είναι της τάξεως του 11,74 Ευρώ, που όπως παρατηρούμε και από τον πίνακα 8 του κεφαλαίου 3.3.1.4, στην περίπτωση όπου η οικογένεια έχει ένα παιδί ουσιαστικά δεν έχει κανένα όφελος από το οικογενειακό επίδομα.

Η προστασία της μητρότητας λοιπόν από το ΙΚΑ είναι ελλιπής και δεν μπορούν τα επιδόματα που δίνονται να ενισχύσουν οικονομικά μια οικογένεια και ιδιαίτερα τις ευπαθείς οικογένειες.

Όσον αφορά τώρα τα επιδόματα που δίνονται ο οργανισμός στα άτομα με ειδικές ανάγκες και τα οποία είναι το επίδομα παραπληγίας- τετραπληγίας και το επίδομα αεροθεραπείας και αυτά επίσης είναι ανεπαρκή, διότι το ποσό των 447 Ευρώ και το ποσό των 191 Ευρώ που δίνονται αντίστοιχα δεν μπορούν να βοηθήσουν οικονομικά τα άτομα αυτά. Τα έξοδα που απαιτούνται για την Ιατρική περίθαλψη αυτών των ατόμων και την συντήρησή τους συνολικά είναι πάρα πολύ αυξημένα και δεν μπορούν να καλυφθούν από αυτά τα επιδόματα. Βέβαια πρέπει να πούμε ότι στοιχεία για το εισόδημα και την κατανάλωση των ατόμων αυτών, δεν μπορέσαμε να βρούμε λόγω της

ποικιλίας των περιπτώσεων και λόγω των περιορισμένων ερευνών για αυτήν την κατηγορία ατόμων. Για τον λόγο αυτό δεν παρουσιάζουμε ποσά προκειμένου να αποδείξουμε την ανεπάρκεια των παροχών για αυτά τα άτομα και αρκούμαστε σε παρατηρήσεις που προέρχονται από προσωπική έρευνα και εμπειρία με κάθε επιφύλαξη. Εκτός από τις παροχές αυτές που χορηγεί το ΙΚΑ, προβλέπεται για τους ασφαλισμένους σε αυτόν τον οργανισμό, μέσω του Διανεμητικού Λογαριασμού Οικογενειακών επιδομάτων, οικογενειακό επίδομα σε εργαζόμενους που έχουν ανάπηρο σύζυγο ή πού έχουν ανάπηρα παιδιά μαζί με προσαύξηση στο ποσό του επιδόματος σε περίπτωση τρίτου παιδιού. Εντούτοις το ύψος αυτής της παροχής παραμένει σε χαμηλά επίπεδα και αυτό γίνεται φανερό από το παρακάτω παράδειγμα, όπου έχοντας επιλέξει μια οικογένεια με τρία παιδιά μεταξύ αυτών και ένα παιδί με ειδικές ανάγκες, βλέπουμε το ετήσιο οικογενειακό επίδομα που δικαιούνται.

Π.χ.

I. Δικαιούχος με τρία(3) παιδιά ανήλικα που το ένα είναι ανάπηρο δικαιούται:	
Επίδομα ΔΛΟΕΜ για τρία (3) παιδιά	475,44
Προσαύξηση λόγω αναπηρίας (3,67 *12=44,02) ετησίως	44,02
Επίδομα τρίτου παιδιού (2,93 *12=35,16) ετησίως	35,16
Πληρωτέο ποσό	554,62

Σχετικά με το επίδομα ανεργίας που δικαιούνται οι ασφαλισμένοι του ΙΚΑ βλέπουμε ότι δεν είναι ικανό να καλύψει το απολεσθέν εισόδημα, διότι το ποσό που δίνεται είναι μικρό. Αυτό γίνεται φανερό από το γεγονός ότι αν θεωρήσουμε ότι έχουμε άνεργο που είναι αρχηγός πολύτεκνης οικογένειας με τέσσερα παιδιά και ο οποίος ανήκει στην τελευταία ασφαλιστική κλάση για το επίδομα ανεργίας, το ποσό που δικαιούται ανέρχεται στα 391,7 Ευρώ. Οι δαπάνες αυτού το νοικοκυριού, σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστική Υπηρεσίας ανέρχονται στο ποσό των 1701 Ευρώ μηνιαίως. Γίνεται φανερό λοιπόν ότι το ποσό του επιδόματος που χορηγείται μαζί με το 10% προσαύξηση για κάθε παιδί είναι ανεπαρκές. Μόνο στην περίπτωση όπου ο άνεργος δεν έχει παιδιά το ποσό των 264,5 Ευρώ που δικαιούται περίπου, μπορεί να θεωρηθεί σημαντική οικονομική βοήθεια αυτού του ατόμου αλλά στην περίπτωση που υπάρχουν παιδιά τα έξοδα αυξάνονται και το απολεσθέν εισόδημα από την απασχόληση δεν μπορεί να αντικατασταθεί. Αυτό το γεγονός μπορεί εύκολα να οδηγήσει στην φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό των ατόμων και ιδιαίτερα των ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Όσον αφορά τα ειδικά βοηθήματα του ΟΑΕΔ στους άνεργους, οι προϋποθέσεις για την καταβολή τους θέτουν περιορισμούς που δεν μας επιτρέπουν να δούμε συνολικά την συμβολή τους στην ανεργία και ιδιαίτερα στην μακροχρόνια ανεργία. Το μόνο που μπορούμε να πούμε από την παρουσίαση των ποσών που αντιπροσωπεύουν είναι ότι, το ύψος τους δεν είναι ικανό να βοηθήσει τα άτομα στα οποία απευθύνονται.

Η μέριμνα του ΟΕΚ αποκλειστικά για τις Μονογονεϊκές οικογένειες περιορίζεται στην επιδότηση ενοικίου όπου τα όρια εισοδήματος όπως παρατηρούμε δεν είναι πολύ υψηλά. Το ποσό όμως της επιδότησης δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ικανοποιητικό, δεδομένου το μεγάλο ύψος των ενοικίων σήμερα. Εντούτοις μπορεί να θεωρηθεί οικονομική βοήθεια για αυτήν

την οικογένεια, η οποία όμως θα πρέπει να γίνει πιο ουσιαστική μέσω της αύξησης του ποσού της επιδότησης. Το ίδιο ισχύει και για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και για τις πολύτεκνες οικογένειες, οι οποίοι δικαιούνται και αυτοί επιδότηση ενοικίου.

Σχετικά με τις πολύτεκνες οικογένειες, φαίνεται μέσα από όλες τις παροχές του οργανισμού η πρόβλεψη για την ενίσχυση αυτών των οικογενειών. Τα όρια όμως εισοδήματος αποκλείουν από τις παροχές ένα μεγάλο αριθμό οικογενειών, διότι σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ υπάρχουν πολλές οικογένειες με τέσσερα και άνω παιδιά, οι οποίες έχουν εισόδημα χαμηλότερο από το όριο που θέτει ο ΟΕΚ (βλέπε κεφάλαιο 3.4). Επίσης όπως παρατηρούμε και στον πίνακα 3, το ποσό της επιδότησης ενοικίου αντιπροσωπεύει ένα πολύ μικρό ποσοστό στις ετήσιες συνολικές δαπάνες των νοικοκυριών, ποσοστό που δεν είναι ικανό να παρέχει ουσιαστική οικονομική βοήθεια για την αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού.

Στην συνέχεια μέσα από την ανάλυση των παροχών του ΟΓΑ, του δεύτερου οργανισμού μας, προς την οικογένεια βλέπουμε ότι η οικονομική ενίσχυση που εξασφαλίζει ο οργανισμός αυτός είναι υποτυπώδης. Αυτό γίνεται φανερό τόσο μέσα από το ύψος των χρηματικών αυτών παροχών όσο και μέσα από τον αριθμό των κινδύνων που καλύπτουν αυτές οι παροχές .

Τα αυξημένα έξοδα Μητρότητας καλύπτονται αφενός με το επίδομα κυοφορίας και λοχείας που αντιπροσωπεύει το ποσό των 50.000 δρχ και σε περίπτωση γεννήσεως διδύμων το ποσό αυξάνεται κατά 25% και με το επίδομα τοκετού που αντιπροσωπεύει το ποσό των 20.000 δρχ. Είναι φανερό ότι τα ποσά των επιδομάτων αυτών δεν προσφέρουν καμία οικονομική στήριξη στην οικογένεια και ιδιαίτερα στην κατηγορία των οικογενειών που καλύπτει ο οργανισμός αυτός οι οποίες έχουν χαμηλά εισοδήματα, αφού σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ το μέσο μηνιαίο εισόδημα τους ανέρχεται σε 1673,45 Ευρώ.

Όσον αφορά τις πολύτεκνες οικογένειες που είναι ασφαλισμένες σε αυτόν τον οργανισμό δίνεται το πολυτεκνικό επίδομα καθώς και το επίδομα τρίτου παιδιού. Τα ποσά όμως που χορηγούνται όπως γίνεται φανερό και από τον πίνακα 4 ,δεν μπορούν να καλύψουν τις αυξημένες ανάγκες αυτής της κατηγορίας νοικοκυριού, αφού το ποσοστό συμμετοχής στα έσοδα και στις δαπάνες είναι πολύ μικρό.

Όσον αφορά την κάλυψη του κινδύνου της ανεργίας, ο οργανισμός αυτός δεν προβλέπει κάτι σχετικό, γεγονός πολύ αρνητικό για τους ασφαλισμένους του.

Στα άτομα με ειδικές ανάγκες δίνεται το επίδομα παραπληγίας-τετραπληγίας ποσού 447Ευρω. Αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβάλει σε κάποιο βαθμό στην οικονομική ενίσχυση των ατόμων αυτών, χωρίς όμως και αυτός ο οργανισμός να μπορεί να παρέχει κάλυψη σύμφωνα με τις ανάγκες αυτών των ατόμων, αφού το ποσόν που δίνεται είναι συγκεκριμένο και δεν διαμορφώνεται ανάλογα την περίπτωση.

Βλέπουμε λοιπόν ότι ο ΟΓΑ αποτελεί ασφαλιστικό οργανισμό που δεν παρέχει αποτελεσματική στήριξη στην οικογένεια. Δεν συμβάλει επίσης αποτελεσματικά στην ενθάρρυνση της υπογεννητικότητας και το κυριότερο είναι ότι, δεν παρέχει οικογενειακά επιδόματα όπως συμβαίνει με το ΙΚΑ, μέσω του Διανεμητικού Λογαριασμού Οικογενειακών Επιδομάτων.

Ο τρίτος οργανισμός που εξετάζουμε ο ΟΑΕΕ και αυτός δεν προβλέπει οικογενειακά επιδόματα όπως και ο ΟΓΑ. Η στήριξη που παρέχει στην οικογένεια μέσω χρηματικών παροχών περιλαμβάνει καταρχήν την κάλυψη της

Μητρότητας μέσω του επιδόματος τοκετού, το οποίο ανέρχεται σε 616Ευρω και σε περίπτωση διδύμων το ποσό αυξάνεται κατά 50%. Κατανοητό από τα παραπάνω γίνεται ότι τα αυξημένα έξοδα μητρότητας δεν είναι δυνατόν να καλυφθούν από αυτό το ποσό.

Σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος ο οργανισμός παρέχει κάλυψη με ποσό τριπλάσιο της ασφαλιστικής εισφοράς που δίνει ο ασφαλισμένος. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι η δαπάνη αυτή του οργανισμού δεν γίνεται με βάση τις πραγματικές ανάγκες του ασφαλισμένου και αυτό δεν μπορεί να εγγυηθεί ικανοποιητική προστασία σε κάθε περίπτωση.

Για τα άτομα με ειδικές ανάγκες προβλέπεται το επίδομα παραπληγίας-τετραπληγίας ποσού 447Ευρω ποσόν, που όπως είπαμε και στον ΟΓΑ είναι σημαντική οικονομική ενίσχυση αλλά δεν διαμορφώνεται σύμφωνα με τις ανάγκες των ατόμων αυτών.

Μέσα από την παραπάνω παρουσίαση βλέπουμε ότι οι παροχές των οργανισμών αυτών δεν είναι ικανοποιητικές για την στήριξη της Ελληνικής οικογένειας και ιδιαίτερα των ευπαθών κοινωνικών ομάδων, οι οποίες λόγω των κοινωνικοοικονομικών αλλαγών είναι περισσότερο εκτεθειμένες στον κοινωνικό αποκλεισμό και χρειάζονται μεγαλύτερη στήριξη. Τα ποσά που δίνονται δεν είναι επαρκή και οι κίνδυνοι που απειλούν την οικογένεια δεν καλύπτονται όλοι. Το κυριότερο όμως είναι ότι τα οικογενειακά επιδόματα δεν παρέχονται από όλους τους οργανισμούς.

Πίνακας 1

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΕΠΙΔΟΜΑΤΟΣ ΔΛΟΕΜ ΔΛΟΕΜ ΣΤΗΝ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	
	Μονογονεϊκή Οικογένεια
Συνολικό Εισόδημα	1498,29
Συνολική Δαπάνη	1419,87
Οικογενειακό Επίδομα	17,61
Ποσοστό Εισόδημα στο	1,2
Ποσοστό Δαπάνη στην	1,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 2

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΠΙΔΟΜΑΤΟΣ ΔΛΟΕΜ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΥΤΕΚΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	
	Πολύτεκνη οικογένεια
Μηνιαίο Συνολικό Εισόδημα	1673
Μηνιαία Συνολική Δαπάνη	1701
Συνολικές παροχές ΔΛΟΕΜ	51
Επιδόματα ΟΓΑ	140,36
Ποσοστό στο Εισόδημα	11,4
Ποσοστό στην Δαπάνη	11,2

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 3

Συμβολή της επιδότησης ενοικίου		
	Μονογονεϊκή Οικογένεια	Πολύτεκνη Οικογένεια
Σ. Ετήσια Δαπάνη	17038,44	20412,36
Ποσό επιδότησης	960	960
Ποσοστό στην Δαπάνη	5,63	4,70

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

Πίνακας 4

ΣΥΜΒΟΛΗ ΠΟΛΥΤΕΚΝΙΚΩΝ ΕΠΙΔΟΜΑΤΩΝ	
	Πολύτεκνες οικογένειες
Συνολικό μηνιαίο Εισόδημα	1673,45
Συνολική μηνιαία Δαπάνη	1701,03
Πολυτεκνικό Επίδομα	140,87
Επίδομα Τρίτου παιδιού	140,35
Σύνολο παροχών	281,21
Ποσοστό στο Εισόδημα	16,8
Ποσοστό στην Δαπάνη	16,5

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδιες εκτιμήσεις

6.2 Σύγκριση μεταξύ των ασφαλιστικών οργανισμών

Αυτό που παρατηρούμε από τις παροχές των τριών ταμείων που παραθέσαμε είναι, καταρχήν ότι, δεν προβλέπουν τις ίδιες παροχές για όλες τις οικογένειες και δεν καλύπτουν τους ίδιους κινδύνους. Τα ποσά δεν είναι ίδια

όπως ίδιες δεν είναι και οι εισφορές, γεγονός που δείχνει τον έντονα ανταποδοτικό χαρακτήρα του συστήματος κάτι το οποίο εκφράζει όμως και ανισότητα σχετικά με την προστασία ίδιων κινδύνων.

Σχετικά με τα οικογενειακά επιδόματα πρέπει να πούμε ότι τα παιδιά των ανασφάλιστων εργαζομένων και των αγροτών δεν δικαιούνται. Δικαιούνται αυτοί οι οποίοι είναι ασφαλισμένοι στο Ι.Κ.Α. και τα λαμβάνουν μέσω του Δ.Λ.Ο.Ε.Μ. Οι αγρότες όμως αποτελούν μεγάλη μερίδα του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα και είναι μια ομάδα που παρουσιάζει υψηλά ποσοστά πολύτεκνων οικογενειών καθώς και φτώχειας, εντούτοις στερείται των οικογενειακών επιδομάτων του παραπάνω οργανισμού αφού αυτά τα επιδόματα τα παίρνουν μόνο οι μισθωτοί. Τα κενά και οι ανεπάρκειες στην πολιτική των οικογενειακών επιδομάτων έχουν σοβαρές συνέπειες στην ευημερία των παιδιών, αν και είναι δύσκολο να εκτιμηθεί ο αριθμός παιδιών που ζουν σε φτώχεια.

Σχετικά με τις παροχές μητρότητας και εδώ εμφανίζονται έντονες ανισότητες. Στον Ο.Α.Ε.Ε. δεν προβλέπεται επίδομα κυοφορίας και λοχείας. Στον Ο.Γ.Α. το ποσό που αντιπροσωπεύει είναι πολύ μικρό συγκριτικά με τα πραγματικά έξοδα και συγκριτικά με το ποσό που χορηγεί το Ι.Κ.Α. Επίσης το επίδομα τοκετού δεν είναι ίδιο μεταξύ των ταμείων αυτών με μεγαλύτερη απόκλιση από τον Ο.Γ.Α. όπου είναι πολύ μικρό. Ακόμη δεν αυξάνεται κατά το ίδιο ποσοστό σε περίπτωση διδύμων ή τριδύμων, συγκεκριμένα στον Ο.Γ.Α. αυξάνεται 50% για κάθε ένα παιδί πέραν του ενός, στο Ι.Κ.Α. αυξάνεται 100% για την ίδια περίπτωση και στον Ο.Α.Ε.Ε. αυξάνεται 50% στην περίπτωση που η γυναίκα αποκτά δίδυμα και 100% στην περίπτωση τριδύμων. Εκτός δηλαδή από τις ανισότητες διακρίνουμε και ελλείψεις κάτι το οποίο είναι άδικο, διότι η μητρότητα είναι ένα φυσιολογικό γεγονός που συμβαίνει σε όλες τις γυναίκες και θα πρέπει να προστατεύεται από όλους τους ασφαλιστικούς οργανισμούς και στο σύνολό της.

Επιδόματα για την στήριξη της Μονογονεϊκής οικογένειας όπως είπαμε δεν προβλέπεται από κανέναν ασφαλιστικό οργανισμό, παρά μόνο από το Ι.Κ.Α. έμμεσα, δηλαδή με την προστασία διαζευγμένης γυναίκας ή χήρας ή άγαμης μητέρας. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση για την καταβολή του είναι στις περισσότερες φορές η απασχόληση και ασφάλιση στον οργανισμό.

Όσον αφορά τα επιδόματα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τα επιδόματα παραπληγίας και τετραπληγίας είναι ίδια και για τους τρεις ασφαλιστικούς οργανισμούς, επίδομα αεροθεραπείας δίνει μόνον το Ι.Κ.Α. και ο Ο.Α.Ε.Ε. ο Ο.Γ.Α. δεν δίνει. Το επίδομα για τους φυματικούς παρέχεται επίσης από το Ι.Κ.Α. και τον Ο.Α.Ε.Ε. με διαφορές όσον αφορά το ποσό που αντιπροσωπεύουν

Μια άλλη διαφοροποίηση των ταμείων που παρατηρείται είναι στα επιδόματα ασθενείας και ατυχήματος που προβλέπονται από το Ι.Κ.Α., για την αναπλήρωση του χαμένου εισοδήματος λόγω επέλευσης των κινδύνων αυτών. Τα επιδόματα αυτά δεν χορηγούνται από τον Ο.Γ.Α., ενώ από τον Ο.Α.Ε.Ε. καλύπτεται μόνο η περίπτωση του εργατικού ατυχήματος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όπως είδαμε λοιπόν μέσα από την παρουσίαση των ευπαθών κοινωνικών ομάδων και των προβλημάτων που αυτές αντιμετωπίζουν, της δημογραφικής κρίσης την οποία αντιμετωπίζει η χώρα μας καθώς και των κοινωνικοασφαλιστικών παροχών των τριών ταμείων που επιλέξαμε, η Ελληνική οικογένεια αντιμετωπίζει μεγάλες πιέσεις, οι οποίες αλλάζουν την δομή και την μορφή της, ενώ η Ελληνική Κοινωνική Ασφάλιση αδυνατεί να παρέχει την απαιτούμενη στήριξη.

Οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι οποίες έχουν συνήθως γυναίκα ως αρχηγό, αποτελούν μια μορφή οικογένειας που αυξάνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας των γενικότερων κοινωνικοοικονομικών αλλαγών. Λόγω των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει και της διαφορετικότητάς της από τις άλλες οικογένειες, απειλείται σε μεγάλο βαθμό από τον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού γι' αυτό και χρήζει ιδιαίτερης μεταχείρισης από την Κοινωνική Ασφάλιση. Το εισόδημα το οποίο αποτελεί το κυριότερο πρόβλημα αυτών των νοικοκυριών και τον τρόπο αποφυγής της φτώχειας, είναι δύσκολο να εξασφαλιστεί. Οι λόγοι είναι, η μεγάλη ανεργία που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες αλλά και οι ευθύνες και υποχρεώσεις των γυναικών αυτών που τις εμποδίζουν να βρουν μια ικανοποιητική απασχόληση.

Ο ρόλος της Κοινωνικής Ασφάλισης στην προστασία αυτών των γυναικών είναι υποτυπώδης. Αυτό γίνεται φανερό, καταρχήν, από το γεγονός ότι κανένας ασφαλιστικός οργανισμός δεν περιλαμβάνει στις παροχές του, παροχή για μονογονεϊκή οικογένεια. Ο όρος μονογονεϊκή οικογένεια υποδηλώνεται έμμεσα και με βάση την αιτία δημιουργίας του νοικοκυριού, προβλέπονται δηλαδή παροχές σε διαζευγμένη μητέρα, σε χήρα, σε μητέρα που έχει παιδί εκτός γάμου. Οι παροχές αυτές, επιπλέον, δίνονται ως επιδόματα τέκνων και όχι ως επιδόματα στην μητέρα που είναι αρχηγός του νοικοκυριού και δεν υπάρχει ο πατέρας, και τα ποσά τα οποία αντιπροσωπεύουν δεν είναι ικανά να καλύψουν τις αυξημένες ανάγκες αυτού του νοικοκυριού. Κάτι που το βλέπουμε επίσης και από τα ποσοστά φτώχειας των παιδιών σε μονογονεϊκά νοικοκυριά. Για την είσπραξη των επιδομάτων αυτών απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη εργασιακής σχέσης, δηλαδή, αν δεν εργάζεται η μητέρα δεν μπορεί να αξιώσει την καταβολή τους. Βέβαια αν το μονογονεϊκό νοικοκυριό προέρχεται από διαζύγιο και ο πατέρας εργάζεται, τότε τα λαμβάνει ο πατέρας αντί της μητέρας. Αν όμως πρόκειται για άγαμη μητέρα η οποία δεν εργάζεται, τότε γίνεται φανερό ότι δεν μπορεί να πάρει αυτό το επίδομα. Επίσης αν το μονογονεϊκό νοικοκυριό προέκυψε από χωρισμό και η γυναίκα δεν εργάζεται, τότε παύει να έχει όλα τα έμμεσα δικαιώματα ασφάλισης τα οποία είχε μέσω του εργαζόμενου συζύγου της. Έτσι η γυναίκα μετά από χρόνια έγγαμου βίου αναγκασμένη πολλές να μην εργαστεί για να ανταποκριθεί στα συζυγικά και μητρικά της καθήκοντα, βρίσκεται μετά το διαζύγιο χωρίς κοινωνική ασφάλιση.

Σ' ένα σύστημα λοιπόν όπου η επαγγελματική δραστηριότητα και η έγγαμη συμβίωση αποτελούν βασικά κριτήρια ένταξης στην ασφαλιστική προστασία, είναι φυσικό να υπάρχει περιορισμένη πρόσβαση στις παροχές και έλλειψη καθολικής κάλυψης του πληθυσμού.

Το ίδιο ανεπαρκές παρουσιάζεται και η κάλυψη των πολύτεκνων οικογενειών, αφού τα επιδόματα τα οποία δίνονται είναι μικρά και δεν μπορούν να καλύψουν παρά ένα ελάχιστο μέρος των εξόδων αυτής της οικογένειας. Το γεγονός αυτό το βλέπουμε, αφενός από την συμμετοχή τους στο συνολικό εισόδημα και αφετέρου από το ότι, ο αριθμός των πολύτεκνων οικογενειών αντί να αυξάνεται, μειώνεται. Τα ποσοστά φτώχειας που παρουσιάζουν αυτές οι οικογένειες, σύμφωνα με μελέτες που έχουν γίνει στην Ελλάδα, είναι τα μεγαλύτερα σε σχέση με τα μικρότερα σε μέγεθος νοικοκυριά και ο κίνδυνος της φτώχειας αυξάνεται καθώς αυξάνονται τα εξαρτώμενα μέλη και ιδιαίτερα τα παιδιά. Επομένως καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η μέχρι τώρα εφαρμοζόμενη πολιτική είναι ανεπαρκής.

Επιπλέον, τα επιδόματα τα οποία θεσμοθετήθηκαν για τις πολύτεκνες οικογένειες δεν έχουν μόνο στόχο να καλύψουν τις αυξημένες ανάγκες αυτών των οικογενειών αλλά επίσης να βοηθήσουν και στην μείωση της υπογεννητικότητας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΓΑ ο κυριότερος λόγος καθιέρωσης των επιδομάτων και συντάξεων για τις πολύτεκνες μητέρες, είναι η αύξηση της γονιμότητας, γι' αυτό και σύμφωνα με την τελευταία ισχύουσα νομοθεσία τα επιδόματα αυτά δίνονται χωρίς έλεγχο του εισοδήματος. Αυτό από την μια πλευρά δίνει κίνητρα στις οικογένειες να αυξήσουν τον αριθμό των παιδιών τους, όμως δεν δίνει κίνητρα στις ασθενέστερες οικογένειες να αποκτήσουν παιδιά, οι οποίες είναι και αυτές που έχουν συνήθως και τα περισσότερα παιδιά στην σύνθεσή τους. Αυτοί που έχουν υψηλά εισοδήματα δεν έχουν πολλά παιδιά, διότι εκτός του ότι επιθυμούν να παρέχουν στα παιδιά τους όσο περισσότερα αγαθά γίνεται, ακόμη επιθυμούν να ικανοποιήσουν και άλλες ανάγκες τους ανεξάρτητες από την απόκτηση παιδιών.

Βλέπουμε λοιπόν ότι τα επιδόματα αυτά δεν εγγυώνται μια οριζόντια αναδιανομή του εισοδήματος και δεσ καλύπτουν με το δεδομένο ύψος τους τις διευρυμένες ανάγκες αυτών των οικογενειών. Δεν μπορούν επίσης να βοηθήσουν αποτελεσματικά και στην αντιμετώπιση του δημογραφικού μας προβλήματος, αφού δεν επιτρέπουν σε μια οικογένεια που αποκτά παιδιά να διατηρήσει σταθερό το επίπεδο διαβίωσής της.

Σχετικά με την ανεργία των νέων και την κοινωνική ασφάλιση, αυτό που μπορούμε να πούμε σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία και τις παροχές προς τους άνεργους, είναι ότι και εδώ έχουμε περιορισμένη κάλυψη. Η ανεργία έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια και πλήττει ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού με ιδιαίτερη έμφαση στον γυναικείο πληθυσμό, όπου εκεί τα ποσοστά εμφανίζονται μεγαλύτερα. Τα νέα δεδομένα στην αγορά εργασίας με τις αλλαγές τόσο στις μορφές απασχόλησης όσο και στις ανάγκες της αγοράς για εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, έχει οδηγήσει ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού στην κατάσταση της ανεργίας, με αυξημένο τον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η έλλειψη εισοδήματος από απασχόληση οδηγεί τους νέους στην οικονομική ανέχεια, στην αβεβαιότητα και δεν τους βοηθάει στο να δημιουργήσουν οικογένεια ή να συντηρήσουν την οικογένειά τους αν ήδη έχουν. Η ανεργία έχει περισσότερο νεανικό χαρακτήρα αφού όπως είδαμε, πλήττει περισσότερο τα νέα άτομα έως την ηλικία των τριάντα. Ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι το φαινόμενο της μακροχρόνιας ανεργίας, δηλαδή της ανεργίας που ξεπερνά σε διάρκεια τους δώδεκα μήνες και αυτό γιατί όσο μεγαλύτερο χρονικό διάστημα έχει κάποιος να εργαστεί τόσο πιο δύσκολη είναι η ενσωμάτωσή του στον εργασιακό χώρο.

Η συμβολή της Κοινωνικής Ασφάλισης μέσω του επιδόματος ανεργίας δεν είναι επαρκής. Αυτό γιατί, αφενός το ποσό του επιδόματος δεν μπορεί να αντικαταστήσει το ποσό του εισοδήματος που χάνεται με την έλλειψη εργασίας και αφετέρου το επίδομα αυτό είναι για ένα χρόνο, άρα δεν μπορεί να βοηθήσει τους μακροχρόνια άνεργους. Επίσης, η καταβολή του προϋποθέτει ο ενδιαφερόμενος να έχει εργαστεί κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και να είναι ασφαλισμένος στο Ι.Κ.Α. όχι σε άλλο οργανισμό, διαφορετικά δεν μπορεί να το πάρει. Το επίδομα αυτό λοιπόν δεν εξασφαλίζει εργασία αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά του εισοδήματος για την αποφυγή του κινδύνου της φτώχειας, χωρίς βέβαια να πετυχαίνει εις ολόκληρο αυτόν τον στόχο λόγω του μικρού ποσού συγκριτικά με τις πραγματικές ανάγκες. Βέβαια παρέχονται από τον οργανισμό επιδόματα για μακροχρόνια άνεργους, αλλά τίθενται πάρα πολλοί περιορισμοί που δημιουργούν δυσκολίες στην πρόσβαση. Επιπλέον τα ποσά που δίνονται δεν είναι ικανά να τους εξασφαλίσουν ένα επαρκές εισόδημα.

Οι παροχές για τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν μπορούν να τους εξασφαλίσουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης, αφού τα έξοδα και οι ανάγκες τους είναι πολύ μεγάλες. Επίσης τα ποσά δεν δίνονται με βάση τα πραγματικά έξοδα αυτών των ατόμων, αλλά είναι προκαθορισμένα, γεγονός που δεν εγγυάται επαρκή κάλυψη. Αυτό που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι, με τα επιδόματα αυτά καλύπτονται συγκεκριμένες μορφές αναπηρίας και όχι όλες. Αυτό δεν σημαίνει φυσικά καθολική κάλυψη των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Η δημογραφική κρίση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, με την μεγάλη μείωση των γεννήσεων και την αύξηση των ηλικιωμένων ατόμων άνω των εξήντα πέντε ετών, είναι πολύ έντονη και επηρεάζει το σύνολο του πληθυσμού και ειδικότερα την Κοινωνική Ασφάλιση σε μεγάλο βαθμό. Η υπογεννητικότητα οδηγεί σε μείωση του πληθυσμού με άμεσες συνέπειες στο εργατικό δυναμικό, η άμυνά μας ήδη αντιμετωπίζει πρόβλημα έλλειψης καταταχθέντων και η είσοδος του ξένου εργατικού δυναμικού όπως όλοι παρατηρούμε είναι μεγαλύτερη. Στο σύστημα της Ελληνικής Κοινωνικής Ασφάλισης παρατηρούμε, ότι μειώνεται η αναλογική βάση δηλαδή η σχέση ασφαλισμένων προς δικαιούχους, με άμεση συνέπεια την μείωση των εισόδων εφόσον δεν υπάρχει αύξηση στο εργατικό δυναμικό.

Μια προσπάθεια που κάνει το σύστημα της Κοινωνικής Ασφάλισης προκειμένου να αντιμετωπίσει την υπογεννητικότητα είναι όπως είπαμε, τα πολυτεχνικά επιδόματα, τα οποία όμως δεν συμβάλλουν ουσιαστικά. Επίσης ακολουθεί μια πολιτική που επικεντρώνεται στην χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων και παροχών μητρότητας. Μέσα όμως από την έρευνα και ανάλυση των οικογενειακών επιδομάτων, αφενός, αυτό που είδαμε είναι ότι το σύστημα είναι επιλεκτικό. Το γεγονός αυτό αναιρεί την καθολικότητα και συνεπάγεται την ανομοιόμορφη κατανομή των επιδομάτων αυτών στα παιδιά και κατεπέκτασιν την άνιση μεταχείριση των οικογενειών.

Η λήψη τους εκτός από αυτά που αφορούν τις πολύτεκνες μητέρες και τα ορφανά, συνδέεται με την εργασιακή κατάσταση. Οι εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα και εκείνοι που έχουν επίσημη και τακτική ημερομίσθια ή μισθωτή απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα, βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση έναντι εκείνων που βρίσκονται σε άλλες κατηγορίες εργατικού δυναμικού. Τα παιδιά των ανασφάλιστων εργαζομένων και τα απιδιά των αγροτών δεν δικαιούνται οικογενειακά επιδόματα, όπως επίσης και τα παιδιά της άγαμης

μητέρας η οποία δεν εργάζεται και του άνεργου γενικά αρχηγού κάποιου νοικοκυριού.

Η κατάταξη αυτή σε κατηγορίες των διαφόρων ομάδων του πληθυσμού, που συνεπάγεται την διαφορετικότητα όσον αφορά την προστασία της οικογένειας είναι κατά την γνώμη μας κοινωνικά άδικη. Η επιδοματική αυτή πολιτική θα πρέπει να έχει στόχο την παροχή και εξασφάλιση επαρκών συνθηκών διαβίωσης σε όλα τα παιδιά του συνόλου του πληθυσμού. Ιδιαίτερα σε αυτά που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, να είναι δηλαδή ενιαία και όχι να φανερώνει διάκριση. Προϋποθέσεις σίγουρα θα πρέπει να υπάρχουν που να διασφαλίζουν την δίκαιη απονομή τους, η προϋπόθεση όμως της εργασιακής κατάστασης έτσι όπως εννοείται μέχρι τώρα, αν λάβουμε υπόψιν και την μεγάλη ανεργία που υπάρχει στην χώρα μας, δεν είναι κοινωνικά αποδεκτή και δεν εξυπηρετεί τον στόχο της αύξησης της γεννητικότητας

Επίσης τα ποσά τα οποία αντιπροσωπεύουν αυτά τα επιδόματα δεν μπορούν να καλύψουν τα πραγματικά έξοδα της ανατροφής ενός παιδιού, τα οποία συνεχώς αυξάνονται καθώς αυξάνονται και αλλάζουν και οι ανάγκες.

Το ίδιο βέβαια συμβαίνει και με τις παροχές μητρότητας, που όπως είδαμε η ασφαλιστική κάλυψη αλλά και το είδος της κάλυψης αυτής είναι επακόλουθο της παρεχόμενης εργασίας, οπότε από την στιγμή που δεν παρέχεται εργασία η πρόσβαση στην προστασία την μητρότητας είναι προβληματική. Βέβαια στην περίπτωση που η μητέρα είναι έγγαμη και ο σύζυγος είναι εργαζόμενος, τότε απολαμβάνει έμμεση ασφαλιστική κάλυψη και δικαιούται τις παροχές μητρότητας. Στην περίπτωση όμως αυτή η προστασία είναι εξαρτημένη από την κύρια ασφαλιστική σχέση του συζύγου της και κατεπέκτασιν υποδεέστερη.

Ακόμη, οι παροχές μητρότητας λόγω της πληθώρας των ασφαλιστικών ταμείων διαφέρουν μεταξύ. Το γεγονός αυτό φανερώνει την αδυναμία της Κοινωνικής Ασφάλισης να εξασφαλίσει μια μορφή προστασίας μεγάλης κοινωνικής εμβέλειας, έτσι ώστε κάθε γυναίκα ανεξάρτητα από την επαγγελματική και οικογενειακή της κατάσταση να έχει άμεσο δικαίωμα στην προβλεπόμενη προστασία την μητρότητας.

Όσον αφορά το ισχύον επίπεδο των παροχών που διασφαλίζει η πλειοψηφία των ασφαλιστικών φορέων, δεν μπορεί να πετύχει μια ικανοποιητική προστασία της μητέρας, εφόσον δεν ανταποκρίνεται στο πραγματικό κόστος την μητρότητας. Το γεγονός του χαμηλού επιπέδου αυτών των παροχών οφείλεται στο ότι η Ελληνική Κοινωνική Ασφάλιση αδυνατεί να ακολουθήσει την ανοδική τάση του κόστους της Ιατρικής περίθαλψης.

Καταλήγοντας, μπορούμε να πούμε ότι στην προστασία της μητρότητας οι ελλείψεις και οι ανισότητες είναι μεγάλες. Το επίδομα τοκετού δεν μπορεί να καλύψει τις δαπάνες και το επίδομα μητρότητας να είναι ανάλογο με τον μισθό και τη μισθολογική κλάση των ασφαλισμένων στα διάφορα ασφαλιστικά ταμεία.

Η Κοινωνική Ασφάλιση αποτελεί περισσότερο μια μέθοδο κάλυψης των δαπανών περίθαλψης, δηλαδή έμμεσης κάλυψης αναγκών και όχι ένα οργανωμένο σύστημα υγειονομικής φροντίδας για την γυναίκα μητέρα. Αυτό φαίνεται καθαρά από το γεγονός ότι η Κοινωνική Ασφάλιση παρέχει απλά ένα χρηματικό βοήθημα τοκετού και ένα επίδομα μητρότητας, τα οποία βέβαια εκτός του ότι δεν καλύπτουν τα πραγματικά έξοδα δεν καλύπτουν και

την μητρότητα στο σύνολό της, με προέκταση σε όλη την περιγεννητική περίοδο.

Για την ανατροπή αυτής της εικόνας είναι επιτακτική μια ποσοτική και ποιοτική βελτίωση της προβλεπόμενης προστασίας. Μια βελτίωση που επιβάλλεται και για την επιβίωση του ίδιου του θεσμού, αφού με την ενίσχυση της υπογεννητικότητας αυξάνεται ο ενεργός πληθυσμός και κατά συνέπεια ο αριθμός των συνεισφερόντων.

Η δημογραφική γήρανση όπως είδαμε έχει αυξηθεί πάρα πολύ τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας διαφόρων παραγόντων αλλά κυρίως λόγω της μεγάλης μείωσης την γεννητικότητα. Οι επιδράσεις της στο σύνολο της κοινωνίας είναι εμφανείς, η Κοινωνική Ασφάλιση όμως είναι αυτή που επωμίζεται το μεγαλύτερο βάρος αυτής της αύξησης διότι επηρεάζει αρνητικά τα οικονομικά της. Η μείωση των εσόδων λόγω μείωσης των εισφορών και η αύξηση των εξόδων για την πληρωμή των συντάξεων και των δαπανών υγείας, που είναι επακόλουθο διότι όσο αυξάνεται η ηλικία αυξάνονται και τα προβλήματα υγείας, δημιουργούν μεγάλα χρηματοδοτικά προβλήματα στον θεσμό. Η αύξηση των εξόδων που προκαλεί η γήρανση στο σύστημα αν συνδυαστεί και με την ήδη κακή οικονομική κατάσταση των ταμείων, προδικάζει την επιδείνωση των ελλειμμάτων της κοινωνικής ασφάλισης με άμεσες επιδράσεις σε όλη την κοινωνία. Ήδη οι παροχές για την στήριξη της οικογένειας καταλαμβάνουν το μικρότερο ποσοστό των δαπανών της κοινωνικής ασφάλισης, αφού όπως είπαμε οι συντάξεις καταλαμβάνουν το 60% περίπου του συνόλου των δαπανών και οι δαπάνες υγείας το 25% περίπου

Κάτι το οποίο πρέπει να πούμε όσον αφορά την γήρανση που παρουσιάζεται στον αγροτικό πληθυσμό, είναι ότι λόγω της μεγάλης γήρανσης που παρουσιάζεται σε αυτόν τον χώρο οι σημερινοί αγρότες θα επιβαρύνουν τις επόμενες γενεές και κύρια τους εργαζόμενους στους άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας εκτός του αγροτικού, με μια πιο μεγάλη δαπάνη απαραίτητη για τις πληρωμές των συντάξεων και τις παροχές υγείας, από εκείνη που οι ίδιοι φέρνουν για τις προηγούμενες γενεές.

Όπως όλοι παρατηρούμε, κατά σειρά ετών, γίνονται προσπάθειες για την προαγωγή της ισότητας στην προστασία των ομάδων του πληθυσμού και την εξασφάλιση ικανοποιητικών παροχών, για να αντιμετωπιστούν οι κοινωνικοί κίνδυνοι που απειλούν το σύνολο του πληθυσμού. Εντούτοις, η Ελληνική Κοινωνική Ασφάλιση χαρακτηρίζεται ακόμη από ανισότητες στην προστασία. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η πληθώρα των ασφαλιστικών οργανισμών, το ότι όλες οι αλλαγές γίνονται αποσπασματικά και η επέκταση του συστήματος ευκαιριακά. Αποτέλεσμα αυτού είναι να υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση των ρυθμίσεων από πλευράς παροχών και να απουσιάζουν εκείνες οι αρχές, που να εγγυώνται και την βιωσιμότητα του συστήματος και την υπευθυνότητά του απέναντι στην κάλυψη του πληθυσμού.

Η αποσπασματική αυτή ανάπτυξη του συστήματος δεν συνοδεύτηκε από την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων για παροχές. Παρατηρούνται πολλές επικαλύψεις, όπως για παράδειγμα έχουμε παροχή οικογενειακών επιδομάτων για τα παιδιά και πολλαπλή ασφάλιση με ευνοϊκές ρυθμίσεις από την μια πλευρά και από την άλλη αδυναμία κάλυψης ατόμων που δεν εντάσσονται στην παραγωγική διαδικασία. Σε πολλές περιπτώσεις πολύ ικανοποιητική έμμεση κάλυψη των γυναικών (σύζυγοι, κόρες) και σε άλλες κενά ασφάλισης (διαζευγμένες, μόνες μητέρες). Βλέπουμε λοιπόν ότι οι

παροχές με ευνοϊκές ρυθμίσεις δεν απευθύνονται πάντα στα άτομα που έχουν πραγματικές ανάγκες και επίσης σε κάποιες περιπτώσεις οι παροχές δεν είναι κατάλληλες για τις συγκεκριμένες ανάγκες.

Αυτά οφείλονται στο ότι, το σύστημα δεν αναπροσάρμοσε τις παροχές του και δεν τις διαφοροποίησε σύμφωνα με την εξέλιξη των αναγκών των ατόμων. Οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες έχουν αλλάξει και μαζί με αυτές οι ανάγκες και οι απαιτήσεις για το μέλλον, οπότε είναι αναγκαίος ο επαναπροσδιορισμός των επιδιώξεων κατά κλάδο ασφάλισης.

Η ασφάλιση θα πρέπει να είναι επιδίωξη του συνόλου του πληθυσμού και να μην υπάρχει πλέον τόσο μεγάλη σύνδεση της κοινωνικής προστασίας με την εργασία. Αυτός ο προσανατολισμός πρέπει να ξεπεραστεί και αυτό είναι κάτι που το επιβάλλουν τα νέα δεδομένα και η νέα πραγματικότητα. Βέβαια αυτό προσκρούει στις δομές και στις αρχές του παραδοσιακού κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος το οποίο καλύπτει τις ομάδες εκείνες που μετέχουν στην παραγωγική διαδικασία και έμμεσα τα μη ενεργά άτομα που συνδέονται με βαθμό συγγένειας και άλλα κριτήρια με τα ενεργά μέλη του νοικοκυριού. Τα άτομα εκείνα όμως που δεν εργάζονται, όπως γυναίκες με πολλές υποχρεώσεις και με έλλειψη κατάλληλων προσόντων, άτομα με ειδικές ανάγκες, νέοι άνεργοι, σύμφωνα με αυτό το σύστημα δεν προστατεύονται. Απαιτείται λοιπόν επέκταση του συστήματος της Ελληνικής Κοινωνικής Ασφάλισης έτσι ώστε να υπάρχει κάλυψη στο σύνολο του πληθυσμού. Κάλυψη σύμφωνα με τις ήδη υπάρχουσες και νέες ανάγκες και τους κινδύνους που απειλούν τον πληθυσμό και ιδιαίτερα εκείνων των ομάδων, που λόγω των εξελίξεων στην κοινωνία και την οικονομία, αντιμετωπίζουν μεγαλύτερα προβλήματα.

Κάτι άλλο επίσης που υποβαθμίζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών είναι η διοικητική δομή και οργάνωση των ασφαλιστικών οργανισμών. Η μεγάλη γραφειοκρατία που παρατηρείται, η περιορισμένη εξειδίκευση, η έλλειψη λεπτομερούς καταγραφής αρμοδιοτήτων και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζεται το προσωπικό δεν βοηθούν στην άνοδο της παραγωγικότητας. Επιπλέον η πολυπλοκότητα στην νομοθεσία και το πλήθος των προϋποθέσεων που πρέπει να υπάρχουν, δημιουργούν πολλές φορές προβλήματα ερμηνείας. Αυτό έχει σαν συνέπεια, την έλλειψη κατανόησης εκ μέρους των ασφαλισμένων και τις προστριβές μεταξύ αυτού και του προσωπικού των οργανισμών. Επίσης ο μεγάλος όγκος των περιπτώσεων μαζί με την μεγάλη ποσότητα εγγράφων που μετακινούνται για διεκπεραίωση δημιουργούν καθυστερήσεις, όσον αφορά την έκβαση των υποθέσεων, η μηχανογράφηση δεν έχει εισαχθεί ακόμη σε όλους τους ασφαλιστικούς οργανισμούς και η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών με τα πολλά πλεονεκτήματα είναι ακόμα σε ανάπτυξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ-ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- ΒΑΙΟΥ. Ν.-ΚΑΡΑΜΕΣΙΝΗ, « Διακρίσεις και Ανισότητες στην αγορά εργασίας: Ανεργία-Ατυπη εργασία και Επαγγελματική ένταξη των νέων», στο Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αθήνα 1998, σ.σ.373-390
- DITCH.Z.S., «Νέες τάσεις στην οικογενειακή πολιτική μέσα σ' ένα μεταβαλλόμενο Ευρωπαϊκό πλαίσιο», Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο, εκδ.Επτάλοφος Αθήνα 1994, σ.σ. 52-64
- ΕΣΥΕ, Αποτελέσματα απογραφής κατοικιών 1951-1991
- ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 2001 'Δ τρίμηνο
- ΕΣΥΕ, Οικογενειακοί προϋπολογισμοί 1999
- ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα 2000
- ΕΣΥΕ, Στατιστική του δηλωθέντος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων 1990-1998
- EUROSTAT, Επετηρίδα 1997
- EUROSTAT, Δημογραφικές Στατιστικές 1960-1999
- ΚΑΒΟΥΝΙΔΗ. ΤΖ., «Κοινωνικός Αποκλεισμός, Έννοια-Κοινοτικές πρωτοβουλίες-Ελληνική εμπειρία», στο ΕΚΚΕ, Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής, Αθήνα 1999, σ.σ. 49-78, τ.Α
- ΚΕΤΣΤΖΟΓΛΟΥ Μ.- ΜΠΟΥΛΑΣ Ν., «Λειτουργίες της Αγοράς εργασίας και Κοινωνικός Αποκλεισμός», στο ΕΚΚΕ, Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής, Αθήνα 1999, σ.σ. 139-159, τ. Α
- ΚΟΓΚΙΔΟΥ Δ., Μονογονεϊκές Οικογένειες, Πραγματικότητα- Προοπτικές- Κοινωνική Πολιτική, «Νέα σύνορα», εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 1995
- ΚΟΤΖΑΜΑΝΗΣ Β.(επιμ), «Δημογραφική και Κοινωνική γήρανση: Μύθοι και πραγματικότητα», στο Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΚΚΕ, Γήρανση και Κοινωνία, Αθήνα 1996, σ.σ.1-31
- ΚΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ., «Η Δημογραφική ταυτότητα της Πρωτεύουσας: Μια διαφορετική ερμηνεία του πολεοδομικού της σχεδιασμού», στο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική σ' ένα Μεταβαλλόμενο κόσμο, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 1994, σ.σ. 237-247
- ΛΙΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Λ., Θέματα προγραμματισμού Ε10 Κοινωνική Ασφάλιση, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα 1988
- ΜΑΡΑΤΟΥ-ΑΛΙΠΡΑΝΤΗ Λ., «Οικογενειακή ρήξη, Μονογονεϊκότητα και Κοινωνικός Αποκλεισμός: Οι υποχρεώσεις της οικογένειας, Η Ελληνική και Ευρωπαϊκή εμπειρία», στο Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αθήνα 1994, σ.σ. 547-562
- ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ Α.Μ., Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας, Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1996
- ΜΠΑΛΟΥΡΔΟΣ Δ., Δημογραφικές Διαστάσεις της διανομής του εισοδήματος, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1997
- ΜΠΑΛΟΥΡΔΟΣ Δ., «Οικογένεια, ανισότητα και φτώχεια στην Ελλάδα», στο Ειδικό Τεύχος του ΕΚΚΕ, 'Α-'Β 1999, σ.σ.
- ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ Σ. Β., «Αποκλεισμός των ατόμων με ειδικές ανάγκες» στο ΕΚΚΕ, Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής, Αθήνα 1999, σ.σ.422-450, τ. Α
- ΠΑΠΑΗΛΙΑΣ. Θ.- ΣΑΠΟΥΝΑΣ.Γ, «Καταναλωτικά πρότυπα σύμφωνα με το μέγεθος της οικογένειας και κατά αστικότητα», στο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, Οικογένεια και Οικογενειακή πολιτική σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 1994, σ.σ. 278-289

ΠΕΤΡΑΛΙΑ Φ. Π., *Άτεκνη χώρα, Δημογραφικές εξελίξεις-Προοπτικές*, εκδ. Σιδέρη, Αθήνα 1997

ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ Η., *Η δημογραφική κατάσταση στην Ελλάδα*, Ινστιτούτο Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, Αθήνα 1990

ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ Γ. Δ., «*Η Γήρανση και τα προβλήματα που προκαλεί στην Κοινωνική Ασφάλιση*», στο Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΚΚΕ, *Γήρανση και Κοινωνία*, Αθήνα 1996, σ.σ.

ΣΟΥΛΗΣ Σ.-ΜΠΑΛΟΥΡΔΟΣ Δ.-ΧΡΥΣΑΚΗΣ Μ., «*Σχέση Εισοδήματος, Εκπαίδευσης και Γονιμότητας, Διλήμματα Δημογραφικής πολιτικής*», στο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, *Οικογένεια και Οικογενειακή πολιτική σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο*, Αθήνα 1994, σ.σ. 222-236

ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ Χ., *Κοινωνικο-Οικονομικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της γονιμότητας στην Ελλάδα*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1994, τ. Β

ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ Χ., *Επιθυμητό και Πραγματικό μέγεθος Οικογένειας, γεγονότα του κύκλου ζωής, μια διαχρονική προσέγγιση 1983-1999*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000

ΧΡΥΣΑΚΗΣ Μ., «*Κοινωνικός Αποκλεισμός και Εκπαιδευτικές Ανισότητες*», στο ΕΚΚΕ, *Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα, κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*, Αθήνα 1999, σ.σ.84-122

FRANCO A., «*Ευρωπαϊκή Κοινότητα: Αναπόφευκτη γήρανση του Πληθυσμού*», στο Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΚΚΕ, *Γήρανση και Κοινωνία*, Αθήνα 1996, σ.σ. 61-92

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ INTERNET

www.aspe.org.gr
www.disability.gr
www.eurostat.com
www.esve.gr
www.kethi.gr
www.ika.gr
www.oaa.gr
www.oaee.gr
www.oaed.gr
www.oek.gr
www.unicef.gr

ΣΥΛΛΟΓΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΟΧΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. Ι.Κ.Α.

- Ν.Δ. 2961/54 άρθρο 33, Ν.Δ.3755/57 άρθρο 15, Ν.Δ. 4577/66 άρθρο 10, Εγκύκλιοι ΙΚΑ 241/66, 122/77, 13/89, 110/92 "περί εισφορών υπέρ του ΙΚΑ".
- Ν.Δ. 2961/54 όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 3646/53 και Ν.Δ. 212/69, υπέρ εισφορών του Ο.Α.Ε.Δ. και Ο.Ε.Κ.
- Άρθρο 35 παρ. 1 εδαφ.Β' και άρθρο 38 παρ. 1,2 του Α.Ν. 1846/51 όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 11 παρ. 3,4 του 1759/88, άρθρο 39 παρ. 3 Ν.Δ. 2698/53, άρθρο 6 Π.Ν.Π./4.2.76, άρθρο 1 Π.Δ. 78/77 και Εγκύκλιος του ΙΚΑ 30/2001, "περί χορήγησης επιδόματος ασθενείας".
- Άρθρο 37 παρ. 1&4 του Α.Ν. 1846/51 και Εγκύκλιοι του ΙΚΑ 40/2001, 30/2002, "περί χορήγησης επιδομάτων ατυχήματος και μητρότητας" και άρθρο 5 παρ. 1 του Ν. 825/78 για το επίδομα μητρότητας.

2. Ο.Α.Ε.Δ.

- Άρθρο 28 του Β.Δ. 405/18.6.71, ΦΕΚ 123 Α' 21.6.71, "περί οργανώσεως, συγκροτήσεως και λειτουργίας υπηρεσιών του ΟΑΕΔ".
- Άρθρο 3 παρ. 1 Ν.Δ. 3868/58, "περί συστάσεως Διανεμητικού Λογαριασμού Οικογενειακών Επιδομάτων μισθωτών".
- Ν. 1876/90 άρθρο 23, υπαγωγή στην ασφάλιση του ΔΛΟΕΜ γεωργών και κτηνοτρόφων απασχολούμενων με σχέση εξαρτημένης εργασίας.
- Ν. 3239/55 άρθρο 42 παρ. 3, "περί εξαιρέσεων κατηγοριών μισθωτών από το ΔΛΟΕΜ".
- Ν. 1346/1983 άρθρο 18 παρ. 4, άρθρο 3 Π.Δ. 527/84, άρθρα 73&74 Κανονισμού ΕΟΚ 1405/71, "περί δικαιούχων του ΔΛΟΕΜ".
- Άρθρο 26 και 27 Α.Ν. 1846/51, "περί είσπραξης εισφορών του ΙΚΑ υπέρ του ΔΛΟΕΜ".
- Ν. 2515/97 άρθρο 21, Ν. 1414/84, Π.Δ. 527/84, για ειδικές περιπτώσεις είσπραξης του ΔΛΟΕΜ".
- Ν. 2747/99 άρθρο 13, "περί ύψος του επιδόματος ΔΛΟΕΜ".
- Άρθρο 4 του Π.Δ. 527/84, 180/1993, "περί ειδικών περιπτώσεων προξυζήσεως του επιδόματος ΔΛΟΕΜ".
- Ν.Δ. 2961/1954 άρθρο 11, Ν.Δ. 1545/1985, Ν. 1836/89 άρθρο 15, Ν.1892/1990 άρθρο 37, "περί χορήγησης επιδόματος ανεργίας από τον ΟΑΕΔ".
- Άρθρο 22 Ν.Δ. 1836/1989, Υ.Α. 30659/1989, "περί χορήγησης ειδικών βοηθημάτων του ΟΑΕΔ".
- Ν. 549/1977, Π.Δ. 776/77, 221/97, "περί χορήγησης συμπληρωματικών παροχών μητρότητας".

3. Ο.Ε.Κ.

- Ν. 2963/54, 1849/89, 2224/94, "περί τις μορφές στεγαστικής συνδρομής του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας".
- Ν. 2659/94, Υ.Α. 50614/96, "περί ασφαλιστικών προϋποθέσεων μισθωτών, για την παροχή δανείων και κατοικιών".
- Ν. 2224/94, Υ.Α. 50614/96 άρθρο 5 Κανονισμού του ΟΕΚ, "περί προϋποθέσεων για την παροχή δανείων και κατοικιών".
- Ν. 2224/94, Υ.Α. 50293/30.4.02, ΦΕΚ 535B, "περί δάνεια για αγορά ή ανέγερση κατοικίας και το δανειοδοτικό πρόγραμμα επιδότησης επιτοκίου 2002-2004".
- Ν. 2963/54, "περί χορήγησης δανείων για αποπεράτωση – επισκευή κατοικιών".
- Ν. 1849/89, "περί επιδότησης ενοικίου".
- Ν. 2224/94, "περί ειδικών προγραμμάτων πολυτέκνων και ατόμων με ειδικές ανάγκες".

4. Ο.Γ.Α.

- Ν. 2458/97, "περί χαρακτηριστικών του νέου ΟΓΑ".
- Ν. 4169/61, Ν.Δ. 4435/64, Ν.Δ. 4575/66, Ν.Δ. 1390/73, Ν. 1745/87, Ν. 2458/97, Π.Δ. 78/98, "περί κατηγοριών επαγγελματιών που υπάγονται στην ασφάλιση του ΟΓΑ".
- Ν. 1541/85 άρθρο 78 ΦΕΚ 68/18.4.1985 τ.Α' , "περί χορήγησης των παροχών μητρότητας".
- Ν. 1140/81 άρθρο 42, Υ.Α. 834^ο /280/1989, "περί χορήγησης εξωϊδρυματικού επιδόματος παραπληγίας-τετραπληγίας".
- Ν. 1910/44 έτσι όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 860/79, "περί πολυτεχνικής ιδιότητας".
- Ν. 1892/90, 2163/93, 2459/97, "περί χορήγησης πολυτεχνικών επιδομάτων".

- Ν. 860/1979, Ν. 2972/2001 άρθρο 50&39, "περί το ύψος χορήγησης πολυτεχνικών επιδομάτων".

5. Ο.Α.Ε.Ε.

- Ν. 2676/99, "περί ενοποίησης ταμείων Τ.Ε.ΒΕ. Τ.Α.Ε. Τ.Σ.Α. "
- Ν. 1027/80, "περί κατηγορίες επαγγελματιών που ασφαλίζονται στον ΟΑΕΕ(ΤΕΒΕ) "
- Ν. 2084/92, "περί ασφαλιστικών εισφορών ΠΑΛΑΙΩΝ και ΝΕΩΝ ασφαλισμένων".